

**MEDYA VE RİSK TOPLUMU İLİŞKİSİ
BAĞLAMINDA TERÖR HABERLERİNİN
ANALİZİ**

Fetih ÜVEZ

**Yüksek Lisans Tezi
Gazetecilik Anabilim Dalı
Prof. Dr. Hüseyin KÖSE
2014
Her Hakkı Saklıdır**

T.C
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

Fetih ÜVEZ

MEDYA VE RİSK TOPLUMU İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA TERÖR
HABERLERİNİN ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Hüseyin KÖSE

ERZURUM – 2014

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

16/07/2014

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Medya ve Risk Toplumu İlişkisi Bağlamında Terör Haberlerinin Analizi" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
☐ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

16.07.2014

Fetih ÜVEZ

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Hüseyin KÖSE danışmanlığında, Fetih ÜVEZ tarafından hazırlanan bu çalışma 15/07/2014 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından GAZETECİLİK Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Hüseyin Köse

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Uğur Yavuz

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Naci İspir

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 15/07 /2014

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
RESİMLER DİZİNİ	VI
ÖNSÖZ.....	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

RİSK VE RİSK TOPLUMU KAVRAMININ TANIMLANMASI

1.1. RİSK TOPLUMUNUN KAVRAMSALLAŞTIRILMASI VE ÖZELLİKLERİ	10
1.2. RİSK TOPLUMUNUN BELİRSİZLİĞİ VE BELİRSİZLİKLERİN ARTIŞI.....	18
1.3. RİSK TOPLUMUNDA GÜVEN VE GÜVENLİK TAKINTISININ YÜCELTİLMESİ.....	22
1.4. RİSK TOPLUMUNDA KORKU İKLİMİNİN KÜRESELLEŞMESİ	28
1.5. 21. YÜZYIL RİSKLERİ VE ÖRNEK OLAYLAR	34
1.5.1. Terör	35
1.5.1.1. 11 Eylül Saldırıları.....	36
1.5.1.2. Türkiye Medyasında Terör Haberleri	47
1.5.2. Teknolojik Riskler	61
1.5.3. Salgın Hastalıklar	64
1.5.4. Çevre Kirliliği	69
1.5.5. Küresel Isınma	74

İKİNCİ BÖLÜM

RİSK TOPLUMUNDA TERÖR KAVRAMININ TANIMLANMASI

2.1. RİSK TOPLUMUNDA TERÖR KAVRAMININ TANIMLANMASI.....	82
2.2. RİSK TOPLUMUNDA MEDYANIN TERÖRE BAKIŞ AÇISI.....	84
2.3. TERÖR OLAYLARININ RİSK TOPLUMUNDAKİ MEDYATİK İNŞASI ..	88
2.3.1. Medya ve Ahlaki Panik.....	90
2.3.2. Medya ve Şiddet.....	93

2.3.3. Medya ve Nefret Söylemi	98
2.4. ULUSLARARASI TERÖR VE RİSK ALGILAMALARI	102
2.5. 11 EYLÜL SALDIRILARI VE HABERCİLİK PRATİĞİ.....	105
2.6. ORYANTALİZM, İSLAMOFOBİ VE YABANCI DÜŞMANLIĞI ODAKLI HABER PRATİĞİ	107

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RİSK TOPLUMU VE MEDYA İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA TERÖR HABERLERİ

3.1. 24 ŞEHİT SALDIRI OLAYINA İLİŞKİN HABER ANALİZLERİ.....	126
3.1.1. Posta Gazetesi, 24 Şehit Terör Saldırısına Ait Haber Analizi.....	127
3.1.2. Cumhuriyet Gazetesi, 24 Şehit Terör Saldırısına Ait Haber Analizi	128
3.1.3. Taraf Gazetesi, 24 Şehit Terör Saldırısına Ait Haber Analizi	131
3.1.4. Zaman Gazetesi, 24 Şehit Terör Saldırısına Ait Haber Analizi.....	133
3.2. GAZETELERE YANSIYAN TERÖR SALDIRISI HABERLERİNE AİT DİĞER ANALİZLER.....	135
3.3. BİNGÖL-MUŞ KARAYOLUNDA GERÇEKLEŞTİRİLEN SALDIRI İLE İLGİLİ HABER ANALİZLERİ	144
3.3.1. Posta Gazetesi, Bingöl-Muş Karayolunda Gerçekleştirilen Terör Saldırısına Ait Haber Analizi	144
3.3.2. Cumhuriyet Gazetesi, Bingöl-Muş Karayolunda Gerçekleştirilen Terör Saldırısına Ait Haber Analizi	147
3.3.3. Taraf Gazetesi, Bingöl-Muş Karayolunda Gerçekleştirilen Terör Saldırısına Ait Haber Analizi	149
3.3.4. Zaman Gazetesi, Bingöl-Muş Karayolunda Gerçekleştirilen Terör Saldırısına Ait Haber Analizi	151
3.4. BİNGÖL-MUŞ KARAYOLUNDA GERÇEKLEŞTİRİLEN TERÖR SALDIRISINA İLİŞKİN DİĞER ANALİZLER	152
3.5. GAZİANTEP’TE GERÇEKLEŞTİRİLEN TERÖR SALDIRISINA İLİŞKİN HABER ANALİZLERİ.....	156
3.5.1. Posta Gazetesi, Gaziantep’te Gerçekleştirilen Terör Saldırısı Haber Analizi.....	157

3.5.2. Cumhuriyet Gazetesi, Gaziantep’te Gerçekleştirilen Terör Saldırısına Ait Haber Analizi.....	159
3.5.3. Taraf Gazetesi, Gaziantep’te Gerçekleştirilen Terör Saldırısına Ait Haber Analizi.....	162
3.5.4. Zaman Gazetesi, Gaziantep’te Gerçekleştirilen Terör Saldırısına Ait Haber Analizi.....	164
3.6. GAZİANTEP’TE GERÇEKLEŞTİRİLEN TERÖR SALDIRISINA AİT DİĞER ANALİZLER.....	165
SONUÇ.....	169
KAYNAKÇA	174
ÖZGEÇMİŞ.....	184

ÖZET

MASTER THESIS

MEDYA VE RİSK TOPLUMU İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA TERÖR
HABERLERİNİN ANALİZİ

Fetih ÜVEZ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hüseyin KÖSE

2014, 184 sayfa

Jüri: Prof. Dr. Hüseyin KÖSE

Prof. Dr. Uğur YAVUZ

Prof. Dr. Naci İSPİR

Medya günümüzde vardığı teknolojik gelişme seviyesiyle ve yerine getirdiği hayati işlevleriyle artık her toplumsal katmanı yönlendirebilecek çok güçlü bir etkiye sahiptir. Medya sistemi içerisinde yer alan nitelikler o kadar önemlidir ki, her biri ayrı ayrı incelenmeyi de gerektirir. Biz de bu hayati önemden dolayı özellikle hem medyayı hem de toplumu yakından ilgilendirebilecek bir konu üzerinde durmak istiyoruz. Bu konu, kitle iletişim araçlarını kullanmadan işlevsiz bir niteliğe bürünen terör olgusu, terör örgütlerinin amaçları ve basındaki görünürlüklerinin analizleriyle ilgilidir.

Terörün, çalışmamızda da belirteceğimiz gibi, yıldırma, baskı uygulama, korkutma, şiddete başvurma ve tehdit etme gibi yöntemleri vardır. Bu yöntemlerle terör örgütleri, isteklerini kabul ettirmeyi ve kendi lehlerine karar almayı amaçlar. Ancak bunu gerçekleştirebilecekleri gerekli ortamlar ve şartlar da lazımdır. İşte bu gerekli ortam ve şartları terör örgütleri, medya aracılığıyla sağlamaktadır. Peki, çalışmamızda işin risk toplumuyla olan ilişkisi nedir? Bu ilişki, daha çok işin duygusal boyutunu oluşturur. Yani bir toplumda farklı şekillerde birçok olay yaşanır, geçer gider, ancak bunun zihinlerde bıraktığı etki öyle kolay kolay silinemez. Bu olumsuz etki kolay kolay da silinmediği için insanların karar verme süreçlerini olumsuz yönde etkiler. Karar verme yetisini yitiren bir toplumun kendini gerçek tehlikelere karşı koruyamaması ve tepkisini yanlış yöne ve ölçüsüzce gerçekleştirmesi söz konusudur.

Çalışmamızın birinci bölümünde, risk, risk toplumu ve özellikleri, risk toplumunun belirsizlikleri gibi çok önemli bilgileri içeren konulardan bahsettik. Bu konular diğer bölümlerde anlatacağımız terör sorununa ve analizine ilişkin çok önemli ipuçlarını içeriyor. İkinci bölümde de, terör tanımlaması, terörün medya ile bağlantısı ve medyanın haber pratikleriyle ilgili bilgiler mevcut. Bu kısımda edindiğimiz bilgiler, üçüncü bölümde gazetelerde olaylara yönelik yapılan haberlerin doğru anlaşılması, haberlerin, gazetelerde yayın politikalarına göre nasıl şekillendiğinin daha iyi görülebilmesi ve olayların basında nasıl yer aldığına dair bilgileri sunmaktadır. Üçüncü ve son bölümde de, ilk iki bölümün verilerinden hareket ederek Posta, Cumhuriyet, Taraf ve Zaman gazetelerine yansıyan terör olaylarının sağlıklı bir şekilde nasıl analiz edilmesi gerektiğiyle ilgili ayrıntılar yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Risk, Risk Toplumu ve Belirsizlikleri, Medya, Terör, Korku.

ABSTRACT**MASTER THESIS****THE ANALYSIS OF TERROR NEWS ON THE CONTEXT OF
RELATIONSHIP BETWEEN MEDIA AND RISK SOCIETY****Fetih ÜVEZ****Advisor: Prof. Dr. Hüseyin KÖSE****2014, 184 pages****Jury: Prof. Dr. Hüseyin KÖSE
Prof. Dr. Uğur YAVUZ
Prof. Dr. Naci İSPİR**

Media nowadays with the technological development level and now every society has fulfilled its function is to connect with and can steer has a very strong structure. It also contained within the system of nature is so important that each of the study area also creates. We especially because of the importance of the media as well as the society we want to stand on a topic of interest to closely. This topic without the use of tools associated mass wrapped in a dys functional nature of terrorism, it makes the management objectives of terrorist organization sand the press is concerned with the analysis.

Terrorism, as we noted in our study, intimidation, pressure application, intimidation, violence and threat sare such methods. With this method, terrorist organizations to imposet he irrequests and is intended to rule in their favor. However, it is necessary to perform the necessary environment and conditions can be. This is the necessary environment and conditions of terrorist organizations, the media provide by means. So, in our study, the risk of the business relationship with society is? Risk of community interest in the emotional dimension creates more work. So some or many events occur in a community, the effects left in the minds of passes, but it can not be erased so easily. Because these adverse effects easily deleting negative impact on people's decision-making processes. A society which has lost the ability to decide himself the true and there sponse fails to protect against hazards in the wrong direction and there is unconscionable to perform.

In the first part of our study, risk, risk society and their properties, such as the uncertainty of the risk society talked about topics that contain very important information. These issues will explain in other parts of the terrorism problem and gives important clues on the analysis. In these condpart, the terror definition of terrorism in connection with the media and the news media present practical information about. In thiss ection we do the necessary learning in the third section in the newspaper on the events of the news to be understood correctly, news, newspapers, broadcast ID according to the is shaped beter to be seen and events in the media get advice on how that information to us offers. The third and final section, the first two parts of the information by acting Posta newspaper, Cumhuriyet newspaper Taraf and Zaman newspaper accurately reflected in the acts of terrorism include details about how to analyze.

Key Words: Risk, Uncertainty and Risk Society, Media, Terror, Horror.

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1.1. 11 Eylül Saldırılarına İlişkin <i>The Arizona Republic</i> Haberi	37
Resim 1.2. 11 Eylül Saldırılarına İlişkin <i>The Guardian</i> Haberi	39
Resim 1.3. 11 Eylül Saldırılarına İlişkin <i>The Dakland Tribune</i> Haberi	40
Resim 1.4. 11 Eylül Saldırılarına İlişkin <i>New York Post</i> Haberi	42
Resim 1.5. 11 Eylül Saldırılarına İlişkin <i>Democrat and Chronicle</i> Haberi.....	43
Resim 1.6. 11 Eylül Saldırılarına İlişkin <i>The New York Times</i> Haberi	45
Resim 1.7. Türkiye’de Gerçekleştirilen Terör Saldırısına İlişkin <i>Posta Gazetesi</i> Haberi	48
Resim 1.8. Türkiye’de Gerçekleştirilen Halkalı Terör Saldırısına İlişkin <i>Tercüman</i> <i>Gazetesi</i> Haberi	50
Resim 1.9. Türkiye’de Gerçekleştirilen Terör Saldırısına İlişkin <i>Ortadoğu Gazetesi</i> Haberi	52
Resim 1.10. Reyhanlı’da Gerçekleştirilen Terör Saldırısına İlişkin <i>Hürriyet Gazetesi</i> Haberi	55
Resim 1.11. Reyhanlı’da Gerçekleştirilen Terör Saldırısına İlişkin <i>Sözcü Gazetesi</i> Haberi.....	57
Resim 1.12. Türkiye’de Gerçekleştirilen Terör Saldırısına İlişkin <i>Akşam Gazetesi</i> Haberi.....	59
Resim 3.1. 24 Şehit Terör Saldırısı <i>Posta Gazetesi</i> Haberi	127
Resim 3.2. 24 Şehit Terör Saldırısı <i>Cumhuriyet Gazetesi</i> Haberi	130
Resim 3.3. 24 Şehit Terör Saldırısı <i>Taraf Gazetesi</i> Haberi	132
Resim 3.4. 24 Şehit Terör Saldırısına Ait <i>Zaman Gazetesi</i> Haberi	134
Resim 3.5. Bingöl-Muş Karayolunda Gerçekleştirilen Terör Saldırısı <i>Posta Gazetesi</i> Haberi	146
Resim 3.6. Bingöl-Muş Karayolunda Gerçekleştirilen Terör Saldırısı <i>Cumhuriyet</i> <i>Gazetesi</i> Haberi	148
Resim 3.7. Bingöl-Muş Karayolunda Gerçekleştirilen Terör Saldırısı <i>Taraf Gazetesi</i> Haberi	150
Resim 3.8. Bingöl-Muş Karayolunda Gerçekleştirilen Terör Saldırısı <i>Zaman Gazetesi</i> Haberi	151
Resim 3.9. Gaziantep’te Gerçekleştirilen Terör Saldırısı <i>Posta Gazetesi</i> Haberi	158

Resim 3.10. Gaziantep’te Gerçekleştirilen Terör Saldırısı *Cumhuriyet Gazetesi*

Haberi..... 160

Resim 3.11. Gaziantep’te Gerçekleştirilen Terör Saldırısı *Taraf Gazetesi* Haberi 163

Resim 3.12. Gaziantep’te Gerçekleştirilen Terör Saldırısı *Zaman Gazetesi* Haberi 164

ÖNSÖZ

21. yüzyıl toplumları, artık teknolojik gelişmelerin gölgesi altında siyasi, ekonomik ve sosyal ilişkilerini belirlemekte ve yönlendirmektedir. Teknolojik faaliyetler aynı zamanda bu sistemlerin içyapısını bozabilecek virüsler de üretebilmektedir. Bu yönde seyreden gelişmelere baktığımızda, çok ciddi sorunların ortaya çıkabildiği görülmektedir. Öyleyse gittikçe gözümüze, kulağımıza ve hatta bedenimize çarpan bu yakıcı gerçek nedir? Bu gerçek, ölümün soğuk sessizliğidir. Risk toplumunun belirsizlik imalathanesinde üretilen belirsiz ama bir o kadar da tehlikeli virüsler insan bedenini daha çok tehdit eder hale gelmiştir. Öyle ki, dünyanın herhangi bir noktasında yaşanan gelişmeler insanlığın geleceği hakkında daha fazla bilgi verirken, aynı zamanda bilinmeyenlere karşı da birçok soru işaretini beraberinde getirmektedir.

Risk toplumunda, sonuçları ve süreçleri itibariyle belirsizlik karakterini kendinde taşıyan çok ciddi bir sorun daha vardır. Bu sorun, çalışmamızda da ifade edeceğimiz gibi, terörist eylemlerle karşılığını bulur. Bu eylemlerin belirsizlik karakterini taşımasındaki en önemli etken, belki de bu eylemlerin nereden ve nasıl gerçekleştirileceğinin tam olarak bilinmemesinden kaynaklanır. Ancak arka planda bunu yöneten ve yaptıklarıyla toplumun nabzını tutan çok önemli bir araç vardır. Medya...

Medya, elinde bulundurduğu her türlü imkânla, yaşanabilecek muhtemel süreçlerin gerçek bir senaristi ve yönetmeni olabilmektedir. Terörü hassas bir toplum ilgili düşündüğümüzde, eğer medya ahlaki ve yasal sınırlayıcılara sahip değilse, ortaya çıkacak sorunlar yumağı da oldukça belirsiz ve karanlık olmaktadır. İşte biz çalışmamızda bu belirsizlikleri ortadan kaldırmaya ve karanlıklar içinden daha da aydınlatıcı bir dizi yargıya varmayı amaçlıyoruz. Bu sayede, hangi ülke olursa olsun, karşısına bu ve benzeri biçimlerde çıkabilecek sorunları daha kolay algılayabilecek, analiz edebilecek ve çözüm önerileri geliştirebilecektir.

Çalışmamda gerekli yönlendirmeleri, önemli tavsiyeleri ve yaptığım çalışmanın doğru ve tutarlı bir düşünsel zemine oturtulmasında verdiği destek, sunduğu katkılar, gösterdiği özveri ve yüreklendirici çabalarından dolayı başta değerli danışman hocam Prof. Dr. Hüseyin KÖSE'ye ve Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin diğer kıymetli hocalarına teşekkürü bir borç biliyorum.

Erzurum–2014

Fetih ÜVEZ

GİRİŞ

İnsan hayatı üzerinde risklerin, risklerin getirdiği tehditlerin ve tehditlerin oluşturduğu belirsizliklerin etkisi ilk çağlardan günümüze kadar, daima var olmuştur. Ancak, doğaya, topluma ve hayata ilişkin bu risk algılamaları sürekli olarak yapısal bir değişime uğramış, gitgide niteliksel ve niceliksel yeni formlar kazanmıştır. Bu değişimin oluşmasında, kültürel etkileşimler ve insan hayatına giren yeniliklerin yanı sıra, insanoğlunun kendine ve olaylara bakış açısının etkisi de hiç kuşkusuz çok önemli olmuştur. Hızla gelişen dünyada, ekonomik ve teknolojik gelişmişlik seviyesinin uluslararası eşit olmaması ve gittikçe güçlenen kapitalist sistemin kontrol edilememesi de insanlık için daha başka risk alanlarının oluşmasına yol açmıştır. Bu risklerin içerisinde kendini gittikçe besleyen belirsizlikler artık korku kültürünü ayakta tutan birer dayanak işlevi görmektedir. Bu kültür, medya aracılığıyla dolaylı ya da doğrudan insanlara aksettirilmekte, artık insan neslinin nasıl bir tehlike içerisine sürüklendiğine ilişkin fotoğrafı zihinlerimizde daha da netleştirmektedir. Risk toplumunun oluşum sürecinde bu değişimlerin etkisiyle açığa çıkan belirsizliklerin belirginleştirilebilmesi yönünde gösterilecek çaba, öncelikle risk kavramının doğru ve yeterli bir tanımlamasını gerektirmektedir.

Risk, risk toplumu ve risklerin yarattığı toplumsal algının doğru analiz edilmesinde bilgi artışının önemini de asla inkâr edemeyiz. Çünkü bilgi arttıkça risk unsurlarına yönelik tehdit de, tehlide yönelik duyarlılık da artmaktadır. Ayrıca, bu durumun sosyal etkenlerle şekillendiğini de unutmamalıyız. Ancak şunu da belirtmeliyiz ki, bilgi ilerledikçe tehlikelerden kaynaklanan kaygının artacağına ilişkin herhangi bir yasa da yoktur. Hatta bilgi artışının insana özgüven bile verdiğini söyleyebiliriz. Peki, o halde yolunda gitmeyen nedir? Bunu geçen yüzyıldan günümüze kadar yaşanan gelişmelere bakarak anlayabiliriz. O halde, şöyle bir iddiada bulunulabilir: Teknolojik ve bilimsel ilerleme geçen yüzyılda da, daha önceki yüzyıllarda da şimdiki kadar önemli bir boyuttaydı, ancak bu gelişme risk duygusunu arttırmıyordu. Aksine bilimin, toplumun ve insanlığın kaderini şekillendiren genel bir güveni aşıyordu.

Bunun yanında üzerinde durmamız gereken başka bir husus daha vardır. Bu husus, belirli teknolojilerin yıkıcı yönleri ortaya çıksa bile bir risk bilinci kültürünü

oluşturmadığı gerçeğidir. Örneğin; Japonya’da İkinci Dünya Savaşı’nda Hiroşima ve Nagazagi’de yaşanan korkunç tecrübeden sonra bile, nükleer silahlara karşı bir düşmanlık ve tepki doğsa da teknolojik gelişmeye olan inanç sarsılmamıştır.¹

Artık risklerin toplumdan bağımsız olmadığı sanırız gayet açıktır. Mademki ortada böyle bir durum vardır, o halde biz de insanların, riskler, tehditler ve tehlikeler karşısında güç ve nüfuzlarına göre farklı düzeyde etkilendiklerini iddia edebiliriz. Birçok önemli gözlemcinin riski toplumsal değil de teknik bir mesele olarak düşünmesi gayet tuhaf bir durumdur. Peki, böyle bir yaklaşım nereden kaynaklanır? Böyle bir yaklaşım, insan karakterine dair belirli bir yaklaşımın gizli olmasından kaynaklanır. Bu yaklaşıma göre de, insan yıkıp yok etme kudretine sahiptir; ancak gündelik yaşamdaki tehlikeleri uzaklaştırmaktan da acizdir. Riskin oluşumu bilgi, bilim ve insan davranışları kaynaklıdır gibi bir düşünce, risklerin oluşum sürecinin yönlendirilememesini ve denetlenememesini beraberinde getirmektedir. Riske yönelik şu bakış açısı da önemlidir: Risk tıpkı bir cin gibi asla insan tarafından denetlenememektedir.²

Ulrich Beck’in risk toplumu kuramıyla zihinlerimizde oluşturduğu risk bilinci de konumuzun daha iyi anlaşılması hususunda çalışmamızı destekleyici başka bir unsurdur. Beck, kişisel risklerin dışında yaratılan ve toplumu tehdit eden risklerin zaman içerisinde oluşmaya başladığını ve bu risklerin önceden insanlığı bu kadar da tehdit etmeyen risklerden farklı olarak oluşturulduğunu söylemektedir. Nükleer füzyon ya da radyoaktif atıkların depolanması gibi tüm insanlığı tehdit eden küresel tehlikeler de bu konuda örnek verilebilir.³

Beck, risk tehditlerinin gecikme safhasının da gittikçe yaklaştığını, görünmeyen tehlikelerin artık görülebilir olduğunu da belirtmektedir. Öyle ki, doğanın zarar görmesi ve tahrip edilmesi artık kişisel deneyimizin dışındadır. Artık kimyasal, fiziksel ve biyolojik etki zincirlerimiz de oluşmaya başlamıştır. Beck’e göre, risk toplumunun tehlikeleri bilakis insanların gözlerine, burnuna ve kulaklarına giderek daha çok çarpar hale gelmiştir. Beck, bu konu hakkında şu sıralamayı yaparak zihin haritamızın gerçekçi

¹ Anthony Giddens, *Modernliği Anlamlandırmak*, (Çev.: Serhat Uyurkulak; Murat Sağlam), Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2001, s. 87.

² Giddens, s. 92-93.

³ Ulrich Beck, *Risk Toplumu ‘Başka Bir Modernliğe Doğru’*, (Çev.: Kazım Özdoğan, Bülent Doğan), İthaki Yayınları, İstanbul 2011, s. 25.

biçimde oluşmasına da katkıda bulunmaktadır. Yeni riskler; hızla iskelete dönüşen ormanlar, gittikçe kirlenen sular, petrole bulaşmış hayvan kadavraları, kirli hava vb.dir.⁴

Riske yönelik bakış açısı kadar, riski algılamaya yönelik gösterilecek yaklaşım da önemlidir. Örneğin, bugün planlama, toplum mühendisliği ve reform gibi kavramlara genelde olumsuz bir anlam yüklenmektedir. Artık, devlet müdahalesini düşündürecek bir davranış biraz hayalî görünmektedir. Belki geçmiş dönemler için bir devlet müdahalesinin olması mümkün görülebilirdi. Ancak günümüzde bu müdahale toplumun birçok sorununun ortaya çıkmasında temel neden olarak görünmektedir. Artık bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler kuşkuyla karşılanmaktadır. Bu kuşkuculuğa paralel olarak bir şeylerin yolunda gitmeyeceği düşüncesi hâkim olmaya başlamıştır.⁵

Risk algısı, ayrıca arka planda bir risk bilincinin oluşmasına da kaynaklık etmektedir. Bu bilinç de kendi oluşum sürecinde kendine ait bir ahlak anlayışı getirmiştir. Bu ahlak anlayışı içerisinde toplumsal sorunların sorumlusu insandır. Bunun yanında var olan sorunların çoğu insan ilişkilerine bağlıdır. Böylece şiddet bireye indirgenmiş olur. Ve şiddet yeryüzündeki kontrolsüz bireylerin ve zorba diye nitelenen bazı insanların davranışlarıyla ilişkilendirilmektedir. Ayrıca şunu ifade etmeliyiz ki, şiddet toplumsal erkin bilinçli bir dinamiği değildir. Riskten kaçınma, başka insanları riske atmama, insanları risk tehdidi taşıyan insanlardan koruma ve insanlar arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi gibi konular, geleneksel olarak benzerlerinden daha az ahlakçı olmayan yeni bir etiket yaratmıştır.⁶

Toplumsal gelişim düzeylerinin süreç gidişatına baktığımızda ise, büyük ölçüde insanlığın büyük çöküşüne damgasını vuracak bazı olayların yaşandığına tanıklık etmekteyiz. Bu konuda özellikle büyük çöküşe damgasını vuran olgular arasında artan suç ve toplumsal düzensizlik oranının yükselmesi, toplumu bir arada tuttuğuna inanılan aile kurumlarının ve akrabalık bağlarının değerini kaybetmesi ve güven yitimlerini örnek olarak gösterebiliriz. Bu değişimlerin çoğu 1960'larda gelişmiş ülkelerde

⁴ Beck, s.80

⁵ Giddens, s. 95

⁶ Giddens, s. 211-212

yaşanmaya başlamış ve önceki dönemlerle kıyaslandığında, günümüzde oldukça hızlı bir şekilde artmıştır.⁷

Hayatta kalma düşüncesi hedef olarak bedeni seçer. Çünkü beden ölümün diğer bir yan ifadesidir. Yani insanın üretken bir yanının karşısında belirsizliği ve durgunluğu ifade eden başka bir yön daha vardır. Beden, Bauman'a göre hayatta kalmanın “doğal düşmanı”dır ve tek zorlamasız düşmanıdır. Gerçekten de böyle bir paradoks, belirsizliklerin belki de en derin ve umutsuz alanına karşılık geliyordur. Veya bedeninin hayatta kalmasını amaçlayan süreç içerisinde, sözde hayatta kalanlar aynı bedenle düşmanca bir biçimde karşı karşıya gelmektedir.⁸

İnsanın, hayatta kaldığı süreç içerisinde sürekli bir arayış içinde olması da belki insanın çok önemli ve gizil bir özelliğine işaret ediyordur. Bu arayış içerisinde bile birey ayrıca istenilen hedeflere ulaşsa bile, bu başarıyı elde tutacağı kesin değildir. Ancak elde edilecek bir şeylerin her zaman var olması da gerekmektedir. İnsan kendi benliğiyle sürekli olarak bir yaşamsal süreç içerisinde bir aradadır. Belki de bu, insanoğlunun önemseyeceği ve tanımlaması gereken en önemli değeridir.⁹

Günümüzde teknolojik gelişmelerle önemli bir seviyeye çıkmış olan moleküler genetik alanındaki çalışmaların yavaş yavaş bizleri biyo-teknolojik müdahaleler sahasının içine çekmeye başlaması risk ve risk toplumu bağlamında düşünüldüğünde korku verici bir gelişmedir. Ancak doğa bilimlerinin de deneysel bir inceleme sahası içerisinde araştırılması insan doğasının da giderek teknolojikleştirilmesine hatta doğal çevre üzerindeki tasarrufumuzun artması durumuna ilişkin olarak düşündüğümüzde de olumlu bir gelişmedir. Her ne var ki, insan hayatına ilişkin olaylara teknolojik açıdan bakıldığında, iç ve dış doğa sınırının giderek arttığını bu durumun ise zaman içerisinde hiç de hesaplanamayacak ciddi sorunların ortaya çıkmasına neden olacağını göstermektedir.¹⁰

⁷ Francis Fukuyama, *Büyük Çözülme 'İnsan Doğası ve Toplumsal Düzenin Yeniden Oluşturulması'*, (Çev.: Hasan Kaya), Profil Yayıncılık, İstanbul 2000, s. 89.

⁸ Zygmunt Bauman, *Ölümlülük, Ölümsüzlük ve Diğer Hayat Stratejileri*, (Çev.: Nurgül Demirdöven), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2012, s. 51.

⁹ Bauman, s. 67.

¹⁰ Jürgen Habermas, *İnsan Doğasının Geleceği*, (Çev.: Kaan H. Ökten), Everest Yayınları, İstanbul 2003, s. 39.

Risk alanında güçlü bir bilinç oluşturabilmemiz konusunda şu uyarılara da bir göz atmamız gerekmektedir: İçilebilir tatlı su kaynaklarımız ne kadar kaldı ve mevcut olan sular sağlık açısından nasıl bir tehdit taşıyor? Bu konuda kaynağı ne olursa olsun dikkat etmemiz gereken birçok sorun vardır. Ayrıca, şişelenmiş su, özellikle de plastik şişedeki suların da sağlığımız için güvenli olduğunu düşünmemek gerekir. Birçok yerde de kimyasal arıtmalar söz konusu olduğu için suyu damıtmak da gerekmektedir. Ya yedikleriniz? İster et için olsun ister peynir ve isterse de tereyağı için olsun, ne yediğinize dikkat etmelisiniz. Ayrıca kimyasal atıkların olumsuz etkisine maruz kalmış balığı da unutmamak gerekir. Eğer hormonsuz meyve ve sebzelere ulaşabilmemiz mümkünse kesinlikle bunları tercih etmeliyiz. Hatta bizzat onları kendiniz yetiştirmelisiniz. Ve gıdalarınızı elinizden geldiğince plastik kaplardan uzak tutmanız gerekmektedir. Anneler, bebeklerini memeden kesmeden önce bir daha düşünmelidir; çünkü bu şekilde bebeklerini kimyasal ürünlerin etkisinden daha iyi korumuş olacaklardır. Ayrıca gün içerisinde ellerin temizliğine göstereceğimiz özen bizi tozla karışıp farklı yollarla girmek üzere olan mikropların etkisinden de koruyacaktır. Gerektiği zaman evlerde ve bahçede kullanılan haşere, yani böcek ilaçlarını da kullanmamak gerekir. Kullananların evlerinden de uzak durmaya çalışmalıdır. Bunun yanında bakkallarda ve süper marketlerde satılan ürünlerin üretim şekline, saklama koşullarına ve bize kadar nasıl ulaştığıyla ilgili bilgilere de vakıf olunması yerinde bir davranış olacaktır.¹¹

Risk toplumunda tehditlerin boyutu medyanın söylemsel yaklaşımlarıyla farklı bir alana da taşınmaktadır. Bu söylemsel yaklaşım medyanın daha çok sorunu ele alış yöntemiyle ilgilidir. Medya, herhangi bir uzman açıklamasının gerektirdiği konuda farklı nitelikte bilgi sahip kişilerin görüşlerine başvurarak açıklamalar arasında bir çelişki oluşturabilir. Medyanın oluşturduğu bu durum toplum zihinlerinde risk tehdidini de derinleştirmektedir. Risk algısının medya kaynaklı geniş kapsamda büyümesi medyanın hiç kuşkusuz elinde bulundurduğu teknik imkânlarıyla da yakından ilgilidir. Medya sahip olduğu bu imkânlar sayesinde hayata dair sadece bir tek konu üzerinde değil insana ait birçok konu üzerinde yönlendirici bir etkiye sahiptir. Burada dikkat edilmesi gereken medyanın elinde bulundurduğu teknik güç imkânlarının her zaman doğru konumlandırılmaya yönelik olmasını sağlamaktır. Tehlikelere ait kültürel değer

¹¹ Giddens, s. 243

algılamalarının da yine medyanın söylemsel çalışma sahası içerisinde değişmesi olaylara yönelik değerlendirmelerinde değişmesine neden olmaktadır. Ancak, buradaki sorun bu değerlerin göz ardı edilmemesidir. Yaşamlarını tehdit eden ve kişisel olarak kendilerini etkilemek istemedikleri tehlikelerle yüzleşmek insanların ellerinde değildir, artık bu insanın iradesi dışında kaçınılmaz bir son olmuştur.

ARAŞTIRMANIN AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Her ülkenin kendi geleceğini etkileyen olumlu ve olumsuz birçok etken vardır. Bu etkenler de, hem kendi özelliklerine göre, hem de baş gösterdiği ülkenin etnik, kültürel, sosyal ve psikolojik özelliklerine göre farklılık gösterirler. Hatta şiddet ve tepki seviyesi, müdahale ve mücadele teknikleri bile bu konuda değişiklikler gösterebilir. Mademki ortada böyle bir durum vardır, o halde aynı araştırma alanı içerisinde sorunlara yönelik yaklaşımlarda değişebilir. Bu durum da yine üzerinde tartışılması gereken önemli bir konuyu oluşturur. Aynı zamanda, problemlerin doğru ve istenilen bir biçimde çözülebilmesi, hiç olmazsa en azından etkilerinin azaltılabilmesi de bu sorun alanının sınırlarının doğru teşhis edilmesinden geçer. Böylelikle üzerinde daha kolay fikir üretebilip daimi ve kesin çözümler sunulabilmektedir. Bu çalışmada da özellikle Türkiye sınırları içerisinde kendi özel stratejilerine göre hareket eden terör örgütlerinin eylemlerine bu pencereden bakmak gerektiğine inanılmaktadır. Çünkü dünyanın birçok yerinde halen faaliyette bulunan terör örgütleri ve onun uzantıları mevcuttur. Ancak bu terör örgütleri ve onların uzantısı konumunda hareket eden gruplar faaliyetlerini bulundukları coğrafyanın tarihi ilişkilerine ve dokusuna göre mücadele teknikleri geliştirmektedirler. Kendine özgü bir nitelik taşıyan Türkiye'ye yönelik terör sorununu da bu zemin üzerinden açıklamak gerekmektedir. Burada kısaca belirtmeye çalıştığımız öncelikli amaç, terör sorununu kendi doğasına göre yorumlayabilme zorunluluğudur.

İkinci adımda da bu terör zemininin oluşmasında, yönlendirilmesinde ve hatta strateji değiştirerek yeni faaliyetlerde bulunmasında yol gösterici bir işleve sahip olan medya kuruluşlarının yapısal ve söylemsel çözümlemesi yapılmaktadır. Amaç, topluluklara en dolaysız biçimde ulaşabilme kapasitesine ve gücüne sahip olan medyanın terör olayları karşısında insanları hangi tekniklerle etkilediğini ve oluşan risk bilincine yönelik nasıl bir algı yarattığını tespit etmektir.

Bu çalışmanın bir diğer önemli amacı da, yaşanan olaylar karşısında toplumların karar verme süreçlerini, heyecanlarını, tepkilerini ve umutlarını etkileyebilecek risk kavramının terör konusuyla ilişkilendirilerek açıklığa kavuşturulmasıdır. Peki, neden risk kavramı? Çünkü risk olgusunun içerisinde taşıdığı gerilimler ve toplumun düşünsel, duygusal ve davranışsal tepkilerini çözümlemeye uygun olduğundan çalışmaya farklı bir boyut kattığı düşünülmektedir. Risk toplumu yaklaşımyısa bu konuda çalışmamızın daha genel bir çerçevesini oluşturmaktadır. Son olarak, terör konusuyla ilişkilendirilerek üzerinde durduğumuz risk kavramı aynı zamanda toplumsal normaliteyi anlamaya yönelik birtakım veriler de sağlamaktadır.

Araştırmanın amacı kadar kapsamı da önemlidir. Kapsamın doğru belirlenmesi sorunun daha iyi anlaşılmasını, sorunların değişen koşullara göre daha iyi tespit edilmesini ve daha akılcı çözümler üretebilmemizi sağlamaktadır. Bu bağlamda, çalışmada geçmişten bağları büsbütün koparmayarak özellikle 2010 sonrası yaşanan ve etkileriyle medyada genişçe yer bulan terör olaylarını ele alınmıştır. Bu kapsamda Türkiye medyasında genel okur profili ve değişken kanaatler açısından önemli farklılıklar içeren Posta, Taraf, Zaman ve Cumhuriyet gazeteleri seçilmiştir.

Çalışmanın yöntemine gelince; özellikle görsel ve yazılı metinlerde içerik çözümlemesi tekniği kullanılmış olup, haber metinlerinden seçilen sözcük, cümle ve daha başka anlamsal göstergeler çözümleme birimi olarak değerlendirilmiştir. Bu konuda gazetelerde özellikle kelimelerin seçimi, kullanılan sözcüklerin puntosu, manşetten veya sürmanşetten haberin ne şekilde ve nasıl verildiği, alt başlıkların nasıl detaylandırıldığı ayrıca hangi fotoğrafların seçildiği, fotoğrafların hangi boyutlarda verildiği, gazetenin hangi kısmında nasıl kullanıldığı vb. hususlar çalışmada haberlerin doğasının doğru anlaşılmasında destekleyici haber retorik unsurlar olarak dikkate alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

RİSK VE RİSK TOPLUMU KAVRAMININ TANIMLANMASI

Risk, ilk çağlardan beri sürekli var olan, insanların karşı karşıya kaldığı tehlikeli durumları ve endişeleri anlatmak üzere kullanılan bir kavramdır. Bu tanımlamaya bağlı olarak, insanoğlunun çağlar boyunca kendisini tehdit eden her türlü tehlike ve risklerle sürekli karşı karşıya kaldığını söyleyebiliriz. Yani, riskler, sadece günümüzde de varlığını hissettiren durumları ve kendine has tehdit unsurları ile tehlikeleri ifade etmez. Riskler, insanlık tarihi kadar eskidir, ancak çağlar öncesindeki kullanımı ile günümüzdeki kullanımı arasında anlam ve içerik yönünden farklılıklar bulunmaktadır¹²

Risk kavramının tarihsel gelişimiyle ilgili olarak bilinen ilk kullanımının modern öncesi dönemlere kadar uzandığını söyleyebiliriz. Risk kavramının ilk dönemlerde denizcilik alanında tehlike ve macera anlamlarına gelecek şekilde kullanıldığı bilinmektedir. Bunun dışında, Latince kökenli bir terim olan “riscum” modern zamanlarda Almanya dâhil, uzun yıllar önce pek çok ülkede de kullanılmıştır. Ayrıca, risk sözcüğünün, Nikolas Luhmann, 16. yüzyılın ortalarında Almancada, 17. yüzyılın ikinci yarısından sonra da İngilizcede kullanıldığını tespit etmiştir. Almancada “risiko”, İngilizcede “risk”, Fransızcada “risque”, İtalyancada “risico” olarak kullanılan kelime, günümüzde kendisine yüklenen anlamları dışında başka anlamları da karşılayacak bir nitelik kazanmıştır. Ve bu sözcük, kendi anlamının dışında “riziko, tehlike, zarar olasılığı, tehlikeyi göze almak, tehlikeye atmak” şekillerinde de kullanılmıştır. Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise risk kavramı “riziko” şeklinde tanımlanmıştır. “Riziko” ise, “zarara uğrama tehlikesi” anlamına gelmektedir.¹³

“Risk kelimesinin günümüzde akademik çevrelerde sosyal psikoloji, çalışma ekonomisi, tıp, finans, hukuk, iş yaşamı, ekoloji v.b. alanlarda ölçülmesi ve tahmin edilmesi gereken bir araç olarak, yaygın bir kullanım önceliğine sahip olduğunu da söyleyebiliriz. Bu bağlamda birçok alanda özellikle sosyal psikolojide risk alma, tıp alanında özellikle halk sağlığı alanında bazı hastalıklar için riskli grubu oluşturma, işletme alanında risk yönetimi ve sermayesi, ekolojik ve çevresel riskler gibi sıklıkla

¹² Aysu Çuhacı, “Ulrich Beck’in Risk Toplumu Kuramı”, *Sosyoloji Dergisi*, 2007, s. 134.

¹³ Çuhacı, s.134

kullanılmaktadır. Bütün bu kullanım alanları göz önüne alınacak olursa risk kavramının, son otuz yıldır akademik alanda ve gündelik yaşamda yaygınlaşan bir kullanım alanına sahip olduğunu söylemek yanlış olmaz.”¹⁴

Ayrıca risk kavramına yönelik olarak, Douglas’ın risk tanımlamasın da, riskin, dış dünyaya ait bir şey olarak sürekli var olduğunu, buna rağmen riskin moral bir tehlike olarak tanımlanmasının da günümüze ait olduğunu görürüz. Douglas, riski sadece modern dünyaya ait bir şey olarak da değil, aynı zamanda tüm zamanların gerçek bir kavramı olarak da tanımlar. Bu yoruma göre risk, daha çok tehlike bağlamının içerisinde tanımlanır.¹⁵

Beck ise, risklerin, esas olarak hem gerçek hem de gerçekdışı olduğu gerçeğini kabul ederek konuya yaklaşır. Bir taraftan da pek çok tehlike ve tahribatın bugün insan yaşamına girdiğini de belirtir. Ormanların yok edilmesi, yeni hastalıkların türemesi, buzulların erimesi ve su seviyelerinin yükselmesi gibi... Diğer taraftan risk argümanının asıl sosyal itici gücünün geleceğin öngörülen tehlikelerinde yattığını da ifade ederek bu risklerin, meydana geldikleri yerlerde, bazen uzun süreli belli belirsiz yeni tehlikeleri de beraberinde getirmekte olduğunu söyler. Beck, asıl risk bilincinin bugünde değil, bilakis gelecekte yattığını da öngörür.¹⁶

İki tür risk arasında ayrım yapabiliriz: (1)dışsal risk ve (2)imal edilmiş risk. Bu ayrım Giddens’a aittir. Bu sınıflandırmada dışsal risk, bireyleri beklenmedik bir anda (dışarıdan) vuran olayların yarattığı tehlikeleri ifade eder. Bu olayların, bütün nüfus içinde az çok öngörülebilir ve sigorta edilebilme özelliğine sahip olmalarına rağmen düzenli ve sık meydana geldiklerini söyleyebiliriz. Dışsal risklerin görünümü daha belirgin olduğu için son derece etkili bir şekilde hesaplanabilir, zaman ve risk çizelgelerine bakılarak insanların nasıl sigortalanacağına karar verilebilir. Bu bakımdan sanayi toplumunun ilk iki yüzyılı dışsal riskin egemenliği altındadır.¹⁷

Bunun yanında, Giddens ayrıca risk kavramı bağlamında, özellikle doğanın ve geleneğin ötesinde yaşayan bir dünyanın en temel niteliğinin, dışsal riskten, yani onun

¹⁴ Suat Soydemir, “Modernizmin Karanlık Yüzü: Risk Toplumu”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2011, s. 170-171

¹⁵ Cevdet Yılmaz, *Risk Kapıyı Kırınca ‘Kentlerde Yoksulluk, Dayanışma, Güven ve Güvenlik’*, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul 2010 s. 77.

¹⁶ Beck, s. 45

¹⁷ Kendisiyle Yüzleşen Toplum: Risk Toplumu, Erişim Tarihi: 30.04.2013, <http://www.eogrenme.anadolu.edu.tr>

imal edilmiş risk diye adlandırdığı aşamadan geçtiğini de ifade eder. Giddens'a göre bu aşama içerisinde, imal edilmiş risk, bizzat insanlığın gelişim sürecindeki değişimler, özellikle bilim ve teknolojiye ilerlemeler tarafından yaratılır. İmal edilmiş risk, karşılarında tarihin bize çok az deneyim sunduğu yeni risk ortamlarına atıfta bulunur. Ayrıca, imal edilmiş risk insan hayatının bütün alanlarına nüfuz etmektedir ve sanayi toplumunun ilk teorisyenlerinin asla önceden kestiremediği türde bir bilimsel ve teknolojik gelişmeyle ilişkilidir. Bilimin ve teknolojinin yarattığı yeni belirsizlikler, en az ortadan kaldırılanlar kadar çoktur; Giddens'a göre, kaldı ki bu belirsizlikler daha öte bir bilimsel ilerlemeyle çözülemez. Giddens, imal edilmiş risklerin, kişisel ve toplumsal hayata doğrudan girdiğini ve daha kolektif bir risk çevresi tarafından sınırlandırılmadığını belirtir. Belirli bağlamlarda sergileyeceğimiz davranışların yalnızca geleneklere dayandırılmayacağını, insanların, ilişkileriyle ve içinde bulundukları ortamla ilgili daha etkin ve riskli kararlar almak zorunda kalacaklarını da ifade eder.¹⁸

Son olarak, Douglas'ın riski anlamak konusunda her şeyden önce düşünsel ve teknik açıdan risk söylemlerine eleştirel yaklaştığını söylenebilir. Ayrıca bilinç ve seçim süreçlerine odaklanan bireysel tabanlı psikolojik araştırmalara da bu konuda özellikle eleştiriyle yaklaştığını görülmektedir. Douglas, bu tür çalışmalarında bilinç ve seçimi araştırırken sosyal süreçlerin etkilerini belki de yeterince göz önüne almamaktadır. Douglas'ın bireylerin neden riskli damgası yemiş eylemlerde bulunduğunu da özellikle sorgulaması oldukça önemlidir. Ayrıca, burada önemli olan bir diğer durum uzman görüşlerinde temellendirilemeyen davranışsal seçimlerin anlamlı olarak tanımlanabilmesidir.¹⁹

1.1. RİSK TOPLUMUNUN KAVRAMSALLAŞTIRILMASI VE ÖZELLİKLERİ

Toplumların risk algısının, günümüze kadar süreç içerisinde daima farklı bir niteliksel ve niceliksel değişimle karşı karşıya kaldığını söyleyebiliriz. Bu söylemimiz içerisinde bilhassa çok önemli bir etkenin varlığından da söz etmemiz gerekir. Bu etken hiç kuşkusuz, küreselleşme faktörüdür. Çünkü riskler yalnızca küreselleşme faktörüyle asıl gücünü kazanmakta ve insanları genel bir etkisi altına alıp yok etmeye maruz

¹⁸ Giddens, s. 222-223

¹⁹ Yılmaz, s. 80

bırakmaktadır. Bunun yanında küreselleşmenin etkisiyle ortaya çıkan sorunlarda artık sınırları aşarak herkesin ortak bir sorunu haline gelmektedir. Buradaki, anlatımımıza karşılık gelen çok önemli bir kavram vardır. O kavram da hiç şüphesiz, bu nitelikleri kendi bünyesinde taşıyan risk toplumu kavramıdır.

Risk toplumunun tarihi süreç içerisinde oluşumuna baktığımızda, özellikle soğuk savaş dönemi sonrası ulusların ve toplumların değişen güvenlik ve risk algılamasını anlamaya yönelik ortaya çıkmış olan bir teorik yaklaşım olarak görürüz. Tehditlerin ve mağduriyetlerin değişen kitlesel boyutuna vurgu yapan risk toplumu modeline özellikle yayılmacı bir ekonomi yönünde alternatifsizmiş gibi gösterilen sanayi temelli modernleşmenin yine modernliğin kendi dinamikleri tarafından tersyüz edildiği yorumu getirilmektedir. Bahar'a göre, ideolojik olarak modernliğin temellerinin atıldığı aydınlanma çağı felsefesi, insanı evrenin merkezine koyarak, dünyadaki her hareketin bilimsel metotlar ve akılcılıkla ölçülebilir, denetlenebilir ve kontrol edilebilir olduğunu iddia etmektedir. Nitekim günümüzde sanayileşmenin, modern ve kontrol edilebilir bir dünya kurmanın en önemli araçlarından biri olarak görülmesi de bu konuda örnek verilebilir. Dolayısıyla, gelişmişliğin, ilk olarak o ülkenin sanayiye dayanan ekonomik durumu, bu ekonominin durumunda kişilere sağladığı kişi başına düşen gelir ve elde edilen maddi değerlerin sunduğu hayat standartlarıyla ölçülebileceği gayet ortadadır. Böylelikle teknolojik alandaki her yeni gelişmenin de ileriye dönük sonuçları itibarıyla herhangi bir sorgulama yapılmaksızın kabul edildiğini de bu bağlamda düşünebiliriz.²⁰

Risk toplumunun inşası sürecinde, özellikle yeni teknolojik ve üretim çabalarına (kimya, genetik, nükleer, vb) ilişkin ortaya çıkan olumsuzlukların belirli periyotlarda nasılda gözlemlenebilir olduğu da önemlidir. Çünkü bunlar, risk toplumu modeline ait olarak imal edilmiş belirsizlik unsurlarının en önemli çıkış noktasıdır. Ve bu durum modern toplumlarda da giderek hız ve yoğunluk kazanmaktadır. Artık, risk toplumuna yönelik gözümüzün önünde canlanan tablo, kimi tehlikelerin oluşturacağı ölümcül etkilerin yanı sıra, besin kaynaklarında ortaya çıkan ve insan sağlığını olumsuz yönde etkileyen sorunların varlığının da söz konusu olmasıdır. Bunun dışında, doğal yaşamın ve tüm canlılar sisteminin yok olma tehdidi altında olması, hava kirliliğinin doğada diğer başka büyük felaketlerin oluşumunu tetiklemesi, iklim rejimlerinin olumsuz

²⁰ Halil İ. Bahar, *Sosyoloji*, Hayat Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 63.

etkileri sonucu ortaya çıkan kuraklık ve orman yangınları vb. bu konudaki başlıca diğer örneklerdir. Risk toplumunun aynı zamanda kendini avutma ve yanılma mekanizmalarına sahip bir etken olarak kendini gösterdiğini de eklemeliyiz.²¹

“Risk toplumunda, olası ve var olan riskleri şu şekilde sınıflandırabiliriz:

*a) **Ekolojik Riskler:** Nükleer savaş tehdidi, küresel ısınma, ozon tabakasının incilmesi, doğal riskler (deprem, sel, yangın vb.).*

*b) **Sosyal Riskler:** Ailenin dönüşümü (post-modern aile örüntüleri; boşanmaların artışı, tek ebeveynli aileler, yalnızlık, yabancılaşıma), işsizlik, yoksulluk, sosyal tabakalar arası uçurum, ülkeler arası gelir uçurumu, insanların mahremiyetine medya ve internet vasıtasıyla tecavüzün artması.*

*c) **Teknolojik Riskler:** Kitle imha silahları, kimyasal ve biyolojik silahlar, manyetik kirlenme.*

*d) **Kültürel Riskler:** Hayat alanlarının Amerikanlaşması (medya ve sinema vasıtasıyla Hollywood kültür endüstrisinin bütün ülkeleri etkilemesi), kültürel çatışma, fundamentalizm, etnosentrizm, tekdüze olma, homojenleşme.*

*e) **Siyasal Riskler:** Bölgesel çatışma (Ortadoğu'daki İsrail-Filistin çatışması), savaş, gelişmiş ülkelerin hegemonyası (ekonomik ve siyasal bağımlılık), ulus aşırı kuruluşların ülke politikalarını yönlendirmesi (IMF, Dünya Bankası, Avrupa Birliği vb.), terörizm...”²²*

Risk toplumunun, dünya tarihinin yönlendirilmesinde de önemli etkileri olmakla birlikte birçok tarihi olaydan da bazı özellikleri itibariyle ayrıldığını görmekteyiz. Bu ayrılığın sebebi hiç kuşkusuz günümüze gelindikçe bireylerin topluma, toplumların bireye; bireylerin olaylara ve toplumların olaylara bakış açısının çeşitli ve farklı olmasının bir sonucudur. Yaşananların arka planında, geçmişten günümüze doğru bilginin gereğinden hızlı bir şekilde artması, süreç içerisinde algılamalarda yaşanan farklılıklar, kültürel etkileşim, ulusal ve uluslararası medya faaliyetleri vardır. Bilhassa, sanayi toplumundan analitik açıdan ayrılan çizgi de, bu noktada alınan kararların

²¹ Küresel Gelişmeler, Neoliberal Politikalar, Risk Toplumu ve Planlama Alanı, Erişim Tarihi: 24.04.2013, <http://www.mimdap.org>

²² Nesrin Canpolat, “Risk Toplumunda Halkla İlişkiler Şirketlerinin Kriz ve Kriz İletişimine Yönelik Bakış Açılarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma”, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2012, s. 121-122.

sonucunda ortaya çıkan tehlikeler karşısında güvenlik normlarının artık işlemez olduğu gerçeğidir. Bu sorun da, risk toplumu ile karşılık bulmaktadır. Buradan hareketle, risk toplumunun sahip olduğu özellikler şöyle sıralanabilir:

a) Güvensizlik veya tehdit algısı sadece modernizm kaynaklı bir sorun değildir, aslında bu sorunların modernizm dışında bütün kültürlerde ve devirlerde görülen eski bir sorun olduğu düşünülebilir. Modern dönemdeki tehditler, bilimsel bir nitelik taşımaktadır. Ekolojik, kimyasal ya da genetik mühendisliğiyle ilgili tehlikelerin varlığı bu durumun örnekleridir. Bu nedenle, ortaya çıkan tehlikelerin, tehditlerin, tek sorumlusu hiçbir zaman üzerinde tam bir otorite kurulamayan doğaya, tanrılara ve cinlere atfedilemez ve onlar her sorunun tek sorumlusu olarak gösterilemez.

b) Risk toplumunun sahip olduğu bir başka özellik, yerleşik norm sistemlerini başarısızlığa uğratmasıdır. Bu konuda, özellikle teknolojik gelişmelere ve getirdiği gündelik pratiklere bağlı tartışma konuları, kaza istatistikleriyle veya senaryolarıyla belgelenebilir. Aynı zamanda artık nesnel tehdit biçimleri (örneğin sigara içmek ya da bir nükleer santralin yakınında ikamet etmek gibi konular) tartışma dışı kalır.

c) Risk toplumunda tehditlerin kontrol altına alınabilinmesi ve üzerinde denetlenebilir bir güç oluşturulması risk toplumunun başka bir mücadele alanını oluşturur. Bu konuda da özellikle tehlikeli olduğu göz önünde olan, ancak kar amacıyla terk edilmeyen bir nükleer santral ya da hormonlu gıda üreten bir şirketin üretimlerini durdurulmaması ve bu sorunun aşılabileceği önemli bir tartışma konusunu oluşturur. Burada, hem insanın hem de çevrenin geleceğini öncelikle göz önünde bulunduracak ekonomi-politik uygulamalara ihtiyaç vardır. Örneğin, Japonya’da 2011 Mart ayı başında meydana gelen afetin boyutları, belli bir zaman sonra deprem, tsunami ve nükleer sızıntı biçiminde yayılarak, etkisini sadece bu afetlerin yaşandığı bölgelerde değil, bu bölgelerin dışında kalan diğer çevre ülkeler üzerinde de göstermiştir.

d) Modernliğin öngöremediği ve pek de istemediği bir geçiş dönemi mevcuttur. Bu geçiş dönemi sanayi döneminden risk dönemine geçişi ifade eder. Risk toplumu kendi etki ve gelişmelerine kör ve sağır kalmış olan modernleşmenin bir sonucudur. Risklerin ve tehditlerin tahmin edilemezliği sosyal bütünleşmeye zarar vermektedir.

Sınıflı toplumlarda bir dereceye kadar eşitlik düşüncesi daha çok ön plana çıkarken, risk toplumunda ise artık emniyette olma düşüncesi hâkim olmaya başlamıştır.

Ayrıca eşitlik kavramı, olumlu hedefler gibi çağrışımlar yaparken, risk toplumu olumsuz ve savunmacı bir temele dayanmaktadır. Artık insanlar ve devletler iyi olanı kazanmak, elde etmek ve sağlamaktan ziyade, en kötüyü nasıl engelleyebiliriz uğraşı içerisinde. Yine, sınıf toplumundaki düşünce, daha çok herkese pastadan az ya da çok pay verebilmekken, risk toplumundaki düşünce, insan neslini korumak ve insan topluluklarını büyük tehditlerden korumaya yöneliktir. Bu konuda son olarak, sınıf toplumunun temel dürtüsünün “açlık” olduğunu, risk toplumunun temel dürtüsünün de “korku” olduğunu söyleyebiliriz.

e) Toplumun dinamiklerinin ve niteliklerinin değişmesinin yanında, bu sistemin içerisinde yer alan insanların da giderek artan biçimde, farklı toplumsal kimlikleri, yaşam tarzları, kanaatleri ve gruplar ya da alt kültürler düzeni içinde seçim yapma şartları oluşmuştur. Toplumsal cinsiyet ve aile rolleri değişmektedir. Bu değişim düşünömsellik anlayışının ortaya çıkardığı bir sorundur. Düşünömsellik, bu sorunu sanayi toplumundaki toplumsal ve siyasal kurumlara ve örgötlere dayanan sınıf kültürü ve aile gibi “kolektif vicdan biçimlerine” son vererek gerçekleştirmektedir. Bununla birlikte, toplumsal sınıflara bağılılık gün geçtikçe zayıflamakta, insanlar aile ya da komşuluğun sağladığı geleneksel destek ağlarından kopmaktadır. Bu geleneksizleşme hali bireyselleşme halini daha da artırmaktadır. Bireyselleşmiş bir toplumda da yeni bir eşitsizlik ve bu eşitsizliğin getirdiği sosyal ve siyasal sorunlar ortaya çıkmıştır.

f) Tehlikelere ait kültörel değör algılamaları değıştiği için bu duruma yönelik değörlendirmelerde değışmektedir. Ancak, buradaki sorun bu değörlerin göz ardı edilmesidir. Yaşamlarını tehdit eden ve kişisel olarak kendilerini etkilemek istemedikleri tehlikelerle yüzleşmek insanların ellerinde değildir. Algılama farklılığı bu tehlikeleri kişilere göre sınıflandırmaktadır. Yani birileri, gıdalardaki zehirli maddeleri kendisi için bir tehdit olarak görürken; diğörleri de gıdalardaki zehirli maddeleri gündeme getirenleri kendilerine bir tehdit olarak görebilmektedir.

g) Risk toplumunun başka bir göstergesi de, kişisel sigorta korumasının bulunmamasıdır. Hatta sınaî ve teknik-bilimsel projelerin sigortalanamaz oluşları sorunun başka bir boyutudur. Risk toplumu, güven niteliklerini kaybetmeye mahkûm kalmış bir toplumdur. Yani “güvensizleştirilmiş” bir toplumdur. Sigortalanmaya bağılı korunmanın artırılması, toplumdaki tehlikenin büyüklüğüne ve şiddetine bağılıdır.

Risk ve tehlike, bazı özellikleriyle birbirinden ayrılmaktadır. Luhmann'ın analiziyle, risk ve tehlike arasındaki ayrımı şu şekilde ifade edilebiliriz: Gelecekte meydana gelecek olası zararlar, eğer insanların kendi kararlarına bağlanabilirse, risk söz konusu olabilir. Örneğin; uçağa binmeyen bir kimsenin uçak kazası geçirmemesi ve böylelikle kazanın bu yöndeki olumsuz sonucundan korunması gibi. Tehlikelerse, buna karşıt olarak, kaynağını daha çok dış etkenlere bağlar. Örneğin; bir uçak düşer ama düştüğü yer bir yerleşim yeridir. İnsanlarda uçağın kendi yerleşim yerlerine düşeceğinden haberdar olmadıkları için tehlikenin olumsuz sonucundan da kaçamaz. Önceden bilinen tehlikelerin; depremlerin, volkan patlamalarının, yağış sonucu otoyolların kaygan hale gelmesinin ve evliliklere ait sorunların giderilmesi yönünde hangi kararların alınması gerektiği bilgisi risk alanına girer. Risk ve tehlike arasındaki ayrım, aynı zamanda toplumsal düzeni de böler. Kimileri için risk gibi görünen etkenler başkaları için tehlike olarak karşılanır. Otoyollarda tehlikeli manevralar veya trafikte hatalı sollama yapan sürücüler, atom santrallerinin inşası ve inşasında çalışanlar, gen teknolojisi alanında araştırma yapanlar bu tür sayısız örneklerden sadece birkaçıdır. Bu konuda neyin felaket olarak kabul edilip edilmeyeceği, karar verenlerin ve karardan etkilenenlerin algısına göre şekillenecektir.

h) Kùltürlerin kendine has risk anlayışları vardır. Bu anlayış o kùltürün daha çok neyi önemseydiğiyle ilgilidir. Almanlar için ormanların ölümü, dünyanın sonu olarak kabul edilir. Britanyalılar, sabah kahvaltısında zehirli yumurtalarla karşılaştıklarında şok olurlar. 11 Eylül 2001 küresel terör saldırısından sonra, uçağa binme riski ve şarbonlu mektup riski, başta Amerikalılar olmak üzere bütün toplumları etkilemiştir.

ı) Risklere bağlı olarak, çalışmalarımız ve çalışmalarımıza bağlı olarak ufkumuz da kararır. Çünkü riskler, neyin yapılması gerektiğini değil, neyin yapılmaması gerektiğini ifade eder. Dünyayı bir risk ortamı olarak düşünen kimse, sonunda eylem yeteneğini yitirir. Bu durum, paranoyak bir ruh halinin oluşmasına neden olur. Bu bağlamda,

“11 Eylül küresel terör sendromu”, çoğulculuk, demokrasi ve hoşgörüyü olumsuz etkilemiştir. İçine kapanma, paranoya, “biz” ve “onlar” ayrımının daha da keskinleşmesi, kabile psikolojisi ve ben-merkeziyetçilik (etnosentrizm) artmıştır.

i) Risk toplumunda, neye karşı ve nasıl mücadele edileceği de önemli bir konudur. Bu konuda, hesaplanamayan durumlar ve düzensizlik karşısında, teknolojiye karşı mı, piyasalara karşı mı yoksa daha ziyade devlet gibi eski sanayi toplumunun olanaklarına karşı mı mücadele edilecektir? Yoksa iki yanlılığı, muğlâklığı kabul eden ve olumlayan bir zihniyet ve eylemsellik değişimi mi başlayacaktır? Bu seçenek, çok anlamlılık, belirsizlik, rastlantı; kısaca “ve” bağlacının merkezi bir konuma yerleştirilmesi ile geliştirilebilir.

Bilişim çağında ve risk toplumunda, teknolojiye ulaşmada ülkeler arasında dengesizlikler göze çarpmaktadır. Bu gözlemden hareketle, ABD, Britanya, Almanya, Fransa, İtalya, Kanada, Japonya ve Rusya’nın oluşturduğu G-8 grubu “Enformasyon Teknolojisi Şartı” bağlamında, Üçüncü Dünya Ülkelerinin de bilişim teknolojisine kavuşmalarının önemini benimsemiştir. Ancak, bu karara karşılık, şu soru sorulmaktadır: “Gıda, eğitim ve sağlık sorunları çözülmeden, değil İngilizce, kendi dilinde okuma-yazma bile bilmeyenlere internet götürmenin anlamı nedir?”

j) Sanayi toplumlarının karşılaştığı temel problemler risk toplumlarında niteliksel bir değişime uğramaktadır. Genel olarak sanayi toplumlarının karşılaştıkları, **(a)** ekonomik krizin ya da durgunluğun yol açtığı işsizlik; **(b)** uluslararası sorunların yol açtığı savaşlar ve **(c)** her türden diktatörlükler; bunlar üç büyük problem olarak sayılabilir. Bilişim toplumlarını bekleyen tehlikeler ise, **(a)** çok hızlı bir gelişim ve dönüşüm sürecine maruz kalan toplumların buna ayak uyduramamasından kaynaklanan gelecek kaygısı ve korkusu; **(b)** bireysel ve örgütlü terörün yaygınlaşması; **(c)** özel hayatın mahremiyetine yönelik tecavüzlerin, dikizlemenin ve gözetlemenin artması ve **(d)** özellikle bireylerin mahremiyetine yönelik devletin sınırsız müdahalesine imkân veren teknolojilerin yaygınlaşması gibi tehlikelerdir.

k) Bilişim çağında ve risk toplumunda ortaya çıkan bir başka önemli problem de, internet aracılığıyla gerçekleştirilen bilgi akışının bir enformasyon bombardımanına dönüşmesidir. Yani bilişim sunumlarının gereksiz fazlalığı, beraberinde “bilgi kirlenmesini” getirmektedir.

Kontrolsüz ve denetimsiz sunulan bilgilerin, bilimsel olup-olmaması, doğru olup olmaması bağlamında ciddi bir sorun söz konusudur. Değerli-değersiz, önemli-önemsiz, gerekli-gereksiz her türlü bilginin bir arada bulunduğu bir ortamda, işe yarar bilgiyi

bulabilmek, bulup seçebilmek gerçekten de önemli bir yeteneği, çabayı ve sabrı gerektirmektedir. Bu seçim sürecinin de zaman alması işin bir başka sorunlu boyutudur.²³

l) Beck'e göre, Risk toplumunun, sınıflı toplum yapısını ifade etmemesi, risk toplumlarının konumlarının sınıfsal toplum yapısından farklı olarak toplumun çoğunluğunu kapsadığını gösterir. Ayrıca Beck, Risk toplumunda, artık sınırlarında ortadan kalktığını belirterek, birçok konuda bireylerin tehlikeler karşısında eşit konuma geldiklerinin söylemektedir.²⁴

m) Beck, risk toplumunun devrimci bir toplumdur. Yani Beck'in deyimiyle, risk toplumu artık bir felaket toplumu olmuştur. Ona göre, risk toplumunda olağanüstü hal, beraberinde normal durum haline gelme tehdidini de yaratmaktadır.²⁵

n) Son olarak, Giddens'in belirttiği gibi, artık bizi etkileyen değişikliklerin, yeryüzünün herhangi bir bölgesiyle sınırlı kalmadığını, hemen her yeri kapsadığı gerçeğinin gittikçe daha da belirginleştiğini aklımızdan çıkarmamalıyız.²⁶

Riskler toplumla iç içedir. Yani toplumdur. Tehlikelerin şiddeti ve boyutu insanların sahip olduğu güç ve nüfuzla yakından ilgilidir. Bunun yanında, risk faktörünün ortaya çıkmasının bilgi, bilim ve insan davranışları kaynaklı olduğu düşüncesi riskin kontrol, denetim ve düzenleme niteliklerinin mümkün görünmediği fikrini uyandırır. Beck, riskin de tıpkı bir cin gibi insan tarafından denetlenemeyeceğini, riskin insan davranışlarından kaynaklanan ve bir teknik sorun olarak gösterilmesinin de altında insan karakterine dair belirli bir yaklaşımın gizlendiğini söylemektedir. Aynı zamanda insanoğlunun yakıp yıkmaya, yok etme kudretine sahip olmasına rağmen, tehlikeler ve tehditler karşısında aciz kaldığı gerçeği de işin bir başka boyutudur.²⁷

²³Kendisiyle Yüzleşen Toplum: Risk Toplumu, Erişim Tarihi: 30.04.2013, <http://www.eogrenme.anadolu.edu.tr>

²⁴ Beck, s. 62

²⁵ Beck, s. 119

²⁶ Anthony Giddens, *Elimizden Kaçıp Giden Dünya*, (Çev.: Osman Akınhay), Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2000, s. 13.

²⁷ Frank Furedi, *Korku Kültürü 'Risk Almanın Riskleri'*, (Çev.: Barış Yıldırım), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2001, s. 92-93.

1.2. RİSK TOPLUMUNUN BELİRSİZLİĞİ VE BELİRSİZLİKLERİN ARTIŞI

Değişimler ve toplumsal dönüşümler yeryüzünün asla hiçbir bölümüyle sınırlı kalmamaktadır. Aslında sebepleri ve neden oldukları sonuçlarıyla dünyanın hemen her tarafını da kapsayabilmektedir.²⁸ Ancak bu değişim unsurlarının nelerle çevrili olduğunu bilmek belki de bu konuda gösterilebilecek en önemli çabayı ifade edecektir.

Bilimin ilerleyişi, insanoğlunun hayatı üzerinde giderek daha da farklı bir etki oluşturmaya başlamıştır. Bu etkiler ise toplumların daha da fazla felaket riskleriyle karşı karşıya kalmasından başka bir şeyi ifade etmemektedir. Bu sorun modern kitle imha silahları meselesinde kendisini açık bir biçimde göstermektedir; fakat aynı durumun diğer alanlarda da aynı şekilde olduğundan söz edilemez. Genetik kodları değiştirilen ürünler, nanoteknoloji ve robot bilimi gibi daha karmaşık alanlar bu konuda örnek gösterilebilir. Ayrıca, ekonomik büyümenin ve nüfus artışının da küresel ısınmanın artmasına neden olması, özellikle belirli yerleri felakete karşı savunmasız hale getirmekte ve kitle imha silahlarının temin edilmesini kolaylaştırarak daha başka felaketlerin yaşanmasının da önünü açmaktadır.²⁹

Gözlerimizin önünde sahnelenen felaket senaryoları ister bireysel düzeyde isterse toplumsal düzeyde olsun belirsizliğe dayalı bir korku ortamının oluşumuna kaynaklık etmektedir. Bu korku ortamı günümüz modern özellikleriyle şekillenmekte ve kendini de aynı şekilde zayıf ve güçsüz toplumlar üzerine bina etmektedir.

O halde, modern yaşamın kendi damarlarında korku verici bir şekilde virüslü bir kanın dolaştığını ve giderek toplumsal zihinleri zehirlediğini belirtmeliyiz. Bu korku, sosyolog Bauman'ın deyimiyle, belirlenimsizlik, belirsizlik ve muğlâklık; başka bir deyişle, müphemlik korkusudur. Bauman'a göre, müphemlikle savaşmak zor ve bu savaşı kazanmak ise imkânsızdır; bu savaşta kişi, karşısında, kendi güçlerini yerleştireceği bir cephe ya da bombalarla yok edebileceği düşman gruplarıyla değil, bizzat kaçamak savaşan gerilla birimleriyle savaşmak durumundadır.

Ona göre, kişi dağınık endişeyi somut bir korkuya dönüştürmeye çalışmaktadır; çünkü kişinin endişe karşısında pek bir şey yapamadığını, fakat korkunun sebepleri

²⁸ Giddens, s. 13.

²⁹ Francis Fukuyama, *Kör Nokta 'Gelecek Senaryolarını Öngörmek'*, (Çev.: Hasan Kaya), İstanbul 2008, s.16.

konusunda bir şeyler yapabileceğini; hatta yaptığını düşünebildiğine inanmaktadır. Dolayısıyla, Bauman'ın buradaki eğilimi, müphemliği tek bir somut nesnede yoğunlaştırarak ya da odaklaştırarak “müphemlikten çıkarmak” ve ondan sonrada somut hale gelmiş bu düşmanı yok etmektir.³⁰

Belirsizlik, müphemlik konusunu ifade eder. Bu ifade karşısında gözümüze çok önemli bir ayrıntı çarpmaktadır. Bu ayrıntı da, müphemliği bir tür düzensizlik olarak yaşadığımız gerçeğidir. Böyle bir durumda da, Bauman, ya kullandığımız dili yetersizlikle ya da kendimizi dili yanlış kullanmakla suçladığımızı göstermektedir bize. Ayrıca, müphemlik dilde ya da dilin kullanımında yatan bir patolojinin sonucu da değildir; dilsel pratiğin sıradan bir unsurudur.³¹

Riskin olumlu ve olumsuz olmak üzere iki yönü mevcuttur. Biz, öncelikle, riskin bu yönlerinin daha çok belirsizlik karşısındaki konumlarına bakmalıyız. Çünkü çıkmazların ve tehditlerin çıkış noktasının işte bu keşfedilemeyen ortamdan kaynaklandığına her geçen gün daha çok tanık olmaktayız. Bunun yanında, risklerin olumsuz etkilerinin modern sanayi toplumunun ilk günlerinden günümüze kadar sürdüğü de işin diğer bir gerçeğidir. Riskin geleceğinin de, artık ne dine, ne geleneklere, ne de doğanın azizliklerine bırakılamayacağını, bunun yerine günümüz toplumunun artık dinamik gücünün toplumların kendi geleceğini nasıl belirlemek istediğiyle gerçekleşeceğini de ayrıca belirtmeliyiz.³²

Risk ve belirsizlik arasında kesin bir ayırım yapabilmemiz de pek mümkün görünmüyor. Giddens, imal edilmiş risk bir risktir; ama yeni tür bir risktir ve imal edilmiş bir riskin, yalnızca insanın doğaya müdahaleleriyle değil, aynı zamanda, yüksek bir dönüşüme dayanan bir bilgi toplumundaki değişikliklerle ilgili olduğunu söyler. Bu konuda şu örneği verebiliriz: Örneğin aile ve evliliğe dair düşündüklerimizin geçen nesle kadar yerleşik geleneklerle yapılandırılmış olduğunu görmekteydik.

İnsanların evlendikleri zaman ne yapması gerektiğini pek de bilmediklerini, evliliğin daha çok cinsiyete, ırk ve benzeri şeylere göre belirlenmesinin söz konusuydu. Ancak bu durum şimdilerde yeni biçimlerde ve açık bir sistemle yapılmaktadır. Ayrıca

³⁰ Zygmunt Bauman, *Parçalanmış Hayat 'Postmodern Ahlak Denemeleri'*, (Çev.: İsmail Türkmen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2001, s. 279

³¹ Zygmunt Bauman, *Modernlik ve Müphemlik*, (Çev.: İsmail Türkmen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2003, s. 9-10.

³² Giddens, s. 38

evlenen kimselerin boşanan kişi sayısının çok fazla olduğunu bilmesi ve kadının geçmişteki durumuna göre daha çok eşitlik talep eder bir durumda olmasının da gözlenmesi işin niteliğini değiştirmiştir. Yine evlilik kararlarının, eskisine göre daha farklı usul ve yöntemlerle belirlenmesi de gözden kaçırılmaması gereken bir başka durumdur. Burada şunun altını çizmeliyiz ki, önceleri hiçbir zaman böylesine yüksek bir seviyede boşanma ve evlenme oranlarıyla karşılaşmış değildir. Giddens, son olarak, hiç kimsenin bunun aile ve çocukların sağlığıyla ilgili gelecekte neler doğuracağına dair sonuçları kestiremeyeceğini de belirtiyor.³³

Risk ve belirsizlik arasında ayrıca “bilgi” açısından da farklılıklar söz konusudur. Riskte “bilgi” varken, belirsizlikte “bilgisizlik” esastır. Riskte bilgiyi sağlayan, geçmişe ilişkin olarak yapılan istatistiksel tasarımıdır, olasılık hesabıdır. Bilgisizlik ise belirsizliğe niteliğini veren iki ana bileşenden birisidir. Belirsizliğin çözümlenememesinin ve felsefi düzlemde kalmasına sebep olan şey, belirsizliğin öngörülemezliği ve ölçülemezliğine dayalı mevcut olan bilgisizliktir. Bu yapısı ile belirsizliğin bile kavramsal boyutta belirsizlik-bilgisizlik içerdiğini söylemek mümkün görünmektedir. Belirsizliğin, henüz durulaştırılamamış bir kavram olduğuna ilişkin Yalçınkaya, belirsizliğin çoğunlukla geleceğe ilişkin bilgisizlik anlamında kullanılmasının da bu durulaşmamışlık sorunundan ileri geldiğini ve böylelikle belirsizliğe ilişkin adeta bir tür basite indirgenme durumunun yaşandığına işaret etmektedir.³⁴

Yaşamımızdaki risk algısı gittikçe belirginleşmektedir. Bu yönde artan risk farkındalığı, çağdaş hayatın ayırt edici birçok alametinin, güven bunalımının yaratmış olduğu kaygı ve korku ortamından beslenen kapsayıcı bir belirsizliğin olduğunu göstermektedir. Belirsizliklerin hem bilinen hem de özel dünyanın geleceğine yönelik, hatta erişim alanı içindeki dünyaya ilişkin, özünde karşılaştırılmaz, denetlenemez ürkütücü bir anlayışa katkıda bulunmakta olduğuna tanık olmaktadır.

Öztürk'e göre, güven ve güvenilirlik unsurlarının yerine artık, korku/kaygı, risk gibi olgular ön plana çıkmaktadır. Söz konusu güvensizlikten kaynaklanan belirsizliğin aşılması noktasında ise, örgüt, kurum, buyruk, yasa, ceza gibi argümanlar geliştirilerek,

³³ Anthony Giddens, *Modernliği Anlamlandırma*, (Çev.: Serhat Uyurkulak; Murat Sağlam), Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2001, s. 94-95

³⁴ Timuçin Yalçınkaya, “Risk ve Belirsizlik Algılamasının İktisadi Davranışlara Yansımaları”, *Muğla Üniversitesi İİBF Tartışma Tebliği*, 2004, s. 10.

güvenin rasyonel enstrümanlar üzerinden mekanik yoldan inşa edilmeye çalışıldığını belirtmektedir.³⁵

Bununla birlikte, belirsizliğe ilişkin olarak Bauman, belirsizliğin kökünün de asla kazanamayacağını belirtir. Çünkü belirsizlikten kesinliğe, müphemlikten saydamlığa geçişi, sadece bir vakit meselesi, kararlılık, kaynak ve bilgi meselesi olarak da görse belirsizliğin kökünün asla kazanamayacağı yönündeki postmodern bilinçle yaşamının tamamen farklı bir mesele olduğunu ifade eder. Yine, olumsuzluktan kaçışın, kaçmak istenen durumun kendisi kadar olumsuz olduğunu belirterek, işte bu bilincin getirdiği, rahatsızlığın tipik postmodern hoşnutsuzlukların kaynağı olduğunu ve müphemlikle dolu durum karşısında, asla yok olmayan bir rahatsızlığın var olacağını belirginleştirir.³⁶

Çuhacı, Beck'in, toplumun belirsiz risklerden oluştuğu ve tekno-endüstriyel gelişimin de bu riskleri desteklediği görüşündedir. Risk toplumunda görülen bu belirsizliklerin, tehlikelerin boyutlarının kestirilemeyeceğini, bu durumda da geçmişin geleceği belirleme gücünü yitirdiğini, kurgusal bir gelecek beklentisinin doğduğunu, Beck'in yaklaşımına göre bu aşamada geleceğe yönelik belirsizlikler ve tehlikeler karşısında önceden tahminlere gerek duyulmadığını ve bunun da uzmanlara duyulan ihtiyacın artmasına neden olduğunu söylemektedir. Ancak riskler konusunda uzmanlaşmanın tamamen deneyimlerle ve yaşayarak mümkün olacağını ve daha önce mevcut olmayan ve ilk kez karşılaşılan tehlikeler ve riskler karşısında fikir üretebilmenin, önerilerde bulunmanın ya da yol göstermenin de oldukça zor olduğu görülmektedir. Beck, bu aşamada Çuhacı'ya göre, karanlık bir gelecek portresi çizmektedir. Bu noktada, uzman olduğunu söyleyenlerin asıl amacının risklerin kabul görmesine çalışmak olduğunu da eklemektedir. Çuhacı, Beck'in, risklerin en büyük avantajlarına yönelik düşüncesini, "kimse bu konuda uzman olup net olarak sonuçları hakkında fikir veremediği için, kolay bir şekilde meşru olmaları" şeklinde açıklamaktadır.³⁷

Çuhacı, karar verme sürecinde "kabul edilebilirlik" durumunda olan risklerin Beck'e göre zaten kabul edilmiş riskler olduğunu; fakat sonuçların olumlu ya da olumsuz olacağına dair bir öngöründe bulunmanın mümkün görünmediğini

³⁵ Musa Öztürk, "Küresel Güvensizliğin Belirsizlik Üzerinde İnşası", *Mardin Artuklu Üniv. Edeb. Fak. Sosyoloji Bölümü Dergisi*, s. 672

³⁶ Bauman, s.303

³⁷ Aysu Çuhacı, "Ulrich Beck'in Risk Toplumu Kuramı", *Sosyoloji Dergisi*, 2007, s. 142

belirtmektedir. Çuhacı, son olarak, Beck'in risklere karşı ne yapılması gerektiği değil, ne yapılmaması gerektiği sözünü yinelemektedir.³⁸

1.3. RİSK TOPLUMUNDA GÜVEN VE GÜVENLİK TAKINTISININ YÜCELTİLMESİ

Güven ve güvenlik kavramı bir toplumun istikrarı, huzuru için ve sorunların üstesinden daha kolay bir şekilde gelinebilmesi konusunda vazgeçilmezdir. Ancak bu vazgeçilmezlik günümüz toplumlarında gittikçe kendini bir takıntı haline getirmiştir. Bu durum hiç şüphesiz risk toplumu anlayışından bağımsız değildir. Çünkü günümüz toplumları, gittikçe belirlenemeyen birçok durumla karşı karşıya kalmaktadır. Bu belirsizliği modernizmden ve kapitalist sistemden, bu sistemi de risk toplumu anlayışından uzak düşünemeyiz. Burada birbirini besleyen ve bunu da medya aracılığıyla yapan bir döngü söz konusudur. Bu döngü istikrarlı değildir ve sürekli farklı şekillerde seyretmektedir. Bu nedenle hem bireyler hem de toplumlar kendilerine ve birbirlerine karşı bir güvensizlik içindedirler. Bu güvensizlik ortamı da ister istemez başka sorunların doğmasına neden olmaktadır. Nitekim:

*“Güvenin; ahlak, erdem, liyakat, sadakat, dürüstlük, vefa, samimiyet gibi varoluşsal duygu ve değerlerden arındırılarak gayri şahsi yapılar üzerinden rasyonel yollarla inşa edilmesi mümkün değildir. Çünkü varoluşsal sorunların kendi varoluşsal bağlamları nezdinde ele alınarak çözümün bu ekseninde aranması gerekmektedir. Güvenilir kurum ya da örgütlerin küreselleşmesi güvenin ve erdemin küreselleştiği ya da dünyanın daha güvenilir insanlardan oluştuğu anlamına gelmemektedir. Sosyal ilişkilerin sosyallik vasfının dışlanarak mekanize edilmesi diğer bir ifadeyle insanların hem cinsleriyle olan ilişkilerinin kurumlar üzerinden düzenlenerek insanın aracılık rolünü üstlenen birey konumuna indirgenmesi bir anlamda onun güven oluşturma potansiyelinin göz ardı edilmesine yol açmaktadır. Değerlerin yerine kurumların yüceltilerek toplumun kurumların önceliklerine göre düzenlenmesi bireyin nazarı itibara alınmamasına, insan ilişkilerin araçsallaşmasına yol açmaktadır”*³⁹

³⁸ Çuhacı, s. 142-143.

³⁹ Öztürk, s. 689.

Giddens, riskin, yalnızca bir kişisel eylem sorumluluğu olmadığı görüşündedir. Büyük insan kitlelerinin bazı durumlarda, ekolojik yıkım ya da nükleer savaş olaylarında olduğu gibi yerküre üzerindeki herkesi topluca etkileyecek yeni risk ortamlarının varlığına işaret etmektedir. Giddens, güvenliği, belirli tehlikeler grubunun önlediği ya da en aza indirdiği bir durum olarak tanımlanabileceğini, güvenlik deneyiminin, genellikle bir güven ve kabul edilebilir risk dengesi üzerinde durduğunu ifade eder. O, hem olumsal hem de deneyimsel anlamda güvenliğin küresel güvenlik de dâhil, geniş insan küme ya da topluluklarını veya bireyleri kapsayabildiğini söyler.⁴⁰

Ayrıca, Furedi’de bu konuda, Giddens’la aynı görüştedir. Güvenlik konusu sadece kişisel güvenlikle sınırlı değildir. Bu konuda da gerçekten büyük olan tehlikelerin yanında kişisel güvenlikle ilgili risklerin önemsiz kaldığını söyleyebiliriz. Çevresel tehlikelerin yarattığı risklerin medya kanalıyla sürekli olarak bize hatırlatılmakta olduğunu söyleyen Furedi, bu konuda, insan türünün varlığının da tehlikede olduğunu belirterek, hayatın kendisinin büyük bir güvenlik meselesi haline geldiğini ifade eder. Ona göre, karşımızdaki risk yelpazesi neredeyse gün be gün genişlemektedir de.⁴¹

Yine Giddens'agöre; *“Bugün içinde yaşadığımız dünya çok gergin ve tehlikelidir. Böylesi bir durum, modernliğin ortaya çıkışının, daha mutlu ve güvenli bir düzenin oluşumuna yol açacağına ilişkin var sayımı inanmak yolunda hevesimizi kırmak ya da zorlamaktan daha fazlasını yapmış bulunmaktadır.”*⁴²

*Güven terimi gündelik konuşmalarda oldukça sık karşımıza çıkar.*⁴³

1) Güven, zaman ve uzam içindeki mevcudiyetle ilişkilidir. Yoksa eylemleri sürekli olarak izlenebilen ve düşünce süreci saydam olan birine ya da çalışması bütünüyle bilinen ve anlaşılan bir sisteme güven duymaya gerek olmazdı. Güven için gerekli olanların başında gelen koşul güç eksikliği değil, tam bilgi eksikliğidir.

2) Güven, temel olarak riske değil; olumsuzlığa bağlıdır. Bir insana güven duyulması durumunda güvenilirlik varsayımı dürüstlük ya da sevgi nitelendirmesi ile

⁴⁰ Anthony Giddens, *Modernliğin Sonuçları*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2004, s. 41.

⁴¹ Frank Furedi, *Korku Kültürü ‘Risk Almamanın Riskleri’*, (Çev.: Barış Yıldırım), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2001, s. 28.

⁴² Giddens, s. 19.

⁴³ Giddens, s. 35.

olur. Bu da kişilere duyulan güvenin, güvenen kişi açısından psikolojik olarak neden önemli olduğunu açıklar. Güvenen kişi kendi kaderine manevi bir rehine vermektedir.

3) Güven, bir kişi ya da sistemin güvenilirliğine duyulan inançla aynı değildir; o, bu inançtan türetilen şeydir.

4) Kişilere duyulan güven her zaman sistemleri olan inançla kuşkusuz bir dereceye kadar ilişkilidir; ama güven, sistemleri ne şekilde çalıştıklarından çok düzgün işleyip işlemedikleri ile ilgilidir.

5) Bu noktada güvenin bir tanımına ulaşmış oluyoruz. Güven, belirli bir sonuçlar ya da olaylar kümesi göz önüne alındığında, bir kişi ya da sistemin güvenilirliğine olan itimat olarak tanımlanabilir; buradaki itimat başkasının dürüstlüğüne ya da sevgisine ya da soyut ilkelerin ya da teknik bilgilerin doğruluğuna karşı başlanan bir inancı anlatır.

6) Modernlik koşullarında güvenin var olduğu bağlamlar:

a-Teknolojinin maddi dünya üzerindeki etkisini de içeren insan etkinliklerinin eşyanın tabiatı ya da tanrısal bir etki tarafından değil toplumsal olarak yaratıldığının yaygın içinde bilindiği,

b-İnsan eyleminin, modern toplumsal kurumların dinamik karakterlerinden kaynaklanarak büyük ölçüde artmış olan dönüştürücü etkinlik alanındaki bağlamlardır.

7) Tehlike ve risk birbirleriyle yakında ilişkili; ama aynı değildirler. Aradaki fark, bireyin belirli bir eylem biçimini değerlendirir ya da gerçekleştirirken seçenekleri bilinçli olarak ölçüp ölçemediğine dayanmaz. Riskin öngördüğü şey tehliktir (ama mutlak tehlikenin farkında olmak değil)

8) Risk ve güven iç içe geçmiş durumdadır; güven, normalde, belirli türdeki etkinliklerin tabi olduğu tehlikeleri azaltmaya ya da en aza indirmeye yardımcı olur.”⁴⁴

Görüldüğü üzere, güvenliğimize yönelik çeşitli tehditlerin yoğunluğu ve niteliğiyle ilgili farklı yorumlar olsa da Furedi, hepimizin şöyle ya da böyle bir risk altında olduğumuz konusunda emindir. Risk altında bulunmanın adeta, herhangi bir spesifik sorundan bağımsız, kalıcı bir durum olarak görüldüğünü, insanoğlunun

⁴⁴ Giddens, ss. 39-41.

etrafının risklerle sarılmış durumda olduğunu görmekteyiz. Bu riskler âdetâ birbirinden bağımsız bir biçimde var olmaktadır. Furedi, riskin özerk ve her yerde hazır ve nazır bir güç haline getirilmesinin de, her tür insan deneyimini bir güvenlik meselesine dönüştürdüğüne işaret eder.⁴⁵

Öztürk ise, güvenlik perspektifinden meseleye bakıldığında bugünde ve geçmişte rastgele yapıp ettiklerimiz pek çok davranışın risk parantezine alındığını ve bunları önlemeye yönelik büyük bir gayret sarf edildiğini görmektedir. Ayrıca, bilgi seviyesinin yükselmesine paralel olarak risk algısının da yükseldiğini, risk azaltma ya da önleme mekanizmalarının olabildiğince bir yaygınlık kazandığı da kabul edilebilir bir durumdur. Ancak özellikle, günümüz dünyasında güven yerine korkunun, sakınmanın, korunmanın, kuralların, buyrukların, yasakların, cezaların, ödüllerin var olması işin bu konuda belki de bir başka önemli gerçeğidir.

Ayrıca, *“insanlar geleceklerinden emin olabilmek veya bir kısım kazanımlarını teminat altına alarak sürekliliğini sağlayabilmek için risk hesaplama yöntemlerinin kendilerine kazandırmış olduğu farkındalıkla güvenliği yücelterek daha güvenli bir gelecek için büyük fedakârlıklar yapmak zorunda kalmakta ve hatta çoğu durumda buna zorlanmaktadırlar”*.⁴⁶

Olaya bir de şu perspektiften bakabiliriz. 21. yüzyıl toplumları gittikçe hızlı bir bilgi artışı sürecine girmiştir. Ancak bu bilgi artışı o kadar hızlı ve toplumlar düzeyinde o kadar dengesizdir ki, paralel risk azaltma ya da önleme mekanizmalarını gerekli kılmaktadır. Günümüz toplumlarının belki de kaybettiği en önemli nitelik güvendir. Öyle ki, risk toplumunun göstergeleri arasında bu nitelik yok olmaya ve yerini korkuya, şüpheyeye ve endişeye bırakmaktadır. Hatta insanlar geleceklerinden bile emin olamamaya başlamaktadır. Bir kısım kazanımlarını teminat altına almak için sürekli kendini risk hesaplama yöntemlerine yönlendirmekte ve bu şartların kazandırdığı niteliklerle güvenliğin yüceltilmesi ve kutsanarak daha kabul edilebilir bir standartta yaşanabilir bir gelecek için fedakârlıklarda bulunmaktadır. Ancak bazen de şartlar insanı buna zorlamaktadır.⁴⁷

⁴⁵ Furedi, s. 29-30.

⁴⁶ Öztürk, s. 675.

⁴⁷ Öztürk, s. 675.

Güvenliğin yüceltilmesi, sürekli olarak kendini risk uyarıları eşliğinde göstermektedir. Risk uyarıları eşliğinde güvenliğin yüceltilmesi ise insan düşmanı bir entelektüel ve ideolojik atmosfer yaratmaktadır. Ve böylelikle, toplumun bireylerine, onların azimlerine ve davranışlarına ket vuran ve sınırlayan bir durum ortaya çıkmaktadır. Furedi, bu sınırlama talebinin, bilim, eğitim, yaşam standartları vb. konulardaki tartışmalarda dile getirildiğini belirtir.⁴⁸

Ayrıca, Furedi, güvenliğin kutsanmasının ve risk almanın lanetlenmesinin gelecekte önemli sonuçlar doğurabileceğini öngörmektedir. Bu konuda da, şayet yenilik ve deneyler engellenirse, toplum karşısına çıkan sorunlarla uğraşmaktan insanların daha da aciz kalacağını kabul etmiş olacağını belirtir. Ona göre, bizi ve çocuklarımızı riskten koruma adına deney yapmanın sınırlandırılması aslında insanın potansiyelinin hor görüldüğü anlamına gelir. Buradaki paradoks, güvenlik arayışının er ya da geç geri tepecek olmasıdır. Geçekten de güvenlik arayışı diğer insan faaliyetlerinden daha az riskli değildir.⁴⁹

Sürekli risk uyarıları eşliğinde güvenliğin yüceltilmesi, önlem alma faktörünü de harekete geçirmektedir. Bu süreç içerisinde de; “dikkatli ol, yoksa başına geleceklere katlanırsın!” ilkesinin ortaya çıkması gayet manidardır. Ayrıca, bu uyarı eşliğinde korku ve panik duygularının empoze edilmesi “kurban psikolojisinin” zihinsel düzeyde kabul ettirilmesi davranışını da ortaya çıkarmaktadır. Yani, insan iradesinin rolü en aza indirgenerek; insanlar, kendi kaderini çizen varlıklar olarak değil hayatta kalmayı başarmaya odaklanmış, koşulların kurbanı bir birey ve bireycilik anlayışı kabul ettirilmektedir. Bu şartlar altındaki insanın üzerinde hâkim olan genel nitelik pasifizmdir. Önlem alma ilkesinin kendisini kaderci bir anlayışın ellerine bırakması insanların riskten ve etkilerinden kaçmaktan ziyade riskin muhtemel durumlarını olduğu gibi kabul etmesi ve böylelikle tehlikenin ellerine kendini bırakması söz konusudur. Hiç şüphesiz yaşananlar çaresiz ve aciz kalmış bir insan portresini çizmektedir.⁵⁰

Bundan başka, yine güvenliğin yüceltilmesine yönelik bakış açımız, toplum önündeki sorunların abartılmasına, bu abartı da dünyaya bakışımızın daha ihtiyatlı ve kaygılı olmasına yol açmaktadır. Dünyaya yönelik ihtiyatlı ve endişeli bu tavrımız

⁴⁸ Furedi, s. 38.

⁴⁹ Furedi, s. 38-39.

⁵⁰ Öztürk, s. 679-680.

sonucunda bireyin kendi varlığını tehlikede görmesi ve bu durumun yaşam tarzına dahi aksetmesi artık yaşamımızdan ayrı tutamadığımız bir gerçek haline gelmiştir. Bu konuda, Furedi, panik eğiliminin, yabancılara karşı hissedilen yoğun korkunun ve güven ilişkilerinin kırılmalığının gündelik yaşam açısından önemli sonuçlar doğurduğunun altını çizerek, bu eğilimlerin aynı zamanda insanların birbirlerini algılama biçimini de değiştirdiğini belirtmektedir.⁵¹

Artık burada şunu görmekteyiz ki, çeşitli tehlikelerin ve tehditlerin etkisi altında yapılan değişik yorumların varlığı söz konusu olsa da, her insan şöyle ya da böyle risk altında olduğu konusunda ortak bir düşünceye sahiptir. Risk altında kalmak da sanki gittikçe kalıcı bir durum olarak belirmektedir. İnsanoğlunun etrafı risklerle çevrelenmiş durumdadır. Bu riskler âdeta birbirlerinden bağımsız bir şekilde var olmaktadır.⁵²

Toplumun hemen her tabanında hissedilen güven zedelenmesi risk konusundaki algılamaları da değiştirmiştir. Toplumun risk konusunda gösterdiği bu duyarlılığın, bu güvenin zedelenmesinin bir sonucu olduğu düşünülebilir. Ayrıca, güvenin azalması nedeniyle insan davranışlarını da potansiyel bir tehlike kaynağı olarak görme eğilimi başlamıştır. Furedi, risklerin sürekli olarak küçümsendiği, gözden kaçırıldığı ya da gizlendiği inancının birçok durumda gözle görülmeyen risklerin var olduğunu düşündürdüğünü ve bu gelişmenin de teknolojik yeniliklerin ya da toplumsal deneyimlerin yan etkileriyle ilgili güçlü bir korkunun var olmasının sonucu olduğunu belirtmektedir.⁵³

Ayrıca, günümüzde, risk alma korkusu Furedi'nin deyimiyle kahramanı değil kurbanı alkışlayan bir toplum yarattığını da söylemeliyiz. Çünkü toplumda da her kişiden, adeta bir televizyon programındaki bir yarışmacı gibi, en garip ve sıra dışı insan olduğunu ispatlaması istenmektedir. Böylece, aktif olmanın değil pasif olmanın, cesaretin değil güvenliğin en önemli erdemler olduğu düşünülmektedir. Sonuçta, Furedi, ortaya çıkan çaresiz bireyi avutmak için kendisine krizler ve felaketlerle dolu bu dünyada hayatta kalmakla bile büyük bir iş başardığının söylendiğini belirtmektedir.⁵⁴

⁵¹ Furedi, s. 192.

⁵² Furedi, s. 29-30.

⁵³ Furedi, s. 58-59.

⁵⁴ Furedi, s. 39.

Son olarak, güven konusunda çok önemli bir boyut daha vardır. Bu boyut güvenin ontolojik yönüyle ilgilidir. Ontolojik açıdan güven meselesine bakıldığında, güvenin varoluşsal bir zemin üzerinde şekillendiği ve bir bağımlılık halinin var olduğu gözümüze çarpmaktadır. Bunun yanında akılcılaştırılmış, yani duygusal ve psikolojik özelliklerden arındırılmış sistemler karşısında insan dışı nesnelere yönelik bir güven yüceltilmesi çabasının görülmesi, ilkel bir inanca dayandırılan akılları önümüze getirmektedir. Bu konuda, sosyal bir varlık olan insanın hemcinslerine güven duyması, hem sürekli hem de yinelenen ödüllendirici bir gereksinimdir. Güven, insanların nesneyle ve hemcinsleriyle kurmuş oldukları mekanik bir ilişki sonucu ortaya çıkan bir olgudan ziyade ontolojik düzlemde kozmik bir muhtevaya sahiptir.⁵⁵

1.4. RİSK TOPLUMUNDA KORKU İKLİMİNİN KÜRESELLEŞMESİ

Korkunun, insanlık tarihindeki mazisi oldukça eskidir. Yani korku yeni bir olgu değildir. İnsanoğlu da bunun gayet iyi farkındadır. Hatta korku insanın sahip olduğu duygular arasında listenin ilk sıralarında yer almaktadır. Muhakkak ki, tarihin her döneminin kendisini diğerlerinden ayıran korkuları vardır.⁵⁶

Tüm zamanların tehditlerini sınıflandıran Sigmund Freud, korkuyla da ilişkilendirebileceğimiz insanlığın üç yönden gelen tehditle karşı karşıya kaldığını söylemektedir. “*Birincisi, çürümeye ve dağılmaya mahkûm olan ve uyarı işaretleri olarak acı ve endişe olmadan yapamayan kendi bedenimizden; ikincisi, ezici ve yıkım güçleriyle üzerimize gelen dış dünyadan; üçüncüsü ve son olarak da diğer insanlarla ilişkilerimizden kaynaklananların tehdidi altındayız.*”⁵⁷

Günümüz toplumları, modernizasyon sürecinin içerisinde, özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinde, Doğu Bloğunun yıkılmasından sonra, tek kutuplu bir dünyada ortaya çıkan yeni ve korkuya dayalı birçok sorunla yüz yüze kalmıştır. Hiç şüphesiz, bu süreci küreselleşme bağlamından ayrı düşünemeyiz. “*Yine bu süreçte, ulus devletinin egemenliğinin azalması, insan hakları ve demokrasinin yaygınlık kazanması, kültürler arası karşılıklı etkileşim, küresel tüketim modellerinin doğuşu, bilgi ve bilişimin yaygınlaşması, sınır tanımayan ekonomik ve ticari etkileşimin hızlanması, global spor*

⁵⁵ Öztürk, s. 676.

⁵⁶ Bauman, *Parçalanmış Hayat 'Postmodern Ahlak Denemeleri'*, s. 142.

⁵⁷ Bauman, s.143.

etkinlikleri, gezegeni tehdit eden ekolojik krizin farkına varılması, kozmopolit yaşam tarzlarının gelişmesi, seyahat özgürlüğü, AIDS, Ebola, Sars, Kuş Gribi gibi tüm dünyaya kolaylıkla yayılabilen sağlık problemleriyle karşılaşma, milli kültür ve dinsel canlanma, küresel siyasi ve ekonomik oluşumlar (AB, G-8, BM, IMF, Şangay Topluluğu), kadın hareketleri, göç, eğitimin yaygınlaşması, dünyanın küçük bir köy haline gelmesi gibi süreçleri içermektedir.”⁵⁸

Küresel dünya kendi karşısında, yerel ya da geleneksel olanla eşit bir rekabet ortamına sahip değildir. Böyle bir ortamda da zaten rekabet ortamının oluşturulmaya çalışılması akıl karı olamaz. Çünkü böyle bir zemin üzerinde rekabetin oluşmasını beklemek toplumsal güvenin dayanak noktalarını tartışılır hale getirir ve bunun sonucunda da aidiyet duygusuna bağlı olarak, güvensizlik, korku ve tehdit unsurları oluşur.⁵⁹

Küresel risk tehditlerini de bu temel üzerinden anlamaya çalışmalıyız. Küreselleşme, özellikleri itibariyle sınır tanımayan bir niteliğe sahiptir. Bu nitelikler o kadar kendini belirginleştirmiştir ki, sonuçları itibariyle ekonomiden siyasete, ekolojiden biyolojik alana ve daha pek çok bilim dalını kendisiyle uğraştırır hale getirmiştir. Bu durum hiç kuşkusuz, küreselleşme bağlantılı bir çalışma alanını oluşturmaktadır. Bununla birlikte, yerel değerlerin evrensel değerlerle tepkimeye girmesi sonucunda eşitsiz bir rekabet ortamının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu durum, Öztürk’e göre, toplumsal yapıların yerlerinden çıkarılmalarını da beraberinde getirmektedir. Ona göre, yerel ya da geleneksel olanın küresel olanla eşit düzlemde rekabete zorlanmasının anlam bağlam-dengesini bozmakta olduğunu toplumsal güvenin dayanak noktalarının güvenilirliğini tartışılır hale getirdiğini söylemektedir. Ayrıca, o, kökenlerinden koparılanın, yüzer-gezer bir dünya vatandaşı olmanın yol açmış olduğu aidiyet bunalımının ise güvensizliğe ve korkuya yol açtığını, küreselleşmeyi siyasi, ekonomik, kültürel, vb. açılardan değişik boyutları itibarıyla yakından tahlil etmenin büyük bir önem arz etse de bireysel düzlemde bizleri esas olarak ilgilendiren hususun insanların sisteme nasıl entegre edildikleri olduğunu belirtmektedir.⁶⁰

⁵⁸ Hüseyin Salur, “Küreselleşme Bağlamında Din ve Terörizm”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2006, s. 21-22.

⁵⁹ Öztürk, s. 670.

⁶⁰ Öztürk, s. 670.

Küreselleşme risklerinin oluşumu, aslında Beck'in de işaret ettiği gibi, modernizasyon sürecinde de aranabilir. Burada sorulması gereken asıl soru bu risklerin nasıl oluştuğudur. İşte bu sorunun cevabını küresel sanayileşmenin sonuçları içinde arayabiliriz. Çünkü riskin kendisinde süreç içerisinde küreselleşmektedir. Riskin küreselleşmesi, dünyanın daha hızlı bir şekilde tehditlere ve tehlikelere maruz kalmasını da hızlandırmaktadır. İşte Beck'in küreselleşme olgusunun kavramlaşmasına katkısı tam da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Bölgelerin birbirinden uzaklık farkının kalkması, yani daha ulaşılabilir bir zeminin oluşması aynı zamanda risklerin küresel etkisini de ortaya çıkarmıştır. Ayrıca, bu etki herkes için eşittir. Yani dünya üzerindeki bireyleri mekân ya da sınıf farkı gözetmeksizin aynı ölçüde etkilemekte ve hiçbir sınır tanımamaktadır. Bu konuda, gıda üretim zincirinin insanları aynı biyolojik etkiye maruz bırakması, temiz olmayan hava hareketlerinin ülke sınırlarını hissettirmeden aşması örnek verilebilir.⁶¹

Risklerin beraberinde kaçınılmaz bir şekilde getirdiği bir bilinç vardır. Bu bilinç küreselleşmesinin de etkisiyle oluşan tehditleri bünyesinde barındırmaktadır. Ayrıca mekânsal sınır tanımazlığı da bu iddiamızı desteklemektedir. Risk yaratan etkenlerin kontrolünün zorlaşması, yani ülkelerin bunları denetlemesinin ve düzenlemesinin zayıflaması uluslararası bir örgüt varlığını da gerekli kılmıştır. Ülkelerin de bu amaç doğrultusunda bir araya gelip risk durumlarına karşı tedbir alması, çözüm üretmesi yolunda silahsızlanma tartışmaları, dünya zirveleri, atıkların azaltılması ve nükleer silahlarla ilgili anlaşmalar bu çabalara birer örnektir.⁶²

Bu örneklerden hareketle, toplumsal korku, toplumun bir bölümü ya da çoğunluğunu etkisi altına alarak ortaklaşa (anonim) korkular da oluşturduğunu ifade edebiliriz. Ama her nasılsa bu anonimleşmiş korkular kendi üstesinden gelinebilir bir görüntü sergilemektedir. Aslında, bu belki de daha büyük fotoğrafın görünmesinde sadece bir göz boyamadan öteye geçemez. Bizde elimizden başka bir çare gelmeyeceğini düşünerek kaygılı bir şekilde “peki şimdi ne olacak?” sorusunu ya muhatabımıza ya da kendimize sorarız. Bu süreç bazen daha da uzar ve insanoğlu gittikçe bu duruma alıştırmaya çalıştırılır. Ancak, korkunun tohumları atılmıştır bir

⁶¹Kendisiyle Yüzleşen Toplum: Risk Toplumu, Erişim Tarihi: 30.04.2013, <http://www.eogrenme.anadolu.edu.tr>

⁶²Kendisiyle Yüzleşen Toplum: Risk Toplumu, Erişim Tarihi: 30.04.2013, <http://www.eogrenme.anadolu.edu.tr>

kere insan bedenine. Söz konusu tohum, zamanla büyüyerek insanı ve insanın bir parçası olduğu toplumu ele geçirecektir.⁶³

Risk algılamalarının hızlı bir şekilde değişmesinde de küreselleşme artık başat bir nitelik taşımaktadır. Öyle ki, risk algılamalarındaki bu değişimin hızlanması, bilhassa uzman bilgisine duyulan güvenin azalması ve kendisinden şüphe edilmeyecek bilgilerin bile tartışmaya açılmasına yol açmaktadır. Ayrıca bu değişim süreci, örgütlü refah devletini modelini de yıpratmıştır. Bu durum, insanların bireyselleşme çabalarıyla daha da belirgin hale gelmektedir. Devamında ise ortaya çıkan tablo, sosyal denetimden uzak özgürleşmeye dayalı bir ortam algısıdır. İşte bu konuda beliren ve göz önüne gelen özgürlük algısı, uzman fikirlerinin farklılıklarından ve çelişkilerinden beslenmektedir. Bilgilerin geçerlilik sürelerinin ve kesinliğinin değişken olması bilginin kullanım sınırlarını da daraltmaktadır. Ancak bu sınırlama, insanların yaşamlarına daha çok girerek şahısların davranışlarını ve olaylara bakış açılarını da etkilemektedir.⁶⁴

İşte bu noktada, Bozkurt, küreselleşmenin risk algılamasındaki değişimlerinin, uzman bilgisine duyulan güvenin azalması ve artan toplumsal düşümselliğin politika yapıcılarını ve profesyonel yargıların doğruluğu konusunda yurttaşlar arasındaki şüpheleri artırdığını ifade eder. Bu değişiklikler ona göre, geleneksel olarak yukardan aşağıya örgütlü refah devleti modelini yıpratmıştır. Ayrıca, Bozkurt, insanların, sosyal denetimden sosyal yapıların etkisinden kendilerini özgürleştirmekte olduğunu ve bireylerin gittikçe artan bir şekilde uzman fikirlerindeki farklılıkların ve çelişkilerin bilincinde olduğunu öngörmektedir. Bozkurt, uzmanların ürettiği bilginin artık belli dar akademik veya mesleki gruplarla sınırlı kalmaması gerektiğini şu cümleyle özetlemektedir: *“Artık bu mümkün değildir; çünkü bireyler günlük eylemlerinde bunlara göre davranmaktadır ve olayları bunlara göre yorumlamaktadır.”*⁶⁵

Ayrıca bu konuda, bireylerin artan oranda, birer uzman olan hizmet sunucularının en iyiyi ve doğruyu bildikleri iddiasını da sorgulamaktadır. Bu da yine Bozkurt’a göre, refah hizmetlerini değil de bireysel sorumluluğa vurgu yapan anlayışı yaygınlaştırmaktadır.⁶⁶

⁶³ Dieter Duhm, *Kapitalizmde Korku*, (Çev.: Sargut Şölçün), Kırmızı Yayınları, İstanbul 2009, s. 26.

⁶⁴ V. Bozkurt, *Küreselleşmenin İnsani Yüzü*, Alfa Yayınları, İstanbul 2000, s. 87-88

⁶⁵ Bozkurt, s.87

⁶⁶ Bozkurt, s.88

Ayrıca, korku ikliminin küreselleşmesi, insanları modernliğin olumsuz etkisine birer tutsak haline de getirmektedir. Bu etki öyledir ki, bir insanın; yeme-içme, cinsel dürtüleri, korunma vb. ihtiyaçları kadar önemlidir. Yani korku, her insanın bilincinde modernliğin etkisiyle terk edilemez ve vazgeçilemez olmuştur. Bauman, bu konuda modernliğin, en önemli başarısı olarak, dünyanın parçalanmasıyla övündüğünü söylemekte ve bu parçalanmayı modernliğin gücünün ana kaynağı olarak göstermektedir.⁶⁷

Yine, parçalanmanın daha güvenli hale geldikçe bundan doğacak kaosun daha düzensiz ve daha az denetlenebilir olacağını zihinlerimize kazıtmaktadır. Bauman, artık sorunların gittikçe daha da büyüdüğünü ve bunların sonuçlarının da büyümesinin bu süreç içerisinde kaçınılmaz olduğunun altını çizmektedir.⁶⁸

Şöyle demektedir Bauman: *“Sorun çözme yeni sorunlar üretir; düzenleme faaliyeti, yepyeni kaos alanları üretir. İlerleme, her şeyden önce dünkü çözümlerin rafa kalkmasını içerir.”*⁶⁹

Çağdaş yaşamın içine ezici bir şekilde sızan belirsizlik duygusu, geleceğe yönelik hesaplanamayan, denetlenemeyen, üzerinde bir görüş birliğine varılamayan ve dolayısıyla da gittikçe bizleri endişelendiren yeni bir dünya çağrısı yapmaktadır. Artık, akılcı hesapların yapılıp yapılamayacağı sıkıntılı bir hale dönüşmüştür. Bu durum, belirsizliğin kendisiyle birlikte var ettiği bir şüphe anlayışının oluşumuna tanıklık etmektedir. Bundan sorumlu olan faktörlerin bazılarını sayacak olursak:⁷⁰

1) Yenidünya düzensizliği: Bugünün modern toplumları, karşıt durumları bir arada kendi içinde taşımaktadır. Bu karşıt durumlar, zengin ülkeler için düşünüldüğünde, endişe ve güvensizliğe dayalı sorunlar yumağıyla uğraşmayı ifade etmektedir. Bununla birlikte, bu süreç içinde geride kalanlar yeni ilerleme ve mutluluk tanımlarına itibar etmemekte; aksine, kendi çaba ve kaynaklarıyla edindikleri mutluluğu ya da yaşamlarını devam ettirebilmek için her geçen gün biraz daha bunlara bağımlı

⁶⁷ Bauman, *Modernlik ve Müphemlik*, (Çev.: İsmail Türkmen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2003, s. 23

⁶⁸ Bauman, *Modernlik ve Müphemlik*, s. 25

⁶⁹ Bauman, *Modernlik ve Müphemlik*, s. 26

⁷⁰ Bauman, *Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları*, (Çev.: İsmail Türkmen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2000, s. 35.

hale gelmektedir. Günümüzdeki metropolün dünya üzerindeki tam etkisini en iyi özetleyen kavram belki de “ikincil barbarlaşma”dır.⁷¹

2) Bauman, bu dünyada her şey olabilir ve her şey yapılabilir demektedir; fakat ebediyen kalacak hiçbir şeyin yapılamayacağını ve olacak her şeyin geliyor demeden geleceğini ve habersiz ortadan kaybolacağını belirtmektedir.⁷²

3) Ayrıca Bauman insanın kendi yargılarıyla yürüyemeyeceğini; kılavuza, yönlendirmeye ihtiyacının olduğunu ve insanın ne yapması gerektiği konusunda bilinçlendirilmeye muhtaç olduğuna dair bir mesajın söz konusu olduğuna işaret etmektedir. Bu, ona göre, bir yetersizlik mesajıdır; fakat bu modern-öncesi dinin taşıdığı mesajın tersine, insan türünün zayıflığı mesajı değil, insan türünün sonsuz karşısında bireyin onarılmaz zayıflığının mesajıdır.⁷³

Dünya, artık korku iklimin yaratmış olduğu olumsuz havayı üzerinden dağıtamamaktadır. Öyle ki, yaşanan gelişmeler ve özellikle bunlardan en kötü olanı, insanı bu senaryoların baş müdavimi yapmasıdır. Bu durum, toplumdaki bireyleri tehlikeler karşısında eşit bir konuma getirmekte, bu sonucu yaratan etken de risklerin sınır tanımazlığı olarak görünmektedir. Artık sınırlar, riskler karşısında yok olmaya ya da giderek daha da belirsizleşmeye başlamaktadır. Böylece, toplumdaki geleneksel gelir ve refah eşitsizliği de ortadan kalmış olmaktadır. Ayrıca herkese eşit bir şekilde zarar veren nükleer ve kimyasal kirlenme işin başka bir örneğidir. Bu konuda, risk toplumu bir nevi bu toplumun küreselleşmiş riskleri, var olan toplum yapısını dönüştürmekte ve yeni bir toplum yapısının oluşumuna götürmektedir. Beck’e göre uluslar, küresel bir hale gelmiş risklerle öyle kolay kolay karşı karşıya gelemezler. Peki, yaşanan nedir? Beck bu sorunun cevabını şu şekilde somutlaştırarak verir: “*Ulusların küresel risklerle tek başına başa çıkmaya çalışması ulus devletin karanlık bir gecede sokak lambasının ışığında kayıp cüzdanını bulmaya çalışan bir sarhoşa benzemesinden farksızdır. Cüzdanını burada mı kaybettin? Sorusuna, hayır; ama hiç olmazsa sokak lambasının ışığında arayabiliyorum.*” diye yanıt verir.⁷⁴

⁷¹ Bauman, *Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları*, s. 36.

⁷² Bauman, *Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları*, s. 39.

⁷³ Bauman, *Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları*, s. 262.

⁷⁴ Ulrich Beck, *Risk Toplumu ‘Başka Bir Modernliğe Doğru’*, (Çev.: Kazım Özdoğan, Bülent Doğan), İthaki Yayınları, İstanbul 2011, s. 364.

Diğer yandan, dünya toplumlarının gittikçe üzerine çöken bir “risk iklimi”nin varlığı da artık inkâr edilemez bir gerçektir. Bu risk iklimi, giderek herkesi kendi etkisi altına almaya ve insanların kaçış yollarının önünü tıkamaya devam edecek gibi görünmektedir. Ayrıca bugün özellikle küreselleşmiş, tehdit ve tehlike unsuru açık olan risklerin daha fazla kullanılır hale gelmesi kurumsallaşmış çevresel risklerin oluşumuna da kaynaklık etmektedir. Yine, dünya toplumlarının yapısı içerisinde farklı gruplar benzersiz ve eşit olmayan tehditler nedeniyle ortak risklerin etkilerine maruz kalmaktadır. “Örneğin; Afrika eski komünist ülkeleri, Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu gibi çok parçalı bölgeler yeniden yapılanmaya yönelmekte ve dünya genelinde sivil toplumlar için tehdit oluşturmaktadır. Terör tehdidi ile yaşamak, toplumsal yaşamın “sigorta edilemez” bir konusudur. Beck, çalışmasında “Dünya Risk Toplumu” dediği yapıda “nükleer tehlike, iklim değişimi, Asya ekonomilerinin çöküşü ve yiyeceklerin anatomik yapısının değiştirilmesi gibi sigorta edilemez risklerin ortaya çıktığını” ifade etmektedir.”⁷⁵

Planlama, toplum mühendisliği ve reform gibi kavramlar günümüzde göz önünde bulundurulması gereken önemli kavramlardır. Bugün bu kavramlara olumsuz bir nitelik kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu olumsuzluk süreci devlet müdahalesiyle yönetilmektedir. Ancak bu durum Furedi’ye göre biraz daha ütöpik bir gerçeklik olarak görülebilir. Geçmişte belirli sorunların çözümü olarak görülen devlet müdahalesini günümüzde toplumun birçok sorununun nedeni olarak kabul eden Furedi, bilim ve teknoloji alanındaki girişimleri kuşkuyla karşıladığını ve bu kuşkuculuğa paralel olarak, bir şeylerin mutlaka kötü gideceği inancının var olduğu ifade etmektedir.⁷⁶

1.5. 21. YÜZYIL RİSKLERİ VE ÖRNEK OLAYLAR

İnsanlık tarihi birçok felakete tanıklık etmiştir. Bu tanıklıklar, felaketlerin yeryüzünde nasıl yer aldığı ve makul insanlık tarihini ne şekilde yönlendirdiği konusunda çok önemlidir. Eğer bu süreç doğru olarak analiz edilirse belki gün yüzüne çıkartılmamış birçok sorunun cevabı da bulunacaktır. Fakat bu noktada bir çelişki vardır, o da felaketlerle başa çıkma sorununun günümüze doğru gelindikçe

⁷⁵ Kendisiyle Yüzleşen Toplum: Risk Toplumu, Erişim Tarihi: 30.04.2013, s. 87, <http://www.eogrenme.anadolu.edu.tr>

⁷⁶ Frank Furedi, *Korku Kültürü ‘Risk Almamanın Riskleri’*, (Çev.: Barış Yıldırım), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2001, s. 95.

zorlaşmasıdır. Bu durum, böylece önlenemeyen ve etkisi hafifletilemeyen felaketlerin sayısını da artırmıştır.⁷⁷

Bilimin ilerleyişi tarih içerisinde sürekli devam etmiştir, ancak bu ilerleyiş insanoğluna istemediği felaket risklerini de beraberinde getirmiştir. Yakın zamana bakıldığında bu iddiamızı destekleyen kanıtlar vardır. Örneğin; modern kitle imha silahları meselesi, genetiği değiştirilmiş ürünler, nanoteknoloji ve robot bilimi, vb. Ayrıca, ekonomik büyüme ve nüfus artışının da küresel ısınmaya katkıda bulunarak, belirli yerleri felakete karşı savunmasız hale getirmesi ve kitle imha silahlarının temin edilmesinin kolaylaşması işin diğer bir boyutudur.⁷⁸

21. yüzyılın risklerini daha yakından tanımamız, dünyamızın içerisinde bulunduğu durumu daha iyi anlamamız konusunda bizlere yardımcı olabilir. Ancak bu konunun daha kolay bir şekilde anlaşılabilmesi için belli bir sınıflandırmanın yapılması kaçınılmaz olarak görünmektedir.

1.5.1. Terör

Terör, toplumsal parçalanmanın en vahim niteliklerini temsil eden her türlü şiddet unsurunu içeren bir savaş yönteminin adıdır. Bu yöntemde, siyasal, dinsel ve ekonomik amaçlara ulaşmak söz konusudur. Bu amaçla da ister sivillere olsun, isterse devletin herhangi bir tabanına yönelik olsun, bir baskı, yıldırma ve şiddetin görünür kılınması esastır. Terör uygulayan organize gruplara terör örgütü; terör uygulayan şahıslara ise terörist denir.⁷⁹

Terör, bir toplumda korkuyu, kargaşayı, endişeyi, kaos ortamını ve süreğen belirsizlik hallerini de ifade eder. Terörizm de daha çok bu işin süreçsel yönüyle ilgilidir. Aynı zamanda bir savaşma stratejisi ve aracıdır. Yani terörizm, masum siviller üzerinde şiddeti uygulayarak bir tür siyaset yürütmektedir.⁸⁰

Terörizmin can damarını medya oluşturur. Çünkü medya olmadan terör sürecinin yürütülemeyeceği ve yaşayamayacağı yaygın bir kanaattir. Terörizmin modern dönemin

⁷⁷ Francis Fukuyama, *Kör Nokta 'Gelecek Senaryolarını Öngörmek'*, (Çev.: Hasan Kaya), Profil Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 16.

⁷⁸ Fukuyama, s. 16.

⁷⁹ Terör Nedir?, Erişim Tarihi: 25.04.2013, <http://tr.wikipedia.org>

⁸⁰ Hüseyin Salur, "Küreselleşme Bağlamında Din ve Terörizm", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2006, s. 44

bir olgusu olarak düşünülmesi işin daha çok bu yönüyle ilişkilendirilir. Terör örgütleri medya sayesinde korku yayarlar ve propagandalarını yaparlar. Ayrıca terör örgütleri için medya araçları, vazgeçilmez bir mücadele ve müdahale alanını da oluşturur.⁸¹

1.5.1.1. 11 Eylül Saldırıları

21. yüzyıl toplumlarının bilhassa yücelttiği değerler olan demokrasi, insan hakları, eşitlik, özgürlük ve adalet artık yerel, bölgesel, ulusal hatta sınır ötesi barış, huzur ve sükun ortamının sağlanmasında gayet önemli olmuştur. Toplumsal barışın, ulusal, bölgesel ve küresel ilişkiler açısından önemi vurgulandığı günümüzde, bu değerlerle çelişen şiddet ve terör eylemlerinde göze çarpan bir artış olması ve gün geçtikçe de bu şiddet sarmalının dünyanın birçok yerinde iç barışı, toplumsal düzeni ve uluslararası ilişkileri olumsuz etkilemesi oldukça düşündürücüdür.

Şiddet ve terör aslında yeni sosyo-politik bir gelişme değildir. Sadece, özellikle 11 Eylül olaylarından sonra görünürlüğü artmış ve etkisi giderek yaygınlaşmış bir sorundur. Şiddet ve terör, dünyanın siyasal ve toplumsal değişimlere paralel olarak şekil, yöntem ve söylem değişikliği göstermiş, küreselleşme süreci ve bu süreci hızlandıran iletişim ve medya teknolojilerindeki yeniliklerinde etkisiyle çok daha geniş kitleleri etkilemiştir. Ayrıca bu süreç içerisinde yeni hedef ve düşmanların yaratılması, bireysel ve toplumsal travmaların da önünü açmıştır. *“Uzlaşma ve hoşgörü kültürünün sosyal zeminini zayıflatarak ortak yaşam alanlarını ve ortak gelecek kurgularını imkânsız hale getiren çatışma kültürün söylemsel, yapısal ve pratik alanlarda siyaset, medya ve çıkar gruplarının da etkisiyle görünürlük açısından bir avantaj elde ettiğini söylemek mümkündür.”*⁸²

11 Eylül saldırıları şiddet ve terör konusu açısından incelendiğinde kendine özgü pratikleri olan ve bu pratikleri de yine kendisi yaratan önemli bir olaydır. Bu olayın önemli olmasının en önemli nedenlerinden biri saldırının kime karşı, nasıl gerçekleştirildiğiyle diğer önemli bir nedeniyse medyanın olayı ele alış ve dünyaya servis ediliş şeklidir.

⁸¹ Terör Nedir?, Erişim Tarihi: 25.04.2013, <http://tr.wikipedia.org>

⁸² Talip Küçükcan, “Terörün Sosyolojisi: Toplumsal Kökenleri Anlama İmkânı”, *Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi*, 6(24), İstanbul 2010, s. 33.

11 Eylül saldırılarının soğuk savaşın doğurduğu küreselleşme faaliyetlerine bir tepki olarak geliştiğini, ticari küreselleşmenin sembollerini taşıyan ABD'nin de bu tepkiden nasibini almış olması kaçınılmaz olmuştur. Çünkü saldırılar, ABD'de kapitalizmin sembolü olan dünya ticaret merkezine, yani ikiz kulelere ve Amerika'nın askeri gücünün bir simgesi olan Pentagon'a yönelmiştir. 11 Eylül, dünya tarihinde siyasal açıdan çok önemli bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. Bu saldırılar sıradan bir terör eylemi ya da sıradan bir dehşet gösterisi asla değildir.⁸³

SPECIAL EDITION

THE ARIZONA REPUBLIC

WEDNESDAY • SEPTEMBER 12, 2001 azcentral.com 50 CENTS

TERROR

‘Thousands’ dead as hijacked jets slam Trade Center, Pentagon

A second aircraft approaches the Tower Two of the World Trade Center just before hitting the skyscraper while Tower One burns Tuesday. Kelly Lambert/New York Times

Trapped survivors call for help on cellphones

Republic news services.

In the worst terrorist attack in U.S. history, knee-wrenching hijackers struck Tuesday at the symbols of American financial and military might, using missiles to level the twin towers of the World Trade Center in New York City and blast into the Pentagon.

As fires still raged less than a mile away from the White House, a grim President Bush told the nation that “thousands” had died in the attacks and promised to hunt down those responsible for them. “We will make no distinction,” he said, “between the terrorists who committed these acts and those who harbor them.”

Bush, who was in Florida at an education event at the time of the catastrophe, was shuttled to an Air Force Base in Louisiana, then to a Strategic Air Command bunker in Nebraska for security reasons before returning to Washington.

Early today, unstable debris prevented crews from going into ground zero of the terrorist attack in New York to search for survivors and recover bodies. One man crouched under the rubble used his cellphone to reach family in Pennsylvania with a plea for help. Establishing the death toll in the most dramatic attack on American soil since Pearl Harbor could take weeks. The four airliners alone had 266 people aboard, and there were no known survivors.

A New York City firefighter’s union official estimated 300 firefighters may have died. Another fire official said dozens were missing.

“The number of casualties will be more than most of us can bear,” a visibly distraught Mayor Rudolph Giuliani said.

At the Pentagon, officials put the number of dead and wounded at 100 or more, with some news experts suggesting

See TERROR Page EX2

People run from the collapse of the World Trade Center on Tuesday in New York. Establishing the death toll in the most dramatic attack on American soil since Pearl Harbor could take weeks. “The number of casualties will be more than most of us can bear,” a visibly distraught Mayor Rudolph Giuliani said.

IN NEW YORK: Chaos reigns, and things will never be the same in the world’s financial nerve center. **EX3, 5.**

IN WASHINGTON, D.C.: After terror hits the Pentagon, America’s government gets back on its feet and plans what to do next. **EX6-7.**

IN THE VALLEY: From residents stunned by horrific TV images to travelers stuck at the airport, tragedy touches the Phoenix area. **EX16-17.**

HOW TO COPE: Valley residents look for ways to help explain tragedy to kids. **EX18.**

azcentral.com

Log on to azcentral.com throughout the day for extensive coverage of the latest developments in the attack.

Resim 1.1. 11 Eylül Saldırılarına İlişkin The Arizona Republic Haberi⁸⁴

⁸³ Mutlu Altun H., *Terör*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011, s. 77

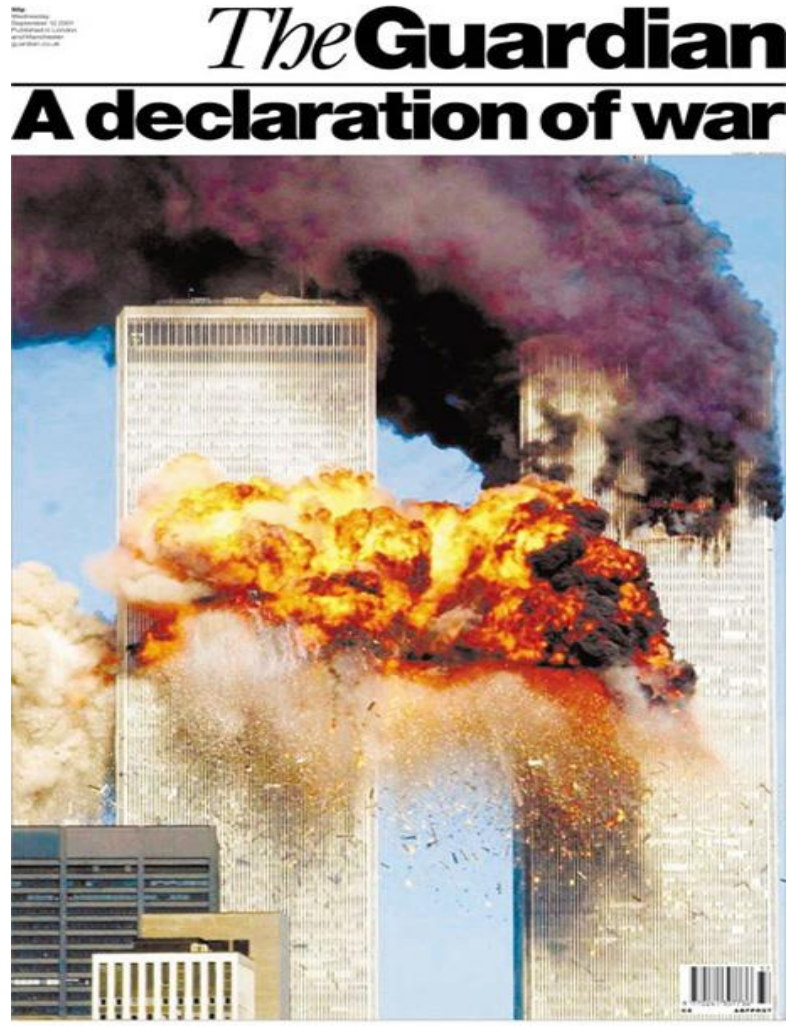
⁸⁴ “11 Eylül Saldırıları Gazete Haberleri”, *The Arizona Republic*, <http://galeri.uludagsozluk.com>, 25.04.2013

The Arizona Republic gazetesinin özel sayı olarak verdiği 11 Eylül haberi, American Press gazetesinde ilk sayfasında görsel ve söylemsel açıdan çarpıcı bir şekilde oluşturulduğunu görüyoruz. Haberin manşeti tek kelimeyle(korku, endişe, kaos ve belirsizlik anlamına gelen) “TERÖR” kelimesiyle verilmiş olması oldukça dikkat çekicidir. Manşetin alt kısmında, saldırıya ilişkin olarak Pentagon’a ve Dünya Ticaret Merkezine yapılan terör eylemi sonucunda binlerce insanın öldüğüne ilişkin iddia yer almaktadır. Ancak burada gözden kaçırılmaması gereken bir ayrıntı vardır. Bu ayrıntı saldırıya yönelik bilgilerin netleşmeden belki de bu şekilde olayın yansıtılmasının bir tepkisel hareketliliğe neden olacağı düşünülmemiş ya da bu kasten yapılmıştır.

The Arizona Republic gazetesinde saldırıya ilişkin fotoğraflar hareketlilik hissi oluşturulacak bir şekilde (yani uçak ikiz kulelere doğru uçarken ki hali eklenerek) yansıtılmıştır. Ve fotoğrafta korkunç alev görüntüleri yerine daha büyük felaketin habercisi olan duman metaforunun fotoğrafları gösterilmiştir. Uçağın o bölgeye doğru uçuşu da belki de bunun habercisi olduğu ifade edilmek istenmiştir. Fotoğrafta yine yüksek gökdelen binaların haberler yansıyan yüzü Amerika’nın güçlü yapısını ifade etmektedir. Ve tüm güvenlik ve kontrole rağmen uçağın tüm güvenlik tedbirlerine rağmen İkiz Kulelere çarpması Amerika’nın da bir nevi kalbine doğru yapılmış bir saldırı olarak yorumlanabilir.

Amerikan basının aynı zamanda hem görsel olarak hem de içerik olarak kullandığı materyaller sadece bu saldırıya maruz kalan Amerikan halkını değil Amerika’nın küresel bir güç olmasından dolayı dünyayı ilgilendirmektedir.

The Arizona Republic gazetesinin haberin tanıtımında ve kamuoyunun bilgilendirilmesinde kullandığı malzemeler çok önemli özellikler taşımaktadır. Bu özelliğin ise rastgele, istemeden ve planlanmayarak yapılamayacağı ise oldukça gülünç bir düşüncedir.

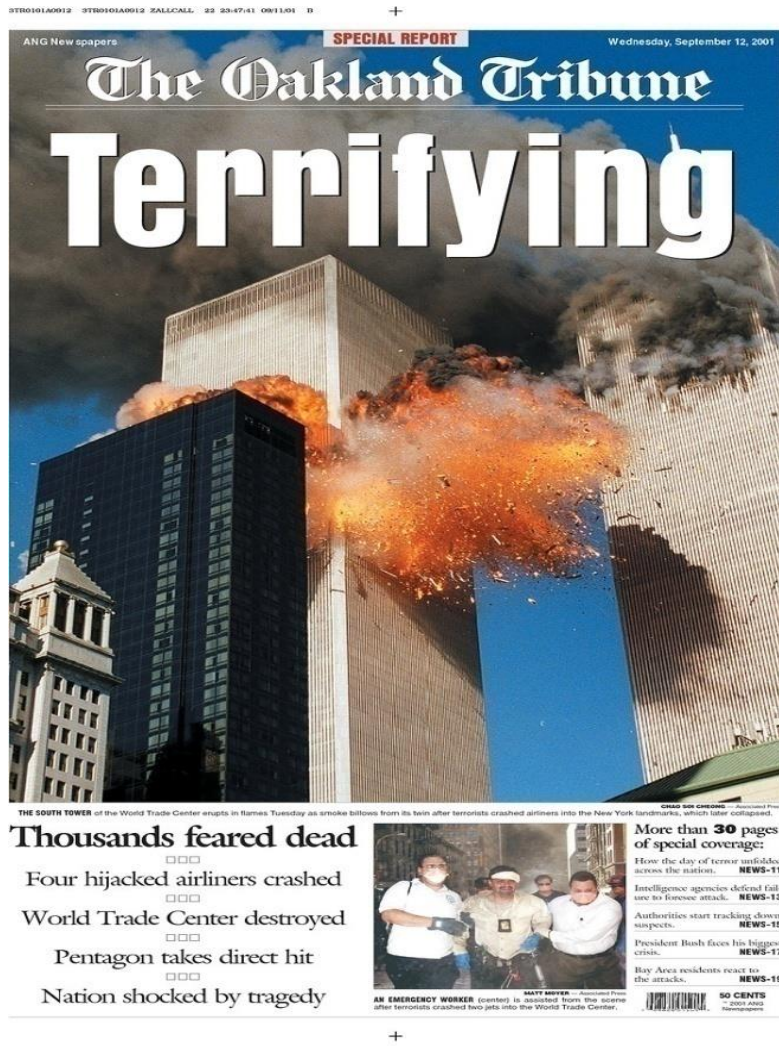
Resim 1.2. 11 Eylül Saldırılarına İlişkin *The Guardian* Haberi⁸⁵

Tarih 11 Eylül 2001. Saat 16.02 New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'ne iki motorlu bir uçağın çarptığı bildiriliyor. Saldırı sonrasında binada korkunç bir yangın başlıyor. ABD'de bulunan Dünya Ticaret Merkezi binasına iki uçağın çarpması sonucunda binalarda büyük hasar oluşuyor. Peki, *The Guardian* bu saldırıyı hangi manşetle, bilgiyle ve görsellikle kamuoyuna ve özellikle de dünya basınına servis ediyor? Gazetenin manşetinde öncelikle göze çarpan ve dünyanın gözleri önüne serilen tehlikenin gittikçe etrafını sardığı kapitalizmin simgesi ikiz kulelerin içinde bulunduğu görüntüdür. Bu simgeleştirme Amerikan basının geneline hâkim olmuştur.

The Guardian gazetesi olayı, büyük bir manşet ve büyük bir fotoğrafla “*Bir savaş ilanıdır*”, şeklinde vermiştir. Diğer Amerikan basınında yer alan haber fotoğraflarından

⁸⁵ “11 Eylül Saldırıları Gazete Haberleri”, *The Guardian*, <http://www.theguardian.com>, 05.05.2014

farklı olarak gazetede uçaklar yer almıyor. Haber fotoğraflarında binadan dökülen parçalar ve patlamayla birlikte tehlikenin boyutunu gösteren bir ateş bulutu görünüyor. Bu şekilde kamuoyuna servis edilen fotoğraf ne anlama gelebilirdi? Korku, endişe, panik yoksa ikiz kulelere karşı gerçekleştirilen saldırı sonucunda kapitalizme bir darbe indirildiğinin bir tasavvuru mu? Yoksa süper güç olarak nitelendirilen ABD'ye yönelik bir tehdit mi? Ve bu tehdidin sadece Amerika'ya karşı değil de tüm toplumlara yönelik olduğunun bir ifadesi mi? Hiç kuşkusuz gerçekleştirilen olay ve The Guardian gazetesinin kullandığı fotoğraf üzerinden farklı mesajlar verilebilir. Ama bu fotoğrafın tek başına olayın boyutunu özetlediğini söyleyebiliriz.

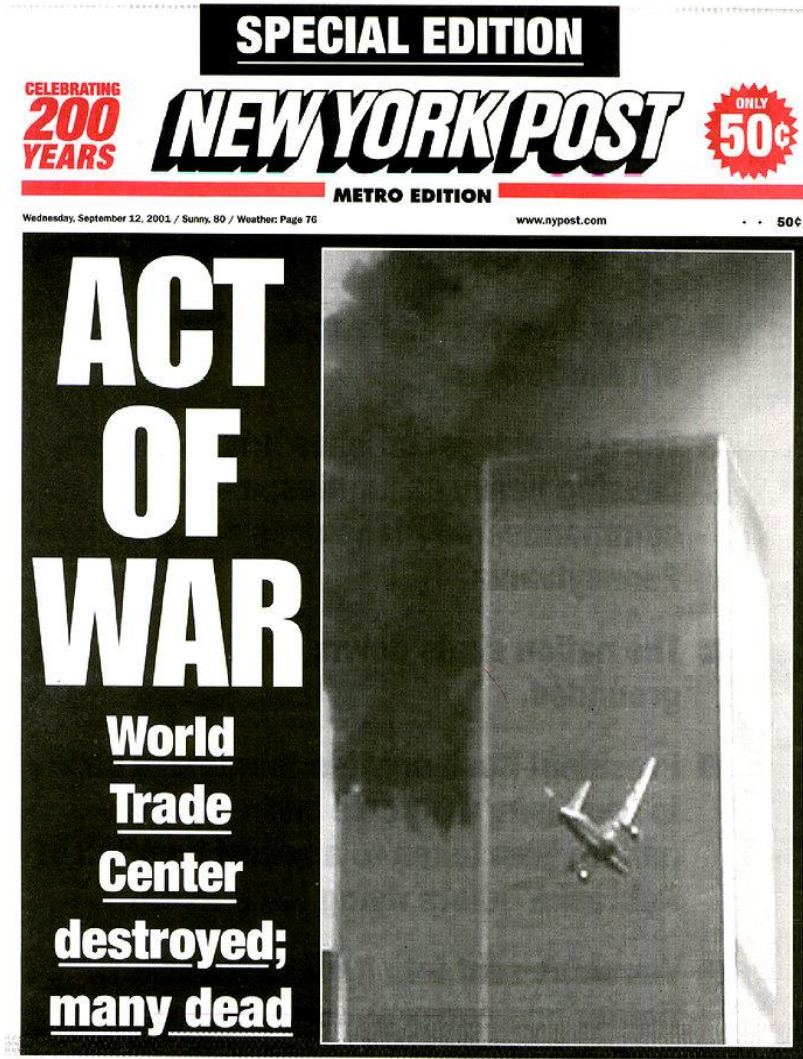

Resim 1.3. 11 Eylül Saldırılarına İlişkin *The Oakland Tribune* Haberi⁸⁶

⁸⁶ 11 Eylül Saldırıları Gazete Haberleri, *The Oakland Tribune*, <http://galeri.uludagsozluk.com>, 25.04.2013

The Dakland Tribune gazetesinin özel haberinde, 11 Eylül saldırılarında ikiz kulelere yönelik gerçekleştirilen saldırılar korkuyu ve bu korkunun getirdiği felaketi ifade etmektedir. Gazetede de bunu gösteren haber başlıkları vardır. Gazetenin haber ayrıntılarına girdiğimizde, özellikle gazetenin sol alt köşesinden başlayarak; saldırıda binlerce kişinin ölümünden duyulan korkuya, kaçırılan uçakların dünya ticaret merkezinin yok etmesine, saldırılarda ayrıca Pentagon’unda hedef alınmasının söz konusu olduğuna yer verilmiştir. Ayrıca, saldırı sonucu ortaya çıkan felaket görünümünün Amerikan toplumu üzerinde trajik bir şok etkisi yarattığından da bahsedilmektedir. Burada yer alan haber başlıklarını ifade eden bilgiler hiç kuşkusuz sadece Amerikan toplumunu değil aynı zamanda dünya toplumlarının zihinlerinin de ne şekilde yönlendirdiğini bizlere göstermektedir. Bu haberde yine Amerika’da birçok gazetenin de yaptığı gibi saldırılar tek başlıkla ve büyük puntolarla yansıtılmıştır. Olayın tek kelimeyle verilmesinin nedenini insanların üzerinde daha güçlü ve daha çarpıcı bir etki yaratılmak istenmesi olabilir.

Gazetenin fotoğrafına ilişkin olarak, olayın ilk patlama anının daha yeni olduğunu görüyoruz. Bunu da patlamada binadan daha yeni ayrılan parçaların düşmesine dayandırabiliriz. Ancak The Guardian gazetesinde bu süreç biraz daha ilerideydi. Patlama biraz daha korkunçtu. Alev daha büyüktü ve çevresel ayrıntı daha fazlaydı. Gazetelerde bu ayrıntılara ilişkin kullanılan materyallerin niceliği, habere yönelik odaklanma ve insanları etkileme gücünün farklı seviyelerde hissedilebileceğini düşünülebilir. Devamında habere ilişkin olarak, diğer bir fotoğraf da yaralı olan ve acı çeken bir görevliye olayın bir sembolü diyebileceğimiz ağzı maskeli iki kişi tarafından yardım edilmesiyle ilgilidir. Arkada da şehrin sokaklarını gittikçe daha çok kaplayan bir duman metaforu yükselmektedir. Buradan hareketle, üstteki ve alttaki fotoğrafı bir arada düşündüğümüzde, *"Korkunç Saldırı ve Korkunç Bir Sonuç"* tablosu ortaya çıkmaktadır.

Resim 1.4. 11 Eylül Saldırılarına İlişkin *New York Post* Haberi⁸⁷

New York Post gazetesinin özel sayısında, sol siyah sütunda büyük puntolarla terör saldırısının bir savaş eylemi olarak nitelendirildiğini görüyoruz. Yine siyah sütunun alt kısmına doğru Dünya Ticaret Merkezi'nin yok olduğunu ve çok sayıda ölünün olabileceğine dair bilgi verilmiştir.

Haberde kullanılan fotoğraflara baktığımızda olayın simgeleri olan İkiz Kuleler kendisine gittikçe çarpmakta olan uçakla daha net bir şekilde görülmektedir. Yani şöyle de diyebiliriz; diğer gazetelerin İkiz Kulelerle aldığı fotoğraf ayrıntısı New York Post gazetesinin aldığı fotoğraf ayrıntısından daha azdır. Gazetede, yine gazetenin verdiği haberi etkileyecek siyah-beyaz bir renk tonlamasının hâkim olması olayın getirdiği

⁸⁷ 11 Eylül Saldırıları Gazete Haberi, *New York Post*, <http://www.abc.net.au/news>, 05.05.2014

“belirsizlik duygusunu” çağrıştırmaktadır. Gazetede, ayrıca saldırının nasıl ve niçin gerçekleştirildiğine yönelik herhangi bir ayrıntının kullanılmamasının ve haberin kısa ve net bir şekilde verilmesinin olaya karşı hissedilecek etki ve endişe seviyesini artırdığını söyleyebiliriz.

ROCHESTER

Democrat and Chronicle

WEDNESDAY, SEPTEMBER 12, 2001 DEMOCRATANDCHRONICLE.COM 50 CENTS NEWSSTAND

AMERICA UNDER ATTACK: 16 pages of coverage

TERROR

Thousands die in plane attacks on twin towers and Pentagon

THE ASSOCIATED PRESS

In the most devastating terrorist onslaught ever waged against the United States, knife-wielding hijackers crashed two airliners into the World Trade Center yesterday, toppling its twin 110-story towers. Two other planes were commandeered; one slammed into the Pentagon and another crashed outside Pittsburgh.

Establishing the U.S. death toll could take weeks. The four airliners had 266 people aboard and there were no known survivors. In New York City, a firefighters union official said he feared an estimated 200 firefighters had died in rescue efforts. Dozens of police officers were believed missing.

No one took responsibility for the attacks, but federal authorities identified Osama bin Laden as the prime suspect. Last night in his first prime-time Oval Office address, President Bush mourned the deaths of thousands of Americans and vowed to avenge their killings. “Today, our nation saw evil,” he said.

The attacks moved the nation toward a level of safety it had never seen before. For the first time, the nation’s aviation system was completely shut down as officials considered the frightening flaws that had been exposed in security procedures. Financial markets were closed, too.

Evacuations were ordered at the tallest skyscrapers in several cities. And high-profile tourist attractions — Walt Disney World, Mount Rushmore, Seattle’s Space Needle — were closed.

Said Adm. Robert Natter, commander of the U.S. Atlantic Fleet: “We have been attacked like we haven’t since Pearl Harbor.” □

Pedestrians flee the area of the World Trade Center as the center’s south tower crashes following a terrorist attack. Yesterday’s events were probably the worst act of terrorism in history.

CLASSIFIED 2C 3C HORIZONSCOPE
COMICS 4C 3C MOVIES
CROSSWORD 5C 1F OUR TOWNS
DEATHS 5B 1C TELEVISION
EDITORIALS 6A 5B WEATHER

For home delivery call:
(716) 255-9000

Copyright © 2001
Democrat and Chronicle
All Rights Reserved
Section 1
Region A B C

Special section: Attack stuns NYC., D.C., world, **11A-18A**
Local: Rochester realizes nothing will be the same, **15A**
Local: Witness describes scene: “It was like a movie,” **1B**
Local: Xerox, Harris Beach await word about workers, **3B**
Speaking Out: Local essayists share their views, **9A**
Sports: Tragedy silences world of sports, **1D**

On the Web
■ For the most up-to-date news on the attacks and how they are affecting the Rochester area, go online to DemocratandChronicle.com
■ To comment on yesterday’s events, click on “bulletin boards” at: DemocratandChronicle.com
News tips
■ Call the Metro desk at 258-2252 or 258-2214.

Resim 1.5. 11 Eylül Saldırılarına İlişkin *Democrat and Chronicle* Haberî⁸⁸

Democrat and Chronicle gazetesi, 11 Eylül saldırısı haberini ‘TERROR’ başlığıyla vermiştir. Haberin spotunda ise pentagona ve ikiz kulelere yönelik

⁸⁸ 11 Eylül Saldırıları Gazete Haberî, *Democrat and Chronicle*, <http://www.newseum.org>, 06.05.2014

gerçekleştirilen uçaklı saldırıda binlerce kişinin öldüğü ifade edilmiştir. Gazete manşetinin üst kısmında kırmızı renkle Amerika'nın saldırı altında olduğu belirtilmiştir. Gazetelerin kullandıkları haber dili ve yaşanan olaylara yönelik gösterilen yaklaşım kamuoyunun da nasıl şekillendirileceği konusunda bir ipucudur.

Olayın yakından hiçbir şekilde tanığı olmayan kişiler gazete manşetlerinde ifade edilen haber diliyle olayın birer tanığı haline gelmiştir. Tepkileri ve hüzneleri bu haberlerin doğasına göre şekillenmiştir.

Gazetenin kullandığı fotoğraf diğer gazetelerde kullanılan fotoğraflardan farklı 11 Eylül saldırısının farklı bir profilini çıkarmıştır. Bunda belki de en önemli unsur insan faktörünün ön plana çıkarılmasından kaynaklanmaktadır. Gazetenin fotoğrafında ikiz kulelerin yıkıldığı facia alanından kaçışan insanlar görünmektedir. Facia alanından yükselen ve halkın üzerine doğru ilerleyen toz ve duman bulutu felaketin korkunç boyutunu da göstermektedir. Fotoğrafta fark edilen farklı bir ayrıntı daha vardır. Bu ayrıntı fotoğraf karesine giren farklı milletlerden olan kişilerle ilgilidir. Bu da Amerika'nın genel yapısı hakkında bize bilgiler vermektedir. Yani olayın evrensel boyuta taşınabilmesi konusunda bir çıkış yoludur. Gazetenin haberin diliyle özdeşleşen bir felaket görüntüsünün olması risk toplumunun da aslında bir ifadesidir. Çünkü risk toplumunun unsurlarında da korku ve panik duygusu hâkimdir. Ayrıca insanların saldırı bölgesinden kaçışarak uzaklaşması risk toplumunun belirsizlik yönünü ifade etmektedir. Çünkü olay sonrası ortamın nasıl olacağı kesin değildir. Sonuç itibarıyla, 11 Eylül saldırısı Democrat and Chronicle gazetesinde farklı bir yorumla kavuşmuştur.

"All the News That's Fit to Print"

The New York Times

Late Edition
New York: Today, coming in late after-noon clouds. High 75. Tonight, slightly more clouds. Low 64. Tomorrow, clear. High 80. High 85. Tomorrow, high 85, low 62. Weather map, page C15.

VOL. CL... No. 54,874 Copyright © 2001 The New York Times NEW YORK, WEDNESDAY, SEPTEMBER 11, 2001 \$5.00 (Outside the greater New York metropolitan area) 75 CENTS

U.S. ATTACKED

HIJACKED JETS DESTROY TWIN TOWERS AND HIT PENTAGON IN DAY OF TERROR

A CREEPING HORROR

Buildings Burn and Fall as Onlookers Search for Elusive Safety

By N. K. KLEINFIELD

It kept getting worse.

The horror arrived in sporadic bursts of chilling disbelief, signaled first by screeching sirens, then by explosions, cracked windows. There was the usual, unthinkably routine of a gasping, burning hole in the side of the tall towers, and then the same sort of event again and again. There was the macabre sight of bodies helplessly tumbling out, some of them in flames.

Finally, the sagging towers themselves were reduced to nothing, dense columns of smoke rising through the downtown avenues, cascading between the buildings, shaped like tornadoes as they sailed. Every sound was a cause for alarm. A plane appeared overhead. Was another one coming? No, it was a fighter jet. But was it friend or enemy?

People scrambled for their lives, but they didn't know where to go. Should they go north, south, east, west? They were in a panic, trying to get to the north side and south side. Some were running toward the towers.

For those trying to flee the very center of the collapsing World Trade Center towers, the most heart-shocking of all finally dawned as their numbers were safe.

For several panic-stricken hours yesterday morning, people in Lower Manhattan witnessed the impossible, the inconceivable, the unthinkable. "I don't know what the game of hell look like, but it's got to be like this," said John Mancini, a security director for an Internet firm in the trade center. "It's a combat situation. Vietnam, and I never saw anything like this."

The first warnings were small ones. Blocks away, Jim Farmer, a film company, was watching a small restaurant on West Broadway. He heard the sound of a jet. At first he thought it was a jet. At first he thought it was a jet. At first he thought it was a jet.

Continued on Page A7

A Somber Bush Says Terrorism Cannot Prevail

By ELIZABETH BUELLER
with DAVID S. KANDEL

WASHINGTON, Sept. 11 — President Bush vowed tonight to retaliate against those responsible for today's attacks on New York and Washington, declaring that he would "make sure that the terrorists who committed these acts and those who harbor them."

"These acts of mass murder were intended to frighten our nation into chaos and retreat, but they have failed," the president said in the first speech to the nation from the Oval Office. "Our country is strong. Terrorist acts can shake the foundation of our great buildings, but they cannot touch the foundation of America."

The speech came after a day of tragedy that seemed destined to define his presidency. Speaking in a voice calm, the nation and declared his determination to exact retribution. He said a country reeling from repeated waves of carnage that he would not be shaken, but they cannot deny the death of American soldiers.

Mr. Bush spoke only hours after returning from a riding course across the country, at his secret service and military security teams moved him from Florida, where he was on his morning exercise in preparation for his education, to the command post in Louisiana and before he was determined the attacks had probably ended and he would safely return to the capital.

It was a sign of the catastrophe.

Continued on Page A7

President Vows to Exact Punishment for 'Evil'

By SERGE SCHIRMANN

Hijackers ransomed prisoners into each of New York's World Trade Center towers yesterday, toppling both in a horrific storm of ash, glass, smoke and burning victims, while a third jetliner crashed into the Pentagon in Virginia. There was no official count, but President Bush said thousands had perished, and in the immediate aftermath the city was already being reeled the worst and most audacious terror attack in American history.

The attacks seemed carefully coordinated. The hijacked planes were all en route to California, and therefore geared with fuel, and their departure times spaced within an hour and 45 minutes. The first, American Airlines Flight 11, a Boeing 767 out of Boston for Los Angeles, crashed into the north tower at 8:48 a.m. Eighteen minutes later, United Airlines Flight 175, also headed from Boston to Los Angeles, plowed into the south tower.

Then an American Airlines Boeing 757, Flight 77, hit Washington's Defense Department Airport bound for Los Angeles, but instead hit the western part of the Pentagon, headquarters where 24,000 people work, at 9:03 a.m. Finally, United Airlines Flight 81, a Boeing 737 flying from Newark to San Francisco, crashed near Pittsburgh, raising the possibility that its hijackers had failed in whatever their mission was.

There were indications that the hijackers on at least two of the planes were armed with knives. Attorney General John Ashcroft told reporters in the evening that the suspects on Flight 11 were armed that way. And Barbara Olson, a television commentator who was traveling on American Flight 77, managed to reach her husband, Solicitor General Theodore Olson, by cell phone and to tell him that the hijackers were armed with knives and a box cutter.

In all, 286 people perished in the four planes and several scores were known dead elsewhere. Numerous firefighters, police officers and other rescue workers who responded in the initial disaster in Lower Manhattan were killed or injured when the buildings collapsed. Hundreds were treated for cuts, broken bones, burns and smoke inhalation.

But the real carnage was revealed for now by the twisted, smoking, ash-choked carcasses of the twin towers, in which thousands of people used to work on a weekday. The collapse of the towers caused another World Trade Center building to fall 7 hours later, and several

Continued on Page A7A

Awaiting the Aftershocks

Washington and Nation Plunge Into Fight With Enemy Hard to Identify and Punish

By K. W. APPLE II

WASHINGTON, Sept. 11 — Today's devastating and astonishingly well-coordinated attacks on the World Trade Center towers in New York and on the Pentagon outside of Washington plunged the nation into a war — but against precisely whom, and in what exact circumstances? Washington was maneuvering to protect New York and Washington, the North American Air Defense Command, which had seemed to many a sign of the end of the world, adapted a plan.

Continued on Page A7A

MORE ON THE ATTACKS

RESCUERS BECOME VICTIMS

Firefighters who rushed to the trade center were killed.

SEARCH FOR SURVIVORS

Some people trapped in the rubble for hours were rescued.

OFFICIALS SUSPECT BIN LADEN

Investigators immediately after the attacks were told.

TERMINISTS EXPLOIT WEAKNESS

Investigators had criticized governments against Washington.

CASUALTIES IN WASHINGTON

An unknown number of people were killed at the Pentagon.

Continued on Page A7A

Resim 1.6. 11 Eylül Saldırılarına İlişkin The New York Times Haberi⁸⁹

Amerikan basının saygın gazetelerinden biri olan The New York Times gazetesi Amerika'da İkiz Kulelere ve Pentagon'a yönelik gerçekleştirilen olayı Birleşik Devletlere yönelik bir saldırı olarak değerlendirmiştir. Saldırının bir terör olayı olarak nitelendiren The New York Times gazetesi saldırının korsan jet uçaklarıyla gerçekleştirildiğini de ifade etmiştir. Gazetede de özellikle haberin tanıtımında Amerikan Başkanı Bush'unda görüşleri önemli yer kaplamaktadır.

⁸⁹ 11 Eylül Saldırıları Gazete Haberi, The New York Times, <http://learning.blogs.nytimes.com>, 06.05.2014

The New York Times gazetesi, kullandığı görsel malzemeyle haberin diğer yönlerine ilişkin de bilgiler sunmaktadır. 11 Eylül'ün klasikleşen sembolü olan ikiz kuleler bu gazetenin de önemli haber malzemesi olmuştur. Ancak bu haber malzemesi daha uzak bir perspektiften Brooklyn köprüsünün tanıklığında yükselmektedir. Fotoğrafta ikiz kulelere yönelik gerçekleştirilen saldırı bir binada duman diğer bir binada ise ateş olarak kendini göstermiştir. New York şehrinin önemli bir sembolü olan ikiz kulelerin bu görüntüsü insanda farklı bir duygu ve şaşkınlık hissi yaratmaktadır. İkinci fotoğraf habere bir derinlik izlenimi kazandırmaktadır. Yani olayın sıcaklığını ve şiddetini ikinci fotoğrafta daha fazla hissetmekteyiz. İtfaiye personelinin yıkılmış ve harabeye dönmüş bir alanla bir arada yer aldığı fotoğraf olayın şiddetini ve boyutunu gösteren önemli bir kanıttır. Son iki fotoğraftan ilki yaralı bir vatandaşa aittir. Vatandaşın fotoğrafa yansıyan yaralı ve kan içinde kalmış görüntüsü saldırı olaylarının da temsili bir örneğini oluşturmaktadır. Son fotoğraf helikopter ve duman görselliği üzerinden anlatılmaktadır. Bu fotoğrafta yine saldırının diğer haber görsel malzemesini oluşturmaktadır.

11 Eylül saldırıları, terör kavramına yeni ve farklı bir anlayış getirmiştir. Bu anlayışa göre artık tehditlerin boyutu ulusların kendi sınırlarıyla sınırlı değil, küreseldir. Terör gibi, toplumların askeri, sosyal, ekonomik ve psikolojik yönlerini olumsuz etkileyen bir olgunun yaratacağı korku ve endişe de aynı perspektif içinde küreselleşmiştir.

Toplumlar yenedünya düzeninde ortaya çıkan küresel terörizm algısıyla mücadele etmek zorundadır. Belki de bu düşünce ulusların belleklerinde yaratılan terör algısıyla yakından ilgilidir. Çünkü 11 Eylül saldırıları tam da böyle bir duruma hizmet etmektedir. Amerikan basınında vurgulanan saldırı ve terör söylemi küresel bir panik ve korku ortamı oluşturmuştur. Özellikle ikiz kulelerle sembolleşen şiddet olgusu binadan yayılan dehşet kıvılcımlarıyla küresel toplumun üzerine sıçramıştır.

11 Eylül saldırılarındaki habercilik anlayışı, anı anına gelişmelerle, görsel bir malzeme üzerinden inşa edilmiştir. Artık bu konuda seçilen her malzeme halkın olayın sonuçlarını daha çok kendi üzerinde hissetmesine yol açmaktadır. 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika'nın kalbine karşı gerçekleştirilen saldırı küresel terör algısını

derinleştirmiştir. Ayrıca soğuk savaş döneminden sonra aranan suçlu da bulunmuştur: “TERÖR.”

1.5.1.2. Türkiye Medyasında Terör Haberleri

Türkiye’de terör, uzun yıllar boyunca çözölememiş önemli bir sorun alanını oluşturmaktadır. Bu sorunların çözölememesi, Türkiye devletinin, siyasetini, ekonomisini, toplum yapısını ve daha birçok alanını olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Peki, bu sürecin oluşmasında izlenen politikalar dışında neyin etkisinden söz edebiliriz? Hiç kuşkusuz, medya bu sürecin nasıl ve ne şekilde yönlendirildiği konusunda başat araç olmuştur.

Halkın düşünsel, duygusal ve ideolojik değeri standart değildir. Bu standartları etkileyen ve yönlendiren önemli etkenlerden biri insanın bizzat kendisiyken diğeri önemli etkenlerden biri de dış çevresidir. Dış çevre insanın kendisi dışındaki her şeyi ifade eder. Günümüzde insanın etkileyen ve yönlendiren en önemli dış etkenlerden biri de medyadır.

Medyanın toplumsal gündemi yakından ilgilendiren olaylara karşı gerçekleştirdiği haber pratiği, olayların doğru algılanması ve doğru bir tepki verilmesi hususunda çok önemli bir yere sahiptir. Bu konuda özellikle haberlerde kullanılan fotoğraflar ve görüntülerin uzun bir süre tekrar tekrar işlenerek okuyucunun veya izleyicinin önüne servis edilmesi ve haberlerin okuyucu ve izleyicinin zihninde nasıl bir etki yarattığı tartışılması gereken önemli bir konudur. Hatta daha da ileri gidersek, insanların nasıl bir tepki vereceği bunun ileri bir boyutudur. Medyanın bu tavrı, ister bireysel bir düzeyde isterse toplum düzeyinde olsun, bir ahlaki panik ortamının oluşmasına neden olmak katadır.⁹⁰

⁹⁰ Sevil Yıldız, Haluk Hadi Sümer, “Medya ve Ahlaki Panik”, *Selçuklu Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2010, s. 35-46

Resim 1.7. Türkiye’de Gerçekleştirilen Terör Saldırısına İlişkin *Posta Gazetesi* Haberi⁹¹

Tarih 26 Eylül 2012. Tunceli’de askeri personeli taşıyan sivil minibüs ile koruma görevi yapan askeri cipe, teröristler bombalı saldırı düzenliyor. Saldırıda 6 asker şehit oluyor. Ve yoldan geçen bir kadın da hayatını kaybediyor. Aynı zamanda kadının eşinin de ağır yaralı olduğu ifade edilerek, Kürt kökenli karı-kocanın ne siyasetle ne de tüfekle işinin olmadığı bilgisi veriliyor. Burada, yapılan ‘Kürt’ vurgusu haber algımızı da değiştiricidir ve yönlendiricidir. Çünkü bu söylem, aynı zamanda terör örgütünün tek bir çevreyi değil, diğer kesimleri de hedef alabileceğine işaret ediyor. Haberin devamında

⁹¹ ‘TERÖR’, *Posta Gazetesi*, <http://www.khaber.com.tr>, 25.04.2013.

üç alt başlık şeklinde detaylandırılmış hem askerlere hem patlamaya hem de olayla ilgili olduğu düşünülen şüphelilere ilişkin bilgiler verilmiş.

Haberde büyük puntolarla atılan kırmızı siyah “TERÖR” manşeti olayın özetlenmesi konusunda kısa ve vurucu bir niteliğe sahiptir. Haberde, olaya ait spotta “*Yine PKK, yine kalleşlik! Yine terör, Yine şehitler! Yine isyan, yine acı!*” şeklinde teröre karşı bir tel'in söylemi geliştirilmiş. Ayrıca “*yine... yine... yine... yine...*” nitelendirmeleriyle olayın okuyucu üzerindeki etkisini de pekiştirecek bir anlatım yoluna gidilmiştir.

Haberde fotoğraf olarak saldırı sırasında yoldan geçerken saldırıda ölen (Kürt kökenli) kadının fotoğrafı ve fotoğrafta üzerini örtmeye çalışan bir vatandaş yer almaktadır. (Burada Kürt söylemi bizim için önemlidir. Çünkü PKK’nın bölge halkına yönelik yaklaşımıyla ilgili çelişkisini yansıtmaktadır.) Ve bu fotoğraf ilk sayfada kullanılan haberin tek fotoğrafıdır. Dikkat edilecek olursa, ilk sayfada askeri personellere ait fotoğrafın değil de (Kürt kökenli) kadına ilişkin fotoğrafın kullanılması sadece olayın aktarılmasından çok genel bir mesajın da verilmeye çalışıldığını göstermektedir.

Resim 1.8. Türkiye’de Gerçekleştirilen Halkalı Terör Saldırısına İlişkin *Tercüman* Gazetesi Haberi⁹²

Tarih 08 Haziran 2010. İstanbul Halkalı Bezirgânbaşı mevkiinde servis aracının Mehmet Akif Ersoy Eğitim ve Araştırma Hastanesinin önünden geçişi sırasında, bomba patlatılıyor. Patlamada 5 şehit, 13 de yaralı var. Haberin manşetinde “*ALLAH BELANIZI VERSİN!*” başlığı yer alıyor. Üst başlıkta ise sarı tonda “*PKK bu sefer İstanbul’da çaresiz insanları öldürdü*” başlığı gözümüze çarpıyor. Gazetede yine sağ tarafta olayda hayatını kaybeden liseli Buse Elmadağ’a ait bir bölüm de var. Konuyla ilgili haber “*Bu masum yavrudan ne istedin kahpe?*” sorusuyla başlıklandırılmıştır. Aynı zamanda Buse Elmadağ’la ilgili olarak kullanılan diğer bir haber başlığı da

⁹² “Halkalı Terör Saldırısı”, *Tercüman*, <http://www.gazeteciler.com>, 25.04.2013

şöyledir: “*Atam ayağının tozu olsam o gurur yeter.*” Hem genç bir kızın ölümü hem de genç kızın Atatürk’e karşı hissettiği duyguların gazetede ilk sayfada bir arada verilmesi olaya karşı ulusalcı bir yaklaşım yolunun izlendiğini gösteriyor.⁹³

Gazetede siyasilerin sözlerine de yer verilmiştir. Ancak siyasilerin sözleri aynı ölçüde yer bulmamıştır. Muhalefetin açıklamaları, hükümetin açıklamalarından daha fazla yer bulmuştur. Siyasilerin olaya yönelik açıklamaları ve tavırları gazetede şu şekilde yer almıştır; Bahçeli’den “*çok ağır itham*”, Kılıçdaroğlu’dan “*Tek yürek olmak zorundayız*” ve Başbakan Erdoğan’dan “*Medyaya çok kızdı.*”

Gazetede, ön planda yer alan fotoğraf, gazetenin sağ tarafında saldırıda hayatını kaybeden Buse Elmadağ’a ait. Burada kısaca söylememiz gereken bir bilgi de özellikle toplumun genelini ilgilendiren olaylarda saldırıya maruz kalan kişilerin cinsiyetinin, yaşının, ırkının varsa göreviyle ilgili bilgilerinin haberin nasıl algılanması konusunda belirleyici olmasıdır. Yine olaya ilişkin ikinci önemli fotoğraf asıl haberin görüntüsünü içeren servis aracına ait. Servis aracının korkunç görüntüsü aynı zamanda olayın şiddetini de bizlere göstermektedir. Son olarak orta kısımda verilen şehit personelin fotoğrafları haberin diğer önemli kısmını oluşturmaktadır. Kullanılan malzemelerin hepsi terör olayının siviller ve devlet üzerinde nasıl da şiddeti bir araç olarak kullandığının birer göstergesidir.⁹⁴

⁹³ “Halkalı Terör Saldırısı”, *Radikal*, <http://www.radikal.com.tr>, 30.04.2013

⁹⁴ “Halkalı Terör Saldırısı”, *Mynet*, <http://haber.mynet.com>, 30.04.2013

Resim 1.9. Türkiye’de Gerçekleştirilen Terör Saldırısına İlişkin *Ortadoğu Gazetesi* Haberi⁹⁵

17 Eylül 2012 tarihinde Bingöl-Erzurum karayolu üzerinde Hacılar köyü mevkiinde çevik kuvvet ekiplerine yönelik gerçekleştirilen saldırıda 8 polis şehit düşüyor, 9 polis de yaralanıyor. Saldırı terörün güvenlik güçlerine yönelik sık sık kullandığı bir yöntemle gerçekleştiriliyor: Geçiş yolu üzerinde düzenlenen mayınlı tuzak. Olay ülkede ciddi bir sarsıntı yaratıyor ve kaygıyla karşılanıyor. Basında ise, özellikle ulusalcı basında, olay daha geniş ve eleştirel bir şekilde yer alıyor. Milliyetçi kimliğiyle ön plana çıkan Ortadoğu gazetesi de bunun önemli örneklerinden biridir. Ortadoğu gazetesi yaşanan terör saldırısına sahip olduğu milliyetçi kimlik üzerinden

⁹⁵ Neyi Bekliyorsunuz, *Ortadoğu Gazetesi*, <http://www.saglikbank.org>, 14.05.2014

yaklaşmıştır. Ortadoğu gazetesi, terör saldırısı olayını hükümete yönelik bir tepkiyle; *'NEYİ BEKLİYORSUNUZ?'* başlığıyla vermiştir. Başlığın alt kısmında ise başlığı açıklayıcı şu bilgiler dikkat çekmektedir: *"AKP hükümeti, siyasi gücünü terörle mücadele yerine, müzakere yolunda kullanırken birbiri ardına şehit tabutları gelmeye devam ediyor. Türkiye, 24 şehidini uğurlarken 12 şehit haberi daha geldi."*⁹⁶

Gazetenin ikinci önemli başlığıysa *"Acı konvoy"* şeklindedir. Haberde, 24 şehit olayına gönderme yapılarak; haber *'...10 gün sonra sonsuzluğa uğurlandı'* şeklinde sürdürülmüştür. Gazetelerde olaylara ve zamana yönelik yapılan göndermeler terör olaylarına yönelik algılama durumunu da etkileyecektir. Örneğin birbirlerine yakın bir zaman zarfında yaşanan benzeri olaylar birbirinden zamansal açıdan uzak olaylardan daha çok kendini hissettirecektir. İşte buradaki *'...10 gün sonra...'* vurgulaması bir nevi bu amaca hizmet etmektedir. Ayrıca, saldırıların terör saldırısı olmasının yanında, farklı hedeflere yöneltilmesi de, örneğin askere yönelik bir saldırı yapılmışken diğer olayda polise yönelik bir saldırı düzenlenmesi terör olaylarına yönelik algı genişlemesinin yaşanmasına da neden olmaktadır. Algı genişlemesi, kamuoyunu her yönüyle *'tehdit altındayız'* duygusuna itmektedir. Böyle bir düşünce farkında olmadan risk toplumunun amaçlarına hizmet etmektedir. Yani Türkiye'nin farklı noktalarında farklı hedeflere yönelik gerçekleştirilen saldırılar toplum tabanında farklı bir duygu uyandırarak risk toplumu bilincini oluşturmaktadır.

Diğer başlıkta ise, Hakkâri Çukurca karayolunda gerçekleştirilen saldırıda şehit düşen askerler için *'kahraman'* nitelemesinin yapılması da oldukça önemlidir. Basit bir söylem olarak görülmesine rağmen nitelemeler toplumsal tavrın hatta uluslararası olaylarda küresel tavrın ne şekilde olacağını belirler niteliktedir.

Son olarak, dikkat çekici olan ifadelerden birisi de MHP Genel Başkan Yardımcısı Mevlüt Karakaya'nın ifadesidir. Bu ifade şu şekildedir: *"Kandil'e Türk bayrağı dikemeyen iktidar istemiyoruz"*. Buradaki ifade bir nevi toplumun bir kısmının düşünsel temennisi bile olsa değerlendirmelerin doğru temellendirilmesi konusunda önemlidir. Toplumun özellikle büyük ya da küçük nitelikteki halk kesiminin ideolojileri ve istekleri anlaşılmazsa toplumsal bir bütünlük sağlanamaz. Ayrıca burada söylememiz

⁹⁶ Neyi Bekliyorsunuz, *Ortadoğu Gazetesi*, <http://www.saglikbank.org>, 14.05.2014

gereken bir durum daha vardır: Hangi görüşten olursa olsun gazetede yer alan açıklamaların kime ait olduğu da önemli bir konudur.

Gazetenin fotoğraflarına baktığımızda oldukça açık bir şekilde şehit düşen güvenlik personellerinin insanlar üzerinde oluşturduğu tarifsiz acı ve üzüntü gösterilmektedir. Bu durum bir nevi teröre yönelik gösterilen sessiz bir tepkidir de. Şehit düşen güvenlik personellerinin konvoy şeklinde gösterilen götürülüş fotoğrafı ise başlık kısmında belirtilen '*NEYİ BEKLİYORSUNUZ*' serzenişinin bir başka ifadesidir. Diğer bir fotoğrafta ise, askerlerin ve şehit yakınının şehit düşen kişinin naşıyla birlikte götürülüş fotoğrafıdır. Bu fotoğraf da halkla devletin terör karşısındaki birlik ve bütünlüğünün bir sembolü gibidir. Son fotoğraf, mayınlı tuzakta şehit düşen polisler ait bir fotoğraftır. Bu fotoğraf terörün şiddetini anlatacak düzeydedir. Fotoğrafta tuzığa yakalanmış çevik kuvvet aracının harap olmuş görüntüsü vardır. Sonuç ise, 8 şehit. Fotoğrafın alt kısmında yer alan şehit düşen kişilerin isimleri toplum içerisinde isimlere karşı duyulacak bir psikolojik etkiyi oluşturmaktadır.

Toplumu derinden etkileyebilecek bir niteliğe sahip olan olaylar kamuoyunda geniş bir şekilde ses bulmuştur. İnsanlar bu olaylara daha farklı bir anlayışla ve hassasiyetle yaklaşmışlar, söz konusu olaylar ayrıca toplumsal bilinçte de daha derin bir iz bırakmıştır. Terör belki de bu etkinin oluşturulabileceği en güçlü suni sahadır. Çünkü aktörü, doğa değil bizzat insanın kendisidir. Risk toplumu perspektifinden olayla ilgili olarak gazete haberine baktığımızdaysa haberin görsel ve sözel ifadesinin acı ve hüznü olduğunu söyleyebiliriz.

Resim 1.10. Reyhanlı'da Gerçekleştirilen Terör Saldırısına İlişkin *Hürriyet Gazetesi* Haberi⁹⁷

11 Mayıs 2013 tarihinde Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde gerçekleştirilen terör saldırısı Türk basınında geniş bir şekilde yer bulmuştur. Hürriyet gazetesi de bu saldırı olayını ilk sayfadan geniş bir şekilde görsel malzeme ağırlıklı olarak aktarmıştır. Gazete terör saldırısına ilişkin olarak “*SINIRSIZ TERÖR*” başlığını kullanmıştır. “Sınırsız terör” kullanımı okuyucuda farklı anlamlar uyandıracak bir niteliğe sahiptir. Örneğin; sınırsız terör başlığından, terörün hiç bitmediğini ya da sonuçlarının hiç kestirilemeyeceği anlamını çıkartabiliriz. Başlığın spotunda haberi tanıtıcı bilgi olarak şunlar yer almaktadır: “*Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde patlayıcı yüklü iki minibüsle düzenlenen terör eylemi Türkiye'de bir defada en çok insanın öldüğü saldırı oldu.*”

⁹⁷ Reyhanlı Terör Saldırısı, *Hürriyet Gazetesi*, <http://haber.sol.org.tr>, 14.05.2014

Haber başlığının sağ üst kısmında da bu bilgiyi teyit eden saldırının sonucu belirtilmiştir: “*Reyhanlı’da 43 ölü, 29’u ağır yaralı, 144’de yaralı var.*”

Hürriyet gazetesinin alt başlıklarında saldırının nasıl gerçekleştirildiği ve saldırı sonrası yaşanan durum ile ilgili bilgiler de mevcuttur: “*1-2 dakika arayla patladı*”, “*İlçede can pazarı*”, “*2 ambulans helikopter*”, bunlara örnektir.

Siyasi liderlerin açıklamaları özellikle de saldırıya yönelik farklı yaklaşımlar da gazete de dikkat çeken diğer bir önemli husustur. Bu konuda, Başkan Erdoğan, saldırıyı ‘*Vahşet*’ olarak nitelendirirken, Cumhurbaşkanı Gül, ‘*Provokasyonlara dikkat*’, Dışişleri Bakanı Davutoğlu, ‘*Kimse gücümüzü test etmesin*’, MHP Genel Başkanı Bahçeli’ de ‘*Başbakan’ın Esad’a yönelik nefret söylemi saldırı olarak dönüyor*’ şeklindedir. Görüldüğü üzere, siyasiler olayın farklı şekilde değerlendirmesini yapmıştır. Bu durum toplumsal tabanda da aynı şekilde farklı değerlendirilerek ve olaya yönelik olarak farklı tepkiler ortaya koyulmasına neden olmuştur.

Gazete haberlerinin diğer bir önemli tanıtıcı materyali de gazetelerin kullandığı fotoğraflardır. Haber fotoğrafları bazen olayı tanıtıcı en güçlü ve tek kaynaktır. Nitekim bu kullanımlara 11 Eylül saldırılarına ilişkin haberlerde de sık sık karşılaştık. Gazetede kullanılan fotoğrafta öncelikli olarak dikkatimizi çeken, üzerinde ‘*Annenin acısı*’ yazılı kısımdır. Bu fotoğrafın daha çok dikkat çekmesindeki etken yakın planda verilmiş insanın olmasıdır. Fotoğraflarda kullanılan insan faktörü fotoğraflara canlılık hissi kattığından daha çok dikkat çekicidir. Kadının fotoğrafı arka planda verilen görüntünün belki de sessiz en iyi ifadesi olarak kullanılmıştır. Arka plandaki görüntü de patlama sonrası harabeye dönmüş bir mekânın görüntüsüdür. Saldırıya uğrayan mekân, gazetede geniş bir perspektiften yansıtılmıştır. Son olarak, değerlendireceğimiz, gazetenin sol kısmından küçük boyutlarda kullanılmış bir fotoğraftır. Bu fotoğraf, her saldırı sonrası insan zihnine kazınmış bir durumu yansıtmaktadır. Saldırıda ölenler, yaralananlar ve kurtarılmaya çalışılanlar, vs.

Terör örgütlerinin ve saldırı eylemlerinde bulunan uzantılarının kendi varlıklarını kanıtlamak, isteklerini duyurmak ve siyasal propaganda düzeylerini etkilemek amacıyla başvurduğu yöntemlerden biri de patlayıcı yüklü araçların kullanımlarıdır. Şiddet odaklı bu tür saldırılar beklenmedik ve her zaman kontrol edilemez oldukları için çok ciddi bir risk tehdidi oluşturmaktadır.

Resim 1.11. Reyhanlı'da Gerçekleştirilen Terör Saldırısına İlişkin *Sözcü Gazetesi* Haberi⁹⁸

11 Mayıs 2013 tarihinde Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde gerçekleştirilen terör saldırısı *Sözcü* gazetesinde büyük puntolar şeklinde, “*TERÖRÜ AFFEDERSEN İŞTE BÖYLE OLUR*” manşetiyle yer bulmuştur. Manşetin sağ köşesinde bu durumu açıklayıcı bir unsur olarak sayısal verilerden yararlanılmıştır: 45 ölü, 146 yaralı. Başlık aynı zamanda eleştirel bir özellik de taşımaktadır. Buradaki eleştirel anlam 2. Tekil şahısın kullanımından ve ‘işte’ söyleminden anlaşılmaktadır. Başlığın üst kısmında ise, ‘*Türkiye yine kana bulandı, yine acı, yine gözyaşı var*’ ifadesi kullanılmıştır. Kullanımda ifade edilen ‘*kan, acı, gözyaşı*’ aynı zamanda şiddete maruz kalmış

⁹⁸ Reyhanlı Terör Saldırısı, *Sözcü Gazetesi*, <http://haber.go.web.tr>, 14.05.2014

bireylerin ve toplumların karşılaştığı durumları açıklayıcı bir nitelik taşımaktadır. Ayrıca, ‘...yine...yine...yine...’ söylemi olayın etkisini okuyucu üzerinde artırmakta ve iktidarın olaylar karşısındaki pasifize olmuş tavrını eleştirmektedir. Haberin spotunda, Sözcü gazetesi eleştirel tavrını şu şekilde sürdürmüştür: “PKK’yla pazarlığa oturan iktidar, ‘terör bitti, huzur geldi’ derken, Hatay Reyhanlı’da bombalar patladı!” Haberin içeriğinde ise daha çok ön plana çıkan söylemler şu şekildedir: “2 bombalı araç patladı, bombacılar Suriye uyruklu, mahşeri yeri gibi, büyük panik yaşandı, Apo’nun arkadaşı mı yaptı, MİT neden uyudu?”⁹⁹

Gazetede kullanılan fotoğraflarda haberi tanıtıcı özelliğe sahip yakın plan fotoğraflardır. Fotoğrafta olay ve insan paydası ortaktır. Yani fotoğraf ne tam anlamıyla insana odaklanılmıştır ne de olaya. Fotoğrafta saldırı sonrası harabeye dönmüş bir ortam bir şaşkınlık ve durgunluk halini yansıtmaktadır. Bu durumun özellikle bu tip saldırı olaylarında daha çok panik ve kaçış halinin olduğunu söyleyebiliriz. Yine fotoğraf üzerinde kırmızı renklerle oluşturulmuş yerlerin olayın zihinlerimizde daha da derinleştirici sözel etkisinin olduğunu da söyleyebiliriz. Örneğin, fotoğrafla bir arada düşündüğümüzde; “ilk patlama burada oldu, ceset parçaları etrafa saçıldı, cehennem de can pazarı, ikinci patlama 600 metre ilerde 10 dakika sonra gerçekleşti” söylemleri durumumuzu açıklayıcıdır. Yani fotoğraflarda yapılan olay anı tanıklığı olay yaşanıp bitmiş olsa da zihinsel ve psikolojik yaşanmışlık hissi vermektedir.

Gazetenin ikinci önemli haber fotoğrafı, diğer gazetelerde de kendisine yer verilen kadın fotoğrafıdır. Kadının fotoğrafı olayı özel ve genel anlamda açıklayıcı bir niteliğe sahiptir. Özel olması kadının tek olarak fotoğraf karesinde kullanılmasıyla ilgiliyken, genel anlamda ise olayla ilişkilendirilerek verilmesi etkili olmuştur. Son olarak, sağ orta köşede kullanılan fotoğrafla ilgili olarak saldırı olayının şiddetini anlayabiliriz. Ayrıca fotoğrafın hemen alt kısmında yer alan şu yakıştırmada bizim için önemlidir: “Reyhanlı Ortadoğu’ya döndü.”

İster ulusal isterse uluslararası düzeyde terör saldırıları haberlerinde olsun olaya yönelik olarak kullanılan sözel ve görsel malzemelerin olayın kamuoyu nezdinde halkı yönlendirici olduğunu ifade etmeliyiz.

⁹⁹ Reyhanlı Terör Saldırısı, Sözcü Gazetesi, <http://haber.go.web.tr>, 14.05.2014

Resim 1.12. Türkiye’de Gerçekleştirilen Terör Saldırısına İlişkin *Akşam Gazetesi* Haber¹⁰⁰

22 Ekim 2011 tarihli Akşam Gazetesi’nde Hakkâri Çukurca’da gerçekleştirilen saldırı, kırmızı renklerle; ‘TERÖRE KARŞI OMUZ OMUZA’ manşetiyle verilmiştir. Saldırı haberi gazetede farklı perspektiflerde geniş bir şekilde yansımıştır. Ayrıca kullanılan materyaller ve olaya yönelik yaklaşım şeklide dikkat çekicidir. Akşam gazetesi haberi tanıtıcı bilgi olarak şu ifadelerle yer vermiştir: “Çukurca’da şehit düşen 24 evladının yasını tutan Türkiye, teröre teslim olmadı. Türk, Kürt, Arap meydanlarda yan yana kan siyasetine öfkesini haykırdı. İşadamları ‘yatırım’, politikacı ‘demokrasi’, medya ‘sağduyu’ demekten vazgeçmedi. Kaos uğruna insanlıktan çıkan teröristler, acıyı yüreğine gömen milyonlara yenildi.” Akşam gazetesinin kullandığı ‘yas tutmak, teslim

¹⁰⁰ Terör Saldırısı Haber, *Akşam Gazetesi*, <http://www.tumhaber.com.tr>, 14.05.2014

olmamak, yan yana', 'yatırım, demokrasi, sağduyu' , 'terör, kaos, kan siyaseti, acı' olaya ilişkin farklı bir algılayışı açığa vurmaktadır. Bu algılayış şekli gazetenin de ifade ettiği gibi, farklı açılardan hem bütüncül hem de derinlikçi bir niteliğe sahiptir.

Gazetenin terör saldırısına ilişkin diğer başlıkları da şu şekildedir: *“Gün birlikte hareket etme günü, PKK yanlış ata oynadı, kaybetti, Bana da sıksınlar, Failler belli dağ-taş aranıyor.”* Bu başlıklarda kullanılan en önemli söylemler ise şöyledir: *“Terör 74 milyonun ortak meselesi, huzurlu ve güçlü bir Türkiye için birlikte hareket etmeliyiz”*; *“PKK süreci sabote ediyor, demokrasi ve özgürlük ortamı, şiddet yanlılarının işine gelmez”* ; *“Ölümlere karşı çıkmamak vicdansızlıktır.”*¹⁰¹ Medyada kullanılan söylemler ve özellikle toplumun çoğunluğunu ilgilendiren olaylarda yapılan açıklamalar toplumun dışsal tepkisini yönlendirme konusunda çok önemlidir. Bilhassa, terör gibi meselelerde siyasi kesim dışında sivil toplum kuruluşları daha çok ön plana çıkmaktadır. Ayrıca toplumun nabzının tutulmasında yaşanan gelişmeler karşısında toplumsal bilincin kazanılmasında sivil toplum kuruluşlarının yeri bu konuda yadsınamaz derecede önemlidir.

Terör haberlerinin söylemsel çerçevesini oluşturan gazeteler haber örgüsünün nasıl kurulması konusunda önemli bir sorumluluğa da sahiplerdir. Çünkü toplumun en önemli haber iletim gücünü elinde bulunduran medya neredeyse insanların geneline hitap edebilecek tek güçtür. Basın ve yayın kuruluşlarının toplumun geneline hitap edecek haberleri hangi malzemelerden hareketle kuracağı da aynı derecede önem kazanmaktadır.

Akşam gazetesinin terör olayına ilişkin kullandığı haber fotoğrafı haberin genel algısı üzerinde olumludur. Gazetede, bu durum özellikle *‘TERÖRE KARŞI OMUZ OMUZA’* manşetiyle daha da ön plana çıkarılmıştır. Fotoğraf, genel olarak toplumun resmi ve resmi olmayan birçok kesimini içine almış bir fotoğraftır. Bu tarz kullanılan fotoğraflar terör karşısında olayların halk kesiminin kontrol altında tutulmasında son derece hayati bir öneme sahiptir.

Terör haberlerinin birçok kurulum şekli vardır. Bunlardan bazıları doğrudan olay etrafında kurgulanırken bazıları da olayla bağlantı kurulabilecek unsurlarla dolaylı olarak oluşturulmaktadır. Doğrudan haberin tanıtımını yapacak malzemelere genellikle

¹⁰¹ Terör Saldırısı Haberi, *Akşam Gazetesi*, <http://www.tumhaber.com.tr>, 14.05.2014

olaylarda saldırıya maruz kalmış kişi veya kişileri ön plana çıkarırken dolaylı tanıtımını yapacak malzemelerde ise saldırıya maruz kalmamış ama saldırıya uğrayan tarafla ilgili olan anne, baba, eş, çocuk, halk vs. örnek gösterilir.

Terör haberlerinin inşasında yapısal olarak kullanılan bazı teknikler de vardır. Bu tekniklerin bazıları haberin söylemsel ve görsel yönüyle ön plana çıkarken bazıları da teknik olarak ön plana çıkmaktadır. Örneğin, benzeri bir haber örneğindesöylemsel olarak ön plan çıkan sözler şu şekildedir: *“Yine Aktütün yine terör saldırısı; terör zirvesini toplamıştı; zirve sonrasında yapılan açıklamada terör örgütünün bitme noktasına geldiği vurgulanmıştı.”* Teknik olarak, *“5. kez vuruldu, karakol daha önce de 4 kez saldırıya uğramıştı; ilk saldırı 12 Eylül 1992 yılında gerçekleştirildi; örgüt tarafından 500 kişilik bir grupla gerçekleştirilen saldırıda 22 asker şehit olmuştu.”*¹⁰² Haber mantığının doğru şekilde anlaşılması eleştirel bir okuyucu kitlesini oluşturacaktır. Eleştirel bir okuyucu kitlesinin oluşturulması demokrasinin bir gereği, medyanın da önemli bir işlevidir.

1.5.2. Teknolojik Riskler

Teknoloji, yenilikleriyle ve her türlü gelişmeleriyle insan hayatını hemen hemen her konuda kolaylaştıracak bir niteliğe sahiptir. Yalnız, bir sorun vardır: Bu gelişmelerin her zaman olumlu bir şekilde seyretmemesi... Çünkü teknoloji gelişirken gün geçtikçe hayatımızı daha çok egemenliği altına almakta ve bizi eskisinden daha fazla etkileyerek hayatımızı tehdit etmektedir.¹⁰³

Tarım ilaçları, çevre kirliliği, nükleer enerji, kitle imha silahları ve her türlü kanserojen zehrin yanı sıra; biraz daha masum olarak gördüğümüz, hava yolculuğu, otomobil seyahati, internet ve telefon vb. kullanımlarının hayatımızda nasıl bir tehdit unsuru olarak yerleştiği gözden kaçırılmaması gereken konulardır. Şurası açıktır ki, hayatımızın içerisine sızmış riskler bir hayli fazladır. Artık bu noktadan sonra sorulması gereken iki önemli soru vardır: bu riskler ne kadar gerçektir ve biz bunların zararlarından nasıl korunabiliriz?¹⁰⁴

¹⁰² Terör Saldırısı Haberi, Erişim Tarihi: 14.05.2014, <http://www.aktifhaber.com>

¹⁰³ Teknolojik Riskler, Erişim Tarihi: 25.04.2013, <http://www.delinetciler.net>

¹⁰⁴ Teknolojik Riskler, Erişim Tarihi: 25.04.2013, <http://books.wwnorton.com>

Her iki soruyu da doğrudan bu tür riskleri konu alan somut bazı örneklerle anlamaya, açıklamaya çalışalım.

Haber 1. “Cep telefonu vücut sistemini altüst ediyor: Biyologlar Birliği Derneği Başkanı Kadir Sorucuoğlu, cep telefonunun gereksiz kullanımının, insanların saatlerce bilgisayar karşısında oturmalarının, televizyon ve diğer elektronik eşyaların yaydıkları elektromanyetik dalgaların insanları daha stresli ve daha sağlıksız bir nesle doğru götürdüğünü söyledi.

*Pek çok hastalıkta, kanser vakalarındaki artışta teknolojinin payının olduğunu savunan Kadir Sorucuoğlu, konuşmasına şunları ekledi: 'Araştırmalara göre cep telefonlarından yayılan mikrodalgalar sperm sayısını, hareketliliğini ve kalitesini neredeyse yarı yarıya düşürüyor, genetik yapıyı bozuyor, lenfoma kanserine sebep oluyor.'*¹⁰⁵

Telekomünikasyon ve teknolojik gelişme seviyesinin, ülkemiz için düşünüldüğünde çok iyi bir düzeyde olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu hizmetlerin kendisiyle beraber getirdiği bazı külfetleri de vardır. Bu külfetlerin özellikle de sağlık konusunda tehditkâr olması, beraberinde birçok soru işaretini getirmektedir. Çünkü teknoloji en iyi şekilde gelişiyor, ancak sağlığımız da aynı şekilde tehlike altına giriyorsa, hesap edilemez bir riskin pençesine düştüğümüzü söyleyebiliriz.

Haber 2. “Fazla TV ve internetin zararları: İngiliz Daily Telegraph gazetesinde yayımlanan bir araştırma, çok fazla televizyon seyretmenin ve internette zaman geçirmenin, çocuğu maddeci (materyalist) yaptığını, dolayısıyla aileleriyle olan ilişkilerini ve ruh sağlığını etkilediğini ortaya koydu. İngiltere'de Good Childhood tarafından yapılan geniş çaplı araştırma, çocukların, tüketiciliğin yeni bir biçiminin parçası olduğunu, 16 yaş altındaki çocukların kıyafete, restoranlarda yiyip içmeye, müziğe, video oyunlarına ve dergilere her yıl 3 milyar pound harcadıklarını gösterdi.

Araştırmada, televizyon dizileri ve sohbet programları yoluyla ünlülere 'sürekli maruz' kalmanın, çocukların akıl sağlığını bozucu etkiye sahip olduğu, 'hiçbir zaman olamayacakları kadar zengin ve çoğunlukla iyi görünümlü ünlülerin yaşamlarının ayrıntılarını bilmelerinin, kaçınılmaz olarak çocukların buna özlemlerini artırdığı ve kendilerine güvenlerini azalttığı' belirtildi.

¹⁰⁵ ‘Cep telefonu vücut sistemini altüst ediyor’, Erişim Tarihi: 27.04.2013, <http://www.zaman.com.tr>

5 ila 16 yaşındaki her 10 çocuktan birinin akıl sağlığının bozuk olduğu belirtildi ve bu rahatsızlıklara, endişe ve depresyon örnek verildi. Akıl sağlığı bozuk çocukların yalnızca dörtte birinin bir uzmandan yardım aldığı da kaydedildi. Televizyonlarda artan şiddet eğiliminin çocukları vahşileştirdiği ve aileleriyle gerginlik yaşamalarına neden olduğu, ayrıca, ticari baskıların, çocukları erken yaşta cinsel deneyim yaşamaya iten nedenlerden biri olduğu belirtildi.

Araştırmada, televizyonlarda sağlıksız gıda ve alkol ürünlerinin reklamlarının saat 21.00'den önce yayınlanmasının yasaklanması gerektiği de kaydedildi.”¹⁰⁶

Günümüzün iletişim dünyasında televizyonun ve internetin çok önemli bir yeri vardır. Öyle ki, televizyon ve internet neredeyse hayatımızın ayrılmaz bir parçası ve zamanımızın en büyük paylaşımcısı olmuştur. Teknolojik araçların gelişmiş ülkelerde neredeyse hemen her yerde bulunması artık normal karşılanabilirken, etkilerinin tam olarak anlaşılamaması veya kontrollü bir kullanıcı olunamaması konusunda maalesef aynı oranda bir yol kat edilememiştir. Bu yüzden yazılı, görsel ve işitsel her türlü çeşitliliği sağlayan bu teknolojik araçların etkisinden de kurtulamamaktayız. Çocuklarımız üzerinde özellikle de kontrolsüz bir etkiye sahip olan bu teknolojilerin oluşturduğu olumsuz etkiler tarifsizdir diyebiliriz.

Haber 3. “Sosyal medyada hakarete dikkat!: Bilişim hukuku uzmanları, Türkiye’de sayıları her geçen gün artan internet kullanıcılarını, suç teşkil etmesi nedeniyle sanal ortamda hakaret etme ya da şantaj yapma konusunda uyarıyor.

İstanbul Barosu Bilişim Hukuku Merkezi Üyesi Gökhan Ahi, AA muhabirine yaptığı açıklamada, "sosyal medyada hakaret" ve "kişilik haklarına saldırı" davalarında bazı ayrıntıların kararları etkileyebildiğini söyledi. Ahi, sosyal medyada incitici veya hakaret içeren iletilere maruz kalan birçok kullanıcının bunları dikkate almadığını ve konuyu mahkemeye taşımadığını ifade etti.

Hakaret içerikli iletilerin etkisinin, takipçi sayısına göre değiştiğini dile getiren Ahi, "Bazı durumlarda bu tip iletiler birden bire yüzlerce, hatta binlerce kişiye ulaşarak, kullanıcıda umulmadık mağduriyetlere ve zararlara yol açabiliyor" dedi.

¹⁰⁶ ‘Fazla TV ve internetin zararları’, Erişim Tarihi:27.04.2013, <http://www.turkmedya.com>.

Ahi, sosyal medyadaki hakaret ve iftira içerikli iletilerin tespit edilemeyeceği ve hesap sahiplerinin belirlenemeyeceği yönünde kamuoyunda yanlış bir algılamanın olduğuna işaret ederek, "Hiçbir şekilde kullanıcıların IP bilgileri verilmese de bazı sosyal mühendislik yöntemleri ve polisin kullandığı özel teknikler sayesinde birçok kullanıcının bilgilerini, dolayısıyla kimliklerini tespit edebilmek mümkün. Gerçek ismini kullananlar zaten kolaylıkla belirlenebiliyor. Bunun yanında takma isim kullananların bile geçmişteki iletilerinden, paylaştıkları içerikler ile bağlantılı diğer servis hesaplarından kolaylıkla kimlikleri eşleştirilerek tespit edilebilir" diye konuştu."¹⁰⁷

Günümüz teknolojisinin en önemli iletişim mekânı olan sosyal medya günümüzde yeni neslin özellikle vazgeçemediği, kendi iç dünyasını bile bu sosyal ağlar üzerinden oluşturduğu, hatta sahte hesaplarla bile bu ağın içine dâhil ettiği bir mekânı ifade etmektedir. Yani olumlu ve istenildiği zaman hemen kontrol altına alınamayan olumsuz birçok özelliğe sahiptir. Bu, olayın sadece görünen yüzü olarak kalmamakla beraber, asıl işin özel hayat ihlaline giren ve ifade özgürlüklerini hakaret şeklinde ifade eden boyutu bu konuda üzerinde durulması gereken bir diğer sorundur. Hatta bu sorunların kullanıcılar tarafından istenildiği zaman oluşturulabilmesi de başka bir risktir.

1.5.3. Salgın Hastalıklar

21.Yüzyıl toplumları, insan hayatını tehdit eden birçok salgın hastalık çeşidiyle karşı karşıyadır. Özellikle, bazı mikropların daha kolay ve hızlı bir şekilde yayılması, etkilerinin korkunç derecelere kadar varması bu konuda özellikle titiz bir şekilde mücadele edilmesi gerekliliğini bizlere göstermektedir. Ama bu çaba en üst düzeyde gösterilse bile, söz konusu tehlikelerin getirdiği belirsizlikleri tamamen ve her toplum için aynı düzeyde ortadan kaldıramayacağı ve tamamen kaldıramadığımız da bir gerçektir.

Haber 1. "30 yılda 40 yeni bulaşıcı hastalık ortaya çıktı: Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Necati Dedeoğlu, Dünya Sağlık Örgütü'nün 30 yılda 40 yeni hastalık tanımladığını ve bunların yüzde 70'inin hayvanlardan insanlara bulaştığını bildirdi.

¹⁰⁷ 'Sosyal medyada hakarete dikkat', Erişim Tarihi:27.04.2013, <http://www.haber7.com>.

Dr. Dedeoğlu, gazetecilere yaptığı açıklamada, tarih boyunca savaşlarda ölen insan sayısından çok daha fazlasının bulaşıcı hastalıklardan kaybedildiğini söyledi. 2. Dünya Savaşı'nda askerlerin çoğunun tifodan öldüğünü belirten Prof. Dr. Dedeoğlu, salgın hastalık riskinin nüfusun kalabalıklaşması, ulaşımın hızlanması, doğal yaşam alanlarına müdahale ve küreselleşme nedeniyle arttığını kaydetti. Prof. Dr. Dedeoğlu, "Dünya küçülüyor, risk artıyor. Salgınların azalmasını beklemiyoruz. İş, eğitim, spor nedeniyle seyahat ile birlikte ticaret, mal ve gıda değişimi de artıyor. Bu şekilde gıdayla bulaşan hastalıklar dünyaya yayılabilir" dedi.

İnsanoğlunun tarih boyunca bulaşıcı hastalıklar nedeniyle salgınlarla mücadele ettiğine dikkati çeken Prof. Dr. Necati Dedeoğlu, pek çok hastalığın baskılandığını, ancak yeni hastalıklar ortaya çıktığını vurguladı. Bulaşıcı hastalıkların azalmadığına işaret eden Prof. Dr. Dedeoğlu, "Dünya Sağlık Örgütüne göre, son 30 yıl içinde 40 yeni hastalık ortaya çıktı. Bunların yüzde 70'i hayvanlardan bulaşıyor" diye konuştu. Prof. Dr. Dedeoğlu, ebola, rota virüs, helicobacterpylori, lejyonella, deli dana, SARS gibi yeni hastalıkların yanı sıra eskiden yaygın olup kontrol edilmiş difteri, boğmaca, tularemi, tüberküloz, sıtma gibi hastalıkların yeniden hortladığını söyledi. Yılda 3 milyon kişinin sıtmadan öldüğünü bildiren Prof. Dr. Dedeoğlu, antibiyotik direnci nedeniyle bazı hastalıkların kontrol edilemediğini kaydetti."

Yılda 500 milyon insan grip oluyor: *"Dünyada geçen yüzyılda gribin milyonlarca kişinin ölümüne neden olduğunu ifade eden Prof. Dr. Dedeoğlu, Çin'de 1918'de başlayan ve dünyaya yayılan İspanyol gribinden 40–50 milyon kişinin, 1957'deki Asya gribi salgınında 70 bin, 1968'deki Hong Kong gribi salgınında ise 700 bin kişinin hayatını kaybettiğini söyledi."*

"Prof. Dr. Necati Dedeoğlu, "Grip mevsimsel bir hastalık. Her yıl 500 milyon kişi gribe yakalanıyor, 250–500 bin kişi ölüyor. Her sene değişiklik gösterip yepyeni bir hastalık olarak görülüyor ve sürekli yeni aşı geliştirmek gerekiyor" dedi.

"Yakın geçmişte SARS ve kuş gribinin de (H5N1) kısa sürede birçok ülkeye yayıldığını kaydeden Prof. Dr. Dedeoğlu, 2003–2008 yılları arasında 15 ülkede 429 kişide görülen kuş gribinden 262 kişinin öldüğünü bildirdi. Enfekten ya da ölü kanatlılardan bulaşan hastalığın insandan insana bulaşmadığına işaret eden Prof. Dr.

Dedeoğlu, kuş gribinin yüzde 61 gibi yüksek bir ölüm oranına sahip olduğunu ifade etti."

*"Prof. Dr. Dedeoğlu, 2003' yılının Şubat ayında Çin'in güneyinden dünyaya yayılan ve 32 ülkede 8 bin 437 kişide görülen SARS'ın da 813 kişinin ölümüne neden olduğunu kaydetti. Sars'ın kaynağının Çin'in güneyinde satılan yabani hayvanlar olduğunu belirten Prof.Dr. Dedeoğlu, sözlerini şöyle sürdürdü: "Daha tanı kaynağı, bulaşma yolları, laboratuvar tanısı ve tedavisi bilinmeden, aşısı yokken 6 ay içinde izolasyon ve karantinayla kontrol edildi. SARS, Orta Çağ yöntemleriyle kontrol edilen 21. yüzyılın hastalığıdır. Bu hastalıkla ilgili gözümüzü açık tutmamız lazım."*¹⁰⁸

Günümüz toplumlarının ciddi manada maddi ve teknolojik açıdan mücadele etmek zorunda kaldığı salgın hastalıklar geçmiş zamandan günümüze kadar devamlı farklı şiddetlerde insan topluluklarını etkilemiştir. Bu, belki de insanoğlunun tam manasıyla kontrol altına alamayacağı sorunlu bir alanı da ifade etmektedir. Yani günümüz dünyasında teknolojinin, özellikle de sağlık teknolojinin ne kadar gelişmiş olduğu düşünülse de, halen kendi geleceğini tehdit eden salgın hastalıkları kontrol altına alamaması büyük bir çelişkidir denilebilir.

Haber 2. Domuz gribi nedir?: *"Meksika'yı etkisi altına alan ve başka ülkelere de yayılmaya başlayan domuz gribi hakkında bilinenler.*

Merkezi Cenevre'de bulunan Dünya Sağlık Örgütü'ne (WHO), gribin, kuş gribinin 2003'te tekrar belirmesinden bu yana en geniş çaplı yaygın hastalık riskini taşıdığını açıklaması, tehdidin boyutunu gösteriyor. Örgüt, domuz gribi virüsünün evrim geçirip çok daha tehlikeli hale gelebileceği uyarısında bulunmaktan da kaçınmadı.

Dünya genelinde sağlık yetkililerini alarma geçiren domuz gribi, bir solunum hastalığı. Virüs insanlara domuzlardan solunum yoluyla bulaşıyor. WHO'ya göre domuz yiyerek virüs kapma olasılığı bulunmuyor. Domuz gribi domuzdan insana ve insandan insana bulaşabiliyor. İnsandan insana, hapşırık, öksürük ve hatta ele bulaşması halinde tokalaşma yoluyla bulaşabilen domuz gribine karşı doğal bağışıklığımız bulunmuyor. Bilgisayar klavyesi gibi virüslü bir yerle temas ettikten sonra burna ve ağza dokunulması da hastalığın yayılmasına neden olabiliyor.

¹⁰⁸ '30 yılda 40 yeni bulaşıcı hastalık ortaya çıktı', Erişim Tarihi: 27.04.2013, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr>.

Hastalığa A tipi H1N1 adlı virüsün daha önce hiç görülmemiş bir türü yol açıyor. Bu tür, insan, domuz ve kuş gribi virüslerinin karışımından oluşuyor. Domuz gribinin belirtileri bildiğimiz grip vakalarından pek farklı değil: Kuru öksürük, ani ateş, boğaz ağrısı, eklem ağrıları, üşüme, bitkinlik ve baş ağrısı. Bunların dışında, aşırı kusmaya ve ishale neden olabiliyor. Yaygın grip tipleri, genelde yaşı ilerlemiş insanları hedef alırken domuz gribinde ölümcül seyreden vakalar ise daha çok 25-45 yaş arasındakilerde görülüyor.”¹⁰⁹

Domuz gribi insanoğlunun sağlığını olumsuz yönde etkileyen yeni dönem bulaşıcı hastalıklardan biridir. Bu hastalığın insana hayvanlardan solunum yoluyla bulaştığı tespit edilmiştir. Hatta insandan insana çeşitli yollarla öksürük, öpüşme ve tokalaşmayla bulaştığı belirlenmiştir. Risk toplumlarının belki de kontrolsüz bir tehdit sahasını oluşturan salgın hastalıklar insanı sadece sağlık konusunda değil, günlük yaşam konusunda da sınırlandırmaktadır.

Haber 3. “Dünya domuz gribi paniğini yaşıyor: Amerika kıtasında görülen yeni grip virüsü dünyayı tehdit ediyor. Meksika’da 68 kişi öldü, ABD’de de 8 kişide aynı virüs görüldü. Mexico City’de tüm kamu etkinlikleri 10 günlük iptal edildi. Amerikalı sağlık yetkilileri, virüsün kontrol altına alınamayabileceği uyarısında bulundu.

"SARS, kuş gribi derken şimdi de salgına neden olan ve domuz gribinin yeni bir türü olduğu sanılan A/H1N1 virüsü, insan, domuz ve kuş gribi virüslerinin karışımından oluşuyor. İlk defa ABD’nin Kaliforniya eyaletinde 2 çocukta görülen virüs, Meksika’da en az 68 kişinin ölümüne yol açınca Devlet Başkanı FelipeCalderon kabinesini acil toplantıya çağırdı."

¹⁰⁹ ‘Domuz gribi nedir’, Erişim Tarihi:27.04.2013, <http://www.ntvmsnbc.com>.

Öpüşme, tokalaşma: “Yetkililer, ülke genelinde bin 4 kişiye virüs bulaştığını, 20 kişinin domuz gribinden, 48 kişinin de muhtemelen aynı virüsten yaşamını yitirdiğini bildiriyor. 20 milyon insanın yaşadığı başkent Meksiko City’de okullar, müzeler, kütüphaneler, devlete ait tiyatro ve konser salonları kapatıldı. Başkent Mexico City’de bugün oynanacak iki futbol maçının seyircisiz oynanması kararlaştırıldı. İnsanlara tokalaşmamaları, birbirlerini öpmemeleri, ellerini sürekli yıkamaları tavsiye ediliyor. 500 bin grip aşısı da sağlık merkezlerine dağıtılıyor. Amerikan Salgın Hastalık Önleme Merkezi Sözcüsü Thomas Abraham’a göre de virüsün insandan insana yayılan bir tür olması endişe verici. Virüsün kontrol altına alınamayabileceği uyarısında bulundu.”

"Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Başkanı Margaret Chan, domuz gribi salgınının daha çok yayılabileceği uyarısında bulundu. Margaret Chan, salgının hayvanlarda görülen H1N1 virüsü içerdiğini belirterek durumun ciddi olduğunu vurguladı ve DSÖ’yü dün olağanüstü toplantıya çağırdı. Örgütün internet sitesinden yapılan açıklamada, dünya çapındaki sağlık görevlilerinin alarma geçirildiği belirtildi.”¹¹⁰

Bulaşıcı bir hastalık olan domuz gribi, haberdan de anlaşılacağı üzere, insan sağlığının yanı sıra, okulları, müzeleri, kütüphaneleri, devlete ait tiyatro ve konser salonlarını büyük ölçüde etkilemektedir. Aslında buradan anlaşılması gereken, her şey yolunda gibi görünürken hesapta olmayan yeni olumsuz gelişmelerin insan hayatının neredeyse tamamına sirayet edecek şekilde hayatı etkileyebileceği gerçektir.

Haber 4. En ölümcül virüs!: "Dünya Sağlık Örgütü, Çin’de 22 kişiyi öldüren yeni tür kuş gribinin şimdiye dek görülenler arasında en ölümcül olanı olduğunu açıkladı.

Dünya Sağlık Örgütü, Çin’de 22 kişiyi öldüren yeni tür kuş gribinin şimdiye dek görülenler arasında en ölümcül olanı olduğunu açıkladı. İlk kez geçen mart ayında tespit edilen virüs, Çin’de 108 kişiye bulaştı, 22 kişi hayatını kaybetti. Dünya sağlık Örgütü’nden yapılan açıklamada, "durum çok karmaşık, zor ve sürekli değişim gösteriyor. Bu virüs çok tehlikeli" denildi. Örgütün sağlık güvenliği sorumlusu Keyji Fukuda, "bu kesinlikle şu ana kadar gördüğümüz en ölümcül virüs" dedi. Araştırmanın

¹¹⁰ ‘Dünya domuz gribi paniğini yaşıyor’, Erişim Tarihi: 27.04.2013, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr>

şu an başlangıç aşamasında olduğunu söyleyen Fukuda, "ciddi bir enfeksiyon" riski olabileceğine dikkatçektir. Çin'de ortaya çıkan yeni tür kuş gribinin, 2003'te 371 kişiyi öldüren virüse göre, hayvandan insana daha kolay geçtiği belirtiliyor."¹¹¹

İnsan sağlığını olumsuz etkileyen ölümcül bir hastalık olan kuş gribi de tıpkı domuz gribinin insan hayatı üzerinde oluşturduğu olumsuz etkiye benzer etkiler oluşturabilmektedir. Hatta bazı özellikleri nedeniyle insan sağlığını kötü bir şekilde etkileyen ciddi bir enfeksiyon olduğu da vurgulanabilir.

1.5.4. Çevre Kirliliği

Çevre kirliliğigünümüz toplumlarının uğraşmak zorunda kaldığı en ciddi sorunlardan bir diğeridir. Çevre kirliliğiyle, tabiattaki canlı varlıkların yaşam alanı tehlikeye girmekte, cansız varlıklar üzerinde ise yapısal şekilde bozucu bir etkiye neden olmaktadır. İşte, canlı ve cansız varlıklara yönelik zarar verici yönü açık olan ve yarattığı tehlikeli maddelerin, havaya, suya ve toprağa yoğun bir şekilde karışmasıyla canlı hayatı üzerinde olumsuz bir etki yaratançevre kirliliği günümüz toplumlarının mücadele etmesi gereken mühim sorunlardan da biridir.

Dünya üzerinde görülen hızlı nüfus artışı artık insan ihtiyaçlarını istenilen düzeyde karşılama imkânlarından uzaklaşmaktadır. Bunun yanında insan eliyle üretilen yapay maddeler ve bunların atıkları çevre kirliliği üzerinde derinleştirici olumsuz bir durum yaratmaktadır. İnsan hayatını kısıtlayan, şehrin havasız ve karanlık soğukluğuna iten çevre kirliliği gelecek nesillerinde sağlıklı bir şekilde yetiştirilmesine yol açmaktadır.

Günümüz gelişmişlik koşullarında daha sağlıklı ve yaşanabilir bir ortamın oluşturulması gerekirken, aksine temiz bir havanın bile bulunamadığı, temiz bir suyun içilebilme imkânının azaldığı, tarım topraklarının tarım ilaçları nedeniyle daha çok yıpratıldığı, bitki ve hayvan varlığına ve insan sağlığına zarar verdiği açıkça görülmektedir. Çevresel sorunların günümüz toplumlarının geleceğini tehdit eden ciddi risklerden biri olarak insanın karşısında durduğu gayet açıktır. Artık yeni ve yaşanabilir bir dünyanın yaratılması konusunda üzerine düşen sorumlulukları tez zamanda yerine getirmesi insanoğlunun öncelikli görevi olmalıdır.

¹¹¹ 'En ölümcül virüs', Erişim Tarihi:27.04.2013, <http://dunya.milliyet.com.tr>.

Haber 1. Çevre, ekonomi ve insanlık felaketi: "DeepwaterHorizon petrol platformunun 21 Nisan'da patlamasının ardından batması sonucu oluşan petrol sızıntısı, eşi benzeri görülmemiş bir çevre felaketine yol açtı. Patlamada 11 işçi de hayatını kaybetti. O günden beri, İngiliz petrol şirketi BP sızıntıyı durdurmak için pek çok yöntem denedi; ancak başarılı olmadı. BP' ye göre, günde 800 bin litre petrol Meksika Körfezi'ne sızıyor. Bilim adamlarına göre ise şirketin verdiği bu rakam sızıntının gerçek miktarını yansıtmıyor. Onlar, her gün 70 bin ile 100 bin varil arasında yani 15 milyon litre ham petrolün mavi sulara karıştığını ifade ediyor.

Öte yandan, petrol sızıntısı balıkçılığa da ciddi zarar verirken, körfezin büyük bir bölümünde balıkçılık faaliyetleri yasaklandı. Louisiana, Mississippi ve Alabama'da balıkçılık sektörü için olağanüstü hal ilan edildi. Beyaz Saray, sızıntıyı Amerikan tarihinin en büyük çevre felaketi olarak niteledi.

Amerika Birleşik Devletleri yetkilileri, sızıntıyla ilgili soruşturma başlattı. Mahkemeler, su güvenliği, soyu tükenmekte olan canlı türleri, göçmen kuşlar ve petrol sondaj çalışmalarındaki güvenlik şartları ile ilgili kanunlara uyulup uyulmadığına karar verecek.

Bu mevzuat, federal devlet tarafından yapılan temizlik masrafları ve diğer masraflar ile ilgili yükümlülükleri belirliyor. İngiliz enerji devi BP, mahkeme tarafından şimdiye kadar belirlenen 370 Milyon Euro cezayı ve tazminatı ödemeyi kabul etti.

Petrol sızıntısı aylarca sürebilir. Zararı değerlendiren uzmanlar ise, sızıntının su altı ve kıyı eko-sistemlerinde yol açtığı yıkımın boyutunu tam olarak kestiremiyor.

Amerika Birleşik Devletleri Çevre Koruma Ajansı Başkanı **Lisa Jackson**, geçtiğimiz günlerde sızıntının deniz yaşamı üzerindeki uzun vadeli etkilerinin henüz bilinmediğini dile getirdi. Aynı şekilde, hiç kimse sızıntıyı önlemek için kullanılan kimyasal maddelerin Meksika Körfezi'ndeki besin zincirine verdiği zararın boyutunu bilmiyor.

Çevre Savunma Fonu Ajansı Başkanı **Douglas Reader**'a göre, eşi benzeri görülmeyen sızıntı hem kıyıdaki hem de uzak denizlerdeki ekosistemleri etkiliyor. Meksika Körfezi, balık çeşitleri ve deniz ürünleri açısından dünyanın en zengin kaynağı. Körfez, çevresindeki ülkeler ve özellikle Louisiana için, yaklaşık 10 Milyar Dolar gelir sağlıyor. Miami Üniversitesi tarafından yürütülen bir çalışmaya göre, sızıntı bölgesi

son bir ayda nerdeyse üçe katladı ve şu anda Sardunya Adası'nın toplam yüzölçümü olan 24 bin 400 kilometre kadar bir yer kaplıyor."¹¹²

Talihsiz bir şekilde yaşanan patlamada çevrenin kirlenmesine yol açan sızıntıların yanı sıra, denizlere akıtılan kirli sular, köprü altından geçen tehlikeli tanker gemileri, denizlere atılan çöpler, içme sularına karışan kanalizasyon suları, su kaynaklarının dengesiz kullanılması sonucu canlı hayatının tehlikeye girmesi, vb. sayabileceğimiz birçok etken hem denizaltı yaşamını hem de deniz kaynaklarından yararlanan canlı yaşamını olumsuz bir şekilde etkilemektedir.

Haber 2. “Yaşanan en büyük çevre felaketi: *Bir zamanlar dünyanın sayılı gölleri arasında yer alan Aral, haritadan silinmek üzere. Dünyanın sayılı ilk beş gölü arasında yer alan Aral'ın bir kaç yıl içinde tamamen yok olmasından endişe ediliyor.*

1960'lardan sonra kurumaya yüz tutan Aral Gölü'nün mevcut hacmi 68 bin 900 kilometre kareden 11 bin 500 kilometre kareye düşmüş durumda. Gölün hırçın dalgalarının bir zamanlar dövdüğü kıyılar, şimdi adeta gemi mezarlığına dönüşmüş durumda. Göldeki suların çekilmesiyle işlevsiz kalan gemiler, bir zamanlar sularında yüzdükleri gölün havzasındaki kumlara oturmuş durumda. Artık bu gemileri harekete geçirecek ne su ve bu gemilerin taşıyacağı yolcu ve yük var. Bir sıralar balıkların süzgeç çarptığı gemi aralarında ise şimdi İpek Yolu kervanlarını andıran deve sürüleri cirit atıyor. Uzmanlar Aral Gölü'nün bölgede oluşturduğu büyük ekolojik sorun ve buna bağlı olarak ortaya çıkan diğer olumsuzlukların nedenini Sovyetler Birliği dönemine atıyor. Uzmanlar, gölün oluşturduğu olumsuzlukların, o dönemde bölgede yürütülen yanlış tarım uygulamaları bir acı neticesi olduğunu dile getiriyor.

“SUDA AŞIRI TUZLULUK: *Bu arada daha önce 1960'larda gölün bir litre suyundaki tuzluluk oranı 11 gram dolayında seyrederken, bugün ise bu rakam 130 ile 280 gram arasında değişiyor. Aral'daki kurumayla 5 milyon hektardan oluşan yeni bir çöl oluştu. Kimileri bu durumu, Orta Asya'daki Kızılıkum ve Karakumdan sonraki üçüncü kum çölü olarak ifade ediyor. Yeni çöle isim olarak ise 'Aralkum'. Normalde yılda 20 milyar metreküp su alması gereken Aral, maruz kaldığı kuruma sorunu nedeniyle 7 defa küçülmüş durumda. Göle girmesi gereken su miktarı ise 13 defa azalmış. Göl suyunun çekilmesiyle bölgede baş gösteren ekolojik sorun, ekolojik denge*

¹¹² ‘Çevre, ekonomi ve insanlık felaketi’, Erişim Tarihi: 30.04.2013 <http://tr.euronews.com>.

bozukluğu, sağlık, genetik bozukluklar, işsizlik, temiz su ve yaşam süresinin kısalması gibi sorunları beraberinde getirdi. Onlarca su canlısı ve onlarca bitki örtüsü, gölün kurumasıyla yok oldu.

Bu arada bölgede ciddi manada tuz tehdidi olduğuna da işaret eden uzmanlar, kuruyan göl yatağında bulunan tuzların rüzgârlarla havalanarak göl çevresindeki tarıma elverişli alanları olumsuz etkilediğini dile getiriliyor."¹¹³

Günümüz dünya devletlerinin ciddi manada karşı karşıya kaldığı en önemli sorunlardan biri kuraklıktır. Kuraklık temelde aşırı ısınmaya ve ısınmaya bağlı olarak yağış miktarının düşmesiyle ilgili bir durumdur. Ancak bunun yanında insan tarafından gerçekleştirilen yanlış tarım politikaları ve suyun yanlış kullanımında kuraklığı tetiklemektedir. Bir bölgede yaşanacak kuraklık, kuraklığın yaşandığı bölgeyi sadece fiziki ve ekonomik olarak değil aynı zamanda başta sağlık olmak üzere, sosyal, psikolojik, demografik, vb. açılardan da etkilemektedir.

Haber 3. "Haiyan Tayfunu: Filipinler'de 'ulusal felaket' ilan edildi: Filipinler Cumhurbaşkanı Benigno Aquino, tayfun kurbanlarına daha hızlı yardım ulaştırmak amacıyla ulusal felaket hali ilan etti.

Yapılan açıklamada, tayfundan en fazla etkilenen bölgelerden Leyte ve Samar'da büyük can kaybı ve maddi hasar olduğu belirtildi.

Ülkede büyük yıkıma yol açan tayfun felaketinde sadece bir bölgede en az 10 bin kişinin ölmüş olabileceği bildiriliyor. Yüz binlerce kişi de evlerinden oldu.

Ülkeyi yerle bir eden tayfundan sonra yetkililer yardım çalışmalarında büyük zorluk yaşıyor. Felaket bölgelerine binlerce asker gönderildi. Askeri uçaklarla yardım malzemeleri taşıyor.

ABD Başkanı Barack Obama yayınladığı mesajda "hayat kaybı ve geniş çaplı yıkımdan büyük üzüntü duyduğunu" kaydetti.

Ülkenin doğu bölgelerini vuran tayfunun tarihin en büyük kasırgalarından biri olduğu belirtiliyor.

¹¹³ 'Yaşanan en büyük çevre felaketi', Erişim Tarihi: 14.05.2014, <http://www.sabah.com.tr>

Haiyan tayfunu Tacloban kentinde evleri, okulları ve bir havaalanını yerle bir etti. Yüz binlerce kişi tayfun nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kaldı.

BBC muhabiri Rupert Wingfield-Hayes, Leyte eyaletinin yönetim merkezi Tacloban ve çevresinde çok büyük bir yıkım olduğunu söylüyor.

Yiyecek sıkıntısı yaşayan kentte içme suyu ve elektrik yok.

Yetkililer, felaketzedelere yardım dağıtmakta güçlük çektiklerini, sık sık yağmalama olayları görüldüğünü belirtti.

*Muhabirimiz yüzlerce kişinin, Tacloban'ı terk etmek umuduyla havaalanına akın ettiğini aktarıyor. Ancak havaalanı da tayfunda büyük zarar gördü.*¹¹⁴

Doğa olayları çoğu zaman gerçekleştiği bölge üzerinde ciddi zararlara neden olmaktadır. Bu zararlara yol açan başlıca doğa olayları ise şu şekildedir: tsunami, kasırga veya tayfun, deprem, volkan, aşırı yağışlar sonucu oluşan sel baskınları, orman yangınları vb.

Filipinler'de meydana gelen Haiyan Tayfunu büyük ölçüde can kaybına neden olmuş, ayrıca evleri, okulları ve havaalanlarını yerle bir etmiştir. Tayfunun yaşanmasından sonra ülkede meydana gelen temiz su ve yiyecek bulma sıkıntısı felaketin halk üzerindeki etkisini daha da derinleştirmiştir.

Haber 4. “Zincirleme çevre felaketi!: *İzlanda'da yaşanan toplu balık ölümleri, zincirleme bir çevre felaketine davetiye çıkarıyor. Bir süre önce ekonomik krizle boğuşan Kuzey Avrupa 'nın ada ülkesi İzlanda, şimdilerde yaşanan bir çevre felaketiyle ayağa kalktı. Ülkenin kuzeyindeki Snæfellsnes yarımadasında bulunan Kolgrafafljörour Gölü'nde, önceki gün 30 tona yakın ölü balık kıyıya vurdu. Toplu balık ölümleri, son iki ay içerisinde yaşanan ikinci büyük çevre felaketi olarak biliniyor. Olayı inceleyen yetkililer, gölün hemen kenarında yapılan köprü inşaatının hafriyatının oksijen ktlığına neden olduğunu savunurken, bu nedenden ötürü oksijensiz kalan balıkların hayatlarını kaybederek kıyıya vurduğu belirtildi. Olayla ilgili ortaya atılan bir diğer iddia da zehirlenme... Öte yandan, ölü balıkları yemek için bölgeye akın eden kuşların,*

¹¹⁴ Haiyan Tayfunu: Filipinler'de 'ulusal felaket' ilan edildi, Erişim Tarihi:10.05.2014, <http://www.bbc.co.uk/turkce>

zincirleme bir felakete yol açmasından da korkuluyor. Eğer ölümlerin sebebi zehirlenme ise, bu tehdidin kuşlara ve diğer canlılara da yansımından korkuluyor.”¹¹⁵

Dünyanın farklı yerlerinde farklı zamanlarda özellikle bazı deniz canlısı türlerinin toplu ölümü veya intiharı günümüz bilim dünyasının ilgisini çeken bir konudur. Bir nevi bu ölümlerin doğanın dengesinin bozulduğu fikrini uyandırması uzak bir ihtimal değildir. Bu ölümlerin bazen bizzat insan eliyle gerçekleşmesi de işin başka bir gerçeğidir. Yaşanan tanker kazaları, fabrika atıklarının denize dökülmesi, canlı hayatını tehdit edecek kimyasal atıkların denize karışması bu konuda örnek verilebilecek olaylardır.

1.5.5. Küresel Isınma

Küresel ısınma günümüz toplumlarını kötü bir şekilde etkileyebilecek ciddi sorunlardan bir diğeridir. Havaaların giderek ısınması, kurak alanların gittikçe daha da genişlemesi, su kaynaklarının azalmasına bağlı olarak içilebilir tatlı su bulmada sıkıntıların yaşanması, okyanus su seviyelerinin yükselmesi ve bazı ülkelerin suların yükselmesinden dolayı bazı tehlikelerle karşı karşıya kalması, hayvanların neslinin tükenmesinde tetikleyici olması, hayvanların doğal göç yönlerini olumsuz etkilemesi gibi birçok etkenlere yol açmaktadır. O halde küresel ısınmayı kısaca şu şekilde açıklamak yerinde olacaktır.

Küresel ısınma, zehirli gazların atmosferdeki ozon tabakasını incelterek güneşin dünyaya gerektiğinden daha fazla ısı vermesi olayıdır. Salınan bu gazlar sonucunda oluşan sera etkisiyle, kara, deniz ve havada görülen sıcaklık değişimleri insan, hayvan ve bitki yaşamının yanı sıra cansız doğayı da olumsuz etkilemektedir.

İnsanların doğal kaynakları aşırı ve bilinçsiz düzeyde sömürmesi doğal dengenin bozulmasında önemli bir etkidir. Bunun oluşturduğu sorunlarla günümüz toplumları baş etmeye çalışmaktadır. Açlık, susuzluk, canlı türlerinin yok olması, bitki örtülerinin ve topağın tahrip edilmesi, küresel ısınma ve iklim değişimleri, ozon tabakasının incilmesi, buzulların erimesi, çevre kirlilikleri bu sorunların sadece bir kaçıdır. Söz

¹¹⁵ Zincirleme çevre felaketi!, Erişim Tarihi:10.05.2014, <http://www.radikal.com.tr>

konusu sorunlar bir anlık ortaya çıkan sorunlar da değildir. Aksine, uzun bir zamanı kapsayan, yani tarihsel bir geçmişi olan sorunlardır.¹¹⁶

Bununla birlikte, küresel ısınma sorununa ilişkin olarak oluşacak olumsuz bir etkinin her yerde aynı düzeyde olmayacağını söyleyebiliriz. Bunun en önemli nedeni iklim kuşaklarının farklı olmasıdır. Örneğin, sıcaklığın artış oranı, orta enlemlerde ve ekvatorda, kutuplardakinden daha farklı olacaktır. Ancak daha önemli bir problem vardır. Mademki küresel ısınmanın etkileri iklim kuşaklarında farklı şekilde ve etkide olacaktır, buna bağlı olarak ortaya çıkan felaketler de farklı şekilde ve etkide olacaktır. Bu konuda, dünyanın bazı bölgelerinde kasırgalar, seller ve taşkınlar gibi hava olaylarının şiddeti ve sıklığı artarken, bazı bölgelerde de uzun süreli, şiddetli kuraklıklar ve çölleşme olaylarının etkili olması buna örnek verilebilir. Ayrıca, sıcaklık artışının kışın yaza göre birkaç derece daha fazla olması beklenmektedir. Benzer bir durum, geceyle gündüz arasında da görülebilir. Gece sıcaklıklarındaki artış, gündüz sıcaklıklarındaki artıştan daha fazla olabilir.¹¹⁷ Şimdi bu konuyu birkaç haber örneği üzerinden değerlendirmeye çalışalım.

Haber 1. “Küresel ısınma Türkiye’yi nasıl etkiliyor?: - Küresel ısınma nedeniyle kuraklaşmaya başlayan Türkiye’nin, 100 yıl içinde Kuzey Afrika’ya dönme riski var.

- Düzensiz, ani ve şiddetli yağışlar, seller, heyelan ve hortumlar görülebilir.
- Yağmur yağmazsa tüm yurttaki ciddi susuzluk bekleniyor.
- Yaz aylarında İstanbul’da bile ortalama sıcaklığın 35 dereceye çıkacağı düşünülüyor.
- Tarım alanlarının %40’ı kuruma tehlikesi altında.
- Kavurucu sıcaklar ve kuraklık tarımsal ürünlerin hem çeşidinin hem de miktarının azalmasıyla yol açabilir.
- Akdeniz’de aşırı sıcaklar görülebilir.
- Aşırı sıcakların turizm gelirlerini düşürürken, orman yangınlarını arttırabileceği tahmin ediliyor.

¹¹⁶ Burhan Hekimoğlu, Mustafa Altındağ, *Küresel Isınma ve İklim Değişikliği*, Samsun İl Tarım Müdürlüğü Çiftçi Eğitimi ve Şubesi Yayını, Samsun 2008, s. 1.

¹¹⁷ Hekimoğlu, Altındağ, *Küresel Isınma ve İklim Değişikliği*, s. 3

- Ekosistemin değişmesi, birçok canlı türünü yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bırakabilir.

- Deniz suyundaki ısınmanın Karadeniz'deki hamsi göçlerini etkileyebileceği belirtiliyor. Göç yollarının değişmesi Türkiye'ye milyonlarca TL'lik zarara ve birçok balıkçı ailenin işsiz kalmasına yol açabilir.

- Kar yağışı giderek azalabilir. Hatta gelecekte kış mevsimi ortadan kalkabilir.”¹¹⁸

Küresel ısınma ve küresel ısınmaya bağlı sıcaklık değişimleri dünyanın birçok bölgesini farklı düzeylerde ve şekillerde etkilemektedir. Hiç kuşkusuz bu kötü sonuçtan ülkemiz de zarar görmektedir. Özellikle belirgin bir şekilde kuraklaşmayla kendini gösteren küresel ısınma, ayrıca iklimlerin değişmesini, iklimlere bağlı olarak yağış oranlarının düşmesini, yağışların düşmesine bağlı olarak içilebilir su seviyelerinin azalmasını, tarım alanlarının tehlikeye girmesini, yaz ve kış turizmüne bağlı ekonomik faaliyetlerin zarar görmesini, canlı türünün yok olmasını, vb. birçok etkisi söz konusudur. Burada üzerinde durulması gereken asıl konu, bu kadar ciddi sorun varken bu sorunlardan insanoğlunun kendini uzak zannetmesinin büyük bir hata olmasıdır.

Haber 2. “Dünya nereye gidiyor?: ”Noam Chomsky: 'Dünyanın çok vahim bir çevre felaketine doğru yol aldığına dair artık hiçbir şüphe yok.'"

Dünyaca ünlü düşünür Noam Chomsky, Açık Radyo'da Ömer Madra'nın sorularını yanıtladı. Chomsky, Madra'nın "Dünya küresel ortak varlığımız açısından nereye gidiyor?" sorusunu şöyle yanıtladı: "Bu dehşet verici bir durum. Yani Merih gezegeninde bir gözlemci dünyaya bakıyor olsaydı, 'bunlar akıllarını kaçırmışlar' diye düşünürdü. Dünyanın çok vahim bir çevre felaketine doğru yol aldığına dair artık hiçbir şüphe yok. Aslında bunun bazı emarelerini de görüyoruz. Basına bakacak olursanız - Amerikan basınına, tabii Türk basınına da- olayda sanki iki taraf varmış gibi sunuluyor. Bir yanda bunun ciddi bir kriz olduğunu söyleyenler var, öbür yanda da bunu inkâr edenler. Başkanlık seçim kampanyasındaki tartışmalara bakarsanız, Obama'nın ılımlı bir tavrı vardı. 'Bir şeyler yapalım' diyordu. Ama yaptığı önerilere bakarsanız aslında 'daha fazla fosil yakıt üretmeliyiz' diyerek 'daha beter hale getirelim'

¹¹⁸ ‘Küresel Isınma Türkiye’yi Nasıl Etkiliyor?’, Erişim Tarihi: 27.04.2013, <http://www.birdunyabilgi.org>

demeye getiriyordu. Romney'nin tavrı ise 'Kimse pek ne olduğunu bilmiyor, daha fazla araştırmaya gerek var' deyip hiçbir şey yapmama tavrıydı.

Aslında bilim camiasına bakacak olursanız, eminim sizin de bildiğiniz gibi, bilim insanlarının %95'i bunun çok ciddi bir kriz olduğu görüşünde. Sadece birkaç bilim insanı 'kesin olarak bilmiyoruz' diyor. Çok daha büyük sayıda bilim insanı bu konuyu, ziyadesiyle muhafazakâr buldukları için reddediyor. Mesela MIT'de, (Massachussets Teknoloji Enstitüsü'nde) bir bilim insanı ekibi var. Bunlar iklim üzerine uzmanlaşmışlar ve IPCC'nin (Intergovernmental Panel on ClimateChange) İklim Değişikliği Hükümetler arası Panelini, biliyorsunuz, hani şu Birleşmiş Milletlerin Uluslararası Analiz Komitesi'ni, her seferinde reddettiler, çünkü bunun çok fazla muhafazakâr olduğunu söylüyorlar. Her seferinde de haklı çıktılar. Daha birkaç hafta önce, geçtiğimiz yazın sonunda Kuzey kutbundaki buzların erimesinin ölçeğiyle ilgili bir inceleme yayımlandı. Bu erimenin, bilgisayar modellerinden çıkan projeksiyonların çok ötesinde bir boyutta olduğu anlaşıldı. Nitekim daha eleştirel bakan bilim insanlarının, mesela MIT ekibinin öngördüğü de buydu. Bu modeller yeterince ciddi değil dediler. Bu durum vahim bazı sonuçlara yol açıyor, bir dizi doğrusal olmayan, geometrik sonuçlara yol açıyor.

Kuzey Kutbu'ndaki buz çok fazla erirse yeterince yansıtıcı yüzeyi kalmıyor, karanlık alanlar çoğalıyor, bunun sonucunda daha fazla güneş ışını emiliyor, daha hızlı bir ısınma oluyor ve bu adeta bir çığ etkisiyle büyüyor ve kontrol edilemez hale geliyor.

Bunun böyle olduğu defalarca kanıtlandı. Peki, biz ne yapıyoruz? Aslında ilginçtir, bu konuda bir şeyler yapan yegâne ülkeler, halkının çoğunluğu yerlilerden oluşan ülkeler. Bütün dünyada bir şeylerin yapılması gerektiğini düşünen halklar, nüfusunun çoğunluğu yerlilerden oluşan halklar. Mesela Bolivya'da, Güney Amerika'nın en yoksul ülkesinde, aslında nüfusun çoğunluğu yerlilerden oluşuyor ve daha şimdiden Anayasalarında 'Toprak ana hakları' diye adlandırdıkları birtakım maddeler var. Yani sadece insan hakları değil, tabiatın da hakları var. Batılılar bununla alay ediyor ama Bolivyalılar haklı. Mesela Ekvator'da, büyük bir yerli nüfusun olduğu bu ülkede, şimdi zengin ülkeleri, ABD ve Avrupa'yı, OECD üyesi ülkeleri, petrolü topraktan çıkarmadıkları için kendilerine kaynak versinler diye ikna etmeye çalışıyorlar. Biliyorsunuz onlarda petrol bol ama kendi kalkınmaları için ihtiyaçları

olduğu halde petrolün yeraltında kalmasını tercih ediyorlar. Ama tabii bunu yapabilmek için kaynağa ihtiyaçları var. Geçenlerde Avustralya'daydım, orada Aborijinlerden oluşan çok güçlü bir madencilik karşıtı topluluk var. Bunlar İngiliz yerleşmecilerin yok etmeyi başaramadığı, oraya buraya dağılmış bir Aborijin topluluk. Çok fazla sayılmazlar ama azımsanacak sayıda da değiller. Aynı şey Kolombiya'da da oluyor. Ben Güney Kolombiya'da yoksul çiftçi topluluklarıyla, yerli halkla, Afrika kökenli Kolombiyalılarla çalışıyorum. Onlar da var güçleriyle madencilik yapılmasın diye mücadele ediyorlar. Çünkü bu her şeyden önce çevreye zarar veriyor, tabii hayatlarını da mahvediyor, ayrıca tahrip edici zehirli maddelerin ortaya çıkmasına neden oluyor.

Öte yandan zengin ülkelere baktığımızda, mesela dünyanın en zengin ülkesi ABD, esas olarak hiçbir şey yapmıyor. Hatta birçok bakımdan geriye gidiyor. Bundan 40 yıl önce, Richard Nixon döneminde çevre koruma tedbirleri çıkarılmıştı, bunlar bir bir ortadan kaldırıldı. Yapılan birkaç şey var, mesela petrol kullanan araçların kat ettikleri kilometre sayısını azaltmalarını öngören gittikçe daha fazla yaptırım var. Ama bunlar anlık tedbirler, kanserin üzerini yara bandıyla kapatmak gibi. Özetle, insan türü, şu efsanevi, hani hep birlikte uçurumun kenarına yürüyüp kendini aşağı atan kutup sıçanları gibi. Çok da uzak bir gelecek değil bu. Tabii ille şu tarihte olacak diyemeyiz, ama bir kuşak sonra olabilir. Uluslararası kuruluşlar bu konuda sürekli uyarıda bulunuyorlar. Bu alanda çalışan bilim insanları da yıllardır söyleyip duruyor. Öyle bir noktaya gelmek üzereyiz ki 2 derecelik bir ısı artışı bizi geri dönülmez bir yere getirecek. Bu noktaya iyice yaklaştık. Zengin ülkeler ne yapıyor? Fosil yakıt tüketimlerini artırmaya bakıyor. Mesela ABD basınında, uluslar arası finans basınında da, mesela Financial Times gibi ciddi gazetelerde, yeni teknolojiler sayesinde çok daha derindeki fosil yakıtlara ulaşılabileceği, bu sayede önümüzdeki yüz yıl boyunca mesela Orta Doğu gibi bölgelere bağımlı olmaktan kurtulmanın mümkün olacağını müjdeleyen yazılara rastlıyorsunuz. Yüz yıl sonra ne olacak sorusunu ise kimse sormuyor.

Evet, gerçekten çok tehlikeli bir sorun ve bu konuda hiçbir şey yapılmıyor. Aslında çok büyük iki sorun var ortada, biri bu, diğeri de nükleer savaş. Bunun gölgesi hep üzerimizde, şimdiye kadar bundan kaçınmayı başarmamız bir mucize. Hiçbir şey yapıldığı yok, her iki sorun da gittikçe daha vahim hale geliyor. İklim krizi açısından bir şeylerin yapılıp yapılamayacağı da meçhul, sınırı aşmış olabiliriz artık. Ama ne kadar

*çok oyalanırsak, sorunun da giderek zorlaşacağı o kadar çok açıktır. Nükleer savaş açısından yapılabilecek şeyler var ama bunlar yapılmıyor, hatta birçok açıdan durum daha da vahimleşiyor. Türkiye bu belli başlı sorunların çok uzağında değil, çünkü siz Ortadoğu'dasınız."*¹¹⁹

Dünya devletleri, her türlü imkânlarını kullanarak uğraşmak zorunda oldukları ciddi bir tehditle karşı karşıyadır. Bu tehdit, insanları zengin ve fakir, güçlü ve zayıf, gelişmiş ve gelişmemiş, iyi ve kötü, her ne söylersek söyleyelim ortak bir şekilde felaketin eşiğine sürüklemektedir. Peki, böyle bir tehlike karşısında insanoğlunun, geleceğini etkileyecek bu tip sorunlar karşısındaki ilgisiz tavrı ya da gerekli önlemleri almada yavaş davranmasının ne gibi sorunlara yol açacağını bir düşünmemiz gerekmez mi? Elbette gerekir. Çünkü özellikle küresel sorunların çözümünde devletlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve insanların yetersiz ve etkisiz kalması daha başka kaçınılmaz ve ciddi sorunların yaşanmasına yol açacaktır.

Haber 3. "WMO: 'Dünya giderek ısınıyor...: "Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO), Kuzey Kutbu'ndaki buzul miktarının ürktütücü bir seviyeye indiği ve mevcut erime hızının rekor düzeye çıktığını duyurdu.

WMO, Cenevre'de düzenlenen konferansta iklim değişiklikleri üzerine hazırladığı raporu kamuoyuna sundu. Raporda son 10 yılda küresel ısınmanın dünyaya olan etkileri gözler önüne serildi. "Dünya giderek daha da ısınıyor" denildi.

WMO Genel Sekreteri Michel Jarraud yaptığı açıklamada, Kutuplardaki erimenin aynı zamanda küresel ısınmayı da doğrudan etkilediğini dile getirdi.

Uzmanlar, Kuzey Kutbu'ndaki buz kütlelerinin 2050 yılına kadar eriyeceğini tahmin ediyor.

Raporda 2012'nin ilk 10 ayının 19'uncu yüzyıldan bu yana kayıtlara geçen en sıcak aylar olduğu bildirildi. Aynı zamanda iklim değişiklikleri neticesinde kuraklık ve sel baskınlarının da arttığı ortaya konuldu.

Öte yandan küresel ısınmanın en büyük nedenlerinden biri de sera gazı. Örgüt, 1990'dan bu yana atmosferdeki karbondioksit, metan ve nitroz oksit gazlarının rekor

¹¹⁹ 'Dünya nereye gidiyor?', Erişim Tarihi: 27.04.2013, <http://www.ntvmsnbc.com>

derece artış gösterdiğini açıkladı. Uçaklar da karbondioksit gazını üst atmosfere bırakarak küresel ısınmaya daha çabuk katkıda bulunuyor.”¹²⁰

Küresel ısınmayla birlikte ortaya çıkan ve bu sorunların bir temsili niteliğinde olan buzulların erimesi artık günümüzde ciddi seviyelere varmıştır. Öyle ki, bu bölgede yaşayan başta kutup ayıları olmak üzere, diğer hayvanlar bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Ancak kutuplardaki buzulların erimesi sadece buradaki hayvan yaşamını etkilemekle kalmamakta, aynı zamanda okyanus tabanındaki suyun artışıyla birlikte okyanusa kıyısı olan ülkeleri de tehdit etmektedir.

Risk toplumunun risk boyutları vardır. Bu risk boyutlarının iki ayrı oluşum şekli söz konusudur. Bunlardan biri doğanın kendisinin ürettiği risklerdir. Bir diğeri ise, insan eliyle meydana gelen yapay risklerdir. Bu bölümde hem doğa, hem de insan eliyle meydana gelen riskleri açıklamaya çalıştık. Bundan sonraki bölümde ise risk toplumunun daha çok yapay kaynaklı olan risk örneklerini inceleyeceğiz. Bu risk günümüz toplumlarını çok yönlü ve olumsuz bir şekilde etkileyen terör sorunundan başkası değildir.

Terör sorunu 21. yüzyıl toplumlarının özellikle soğuk savaş döneminden sonra uğraşmak zorunda kaldıkları önemli bir tehdittir. Yapay riskler içerisinde terör, günümüzde insan toplumlarını geniş çaplı etkileyebilecek tehlikeli bir seviyeye varmıştır. Özellikle ülkemiz için düşünüldüğünde, bu tüm somutluğuyla ortaya çıkmaktadır. Çünkü Türkiye’de uzun yıllar boyunca terör sorunuyla uğraşmış ve halen uğraşmaya devam eden bir ülkedir.

Zaman zaman terör örgütlerinin ülkemize yönelik eylemlerinde ve stratejilerinde değişiklikler gözlense de halen sınırlarımız içerisinde halkı ve güvenlik güçlerini tehdit edecek eylemler gözlenmektedir. Şu halde, terör örgütlerinin zaman içerisinde gözlemlenen strateji değişimlerini medya bağlamında inceleyerek nasıl bir etki ve panik yarattıklarını anlamak için ikinci bölüme geçmek gerekiyor.

¹²⁰ WMO: ‘Dünya giderek ısınıyor’, Erişim Tarihi:15.04.2013, <http://www.euronews.com>

İKİNCİ BÖLÜM

RİSK TOPLUMUNDA TERÖR KAVRAMININ TANIMLANMASI

Risk toplumunda terör kavramının doğru anlaşılması öncelikle terörün kavramsal zeminin oluşturulmasını gerektirir. Ancak bu o kadar da kolay bir iş değildir. Terör kavramının kendi alanı dışında başka durumlar içinde kullanılması bu sıkıntının ana nedenidir. Örneğin; trafik terörü, futbol terörü, maganda terörü, koca terörü, vb. ifadeler bu konuda terör kavramına yönelik doğru bir tanımlama yapmayı güçleştirmektedir. Hele de terörü risk kavramıyla ilişkilendirmek, konuyu daha da çetrefilli kılmaktadır.

Öncelikle, risk kavramı, sahip olduğu özellikler itibariyle tehditkâr ve tehlikeli bir durumu ifade eder. Risk bilincinin toplum belleğinde oluşturduğu etki, her bireyin günlük, olağan yaşamının yanı sıra, özel yaşamına kadar sirayet ettiğini göstermektedir. Aynı şekilde, terör, toplum nezdinde uyandırdığı tedirginlikle genel bir endişeyi ifade eden bir nitelik de taşımaktadır. Hatta insanlar arasında yaydığı korku ve panik havasıyla insanların olağan yaşamını gizli bir tehdidin hedefi kılmaktadır. Böyle bir tehdit havasının etkisine giren normal bir vatandaş bile yaşadığı çevrede her an herhangi bir terör saldırısıyla karşı karşıya gelebileceğini düşünebilir. İşte risk toplumunun terör bağlamında ortaya çıkan en önemli niteliği de burada belirir: belirsizlik. Belirsizlik terör eylemlerini arka planda ifade edebilecek en iyi kelimedir. Terör eylemlerinin nereden, ne zaman ve ne şekilde gelebileceği muamma olduğundan belirsizlik terör konusunun anlaşılmasında anahtar kavramdır.

Teröre ilişkin sorunsal alanının en önemli tanımlayıcı ve çözümleyici mekânı ise, medyadır. Çünkü medyanın bu konuda üzerine aldığı ciddi bir sorumluluk vardır. Bu sorumluluk kamu yararıyla eşdeğerde düşünülebilir. Medya hem topluma karşı sorumlu olduğu habercilik anlayışıyla hem de ister istemez içerisinde bulunduğu şartlar gereği bazı politikalarla hareket eder. Ancak bu politikalar bazen kasıtlı veya istenmeden de olsa terör örgütlerinin amaçlarına hizmet edebilir. Bu durum aynı zamanda risk ve terör kavramlarının başka bir kesişim noktası olarak da görülebilir.

Teröre ilişkin risk algısının oluşturulabilmesi yönünde bilgi dolaşımının sağlanması gerekir. Bunu yapabilecek teknik araçları elinde bulunduran kurum ise medyadır. Medya soyut bir varlık değildir. Bu nedenle sahip olduğu değerleri de kendi

anlayış çerçevesinde yoğurarak yeniden düzenler. Böylece haberin doğası medyanın bu işleminden sonra yeniden oluşur. Medyanın kurduğu haber çerçeveleri de önemlidir. Bilhassa haber pratiklerinin hangi mesajlar etrafında şekillendiği de önemlidir. Örneğin; basında çıkan bir terör haberinin ahlaki panik duygusu içinde mi, şiddet içerikli mi, yoksa nefret söylemi etrafında mı oluşturulduğu üzerinde tartışılması gereken bir konudur. Ayrıca bu tip yaklaşımlarla kamuoyunun olaylar karşısında nasıl düşünmesi gerektiği de bu mesajlar sonucunda belirlenmektedir.

Kısacası terör, risk toplumu boyutunda analiz edildiğinde birçok gizemli durumu belirginleştirmektedir. Öyle ki, medya bireylerin nasıl düşünmesi gerektiğini de gösterip bir nevi halkın nabzını tutmaktadır. Ancak bu konuda ciddi bir sorunumuz bulunmaktadır: Günümüz toplumlarında risk algısının daha çok kötü, olumsuz, başarısız, sonuçsuz, korkulacak, kaçılacak, kaçınılacak, şüphe uyandıran, tehdit eden vb. unsurlarla özdeş düşünülmesi... Bu sorunun daha iyi anlaşılmasında dikkat etmemiz gereken husus, durumların anlaşılmasında her zaman iyileştirici ve olumlu tutumların sergilenmesini becerebilmektir. Çalışmamızın ikinci bölümü özellikle kavramların öz ve açık anlatımıyla terör sorununa anlaşılır bir nitelik kazandırmayı amaçlamaktadır.

2.1. RİSK TOPLUMUNDA TERÖR KAVRAMININ TANIMLANMASI

Terör, terörizm, terörist ve terör örgütü vb. tanımlamalar daha çok bakan tarafın bu sözcüklere yüklediği anlama göre değişmektedir. Yani, bu konuda ne dilbilimciler ne akademik çevreler ne de diplomasi uzmanları arasında bir görüş birliği bulunmamaktadır. Terör konusunda, herkesin kendini haklı göstermeye çalışan tavrının yanında, hedeflerini ve bu hedefleri doğrultusunda gizli amaçlarını örtmeye ve bunları kabul ettirmeye yönelik bir dayatmanın da söz konusu olduğunu söyleyebiliriz.¹²¹

Ancak, yine de var olan bazı tanımlamalara da göz atmamız terör konusunun kapsamının daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Terör; dehşet, korku, yıldırma anlamlarını kendinde taşıyan bir sözcüktür. Terör, ideolojisini belirli bir anlayışa, kültüre dayandırarak, gücünü, baskı, korku ve şiddetle sistemli bir şekilde kullanmayı ifade eder. Terörizm ise bunun siyasi ayağını oluşturur. Bu siyasi ayak, bir yıldırma çabası olup topluma yönelik siyasal şiddet eylemlerinin tümüne verilen addır. Bu şiddet

¹²¹ Mutlu Altun, H, *Terör*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011, s. 21

eylemlerinin sonucunda, toplumda karışıklığın yaşanması, siyasi rejimlerin tehlikeye düşmesi, hatta ülkenin bölünme riskiyle karşı karşıya kalması söz konusu olabilir. Bu süreç içerisinde, cinayet, rehin alma, patlayıcı yerleştirme, toplu katliam, soykırım en sık kullanılan terörizm yöntemleri olarak göze çarpmaktadır. Böylece toplumun her tabanında korku ve yıldırma gibi duygular tırmandırılarak, halkın yaşananlar karşısında duyarsız hale getirilmesi sağlanır.¹²²

Terör, toprak birliği ve kader birliği olan toplumların farklı etnik yapıya sahip olduğu iddiası vurgulanarak, ülke bütünlüğünü ve huzurunu bozmak şeklinde de tanımlanabilir. İşte burada, etnik yapının istismarı zaman içinde teröre kaynaklık etmektedir. Zamanla bu durum gittikçe gün yüze çıkmakta, beraberinde tepki hareketlerini getirmektedir. Bu tepki hareketlerine karşı da toplumsal duyarlılık artmakta, ancak verilen karşılık bilinçsiz ve kontrolsüz bir şekilde olmaktadır. Böylelikle muhtemel bir iç çatışmanın ilk sinyalleri de verilmeye başlanmaktadır.¹²³

3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 1. Maddesine göre de, **terör** şöyle tanımlanmıştır;

*"Terör, baskı, cebir ve şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biri ile Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki sosyal, laik ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin varlığını tehlikeye düşürmek, Devletin otoritesini zaafla uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her tür eylemlerdir".*¹²⁴

Kısaca terör, toplumda korkuyu, endişeyi, belirsizliği hissettirecek bir biçimde giderek kaos ortamının hakim olması durumudur. Terörizm ise bir durum değildir, süreçtir. Aynı zamanda o, bir savaşma aracı ve stratejisidir. Yani terörizm, masum siviller üzerinde şiddet eylemini gerçekleştirerek bir tarz siyaset gütmektir.¹²⁵

¹²² İbrahim Balcıoğlu, *Şiddet ve Toplum*, Bilge Yayıncılık, İstanbul 2001, s. 130

¹²³ Nazmi Çora, *Uluslararası Terörizm ve Failleri*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 2008, s. 54-55.

¹²⁴ Hasan Tahsin Fendoğlu, *Medya ve Terör*, Erişim Tarihi: 24.06.2014, <http://www.sde.org.tr>

¹²⁵ Hüseyin Salur, "Küreselleşme Bağlamında Din ve Terörizm", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2006, s. 44.

Terörü, uygarlık sürecinden ayrı bir parça olarak göremeyiz. Çünkü bütün mücadeleler, eylemler ve davranış özellikleri bu süreç içerisinde şekillenir. Terörist bir faaliyetin etkisi de ayrıca her toplumsal gruba aynı mesafede değildir. Sonuç itibariyle süreç belirsizdir. Kimin hangi hedeften nasıl vurulacağı belirlenemediğinden, korku her zaman etrafımızda kol gezmektedir.¹²⁶

Terörün amacı, hedefe varmak amacıyla ülkede bir korku iklimi oluşturarak, kişileri ve toplumları korkuya, paniğe ve ümitsizliğe sürüklemek; böylece toplumsal düzeni bozmaktır. Bu hedef doğrultusunda terör örgütleri, farklı şiddet eylemlerine başvurarak medya ve kamuoyu üzerinden dikkatleri üzerine çekmeye çabalamaktadır. Ayrıca, bu tür yasadışı şiddet yöntemlerini kullanan terör örgütlerinin ısrarla kendilerini vatansever ve halkın koruyucusu olarak göstermeye çalışması işin bir başka boyutunu da oluşturmaktadır.¹²⁷

2.2. RİSK TOPLUMUNDA MEDYANIN TERÖRE BAKIŞ AÇISI

Medya, sosyal yaşamı olanaklı kılan, toplumsal uzlaşımın önünü açan ve korunmayı sağlayan bir temel araç konumuna gelmektedir. Yaşadığımız dönem, postmodern özellikleriyle karmaşık bir yapı arz etmektedir. Bu karmaşık oluşumu öznel gözlemlerle anlamak ve kavramak mümkün değildir. Bireyler de bu karmaşık yapı karşısında tavırlarının, düşüncelerinin, amaçlarının ne şekilde ve nasıl olması konusunda, çevrelerine uyum sağlamada, günlük hayatı düzenlemede, sosyal yaşam şartlarını oluşturmada; kısacası, karmaşık evreni algılanabilir bir düzeye getirme konusunda bir araca ihtiyaç duyarlar. Bu araçların da en önemlisi hiç kuşkusuz medyadır.¹²⁸

Medyanın üzerine birçok konuda olduğu gibi terör konusunda da önemli görevler düşmektedir. Medyanın, toplumun huzur ve barışını tehdit eden sorunların çözümlenmesinde ve dengede tutulmasında hassas davranması, haberlerinde özenli bir dil kullanması ve terörün amacına hizmet edebilecek her türlü yayından kaçınması

¹²⁶ Jan Philipp Reemtsma, *Vahşeti Kavramak 'İnsan Zulmünü Açıklama Denemeleri'*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1998, s. 41

¹²⁷ Abdülkadir Baharççek, *Radikalleşmenin Önlenmesi ve Terörle Mücadele Üzerinde Demokratikleşmenin Rolü*, Polis Akademisi Yayınları, 2010, s. 28

¹²⁸ Orhan Gökçe, Uğur Demiray, *Terörün Görüntüleri, Görüntülerin Terörü*, Çizgi Kitapevi Yayınları, 2006, s. 1-2

gerekliliği bu görevlere örnek verilebilir. Ama medyanın konumundaki bu öneme rağmen, çoğu zaman televizyonların reyting kaygısı ve *'haberi ilk önce duyurma'* telaşıyla hareket etmesi, terör eylemlerinin etkisinin halk üzerinde yanlış algılanmasını arttırmakta, bu da toplumda korkuya ve endişeye yol açmaktadır.¹²⁹

Bu tabloyu biraz daha netleştirirsek, medyanın, yaptığı haber pratikleriyle toplumun nabzını tutabildiğini, haberlerinde kullandığı başlık, fotoğraf ve cümlelerle topluma yön verebilecek niteliğe ve donanıma sahip olduğunu söyleyebiliriz. Medyanın teröre ilişkin olumlu olduğu kadar olumsuz da olabilen çift yönlü bir etkisi vardır. Devlet ve güvenlik güçlerinin aleyhine oluşabilecek her türlü faaliyetlerin engellenmesi bunun olumlu yönünü oluşturur. Aynı zamanda, olayların görüldüğünden daha büyük olduğu düşündürülerek ve hissettirilerek halkın ve güvenlik güçlerinin moralini bozmak ve bazen de her iki tarafın birbirine karşı olan güveninin zedelenmesine neden olmak da işin olumsuz boyutunu oluşturur. Ayrıca, medyada sürekli teröristlerin görüntülerinin gösterilmesi, terör örgütü mensuplarının da kamuoyu önünde tanınmasının yolunu açmaktadır. Yine, diğer önemli bir konuda terör mensuplarının medyada hangi isim ya da sıfatla anıldıklarıdır. Medyada, bu kişiler birer gerilla veya özgürlük savaşçısı olarak mı, yoksa terörist veya militan olarak mı tanımlanmaktadır? Hiç şüphesiz, kullanılacak söylemin, terör faaliyetlerinin nasıl tanımlanması gerektiği konusunda yönlendirici bir etkisi söz konusudur. Böylece, terör örgütü, muhatap alınıp alınmadığını ve alındıysa nasıl muhatap alındığını görecektir. Bu ise onların amaçları doğrultusunda hareket kabiliyetlerini etkileyecektir.¹³⁰

Terör haberleri, hazırlanış ve yayınlanış özellikleri itibariyle insanların zihin haritalarını çizmekte, dünyayı algılama biçimlerini etkilemekte ve sunduğu haberler sonucunda toplumun olaylar karşısındaki tavrını belirlemektedir. Yine, kişilere her an bir terör saldırısı gerçekleşebilir fikrinin uyandırılması da kişileri güçsüz ve korunmasız bırakabilir. Burada yapılması gereken, kişilerin içine düştüğü bu durumdan devlet desteğiyle ve güveniyle kurtarılmasıdır. Güçlü bir güvenlik ve istihbarat ağı oluşturmak terörle mücadele konusunda gereken çözümü sağlayacaktır.¹³¹

¹²⁹ Mustafa Şeker, Tülay N. Şeker, *Terör ve Haber Söylemi*, Literatürk Yayınları, İstanbul 2009, s. 70

¹³⁰ M. Şeker, T.N. Şeker, s. 80.

¹³¹ M. Şeker, T.N. Şeker, s. 24

Medya, terör örgütü için bir yükseliş ve tanınma konusunda vazgeçilmez bir araç olabilir. Hatta yapacakları eylemleri ve isteklerini bildirme durumu bu araçlar aracılığıyla propaganda şeklinde kullanılabilir. Bu propaganda eyleminin üç amaç dâhilinde olduğu da söylenebilir. Birincisi, egemen güç olmak; ikincisi, bu egemenlik yapısı içerisinde yer alanları korkutarak güçsüz ve korunmasız bırakmak; üçüncüsü, kendi safında olanlara moral vermektir.¹³²

Kısaca, terör ve medya ilişkisinin kesiştiği noktada medyanın terör haberlerine ilişkin haber anlayışını şöyle sıralayabiliriz:

- *Medya terör olaylarını verirken abartarak, sansasyonel bir şekilde vermektedir. Bu durum bulaşıcı bir etki meydana getirmektedir. Bundan dolayı diğer terör örgütleri de bu duruma katılmaktadır.*

- *Terör haberlerinin medyada sürekli olarak gündeme getirilmesi, teröristleri kamuoyunda “tanınan” kişiler, hatta yaptıkları şiddeti haklı ve kendilerini de bir “kahraman” durumuna getirebilmektedir. Terör örgütlerine ait haberlerin sık ve uzun süreli verilmesi aynı zamanda terör örgütlerine gündeme hâkim olma duygusu ve inancı vermektedir.*

- *Terör örgütleri ve eylemleri haber yapılırken, dil, üslup ve terminolojiye dikkat edilmemektedir. Özellikle “özgürlük savaşçısı” ve “gerilla” tabirlerinin kullanılması örgütlere, kendilerinin muhatap alındıkları ve meşru görüldükleri duygusunu kazandırabilir.*

- *Medya tarafından terör olaylarının detaylı bir şekilde verilmesi örgütlere bazı avantajlar sağlamaktadır. Detaylı verilen haberler sonucunda, gerçekleştirilen eylemle ilgili tekniklerin ortaya konulması ve yapılan yanlışların belirlenmesiyle bir nevi örgütlere teknik bir perspektif sunulmaktadır. Bu durum, örgüt elemanlarının eğitimlerini yeniden gözden geçirmelerine ve yeni eylemler için motive olmalarına zemin hazırlayabilmektedir.*

- *Medya, terör haberlerini sunarken, ceset görüntüleri, kan izleri vb. yayınlanabilmektedir. Haberleri çocukların da izleyebileceği dikkate alınırsa, bu*

¹³² Zakir Avşar, “Terör Haberleri ve Medya”, Polis Bilimleri Dergisi, Cilt: 4, s. 11-12

görüntüler toplumun ruhunda çok derin yaralar açabilir. Toplumu korkuyla “hipnoz” ederek duyarsızlaştırabilir ve karamsar hale getirebilir.

• *Terör haberlerinin sürekli medyada yer alması ve özellikle güvenlik güçlerinin hatalarının abartılarak verilmesi sonucunda, güvenlik güçleri kedilerini değersiz görebilirler.*

Şüphesiz, medyanın terör haberlerini sunarken terörün amaçlarına hizmet etmeden yayın yapması ve kamusal sorumluluklarını yerine getirmesi oldukça önemli bir çaba gerektirir.¹³³

Ayrıca, medyanın haber pratiklerine dair üzerinde durmamız gerek çok önemli bir gerçeği de belirtmeliyiz. Bu gerçek, daha çok basında yer bulan terör haberlerinin sunumu ve yayımlanan görüntülerin yanında, haberlerde hangi sözcüklerin kullanıldığı, dilin yapısının nasıl olması gerektiği ve üslubun ölçütlerinin nasıl olması gerektiği konularıyla ilgilidir. Ayrıca, bu konu üzerinde gerçekleştirilen yasal düzenlemeler ve bu yasal düzenlemelerin de bazen sansür seviyesine varması bazı sorunların oluşmasına da neden olmaktadır. Bunlara; basın özgürlüğü, ifade özgürlüğü, bilgi edinme hakkı ve özgürlüğü vb. örnek verilebilir. Bununla birlikte, medyanın terör olaylarının izlenmesi konusunda getireceği sınırlamalar, çağdaş demokrasinin insan hakları tanımıyla da çelişmekte, ülke adına bu hareket anti-demokratik bir izlenim bırakmaktadır. Ancak, bu sefer de medyaya özellikle bazı konularda getirilecek sınırlamalar güvenlik güçlerinin hareket kabiliyetini olumsuz etkileyecek ve hatta elde olmadan terörist grubun operasyonlar konusunda bilgilendirilmesine neden olacaktır. Bu nedenle, terör haberciliği, diğer haber alanlarına göre daha çok özen ve hassasiyet istemektedir.¹³⁴

Son olarak, yaşanan bir olay karşısında birçok farklı medya çalışanı aynı anda olaya yönelir ve olayı sıcak haber olarak anında aktarmak ister. Lakin bu davranışın kimi zaman birçok olumsuz sonucu vardır. Bilgi alınacak yetkili kaynakları belirlemeden, olay konusunda gerçekçi ve doğru bilgi edinmeden ve eksik bilgilerle yapılacak habercilik sansasyonel bir hava yaratacaktır. O halde, olayların derinlemesine incelenememe durumu ve bütün yönleriyle ele alınamama sorunu söz konusu

¹³³ Gökçe, Demiray, s. 39

¹³⁴ Gökçe, Demiray, s. 39

olacağından, hiç olmazsa olayı en kısa sürede tanıtmaya niteliğine sahip olan görsel etkileyciliğin doğru ve ölçülü yapılması gerekir.¹³⁵

2.3. TERÖR OLAYLARININ RİSK TOPLUMUNDAKİ MEDYATİK İNŞASI

Medyanın toplumun gelişiminde ve düzenin sürdürülmesinde vazgeçilmez ve inkâr edilmez bir etkisi vardır. Özellikle, bu yönde yapılacak olan haber pratikleriyle medya, bunu halkın belleğine daha çok kazımıştır. Böyle, bir özelliğe sahip bir organın hiç kuşkusuz haber anlayışı toplum tarafından önemsenerek, hatta karar alma süreçlerini etkileyecektir. Medyanın öncelikli görevi kamuoyunu doğru bilgilendirmek ve karar alma süreçlerinin olumlu şekilde oluşturulmasına destek olmaktır. Bu nedenle medyanın bu konuda kullanacağı dil çok önemlidir. Ayrıca, medyanın toplumsal sorumlulukla hareket etmesi de bu çabanın yadsınamaz bir ilkesi olarak görülmelidir. Bu ilkeyle beraber, olayların medyatik inşasının daha sağlam olması sağlanacak ve toplumun refahı bozulmadan, güveni sarsılmadan yapılan bir yayın anlayışı mümkün olacaktır. Medyanın kontrolü konusunda devletin de kendi üzerindeki sorumluluk bilincinin farkında olması gerekir. Bunun için gerekli yaptırımların medyanın doğru ve tarafsızlık doğasına dokunulmadan yapılması yerinde olacaktır.

Ancak, medyanın kontrol ve sorumluluk sürecinde sahip olduğu merkezi rol medya aktörleri ve grupları arasında kıyasıya bir rekabet başlamasına yol açmıştır. Özellikle medyanın kapasitesinin sınırlı olması ve buna rağmen medya havuzundaki haberlerin fazla olması, medyanın haberleri kendi süzgecinden geçirerek kendine özgü bir habercilik anlayışıyla aktarmasına neden olmuştur. Bunun yanında, medya, kendine özgü bir bakış açısıyla önemli gördüğü olay ve olgulara ilgiyi yoğunlaştırmakta, böylelikle olayların ve eylemlerin medyatik inşasını, üretimini, sunumunu temel kural ve metotlarını belirlemektedir.¹³⁶

Terör örgütlerinin gerçekleştirdikleri saldırı eylemlerinde ortaya çıkan korkunç ve tarifsiz görüntülerin sansasyonel bir biçimde kurgulanarak gazete manşetlerinden verilmesi ayrıca bu görüntülere ilişkin pek çok kanlı fotoğrafın değişik yönlerine değinilerek aktarılması terör olgusu üzerinden korku kültürünün oluşumuna neden

¹³⁵ Mustafa Özgür Yücel, *Televizyonlarda Terör, Irkçılık ve Nefret İçerikli Yayınlar*, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, 2011, s. 52

¹³⁶ Gökçe, Demiray, s. 2-3

olmaktadır. Böylesi bir sonuç, terör ve terör örgütünün amacına hizmet etmekten başka bir şeye yaramamaktadır. Terörle mücadele konusunda bir çatışmanın sonucu ile ilgili kamuoyuna bilgi verilirken “öldürüldü”, “ölü olarak ele geçirildi”, “yaşamını yitirdi” gibi nitelemelerin kullanılması bile toplumsal algılama konusunda birbirlerinden farklı bir etki yaratacaktır.¹³⁷

Terörle mücadelede kamuoyu ile iletişim konusu bugün önemli bir uzmanlık alanı haline gelmiştir. Bu iletişimin bir yandan saydam, güvenilir ve hızlı yürütülmesi gerekliliğinin yanında, ayrıca bu iletişimin gerçekleştiği süreçte kullanılacak ifadelerin, hatta giyilen kıyafetlerin bile önemli olduğu konuşulmaktadır.¹³⁸

Medyanın haberleri iletme sorumluluğu ile toplumsal güvenliğin zedelenmemesi arasında yaşanacak herhangi bir çatışma durumunda denetleyici yasaların özgürleştirici yasalara baskın geleceğini söyleyebiliriz. Özellikle haber akışının bu konuda şekillendirilmesi bu konuda en önemli çaba olarak görülmektedir. Ancak, ortada şöyle bir gerçek vardır: Haberler ne kadar denetlenirse denetlensin kimi zaman kitlelere ulaştırılması ve toplum tabanlarında yaratacağı travmalar hususunda dizginlenmez bir özelliğe sahiptir. Tuhaf olan da yayınlanan görüntülerin ve içeriklerin ne kadar korkutucu, ürpertici ve psikolojik olarak yıkıcı olursa olsun izlenmesidir. Çünkü bu, insanın doğasında vardır. İnsan acı çeker, korkar, manevi olarak çöker, fakat yine de aynı şeyi defalarca izler.¹³⁹

Medya kuruluşları demokratik sistemlerin önemli bir unsuru olmanın yanında, ekonomik kazanç sağlayan kuruluşlarıdır da. Bundan dolayı, ekonomik kaygı, medyada dikkat ve ilgi çekici haberleri daha çok ön plana çıkaracaktır. Bu da terör haberlerine yönelik ilgiyi daha da arttırıp perçinleyecektir.¹⁴⁰

Son olarak, bahsettiğimiz kısımların akılda daha iyi kalmasını sağlamak için terör haberlerine ilişkin medyatik inşanın nasıl oluşturulduğuna bakmamız gerekmektedir. Çünkü medya organlarının özellikle kullandığı habercilik diliyle neye hizmet ettiklerini anlamamız için bu zorunludur. Aksi halde medyanın salt mesajlarına eleştirel bakış

¹³⁷ *Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerini İnceleme Raporu*, Erişim Tarihi:14.05.2014, s. 172, <http://www.tbmm.com.tr>.

¹³⁸ *Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerini İnceleme Raporu*, Erişim Tarihi:14.05.2014, s. 172, <http://www.tbmm.com.tr>.

¹³⁹ Deniz Ülke Arıboğan, *Terör Korku Hali*, Profil Yayıncılık, İstanbul 2007, s. 96-97.

¹⁴⁰ Avşar, s. 11.

açısını kaybedip olayları yanlış yorumlamamıza neden olacaktır. Yanlış yorumlamamız ise bir vatandaş, bir birey ve bir okur olarak yanlış tavır almamıza ve yanlış tepki göstermemize yol açacaktır. Bu konuya şu şekilde bir örneklemeyle açıklık getirilebilir. “Örn; bir televizyon kanalında yayını kesip ‘şok haber’, ‘flaş flaş flaş’ ya da ‘son dakika’ gibi uyarılarla yaşanan olaylar ‘sıcağı sıcağına’ kamuoyuna duyurulmalı mıdır? Duyurulacak bu sunum ve haber görüntüleri nasıl olmalıdır? Haberin sunucuları nasıl davranmalıdır? Ortaya çıkan ‘dehşet tablosu’ görüntülerle nasıl yansıtılmalıdır? ‘dehşet’ ve “panik” ortamından nasıl etkilenilmemeli ve bunu nasıl izleyicilere yansıtmamalıdır? Haber sunucusunun duruşu, bakışı, ses tonu, el ve kol hareketleri, jest ve mimikleri hangi mesajları içermelidir? Gazete için hangi başlıklar kullanılmalı, habere ne kadar yer ayırmalı ve hangi fotoğraflarla yer verilmelidir? Habercinin ve haber sunucusunun sorumluluk ve yeteneği işte bu soruların yanıtlarında, habercilik mesleği, kamu çıkarı ve terörün amaçlarının kesiştiği noktada devreye girmektedir.”¹⁴¹

2.3.1. Medya ve Ahlaki Panik

Panik; genelde bir insanı veya grubu etkisi altına alan ve oluşan güvensizlik ortamını güvenli hale getirmeye çalışan ancak bunu yaparken de aşırı ve ölçsüz davranışlar sergilenmesine yol açan ani, şiddetli tehlike veya korku hissidir. Ahlaki panik ise toplumda yaşanan olayların medya aracılığıyla gösterilen şekli sonucu verilen ortak yanıtı tanımlayan bir terimdir. Medya toplumsal yapı içerisinde düzeni bozduğu belirtilen bir gruba ya da davranış biçimine yönelik aşırı bir tepki gösterir. Gündemde tutulan bu tepki kamuoyunda öfke ve korku olarak ortaya çıkar. Güvenlik yetkilileri gerekli önlemleri alır. Uzmanlar konu hakkında görüşlerini bildirir ve önerilerde bulunur. Kamuoyu baskısı yaşanan tüm gelişmeler karşısında siyasileri de harekete geçirir. Olay gündemde haberleştirildikten sonra belli bir zaman sonra da insanların ilgisi azalmaya başladığı görülür. Artık yaratılan kaygı ve panik havası giderek yok olmaya başlamıştır. Böylelikle medya yeniden işe koyulur. Yeni sansasyonel başka haberlerin peşinden düşer.¹⁴²

¹⁴¹ Gökçe, Demiray, s. 41.

¹⁴² Aslı Güngör Kırçıl, *Türkiye’de Medya, Suç ve Ahlaki Panik İlişkileri*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009, s. 125.

Günümüz ahlaki paniklerini medyadan bağımsız düşünmek neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Çünkü medya bu paniklerin yaratılacağı ve yayılacağı en önemli sahayı oluşturmaktadır. Ayrıca, *“medya bilgileri farklı bir kalıba sokarak, toplumun suça ve ahlak dışı eğilimlere karşı etkilemeyi amaçlamaktadır. Ahlaki panik, suç, sapkınlık ve medya konusunda yapılan akademik çalışmaların aşına olduğu bir terimdir. İki tarafında kabullendiği değerler ya da ilgilere yönelik bir çeşit tehdit olarak görülen azınlık ya da dışlanmış birey ve gruplara yönelik toplumsal ve siyasi tepkilerin karşılığıdır.”*¹⁴³

Ahlaki panik, bir ülke içerisinde yaşanan olaylara ilişkin ortaya çıkan ahlaki göstergeleri ifade eder. Bu göstergeler, toplumun ortak değerlerini ve çıkarlarını tehdit olarak görmektedir. Aynı zamanda sapkın davranış sergileyen bireylere ve gruplara karşı da sosyal ve politik bir tepki olarak kullanılmaktadır. Bu toplumsal tepkilerin oluşmasında medya itici güçtür. Medya, özellikle bir grubu veya eylemi sapkın olarak tanımlamakta ve onun üzerine yoğunlaşmaktadır. Böylelikle toplumsal endişe ve histerinin oluşmasına neden olmaktadır. Toplumun üzerinde oluşan bu korku havası kanaat önderleri, politikacılar, emniyet güçleri, hukukçular ve kanun koyucular tarafından idari ve yasal düzenlemelerle dağıtılmaktadır.¹⁴⁴

Ayrıca, toplumların, süreç içerisinde belirli zaman dilimlerinde tehlikelerle ve belirsizliklerle karşı karşıya kalması her zaman olası bir durumdur. Bu tip sorunları medyanın malzeme olarak kullanması, haber yapması ve bu konudaki yorum ve görüşlere yer vermesi çoğu zaman kaçınılmazdır. Medyanın kullandığı, halkı bilinçlendirdiği, halkta bir tepki oluşturduğu, sapkın davranışlar gösterenleri ifşa ettiği ve toplumda böyle kişilere ön yargı ile bakılmasına yol açtığı bir habercilik anlayışı da mevcuttur. Bu durum, toplumda bu olaylardan kaynaklanacak bir korku ve endişe haline işaret etmektedir. Bu tür olayların toplumdaki yansıması ve etkileri ahlaki panik olarak karşılık bulmaktadır.¹⁴⁵

Ahlaki panik kavramına yönelik özelliklerin öğrenilmesi ahlaki panik ve medya arasındaki ilişkinin nasıl şekillendiği konusunda önemli ipuçları verecektir. Bu konuda,

¹⁴³ Kırçıl, s. 126

¹⁴⁴ *Ahlak Panik Nedir?*, Erişim Tarihi: 2013, <http://www.akademiasosyalbilimlerindexi.asosindex.com.tr>.

¹⁴⁵ Sevil Yıldız, Haluk Hadi Sümer, “Medya ve Ahlaki Panik”, *Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2010, s. 36.

özellikle geleneksel tanımlamalara göz atarsak, ahlaki panik kavramıyla ilgili şu özellikleri görürüz:

“1- Ahlaki panik, medyanın sıradan bir olayı alıp, onu sıra dışı bir olaymış gibi sunmasıyla meydana gelmektedir.

2- Kolektif olarak yanlış davranışlarda bulunanları ahlaki bozulma ve sosyal çözülmenin nedeni olarak algılayan yazarlar, düşünce liderleri ve benzeri otoriteler tarafından oluşturulan ahlaki ortamın içerisinde medya, bir suçluluk abartması döngüsünü harekete geçirmektedir.

3- Ahlaki panikler, meydana geldikleri toplumda fikir ortaklığı ve ortak kaygılar oluşturarak ahlaki sınırları belirlemektedirler.

4- Ahlaki panikler hızlı sosyal değişim esnasında oluşur ve riske yönelik geniş sosyal endişeler tespit ettiği ve kristalleştirdiği söylenebilmektedir.

5- Genelde genç insanlar, gelecek için bir metafor oldukları ve davranışları toplumun sağlıklı veya hastalıklı mı diye test etmek için bir barometre olarak görüldükleri için, hedeftedirler.”¹⁴⁶

Ahlaki panikte, bazı duygular da bu kavramın tanımlayıcı unsurlarını ifade eder. Bu unsurlar; endişe, düşmanlık, düşünce birliği, orantısızlık ve geçiciliktir.

Endişe, halkın yaşanan olaylar karşısındaki tavrını ve duygusal durumunu ifade eder. Düşmanlık, olayın ortaya çıkmasında etkisi olan kişilerin medya ve halk tarafından nasıl tanımlandığını gösterirken, Düşünce Birliği, faillere karşı oluşan toplumsal tepki ve hareketi simgeler. Orantısızlık, süreç içerisinde yaşanan olaya karşı tehdit faktörünün nasıl da abartılarak verildiğini ifade ederken, son olarak, Geçicilik ise, tüm bu yaşananlar sonucunda ortaya çıkan panik halinin nasıl birden bire ortaya çıktığını ve çabucak da nasıl yok olduğunu gösterir.¹⁴⁷

Haber değeri olan her konu gibi, medya, ahlaki panik konularını da kendi haber değerlerine göre oluşturmaktadır. Bu nedenle, nasıl ki bazen tıpkı diğer haberlerin

¹⁴⁶ Yıldız, Sümer, s. 37

¹⁴⁷ Yıldız, Sümer, s. 37

çarpıtma ve abartmaya maruz kaldığı doğruysa, ahlaki nitelik taşıyan olaylarında bu duruma maruz kalması son derece doğal olabilir.¹⁴⁸

Son olarak, medya ortaya çıkan ve ahlaki panik nitelikleri taşıyan herhangi bir olayı fotoğraflarla ve görüntülerle gereğinden fazla işleyerek okurun bu konularda bilgilenmesini sağlamaktadır. Hatta bunu daha da ileri götürerek toplumda sanki hiç bitmeyecek ve bittikten hemen sonra daha da şiddetli bir şekilde geri dönecek bir korkunun, kaygının ve gizil bir sosyal tepkinin doğmasına neden olmaktadır. İşte bu hususta yaşanacak ve belirecek sahnelerin bir ahlaki panik formu oluşturduğunu iddia edebiliriz.¹⁴⁹

2.3.2. Medya ve Şiddet

Şiddet, insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Bu kavram, günümüze gelindikçe kendini farklı adlandırmalar altında var etmiştir. Bu adlandırmalara; savaş, soykırım, katliam, terör, vb. örnek verilebilir. Bilindiği üzere, insanın uygarlaştıkça ve teknolojinin ilerledikçe şiddetin azalacağı ve bunun yerine sükûnetin sağlanacağı ve daimi bir barış halinin egemen olacağı öngörüsü mevcuttur. Fakat ne yazık ki bunun hiç de düşünüldüğü gibi kolay olmadığını görmekteyiz. Ayrıca, şiddetin daha kapsamlı ve tahmin edilenden daha çok can yaktığına da şahitlik etmekteyiz.¹⁵⁰

Şiddeti net bir biçimde tanımlamak ilk etapta zor bir iştir. Çünkü kendisiyle ilişkilendirilen birçok olumsuz durum içinde kullanılır. Burada aslında kastedilen şudur: Artık şiddet kavramının kullanım alanı genişlemiştir ve özellikle zamana ve mekâna göre nicelik ve nitelik olarak yüklenecek anlamlar da değişmektedir. Dolayısıyla “şiddet” terimi, olumsuz yan anlamlarıyla birlikte, artık ceza hukukunun, gazeteciliğin, kamusal politikanın ve gündelik yaşamın içene girmiş bir unsurdur.¹⁵¹

Ayrıca, şiddet, hayatın hemen her alanında; duygusal, sözel, fiziksel, cinsel, siyasal ve daha birçok boyutuyla da artık karşımıza çıkmaktadır. Şiddetin bu karmaşık yapısının tarif edilmesinde, sebeplerinin araştırılmasında ve bu konuda önümüze çıkacak her türlü sorunun ortadan kaldırılmasındaki çalışmalarda zorluk içinde ve

¹⁴⁸ Yıldız, Sümer, s. 40-41

¹⁴⁹ Yıldız, Sümer, s. 45

¹⁵⁰ İbrahim Balcıoğlu, *Şiddet ve Toplum*, Bilge Yayıncılık, İstanbul 2001, s. 7

¹⁵¹ John Keane, *Şiddet ve Demokrasi*, (Çev.: Meral Üst), İmge Kitapevi Yayınları, Ankara 2010, s. 150

sıkıntılı bir şekilde devam etmektedir. Her ne olursa olsun dünyadaki muhtelif şiddet eylemlerinin varlığı gittikçe bu meselenin titizlikle ele alınması gereken bir sorun olduğunu göstermektedir.¹⁵²

Şiddet, toplumsal tabanda yarattığı sürtüşme, düşmanlık ve çatışma ortamıyla toplumsal yapıyı ve ilişkileri de yönlendirmektedir. Bu şiddet ortamı insanları bireysel veya toplumsal düzensizlik ortamına itmesinin yanında ayrıca kuşakları da şiddet ve teröre sürüklediği, bir anlamda yeni kuşaklar arasında çatışmacı, şiddet yanlısı ve terör eylemi gönüllüsü kimseler ürettiği de vurgulanmaktadır. "Şiddetin yenilenmesi" denilen bu süreçteki faktörleri şöyle sıralayabiliriz:

1- *Sürtüşme ve çatışmanın hâkim ve sürekli olduğu çevrelerde çocuklardaki saldırganlık duygusunun normal eğitim, çevre ve sosyal etkilerle bastırılması ve törpülenmesi zor olmaktadır. Aksine, bu tür güdüler denetimsiz kalmakta, kontrol dışına çıkmakta ve şiddet tarafından özendirilmekte ve teşvik edilmektedir.*

2- *Şiddet, sürtüşme, çatışma ve savaş ortamlarında büyüyenler, şiddet ve terörü kendini ifade etme ve talepte bulunmanın meşru bir yolu ve yöntemi olarak görmektedir.*

3- *Şiddet ve çatışma kuşakları, kendilerini bir mağdur/kurban olarak algılamaya başlamakta ve içinde yaşadıkları çatışmanın sorumlusu olarak başkalarını görmektedir. Böyle bir kurban edilmişlik algısı, mağdurun hayatta kalmak ve varlığını sürdürmek için özel haklarının olduğu ve bunları kullanabileceği inancını doğurmaktadır.*

4- *Şiddetin günlük hayatın parçası olduğu sosyal ortamlardaki ergenler, hayat döngülerinin bu dönemdeki doğal bir gelişmenin sonucu, yani otoriteye karşı direnç gösteren ve başkaldıran bağımsız bir kimlik inşası sürecinin etkisiyle mevcut siyasal şartlar ve politik gelişmelerle kendilerini yakından özdeşleştirmektedir.*¹⁵³

Şiddet üzerine konuşmanın bazı zorlukları vardır. Bunların ikisinden şöyle bahsedilebiliriz: Birincisi “kendi adımıza konuşmanın” zorluğudur. Bu konuda her birey ve topluluğun kendisine yönelik şiddet konusunda daha duyarlı olması nedeniyle, daha çok kendi üzerine konuşmayı tercih etmesidir. Ancak ne var ki, bu insanlar, kendilerinin uyguladığı şiddet konusunda konuşulması istendiğinde “ya onların bize yaptıkları?” duvarına çarpmaları da bir vakadır. Oysa toplumsal şiddetin azaltılması

¹⁵² Balcıoğlu, s. 20.

¹⁵³ Sosyolojik Açıdan Şiddet ve Terör, Erişim Tarihi: 14.05.2014, <http://www.zaman.com.tr>

veya şiddet alanlarının daraltılması konusunda asıl istenilen, önce şiddete kaynaklık eden her davranışa ilişkin konuşulabilir bir düzeyi oluşturmaktır. Türkiye’de görülen birinci zorluk buradadır. Hiç kuşkusuz şunu da iddia edebiliriz ki, eğer toplumda şiddetin önü alınamıyorsa, bireylerin veya grupların birbirlerine veya topluma karşı uyguladığı vahşetin önüne geçilemiyorsa ve biz de bu durumdan şikâyet ediyorsak, bunun asıl nedenlerinde biri, kendi üzerimize konuşma cesaretini gösteremememizdir.¹⁵⁴

Şiddet üzerine konuşmanın bir diğer zorluğuysa, bizzat şiddetin yapısından kaynaklanır. Çünkü önceden de bahsettiğimiz gibi, şiddetin tek bir tanımını yapmak pek de mümkün görünmemektedir. Ayrıca şiddetin nerede başlayıp nerede biteceği de genellikle belirsizdir. Bu nedenle, kişiler kendini şartlara göre ayarlamaktadır. Ancak şunu belirtmeliyiz ki, şiddet konusunda sosyal bilimsel bir tanımlama sorunundan çok bir ahlaki sınırlama sorunu vardır. Yani şiddetin sınırları sahip olduğumuz ahlaki ve ideolojik anlayışımızla belirlenmektedir. Bu nedenle, şiddet farklı kültürlerde farklı kodlanır ve ağırlıklı olarak da bir araç olarak düşünülür. Bu tür zorluklar sebebiyledir ki, sosyal bilimlerde şiddet konusu bir bütün olarak ele alınmak yerine parça parça alınmaktadır. Örneğin; ailede, okulda, televizyonda şiddet, vb.¹⁵⁵ Bununla birlikte şiddet konusunu sıcak ve soğuk şiddet tanımlamasıyla da ele alabiliriz. Sıcak şiddet, daha çok kontrolden çıkmış bireysel şiddeti ifade eder. Bu şiddet türünde, uygarlığın dahi önüne geçemediği durumlar söz konusudur. Kişilerin bazen sadist bir davranış göstermesi de korkulan bir gerçektir. Kişiler; zevk alma, talan, yağma vb. birtakım özlmleri gerçekleştirmek niyetiyle hareket eder ve kültürün o güne dek biriktirdiği tüm vicdani ve ahlaki engellemeleri askıya almış birey bu şiddetin uygulayıcısıdır. Soğuk şiddet ise, sıcak şiddeti yasaklamak ve ortadan kaldırmak amacıyla hareket eden şiddettir. Soğuk şiddet, birçok unsuru kendi lehine kullanabilir. Bu konuda, teknoloji, bilgi, akıl, her şey soğuk şiddetin hizmetindedir. “Burada vahşetin ‘soğuk işçisi’ iş başındadır, görevini sistemin bir unsuru olarak yerine getirmektedir.”¹⁵⁶

Kitle iletişim araçlarının şiddet faktörünü nasıl etkilediği ve ne şekilde yönlendirdiği konumuzun bir başka önemli boyutunu oluşturmaktadır. Çünkü bu

¹⁵⁴ Reemtsma, s. 8.

¹⁵⁵ Reemtsma, s. 8-9.

¹⁵⁶ Reemtsma, s. 11.

konuda belirtilen görüşler, kitle iletişim araçlarının hem şiddeti artırma ve şiddetin oluşmasına kaynaklık etme hem de şiddetin en aza indirilmesi konusuyla ilgilidir.¹⁵⁷

Terörün meydana getirdiği şiddet ortamı bir ülkenin geleceğinin, kalkınmasının ve kaynaklarının nereye harcanması konusunda yönlendiricidir. Terörle uğraşmak var olan kaynakları sorunun çözümü için tüketmek demektir. Yani bir nevi terörle gelecekler tükenmekte, sosyal barış tehlikeye girmekte ve insanlığın umutları kirletilmektedir.

Demokrasinin, insan haklarının ve eşitliğin, sosyal barışın, özgürlükçü ve barışçı ortam söylemlerinin sesinin yükseldiği günümüz toplumlarında terör ve şiddet yanlısı eylemlerin yaşanması açık bir çelişkiyi yansıtmaktadır. Çünkü günümüz toplumlarının ulusal, bölgesel ve küresel ilişkiler açısından önem taşıyan bu unsurlar aynı zamanda onların geleceklerinin de garantisini ifade etmektedir. Terörün ekonomik maliyetine kadar yüksek olursa olsun karşılanabilme ihtimali yine de mümkündür. Ancak istikrar ve barış ortamının zarar gördüğü bir toplumun değerlerinin telafisi çok zordur, hatta imkânsızdır denilebilir. Terör ve şiddet ortamının yaratacağı bu travmalar insanlığın zihninde uzun süre silinemeyen anılara dönüşecektir.¹⁵⁸

Şiddet ve terör sorununa sadece güvenlik perspektifinden yaklaşamayacağına göre, bu kavramlarla birlikte düşünülmesi gereken, amaçlar, araçlar, çevre, motivasyon, talepler, olaylarda aktif veya pasif yer alanlar, etkilenenler ve kurbanların her yönüyle tanınması ve ele alınması da imkansızlaşacaktır.¹⁵⁹

Burada günlük hayata ilişkin bazı ayrıntıları öne çıkarmamız da gerekmektedir. Özellikle günlük basında, kitle iletişim araçlarında, üçüncü sayfa haberleri arasında yer alan ya da hiç yer almayan hakaret, küfür, dayak, kavga, yaralama, öldürme, dolandırıcılık, hırsızlık, gasp, mafya hesaplaşması, çek-senet mafyası, cinsel saldırı, işkence, yargısız infaz, baskın, bombalama, yakma-yıkma, silahlı çatışma olaylarına karşı duyarsızlaşmamız söz konusudur. Senelerce, bu olaylarla birlikte yaşayan insanların bu tür sorunlara karşı gittikçe duyarsız hale gelmesi ve tepki veremez bir yapıya bürünüyor olması, en azından kendimizle ilgili bir güvenlik şeridi oluşturma kaygımızı harekete geçirmektedir.¹⁶⁰

¹⁵⁷ İbrahim Balcıoğlu, a.g.e., s. 2.1

¹⁵⁸ *Sosyolojik Açıdan Şiddet ve Terör*, Erişim Tarihi: 14.05.2014, <http://www.zaman.com.tr>

¹⁵⁹ *Sosyolojik Açıdan Şiddet ve Terör*, Erişim Tarihi: 14.05.2014, <http://www.zaman.com.tr>

¹⁶⁰ Balcıoğlu, s. 128-129.

Lakin ne yazık ki, bu süreç de bizim düşündüğümüz gibi işlememektedir. Hatta denebilir ki, duyarsızlaşma tavrımız toplumsal kargaşanın, saldırı ve şiddetin tırmanmasını, bireysel ve toplumsal güven ortamının zedelenerek düzenin bozulmasını beraberinde getirmektedir. Bu olumsuzluk, insanlık tarihi boyunca kendini çeşitli olaylarla, saldırı ve şiddet eylemleriyle, korkuyla, öfkeyle ve belirsizliklerle beslemiştir. Sonuç olarak, artık kontrolsüz bir kaos ortamı insan uygarlığını giderek ele geçirmektedir.¹⁶¹

Şiddet ve medya ilişkisini demokrasi açısından da düşünmezsek, konuya ilişkin yeterli bir anlama çabası göstermemiş oluruz. Çünkü demokrasi birçok günümüz toplumunun asıl amaçları arasında yer almaktadır. Peki, durum böyle olduğu halde, demokrasinin şiddet olgusuna yönelik tavrını nasıl ifade edebiliriz? Hiç kuşkusuz demokrasinin ruhu ve özüyle şiddeti lanetlediğini söyleyebiliriz. Bu, bizatihi demokrasinin doğası gereği ortaya çıkmaktadır. *“Zira bir kurumlar bütünü ve bir yaşam biçimi olarak düşünülen demokrasi çok çeşitli ahlak kuralları uyarınca yaşayan iç içe insan toplulukları içinde ve arasında gücü eşitçe bölüştürüp alenen denetlemenin şiddetsiz bir aracıdır.”*¹⁶²

O halde demokrasiler bu ortamı nasıl sağlamaktadır? Demokrasiler, bunu herkesi şiddet unsuruna karşı güvende hissettirerek, herkesin güvenli bir şekilde barışın penceresinden bakmasına müsaade etmesine destek vermesiyle mümkün kılmaktadır. Günümüz demokrasilerinde iş başındaki sivil toplum faaliyetleri de şiddet sorunun çözüm konusunda önem arz etmektedir. Ayrıca, söz konusu kuruluşlar demokratik yapıya da ayrı bir kuvvet vermektedir. Çünkü sivil toplum dinamikleri, demokrasilerin sağlam bir şekilde ayakta kalmasını sağlayacak kolonları gibidir. Bu niteliğiyle sivil toplum kuruluşları, şiddeti saptama, kontrol altına alma ve yeryüzünden silme gibi bir iradeye de sahiptirler.¹⁶³

Demokrasilerin ayrıca, sadece şiddete maruz kalanların sesini duyurma ve adil bir telafi imkânı sağlamakla kalmayıp şiddetin sorumlularını ve araçlarını da kamuoyuna deşifre etmesi hesap verilebilir bir ortam yaratmaktadır. Böylelikle hesap verilebilir bir ortam oluşturulması, sistemin işlevsellik kazanması açısından da önem arz etmektedir.

¹⁶¹ Balcıoğlu, s. 129.

¹⁶² Keane, s. 9.

¹⁶³ Keane, s. 13.

Bu konuda; düzenli seçimler yapılması, devlet çalışanlarının kurallar dâhilinde hareket etmesi, ücretsiz telefon hatları, resmi soruşturmalar, toplantı ve gösteri yapma hakkı, basın özgürlüğü vb. örnek verilebilir.¹⁶⁴

Artık şiddet ve teröre başvurmak siyasallaşmış bir stratejiye dönüşmüştür. Terör eylemlerinin istenmeyen psikolojik ve sosyal yönlerinden çok sonuca ulaşma yolunda terör örgütleri için şiddet mantıklı ve stratejik bir yol olarak görünmektedir. Bu görünüm güvenlik perspektifi üzerinden düşünüldüğünde, yeni bir risk oluşumunun gerçekleştiği söylenebilir. Bu riski ortadan kaldırmak arka planda hem toplumsal hem psikolojik hem de ekonomik açıdan var olan sistemin analiz edilmesini gerekli kılar. Şiddet eylemlerine yönelen kişileri sadece patolojik birer hasta olarak görmek sorunun çözümünde oldukça yetersiz kalacaktır.¹⁶⁵

Şiddet eylemi terörizmin maddi unsurunu da ifade etmektedir. Şiddet eylemlerinin maddi unsuru kişilere ya da mallara yönelik olabilir. Ayrıca, terör eylemlerinde öncelikli hedeflerin de her zaman devlet adamları, diplomatlar, kamu görevlileri olduğu unutulmamalıdır.¹⁶⁶

2.3.3. Medya ve Nefret Söylemi

Tarih boyunca süregelen çok büyük bir sorun vardır. Bu sorun, şiddetin farklı nitelikleri üzerinden gerçekleşen farklı algılamalardan beslenmektedir. Özellikle şiddetin söylemsel biçimleri, bireylerin ve grupların aşağılanmasına, dışlanmasına, tehdit edilmesine ve hatta şiddete maruz kalmasına yol açmaktadır. Farklı bir milliyetten olmak, farklı bir dine mensup olmak veya farklı bir cinsiyete sahip olmak, çeşitli dozlarda, insanları küçük düşürücü, kırıcı, zarar verici ve kimi zaman da yok edici bir gerekçe olarak düşünülmüş nefret söyleminin önünü açmıştır. Nefret söylemi içinde barındırdığı bazı yıkıcı unsurlar nedeniyle medyanın gündeminde olan önemli bir tartışma konusudur.¹⁶⁷

¹⁶⁴ Keane, s. 20.

¹⁶⁵ *Sosyolojik Açıdan Şiddet ve Terör*, Erişim Tarihi: 14.05.2014, <http://www.zaman.com.tr>

¹⁶⁶ *Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerini İnceleme Raporu*, Erişim Tarihi: 14.05.2014, s. 30, <http://www.tbmm.com.tr>

¹⁶⁷ Mustafa Özgür Yücel, *Televizyonlarda Terör, Irkçılık ve Nefret İçerikli Yayınlar*, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, 2011, s. 28.

Nefret söylemi, önyargı, ırkçılık, yabancı korkusu/düşmanlığı, tarafgirlik, ayrımcılık, cinsiyetçilik ve homofobi gibi unsurlar etrafında dönmektedir. Ayrıca, kültürel kimlikler ve grup özelliklerinin de nefret söyleminin kullanılmasını etkilediğini söyleyebiliriz. Ancak, yükselen milliyetçilik duygusu ve farklı olana karşı gösterilen tahammülsüzlük koşullarında, nefret dili sertleşmekte ve etkisini giderek arttırmaktadır.¹⁶⁸

Nefret söylemi, içerisinde aşırılıklar barındırır. Bu aşırılıklar, önyargılarla sarmalanmış durumdadır. Öyle ki, önyargılarla sarmalanmış bu aşırılık tavrı, bir tahammülsüzlük ve hoşnutsuzluk havası yaratmakta, bunun sonucunda da ortaya adaletsizlikler, başkalarının haklarını gasp ve barış sürecini baltalama girişimleri görülmektedir. Nefret söylemi gerçekten de böylesi yıkıcı bir güce sahiptir. Nefret söylemi aynı zamanda tek boyutlu bir söylem değildir. Örneğin, politik boyutu da vardır. Politik boyutta demokratik mücadele sonucunda ortadan kaldırılan ve etkisi sindirilen gerici ve zararlı tüm fikir, ideoloji ve teorileri yeniden canlandırmak amaçlanır. Dolayısıyla demokratik mücadelenin kazanımları ortadan kaldırılır. Buradan hareketle, artık nefret söyleminin yozlaştırıcı ve demokratik düzeni yaralayıcı bir yönünün olduğunu belirtmek pek de yanlış olmasa gerek. Nefret söyleminin bir diğer boyutu da söylemin salt bir söylem olarak kalmaması, özendirici veya provoke edici bir yönünün de bulunmasıdır. Nefret söyleminin yapılmasında ve dile getirilmesinin arka planında yine aşırılaşan önyargılar rol oynamaktadır.¹⁶⁹

Toplumsal algılarımızı etkileyen ve şekillendiren önemli unsurlardan biri de medyadır. Medya sahip olduğu bu özellikleri itibarıyla nefret suçlarının işlenmesinde, nefret söyleminin oluşturulmasında ve yaygınlaştırılmasında en etkili araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı şekilde, medya, dünyada ve Türkiye’de olumlu ve yapıcı olabileceği gibi, aynı zamanda olumsuz eylemlerin haberleştirilmesi, haberlerin sunulma şekli, haberlerde kullanılan görüntüler ve kullanılacak dil ile suçun altında yatan ayrımcılığın gizlenmesine ve işlenen suçların meşrulaştırılmasına da yol açabilmektedir.¹⁷⁰

¹⁶⁸ ‘Nefret Söylemi, Erişim Tarihi: 2013, <http://www.nefretsöylemi.org>

¹⁶⁹ Cengiz Alğan, Levent Şensever, *Ulusal Basında Nefret Suçları:10 Yıl, 10 Örnek*, Sosyal Değişim Derneği, 2010, s. 16.

¹⁷⁰ Alğan, Şensever, s. 17-18.

Medya, aynı zamanda en etkin kültürel etkileşimlerin yapıldığı özel bir yapıya da sahiptir. Sahip olduğu bu özellik nedeniyle çeşitliliği ve farklılıkları öne çıkarmaya gücü yettiği kadar çatışmaları sıradanlaştırma ve yayma konusunda da son derece etkili ve yönlendirici bir konum işgal etmektedir. Eğer, medya sahip olduğu bu nitelikleri kötüye kullanırsa ve bu konuda dikkatsiz davranırsa, hiç kuşkusuz toplumda ırkçılığa ve kişilerin birbirlerine nefret duyduğu bir ortamın oluşmasına, dolayısıyla gittikçe kendini besleyen ve büyüyen bir tehlikenin yaratılmasına, hatta kötülüğünün, yani nefret söyleminin meşrulaştırıp haklı çıkarılmasına neden olabilir.¹⁷¹

Türkiye'de medyanın kendi yayın kimliğine göre yaptığı bir habercilik anlayışı mevcuttur. Ancak, görünürde bu habercilik anlayışının, tatbik sürecinde hiç de tarafsız, önyargısız ve ayrımcılığı karşısına alan bir dil kullanıldığına şahitlik etmeyiz. Başka bir deyişle; *“Haberlerde, özellikle de manşetler ve haber başlıklarında kullanılan provokatif, ırkçı ve ayrımcı dil, toplumda düşmanlık ve ayrımcı duyguları tetikleyen, kalıp yargıları güçlendiren birer araca dönüşüyor. Her ne kadar evrensel ve ulusal gazetecilik ilkeleri, hatta bazı medya kuruluşlarının kendi gruplarının yayınladığı basın etik ilkeleri bulunsada, birçok haber ürünü bu ilkeleri ihlal edebiliyor. Böylesi bir dilin kullanılması ise toplumda huzursuzluk ve savunmasız gruplara yönelik yaygın bir önyargının yerleşmesine yol açıyor. Hedef alınan kişi ve gruplar ise tedirginleşiyor, sessizleşiyor ve demokrasinin olmazsa olmazı olan sosyal ve siyasal yaşama katılım şanslarından zorunlu feragat ediyorlar. Bu kışkırtıcı ve hedef gösterici dil kullanımı zaman zaman düşmanlaştırılan ve marjinalleştirilen grupların üyeleri ya da mekânlarına yönelik saldırılarla sonuçlanabiliyor.”*¹⁷²

Yine çeşitli araştırmalar da, bize medyada önyargıların var olduğunu açıkça göstermektedir. Öyle ki, medyanın tarafsızlığına ilişkin sınırlar, gündelik hayatta gerçekleşen tüm hikâyeler ve olgular bir seçiciliği de beraberinde getirmektedir. Bu nedenle her haber, istenilen şekilde ve oranda kendine yer bulamamaktadır. Ayrıca siyasi baskılar, sansür vb. olgular da medyanın eğilimleri üzerinde yönlendirici ve kısıtlayıcı bir etki oluşturur. Medyanın piyasa koşullarına tabi olması, hedef kitlenin beklentileri, reklam veren kurumların baskısı, medya kurumu sahibinin dünya görüşü ve kuruma alınan personelin seçimi gibi faktörler de medyanın yayın çizgisini nasıl

¹⁷¹ Nefret Söylemi, Erişim Tarihi:2013, <http://www.nefretsöylemi.org>

¹⁷² Nefret Söylemi, Erişim Tarihi:2013, <http://www.nefretsöylemi.org>

çizmesi konusunda belirleyici olmaktadır. Bu süreçte yapısal olarak medya kuruluşunun sahibi ve çalışan gazetecilerin siyasi aidiyet ve ideolojik tutumlarına göre siyasi bir çizginin izlendiğinden de söz edilebilir.¹⁷³

Nefret söylemi özelinde üzerinde durulması gereken önemli konulardan biri de söylemin ideolojik çerçevesiyle ilgilidir. Çünkü ideolojilerin neyi ifade ettiği veya kendi söylemsel bileşenleriyle neyi ifade etmek istediği çoğu zaman nefret söylemi bağlamında düşünülerek anlaşılabilir. Bu konuda, kullanılan sözcükler, cümleler, konuşma tarzları, anlatım biçimleri hatta söz sanatları dahi söylemin oluşmasında çok önemli bir etkindir. Medyanın, dil konusunda önemli zaafı da vardır. Bu zaafılar küreselleşen dünya düzeninde doğal, ulusalcı ve geleneksel dil yetilerinin kaybedilmesiyle ilgilidir. Ancak aynı ulusal sınırlar içerisinde çok kültürlü bir yapıya sahip olan toplumlarda bile dil önemli bir belirleyici unsurken, sınırları ortadan kaldırılmış küresel bir düzen karşısında dil kaynağı kullanımı nasıl da böyle sınırlıdır, bunu bir düşünmemiz gerekmektedir. Artık çeşitli sorunların yaşanmaması için, etnik kimliklere, dini veya dile dayalı azınlık gruplarına yönelik haberlerin oluşturulmasında özel bir yaklaşımın sergilenmesi kaçınılmaz görünmektedir.¹⁷⁴

Türkiye bir süredir toplumun farklı kesimleri arasında kutuplaşmalara sahne olmaktadır. Hiç kuşkusuz bu kutuplaşma ortamını besleyen nedenler vardır. Kendisinden farklı olana öteki gözüyle bakılması bir tahammülsüzlük durumu yaratmaktadır. Bu durum gittikçe yaygınlaşmakta, özellikle yakın zamana kadar Güneydoğu'da neredeyse 30 yıldır süren silahlı çatışmalar ve çatışma nedeniyle gerçekleştirilen zorunlu göçler, Türkiye'nin sosyal, ekonomik ve kültürel çehresini ani bir şekilde değiştirerek topluluklar arasında gerginliklerin artmasına yol açmıştır. Bununla birlikte, liberal ekonomi, azınlık hakları gibi demokratik açılım çabaları, Kıbrıs meselesiyle ilgili tartışmalar da büyük ölçüde “yabancı odakların Türkiye'ye yönelik oyunları” gibi algılanmakta ve sunulmaktadır. Bu ise kutuplaşma ve düşmanlığı daha da arttırmaktadır. Son olarak, laiklik tartışmaları da yer yer bu sürece kendini dâhil ederek yaygın bir çatışma alanı haline dönüşmüştür.¹⁷⁵

¹⁷³ Alğan, Şensever, s. 18.

¹⁷⁴ Alğan, Şensever, s. 18.

¹⁷⁵ *Nefret Söylemi*, Erişim Tarihi:2013, <http://www.nefretsöylemi.org>

Demokratik bir anlayışı benimseyen topluluk ile nefret söylemini geliştirerek bunu benimseyen ve yaygınlaştırmaya çalışan topluluk arasında ters orantılı bir ilişki vardır. Demokratik toplum yapısı farklı düşüncelerin ve taleplerin uygun ve doğru düzlemde dile getirilmesine izin verirken, nefret söylemi unsurlarıyla çevrilmiş bir düşünce ve talep bu anlayışı kösteklemektedir. Bunun nedeni, farklı düşüncelerin temsilinin ve farklı görüşlerin değerlendirilmesinin karşılıklı saygı kültürünün ve hoşgörü ortamının var olduğu bir ortamı gerekli görmesidir: “*Nitekim nefret söylemi karşılıklı saygıyı zehirler, nefret söyleminin hedefindeki gruplar müzakere süreçlerine, demokratik yaşama katılımında yavaş yavaş geri çekilmeye başlar. Nefret söylemi, hedefindeki gruplara toplumun bir parçası olmadıklarını dikte eder, dolayısıyla bu grupların tartışma, müzakere etme sürecine katılmaları için şevkleri kırılmış olur. Hedefteki gruplar demokratik bir toplumda katkılarını sunamaz hale gelir ve tüm müzakereler, onların katkıları olmadan devam eder.*”¹⁷⁶

Son olarak, nefret söyleminin, bünyesinde potansiyel şiddeti de barındırdığını söyleyebiliriz. Bu durumun, nefret söyleminin şiddetin alt yapısını hazırlayan bir işleve sahip olduğu söylenebilir. Tesis’e göre, şiddet; sosyal inançlar, gelenekler, metaforlar ve çeşitli grupları aşağılayan ve nesneleştiren klişeler aracılığıyla meşru kılınır. Dolayısıyla nefret söylemi, içerisinde suç potansiyelini de barındırır; kelimeleri ve cümleleri delici mermilere dönüştürebilir. İşte, bu noktada, azınlıklara karşı gerçekleştirilecek nefret söylemine bile göz yumulmasının “*nefret edilen grupların*” kendileriyle ilgili en temel insan haklarına sahip çıkmaları konusunda değersiz görüleceği bir risk algısı ortaya çıkar.¹⁷⁷

2.4. ULUSLARARASI TERÖR VE RİSK ALGILAMALARI

Terörün sınırları aşarak küresel bir tehdit unsuru haline geldiği ve bu küresel tehdit yapısı içerisinde kişileri ve devletleri hedef aldığı bir yapılanma söz konusu olduğu zaman uluslararası yani küresel terör yaklaşımı oluşmaktadır. Devletler kendi dışındaki devletleri ve kişileri yok etmek, zarar vermek ve kendi çıkar politikalarına göre yönlendirmek amacıyla hedef haline getirebilir. Hatta bu süreç içerisinde müttefikleri tarafından desteklenebilirler. Yani, başka hükümetler ya da çok sayıda

¹⁷⁶ Alğan, Şensever, s. 17.

¹⁷⁷ Alğan, Şensever, s. 17.

devletin destekleri hedefe ulaşma doğrultusunda söz konusu olabilir. Bu mantıkla örgütlenen uluslararası örgütler de kurguladıkları terör eylemi sahneleriyle siyasal mekanizmaların işleyişini etkilemektedir. İşte bu hedef doğrultusunda yapılacak her türlü hareket uluslararası terör eylemi olarak adlandırılır. Ayrıca, uluslararası terörist eylemlerini, uluslararası savaş ya da diplomasi kurallarının dışında kalan şiddet eylemleri olarak da tanımlayabiliriz. Uluslararası terörde asıl hedef, şiddet eyleminin olumsuz etkisini mağdurlarla birlikte devleti ve halkı rahatsız edebilecek bir konuma getirmektir. Burada göze çarpan şey, tehdit unsurlarının zorunlu algısıdır. Bu algı, ulusal sınırları aşarak uluslararası bir nitelik kazanmaktadır.¹⁷⁸

Ayrıca, uluslararası terör faaliyetlerini, günümüzde bazı devletler ekonomik ve politik çıkarları gereği kullanmakta veya desteklemektedirler. Bazı devletler ise, kendi milli çıkarları doğrultusunda engel teşkil eden devletleri veya kişileri yıpratmak ve isteklerini kabul ettirmek amacıyla terörü dayatma aracı olarak kullanırlar. Burada ön plana çıkan şey, devletlerin terörist faaliyetlerle kendi lehine bir ortam oluşturma isteğidir. Böylelikle sorunlar daha kolay çözülecek ve kendi aleyhlerine oluşan olumsuz hava daha kolay dağıtılacaktır. Bilindiği üzere, savaş, diplomasi'nin bir başka stratejisidir ve bu diplomasiyle elde edilemeyen önünü açan, yasal olmayan, gayri ahlaki nitelikteki bir gerçektir.¹⁷⁹

Dünyada meydana gelen terör olaylarını düşündüğümüzde, görürüz ki, terör artık bir tek bölgeye sıkıştırılmış bir eylem biçimi değildir. Söz konusu eylemin sınırları öylesine genişlemiştir ki, terör kavramının etki alanı uluslararası bir nitelik kazanmıştır. Eğer terör eylemlerinin uluslararası bir nitelik kazanıp kazanmadığını anlamak istiyorsak, bazı unsurları iyi tespit etmemiz gerekmektedir. Özellikle de terörün bazı kazanımlar için dış politikada bir strateji aracı olarak kullanıldığını söyleyebiliriz. Yine, devletlerin bazen kendi ulusal hedeflerine ulaşmak için teröre destek sağladıklarını söyleyebiliriz. Son olarak, ülkeler eğer terör örgütü mensuplarının veya örgütünün

¹⁷⁸ Mutlu Altun, *Terör*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011, s. 46-47.

¹⁷⁹ Tuğçe Şentürk, *Terör Kavramı ve Uluslar Arası Terörizme Farklı Yaklaşımlar*, Erişim Tarihi: 24.06.2014, s. 6, <http://www.sam.baskent.edu.tr>.

kendi topraklarında barınmasına göz yumuyorsa ve herhangi bir müdahalede bulunmuyorsa, terörün oldukça girift bir olgu olduğundan bahsedilebilir.¹⁸⁰

Dünyanın neresinde olursa olsun, masum insanlara zarar vermek, haklarını ihlal etmek, temel özgürlüklerine müdahale etmek ve kişilerin hayatlarını tehlikeye sokarak yaşamlarına kast etmek doğru değildir. Ayrıca, uluslararası terörün başka bir önemli özelliği de, şiddet eylemi amacıyla doğrudan doğruya hedef aldığı halk kitleleri veya insan grupları arasında dehşet, korku ve ürküntü yaratmasıdır.¹⁸¹

Günümüzde, uluslararası terör iki farklı yüzüyle karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki, orduları kullanmadan ve geleneksel anlamda savaşa girmeden, zayıf bir düzeyde savaş stratejisi uygulayarak terörü düşman olarak nitelendiren bir eğilimdir. Rusya, İran, Irak, Ermenistan, Suriye, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Kesimi yıllardır bu mantıkla bölücü terör örgütlerini Türkiye aleyhinde kullanmaktadır. İkinciye, devletlerin ve ittifak kurduklarının devlet dışı aşırı terörist faaliyetlerde bulunmalarıyla ilgilidir. Türkiye, terör karşısında herhangi bir yardıma ve desteğe gerek kalmaksızın mücadelesini vermekte ve NATO üyesi ülke sıfatıyla terörle mücadele kapsamında ABD'nin yanında Afganistan'da askeri bir güç bulundurmaktadır.¹⁸²

Terör eylemleri dünyanın hemen her yanında görülmektedir. Türkiye, bu konuda terör eylemlerinin görüldüğü yer olarak çok hassas bir coğrafyada bulunmaktadır. Özellikle, Ortadoğu'daki gerilimli atmosfer bu konuda örnek gösterilebilir. Çünkü Ortadoğu ırk ve mezhep farklılıklarının çok yoğun olduğu bir sosyal yapı özelliği taşımaktadır. Ayrıca, bölgenin jeopolitik öneminin yanında dünya piyasalarını yönlendirebilecek bir petrol rezervinin olması da terör faaliyetlerinin bu bölgede yoğunluk kazanmasına neden olmuştur. Artık terör, uluslararası çıkarlar için devletler üzerinde ve bölgede bir maşa olarak kullanılmaktadır. Diğer yandan, bölgede Osmanlı devleti sonrası ortaya çıkan iktidarlar, emirlikler ve krallıklar mevcuttur. Bu yapı altında da dikta rejimleri kurulmuştur. Bu rejimler de, yeri geldiğinde kendi menfaatlerine göre teröre başvurmaktan çekinmemektedir. Bir kısmı ise, tamamen açıktan teröre destek

¹⁸⁰ Enver Muratoğlu, *11 Eylül Sonrası Terörizmin Kazandığı Yeni Boyut ve Uluslar Arası Terörizmin Türkiye'ye Yansıması*, (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s. 18.

¹⁸¹ Muratoğlu, s. 19.

¹⁸² Muratoğlu, s. 22-23.

sağlamakta ve günümüzde de halen çıkarları uğruna teröre destek sağlamaya devam etmektedir.¹⁸³

2.5. 11 EYLÜL SALDIRILARI VE HABERCİLİK PRATİĞİ

11 Eylül saldırısı, nedenleri ve sonuçları itibariyle incelenmeye değer çarpıcı örneklerden birisidir. Eylemin etki boyutu yüksektir. İkiz kulelere ve Pentagon'a gerçekleştirilen saldırılar, ABD'yi sinir sisteminden vurmuştur. Saldırı sonrası tam bir panik havası yaratılarak büyük bir korku ortamı oluşturulmuştur. Bu noktada eylemin kim ya da kimler tarafından gerçekleştirildiği pek de önemli değildir. Ancak sonuç olarak eylem bir savaş ilanı olarak algılanmıştır ve kısa süre sonra bu saldırıdan sorumlu tutulan Taliban yönetimini bertaraf edebilmek amacıyla deniz aşırı bir misilleme yoluna gidilmiştir. Afganistan bombalanmış, bölgede, askeri üsler oluşturulmuştur. Yeni güvenlik doktrinleri yayınlanmış, savunma harcamaları inanılmaz boyutlara ulaşmıştır. Akıllarda yeni bir düşünce uyandırılmış; eğer terörizm sorunu çözülmek isteniyorsa dünya çapında bir mücadele örneğinin gösterilmesi gerektiği vurgulanmıştır.¹⁸⁴

1990'dan itibaren Doğu Bloğunun ve Sovyetler Birliği'nin çökmesinden sonra tehdit unsuru oluşturabilecek herhangi güçlü bir etken kalmadığı söylenebilir. Ancak 11 Eylül'den sonra bu durum değişmiş ve 1990'dan beri aranan yeni düşmanın adı nihayet konmuştur: “*Terör*”. Terörle mücadele uzun soluklu bir mücadeledir.¹⁸⁵

Terör haberleri basın ilişkisine girmeden önce, genel olarak basının etkileri üzerinde durmak gerekir. Bilindiği üzere, medyanın ve özelde basının, toplum üzerinde çok önemli yönlendirici etkisi vardır. Bu etki, basının olayları ele alış şekliyle ilgilidir. Olayın nasıl isimlendirildiği, kullanılan manşetlerin ve manşetlerin altındaki resimlerin neler olduğu, geçmişteki olaylarla ne şekilde bir bağlantı kurulduğu, oluşturulmaya çalışılan imajlar vs. insanların düşünce ve davranış tarzlarını yönlendirmeye yönelik bu çabaların etkilemeye ilişkin verebileceğimiz başlıca retorik unsurlar olduğunu söyleyebiliriz.¹⁸⁶

¹⁸³ Muratoğlu, s. 25.

¹⁸⁴ Arıboğan, s. 33.

¹⁸⁵ Orhan Gökçe, Uğur Demiray, *Terörün Görüntüleri, Görüntülerin Terörü*, Çizgi Kitapevi Yayınları, 2006, s. 164.

¹⁸⁶ Avşar, s. 13.

11 Eylül terör saldırısı, dünyanın önemli bir konumunda yer alan ABD'nin önemli simgelerine yönelik bir saldırı olma özelliği taşıması nedeniyle de, dünya kamuoyu tarafından da özellikle yakından takip edilmiştir.¹⁸⁷

11 Eylül saldırısı ve sonrasındaki gelişmeler bizlere medyanın çalışma mantığıyla ilgili çok önemli ayrıntılar sunmaktadır. Öyle ki, artık medyanın bu süreç içerisinde ne kadar profesyonelce hareket ettiğine tanıklık etmekteyiz. Dünya Amerika'dan gelecek fotoğraf ve görüntülerle adeta büyülenmişçesine bir yönlendirilme halinin içine düşmüş, bunu özellikle, naklen yayınlanan görüntüler ve oluşturulan içerik yapısıyla daha güçlü ve estetik açıdan daha özel bir yöntemle yapmıştır.¹⁸⁸

12 Eylül günü, saldırıya ilişkin olarak 122 gazetenin 60'ının ön sayfasında ikinci uçağın çarptığı ve büyük bir ateş topunun görüldüğü fotoğraflar yer almıştır. Bunların 25'inde ise uçakların kuleye çarparak yanışı ve ikinci uçağın kuleye yaklaşma anı verilmiştir. Üçüncü olarak da, Manhattan sokaklarında panik havası ve saldırı sonrası korkunç atmosfer içerisinde bir kaçış göze çarpmaktadır. Aynı şekilde, saldırıya maruz kalan bir diğer yer olan Pentagon'la ilgili sadece dört gazetede fotoğraflar vardır. Burada, hiç kuşkusuz bir orantısızlık olduğu göze çarpmaktadır. Öte yandan, saldırıya maruz kalan ve olayın önemli bir parçası olmasına rağmen Pennsylvania'ya çarpan dördüncü uçakla ilgili ise hiç bir resim yoktur. Gazetelerde çıkan resmi temsillerine baktığımızda saldırıya ilişkin haber ayrıntılarının eşit düzeyde olmadığı ve basının İkiz Kuleler'i saldırının bir amblemi olarak belirlediğini söyleyebiliriz. Bunu basit bir mantıkla açıklamak mümkündür; medyanın İkiz Kuleler'le ilgili malzemenin daha fazla olması nedeniyle bu görüntüler basında daha çok yer almıştır. Ancak 110 katlı ve görkemli bir yapıya sahip olan finansal kuruluşun merkezi konumundaki ikiz kulelerin haber pratiği olarak işlenmeye daha müsait olduğu, sembolik yapılar üzerinden anlam ve yorumların daha kolay oluşturulabileceğini de unutmamak gerekir. 11 Eylül saldırısıyla ilgili gerçekleştirilen habercilik pratiği bize farklı ve özel bir çabanın gösterimini de yapmaktadır. Bu gösterimin senaryosu savaş ve saldırıya ilişkin temalarla sarmalanmıştır. Gazete başlıklarındaki, (Bu Bir Savaştır/ Bu Savaş Anlamına Gelir/ Savaş Sebebi/ Saldırı Altında Amerika / Saldırıya Uğradık ...). gibi söylemler de

¹⁸⁷ Gökçe, Demiray, s.191.

¹⁸⁸ Arıboğan, s. 129.

bunu açıkça doğrulamaktadır. Ayrıca, savaş ve saldırı sözcükleriyle de olayın nasıl dramatik bir hikâye haline getirildiğini de görmek gerekir.¹⁸⁹

11 Eylül saldırısı, son olarak ABD’de kimi yeni yönelimlerin önünü de açmıştır. Her şeyden önce, söz konusu saldırı ABD’yi askeri güç konusunda olumlu etkilemiş ve ABD dünyadaki askeri hegemonyasını bu saldırılar vesilesiyle daha da arttırmıştır. Ancak bu işi, eskisine göre biraz daha farklı yöntemlerle yapmıştır. Başka bir deyişle, bu olay ABD’nin, paylaşım yoluyla güç artırımına gitmesine olanak sağlamıştır. Rusya, Çin, Hindistan, Batı Avrupa’nın bazı ülkeleri, bu yeni paylaşımındaki stratejik ortaklar olarak sayılabilirler. Ancak burada aslan payı daima güçlü olanındır, yani ABD’nindir.¹⁹⁰

2.6. ORYANTALİZM, İSLAMOFOBİ VE YABANCI DÜŞMANLIĞI ODAKLI HABER PRATİĞİ

Batı dünyasındaki zihinlere kazınmış olumsuz bir İslam imajı vardır. Bu imaj yeni değildir ve tarihi köklere sahiptir. Bu süreç içerisinde çeşitli sorunların günümüze taşınmasına tanıklık etmekteyiz. Bu bağlamda da uzun bir geleneğe sahip “şarkiyatçılığın” (oryantalizm) etkisinden söz etmek gerekmektedir. Batı dünyası oryantalist bakış açısını genelde Doğu, özelde ise İslam üzerine kurmuştur.¹⁹¹

Yani Batı’nın Doğu hakkındaki her tür bilgisini ve tecrübesini Oryantalizm olarak sunma eğiliminde olduğunu söyleyebiliriz. Ancak üzerinde en çok tartışılan şey, Oryantalizmin geniş bir entelektüel-bilimsel üretime sahip olmasının yanında, Doğu üzerinde yaptığı çalışmalarla çarpık bir Doğu imajı oluşturduğudur. Çünkü temelde ön plana çıkan oryantalistlerin, kaynaklarını Doğu’dan almalarından ziyade, genellikle doğunun batıdaki yansımaları üzerine konuşmalarıdır. “*Bu durumda Doğu, neredeyse Avrupa’ya özgü bir buluş haline gelir; fantastik maceraların, egzotik varlıkların, olağanüstü deneyimlerin mekânı ya da Doğu bilgisi (oryantalizm), Avrupa’nın Doğu’ya ilişkin ortaklaşa kurulmuş hayalidir denilebilir.*”¹⁹²

¹⁸⁹ Avşar, s. 14.

¹⁹⁰ Ahmet Özer, *11 Eylül, ABD, Türkiye ve Küreselleşme*, Elips Yayınları, Ankara 2005, s. 29

¹⁹¹ M. Ali Kirman, “İslamofobinin Kökenleri: Batılı Mı, Doğulu Mu?”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, No: 21/1, 2010, s. 30

¹⁹² Selda Güner, “Oryantalizmin Ortaçağ Avrupa’sındaki Düşünsel Kökenleri: Batı’nın “Ötekileştirdiği” Müslüman Doğu”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 25(1), 2008, s. 63

Avrupa’da Ortaçağ’dan beri yaratılmış olan bir öteki imajı, yani İslam algısı vardır. Bu algı, İslam dininin var olan bütün öğretilerinin aksine, sanki yeniden oluşturulmuş, ama gerçekte hiç yokmuş gibi hayal dünyasından beslenmiş zararsız ve renkli bir İslam dünyası yaratmıştır. Bununla birlikte, bu çaba kendini iki farklı düzlemde göstermiştir. Birinci düzlem, bu çabanın daha çok kültürel ve siyasi kısmını oluşturur. İkinci düzlem ise hayal ettiği ve olması istenilene hitap eden edebi ve sanatsal boyutuyla oluşturulmuştur. Batı için gerçekte var olan İslâm dünyasını, yani “öteki” olanı yakından tanımak ve dünyanın somut gerçekleri karşısında yerini belirlemek gerçekten çok önemlidir. Ama günümüze doğru gelindikçe ortaya çıkan önemli bir sorun da vardır: Sömürgecilik. Böylece, 18. Yüzyılın sonlarına doğru, oryantalist yaklaşım, doğu bilgisini, ekonomik pazar, medenileştirme, reform, modernleşme ve buna benzer kavramlarla daha çok şekillendirmeye başlamıştır.¹⁹³

Batı toplumlarında medyanın İslam ve Müslümanlara yönelik yönlendirici bir tavır içerisine girdiğini görmekteyiz. Özellikle, yaygın önyargı eylemlerinin olması ve bunun toplumların kolektif bilinçlerine sağlam bir şekilde yerleştirilmeye çalışılması bu konuda kanıt gösterilebilir. 1990’lı yıllardan itibaren genelde tüm göçmenlere ve özelde de Müslüman göçmenlere karşı yaratılmaya çalışılan olumsuz imaj batı medyasında yoğun bir şekilde kendine yer bulmuş ve geçmişten günümüze kadar gelen bir İslam düşmanlığı (anti-İslamizm) oluşmasına neden olmuştur. Bu algı, toplumun geneline yaygınlaşmaya başlamış ve bir nevi islamofobi gerçeğinin ortaya çıkmasına yol açmıştır.¹⁹⁴

Ayrıca, Batı medyasında, İslam ve Hz. Muhammed’e yönelik hem sembolik hem de kavramsal düzeyde yapılan bir saldırı da vardır. Bu saldırı bir kargaşanın, karışıklığın yayılmasına kaynaklık etmekte, aynı zamanda savaş, cihat, şiddet ve fanatizm kavramları klasik oryantalistlerce yeniden işlenerek güncellenmektedir. Bu güncellemeyle birlikte batılı zihinlere unutilanlar yeniden kazınmaktadır.¹⁹⁵

Tüm bu anlatılanların yanında devletin de bir ideolojik aygıtı olan medyada yeni bir söylem biçimi gelişmektedir. Bu yeni söylem, kırııcı, sert ve yok edici bir tınıya sahiptir. Bu söylem hiç kuşkusuz nefret söylemidir. Nefret söylemi, neden olduğu

¹⁹³ Güner, s. 71

¹⁹⁴ Kirman, s. 31

¹⁹⁵ Kirman, s. 30

eylemlerle kendi gündemini yaratmakta, örtük ve açık bir şekilde ırkçılık, etnik önyargı, zenofobi (yabancı düşmanlığı), anti-semitizm (Yahudi karşıtlığı) gibi kavramlarla tanımlanabilecek türden nefreti yeniden üretmekte ve yaygınlaştırmaktadır. Medyanın ötekileştirdiği ve hedef haline getirdiği gruplara yönelik olumsuz, alaycı, küçük düşürücü, aşağılayıcı ve abartıcı tavrı, grupları kamu güvenliği açısından “*potansiyel risk ve tehdit taşıyan öcüler*” haline getirme eğilimindedir. Ayrıca aynı söylem biçimleri önyargıları besleyen bir kaynak oluşturmakta ve insanların bu durum karşısında kendilerini korumasız ve savunmasız hissetmelerine neden olmaktadır. Bunun yanında çok önemli bir sorun daha vardır. Bu sorun, nefret söyleminin teşhis edilmesiyle ilgilidir. Çünkü söylenenlerden çok söylenmeyenler, normal, rasyonel ve mantıklı görünen ifadeler nefret söyleminin teşhis edilmesini zorlaştırmaktadır. Hiç şüphesiz medyada tanık olacağımız bir gerçek vardır. Bu gerçek, biz-onlar ekseninde yapılan ötekileştirmedir. Medya ötekileştirdiği grubun insani değerini yok sayarak, o gruba yönelik yapılacak her türlü şiddet ve aşağılayıcı davranışları da meşrulaştırmaktadır.¹⁹⁶

Nefret suçlarını da işte bu nefret söylemleri sürecinde ortaya çıkan bir sonuç olarak düşünmemiz gerekmektedir. Nefret suçları, aslında hukuki yönden daha çok sosyal bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Nefret suçu kurban ve kurbanın üye olduğu topluluk açısından da güçlü etkilere sahiptir. Örneğin; eğer Yahudi birine saldırı gerçekleşirse, bundan tüm Yahudi topluluğu etkilenir ve bunun da etkisiyle toplulukta aidiyet duygusunun verdiği bir çaresizlik duygusu hâsıl olur. Bu olay sadece bir Yahudi’ye değil de herhangi bir topluluğun üyesi olan bir bireyin de başına gelebilir. Çünkü kurban, bireysel nitelikleri nedeniyle değil, grupsal aidiyeti nedeniyle seçilmiştir.¹⁹⁷

Nefret söylemi açısından İslamofobi olgusunu değerlendirmek gerekirse, işe öncelikle kavramın tanımından başlamak yerinde olur. İslamofobi, İslam ve/veya Müslümanlardan korkma ya da endişelenme durumunu ifade eden bir kavramdır. Her ne kadar bu kavram göreceğini bir sözcükse de Avrupa tarihine yerleşmiş bir düşüncüyü karşılamaktadır. İslam’ın doğduğu yüzyıldan bu yana Avrupa’da Müslümanlara yönelik yaklaşım genellikle negatif bir yönde olmuştur. Bu yaklaşım korkuyla, endişeyle

¹⁹⁶ Yasemin İnceoğlu, *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2012, s. 16-17

¹⁹⁷ İnceoğlu, s. 75

doludur. Öyle ki, Müslümanların barbar, görgüsüz, cahil, dar kafalı, delirmiş teröristler ya da hoşgörüsüz dindar fanatikler olarak karakterize edilmeleri bunun bir göstergesidir. Bu damgalama, tarih boyunca devam etmiştir. Bugün her ne kadar azalmış gibi görünse de etkileri halen devam etmektedir.¹⁹⁸

İslamofobi ayrıca dünya siyasal literatüründe de küresel bir olguyu ve sorunu niteleyen yeni bir kavramdır. Yeni olmakla birlikte kısa zamanda Batı aydınları ve medyasının adeta “*tutkusu*” olmuştur. Hristiyan Batı dünyasında oldukça popülerite kazanmış bir sözcüktür İslamofobi. “*Ancak, İslamofobik tutum ve tavırların özellikle Avrupa kıtası ve ABD gibi Müslüman göçünün yoğun olduğu batı ülkelerinde belirgin olarak görülmesi, onların sadece kapitalist batılı ülkelerde meydana geldiği, farklı kıta ve ülkelerde yaşanmadığı anlamına gelmemektedir. Nitekim son yıllarda tüm dünyada bir İslam korkusu, hatta İslam karşıtlığı ve düşmanlığından, kısaca ‘İslamofobi’den söz edilmektedir. Şu halde dünyanın gündeminde olan böyle bir olgunun tanımlanması ve hangi sebeplere bağlı olarak ortaya çıktığının belirlenmesi büyük bir önem arz etmektedir.*”¹⁹⁹

İslam karşısında oluşan korku hissi ve bu hissin getirdiği karşı olma davranışı 11 Eylül 2001 saldırılarıyla kendisini çok önemli bir seviyeye hissettirmiştir. Öyle ki, bu tarihten sonra tüm dünyada bir güvensizlik havası hâkim olmuş ve bir anlamda da bu korku havası korku iktidarının kurulmasına kaynaklık etmiştir. Gerçekten de günümüz toplumları bir korku ikliminin etkisi altına girmektedir. Tüm dünyada geniş bir alana yayılmış bu korku, ötekine, yabancıya, göçmene, azınlığa, İslam’a, yani bizden olmayana yönelik genel bir olumsuz etkidir. Ayrıca güvenlik söylemiyle yüceltilen ve modern insanın her an riskle karşı karşıya kalmasını anımsatan belirsiz gizli bir korku oluşmuştur. İnsanlar bu korku bataklığına her geçen gün daha da batmaktadır.²⁰⁰

“Avrupa Birliği’nde Müslümanlar: Ayrımcılık ve İslamofobi”, Avrupa Birliği’ne (AB) üye devletlerdeki Müslümanların durumu hakkında bir rapordur. Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezi (EUMC) tarafından hazırlanmıştır. Bu rapor, AB’deki Müslümanlara yönelik ayrımcılığın ve İslamofobi olaylarının kapsamı ve niteliği hakkında gerekli bilgi ve verileri taşımaktadır. Ancak, böyle bir çalışma ne

¹⁹⁸ Güliz Uluç, *Medya ve Oryantalizm*, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2009, s. 390-391.

¹⁹⁹ Kirman, s. 22

²⁰⁰ Kirman, s. 23

kadar olumlu karşılanırsa da yeterli bir bilinçlenmeye yol açmamış olması düşündürücüdür. Rapor, ayrıca üye olan devletlerin uyguladığı iyi örneklerle yer vermenin yanı sıra, ayrımcılık ve ırkçılıkla nasıl mücadele edilmeli konusunda da önemli veriler sunmaktadır. Hatta bütünleşmenin ve önleyici tedbirlerin nasıl olması konularında da çalışmakta, bu konuda öneriler sunmaktadır.

Raporun önemli bulguları ve sonuçları şunlardır:

- *Pek çok Avrupalı Müslüman, etnik kimlikleri ve/veya dinsel yaklaşımlarına bakılmaksızın iş, eğitim ve barınma alanlarında ayrımcılıkla karşılaşmaktadır.*
- *Müslümanlara yönelik ayrımcılık, İslamofobik tutumların yanı sıra, genellikle bunlarla iç içe geçmiş olan ırkçılık ve yabancı düşmanlığına bağlı garezeye de atfedilebilir. Bundan dolayı, Müslümanlara karşı düşmanlığın daha geniş kapsamda, göçmenlere ve azınlıklara yönelik yabancı düşmanlığı ve ırkçılık bağlamında, ele alınması gerekmektedir.*
- *Dinsel tahrikli olaylar hakkındaki veriler sınırlı olsa da, Müslümanların sözlü tehditlerden fiziksel saldırılara kadar değişen İslamofobi eylemlerine maruz kaldıkları bilinmektedir.*
- *Eldeki veriler, Avrupalı Müslümanların eğitimde başarı oranlarının ortalamanın altında ve işsizlik oranlarının ortalamanın üzerinde olduğunu göstermektedir. Avrupalı Müslümanlar, ortalamanın altında barınma koşullarına sahip bölgelerde nüfuslarına orantısız bir yoğunlukta oturmaktadırlar. Müslümanlar genellikle düşük vasıflı işlerde istihdam edilmekte ve düşük ücretli sektörlerde aşırı oranda temsil edilmektedirler.*
- *Başta gençler olmak üzere pek çok Avrupalı Müslüman sosyal ilerlemelerinin önünde engellerle karşılaşmaktadır. Bu durum, ümitsizlik ve sosyal dışlanma duygularına yol açabilmektedir.*
- *İrkçılık, ayrımcılık ve sosyal marjinalleşme, bütünleşmeye ve toplumsal birleşmeye yönelik ciddi tehditler oluşturmaktadır.”²⁰¹*

Yabancı düşmanlığı ya da korkusuysa birbirleriyle ilgili iki anlayışı ifade eder. Ancak öncelikle bu konudaki kavramın Xenophobia, yani yabancı düşmanlığı, Yunanca

²⁰¹ ‘Avrupa Birliği’nde Müslümanlar: Ayrımcılık ve İslamofobi’, Erişim Tarihi:13.04.2013, <http://www.media-diversity.org>

‘xenos/yabancı’ ve ‘phobos/korku’ kelimelerinden oluşmakta olduğunu söylemeliyiz. Burada yer alan korku, zamanla karşısında yeni bir güç oluşturduğu için, yabancı korkusu kavramı yerini yabancı düşmanlığına bırakmıştır. Bu kavrama ilişkin şu durumdan bahsedebiliriz. Kendisine karşı korku duyulan her neyse toplum bunu kendisinin bir parçası olarak görme eğiliminde değildir. Yani yabancı kişi, fiziksel, etnik veya kültürel özellikleri itibariyle farklıdır.²⁰²

Yabancı düşmanlığı ayrıca farklı olana karşı alınan tavrı ve duyulan antipatiyi de ifade eder. Buradaki temel endişe ise, yabancı etkilerin saflığı bozacağı endişesidir. Çünkü bir kültürü veya toplumu saf haliyle tutmak için onu her türlü yabancı faktörlerin etkilerinden korumak gerektiğini bilmeliyiz. Ancak burada, yabancı düşmanlığının düşmanlığa konu olan kişi veya gruplarla ilgili olmaktan ziyade, bu davranışa maruz bırakan kişi ve grupla ilgili olduğunu da görmeliyiz. Kendi dışındakini korku ve tehdit unsuru olarak algılayan bireyin kendisidir. Bu konuda fobilerin bizzat kişiye ait olduğu ve yabancı ve farklı olana yönelik tepkinin ve bakış açısının aynı oranda olmadığı konusu ise başka bir gerçektir. Bu konuda söylenecek son söz, fobi sahiplerinin ve fobik tavır içinde olan kişilerin birer patolojik rahatsızlığının olduğu ve tedavi edilmesi gerektiğidir.²⁰³

Bir araştırma, bahsettiğimiz konu hakkında verdiği sonuçlarla var olan sorunun daha iyi tespit edilmesi yönünde net bir tablo sağlayacaktır. Yayınlanan bir Gallup araştırmasının sonuçları şu şekildedir: Amerikalıların yüzde 49’nun, Amerikan yurttaşı olsalar dahi Arapların özel bir kimlik taşıması gerektiğini düşündüklerini söylemektedir. Aksi görüş belirtenlerin oranı ise yüzde 49’dur. Yüzde 58’inin ise Amerikan yurttaşı olanlar da dâhil, Arapların genel olarak özel ve daha sık güvenlik kontrolünden geçirilmesi talebinde bulunmuştur. Almanya’da bulunan Türkiye Araştırmalar Merkezi (TAM) tarafında yapılan araştırmada ise, 11 Eylül sonrası başlayan önyargıların İslam’ın Almanya’da daha çok bir problem ve tehlike olarak algılanmasına ve Almanya’da “İslam Korkusu”nun artmakta olduğuna işaret etmektedir. Almanların yüzde 47’sinin İslam kültürünün Batı ile uyuşmadığını düşündüğünü, yüzde 24’nün ise terörle İslam’ın bağlantılı olduğu düşüncesinde olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca

²⁰² Tuba Er, Kemal Ataman, “İslamofobi ve Avrupa’da Birlikte Yaşama Tecrübesi Üzerine”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, 17(2), s. 755

²⁰³ Er, Ataman, s. 755-756.

yüzde 58'nin kültürel farklılıklar nedeniyle iki tarafın çatışacağı inancına sahip olduğunu, yüzde 40'ının da kültürler arası bir savaşı kaçınılmaz gördüğünü belirtmektedir.²⁰⁴

Danimarka'da Jyllands-Posten adlı bir gazetenin 30 Eylül 2005 tarihli baskısında Hz. Muhammed ile ilgili yayınladığı karikatür, Norveç'e, oradan da dünyanın diğer bölgelerine sıçrayarak büyük bir krizin oluşmasını tetiklemiştir. Yine cami ve minare yasağı konusunda ortaya çıkan sorun işin başka bir boyutudur. Ayrıca İsviçre'deki minare yapımına ilişkin yasağın desteklenip desteklenmemesi konusu da öyledir. Çünkü yaklaşık 400 bin Müslüman'ı ilgilendiren bir durum söz konusudur. Ancak, İsviçre'de 2009 yılında düzenlenen referandumda seçmenin yüzde 57'sinden fazlası yasağa destek vermiştir.²⁰⁵

Sayıdığımız sorunların yanında, Danimarka'daki karikatür krizi ve Almanya'daki sünnet yasağı gibi uygulamalar da İslamofobi'ye yaygınlık kazandırılmaya çalışıldığını göstermektedir. Yaşananlar İslamofobik bir tepkinin zihinlerde gittikçe belirginleştirilmeye başladığının açık bir kanıtıdır. Daha yakın zamanda sinema alanında yayınlanan '*Müslümanların Masumiyeti*' filmiyle de, nefret söyleminin körüklediği başka olaylara kapı aralanmaya çalışıldığı görülmektedir. Hatta bu olaylar esnasında Libya'da ABD Büyükelçisi de öldürülmüştür. Libya'dan sonra Mısır, Tunus ve Afganistan'da da ABD'ye karşı benzer gösteriler başlamıştır.²⁰⁶

11 Eylül saldırıları sonrasında ABD'nin yanı sıra, AB'nin de teröre karşı bir mücadele anlayışıyla hareket etmesi, var olan durumu içinden çıkılmaz bir hale sokmuştur. Bu konuda özellikle teröre karşı yürütülen mücadele önemlidir. Müslüman karşıtı duygular oluşturabilecek, ırkçılık ve yabancı düşmanlığını körükleyebilecek bir söylemin geliştirilmesi ciddi bir sorun olarak görülmelidir. Bunun yanında mükerrer kimlik kontrolleri ve izinsiz aramalar da bu konuda yaratılan başka sıkıntıları oluşturmaktadır. Bu durum karşısında Müslümanlar kendilerini daha fazla mağdur

²⁰⁴ Uluç, s. 421-422

²⁰⁵ M. Ali Kirman, "Kültürel Yanılsama İslamofobi", *Diyanet Aylık Dergi*, Ekim 2012, Sayı: 262, s. 5

²⁰⁶ Kirman, s. 5-6

hissederken, bazı aşırı gruplar tarafından yabancı düşmanlığı propagandaları da iyice körüklenmiştir.²⁰⁷

Bu tartışma ve saptamalarla ilgili bazı haber örnekleri aşağıda yer almaktadır:

Örnek olay 1. “Avrupa’da ırkçılık ve yabancı düşmanlığı yükselişte: Avrupa ülkelerinde aşırı sağcı birçok parti ulusal meclislerde temsil edilirken, bu partilerin son yıllarda oylarındaki artış Avrupa Birliği yetkililerini tedirgin eden düzeylere ulaştı. Aşırı sağcı partiler son seçimlerde, İsveç, Avusturya, İtalya, Fransa, Belçika ve Yunanistan’da oylarını artırdı. Ülkelerinde milyonlarca yabancı barındıran Avrupa ülkelerindeki aşırı sağcı partilerin genel ya da yerel seçimlerde aldığı oy oranı, yabancı karşıtı görüşlerin giderek güçlenmesi noktasında kaygıyla karşılanıyor. Avrupa Birliği İçişleri Komiseri Cecilia Malmström, önceki gün düzenlediği basın toplantısında, "Avrupa’da yükselen ırkçılık ve yabancı düşmanlığının siyasetteki temsilcilerinin tavan yaptığı" uyarısında bulunmuştu. Yabancı karşıtı politikalarla oylarını artırma çabasına giren partilerin Avrupa ülkelerinden İsveç, Avusturya, İtalya, Fransa, Belçika ve Yunanistan’da oyları artırırken, Hollanda, İsviçre ve Danimarka’da ise oylarında azalma olduğu görülüyor.

İsveç Demokrat Partisi ilk kez ulusal mecliste: İsveç’te 1988’de kurulan ve "aşırı tutucu" bir parti olarak tanımlanan İsveç Demokrat Partisi, 2010 seçimlerinde yüzde 5,7 oranında oy alarak 20 milletvekiliyle ilk kez parlamentoya girmeyi başardı. Partinin, son kamuoyu yoklamalarına göre oy oranını yüzde 8,5’e çıkardığı ve ülke genelinde üçüncü büyük parti olduğu belirtiliyor. İsveç Demokrat Partisi, yabancı göçün ulusal kimliği tehdit ettiğini, ciddi ekonomik sorunları, yabancılaşmayı, grup çatışmalarını, sosyal sorunları ve ülkenin refah seviyesiyle ilgili büyük sorunları beraberinde getirdiğini ileri süren partiler arasında yer alıyor. Yabancı karşıtlığıyla son yıllarda daha çok ön plana çıkan İsveç Demokrat Partisi, öncelikli hedefini ortak ulusal bir kimlik kurmak olarak belirlerken, göçmenlerin İsveç toplumuna uyumunu sağlamak amacıyla da İsveçlilik bilincini oluşturmak ve ülkelere dönmek isteyen göçmenleri teşvik etmek gibi politikaları savunuyor.

²⁰⁷ Thomas Hammarberg, *Avrupa’da İnsan Hakları*, (Çev.: Ayşen Ekmekçi), İletişim Yayınları, İstanbul 2012, s. 36-37

Hollanda'da İslam karşıtı Wilders'in oy oranında azalma: Hollanda'da son dönemde İslam karşıtı politikalarıyla ön plana çıkan ve dünya genelinde ilgi toplayan siyasetçi Geert Wilders'in başında bulunduğu Özgürlük Partisi, ulusal parlamentoda 15 sandalyeye sahip. 2010'daki seçimlerde yüzde 15,5 oranında oy alarak 24 milletvekiliyle parlamentoya 3. büyük parti olarak girmeyi başaran Özgürlük Partisi'nin, 2012'de yapılan son seçimlerde oy oranı yüzde 10,1'e, meclisteki milletvekili sayısı ise 15'e düştü. Özgürlük Partisi, 2006'daki seçimlerde ise yüzde 5,9 oranında oy alarak 9 milletvekiliyle mecliste yer almıştı. Wilders, vergilerin düşürülmesi, refah devleti politikası, asgari ücretin ortadan kaldırılması, devlet müdahalelerinin en aza indirilmesi gibi sağ liberal politikalarla İslam dininin değerlerinin uyuşamayacağını öne sürüyor. Bazı siyaset bilimcilere göre Wilders, "İslam düşmanlığı üzerinden toplumu bölerek güç toplamak isteyenlerin idolü" durumunda.

Avusturya'da Aşırı Sağcılar Yükselişte: Avusturya'da da aşırı sağcı partiler arasında, son dönemde yabancı karşıtlığıyla dikkat çeken partilerden Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ) ile Avusturya'nın Geleceği İttifakı (BZÖ) yer alıyor. BZÖ, 2006'daki seçimlerde yüzde 4 olan oy oranını, 2008'de yapılan seçimlerde yüzde 11'e kadar çıkarmıştı. BZÖ'nün, ulusal parlamentoda 21 milletvekili bulunuyor. Avusturya Özgürlükçü Partisi de 2006'da 11,03 oy alırken, 2008 seçimlerindeki oyunu yüzde 18'e çıkararak 35 milletvekiliyle meclise girdi. BZÖ ve FPÖ'nün seçim afişlerinde kullandığı bazı ifadeler, İslam karşıtı olarak yorumlanmıştı.

Minare yasağını savunan partinin oyları azaldı: Müslüman karşıtlığından son yıllarda en fazla politik kazanç sağlamaya çalışan Avrupalı siyasi partilerden biri de, İsviçre'deki İsviçre Halk Partisi. Ülkede minare yapımı yasağının getirildiği referandumun öncüsü olan İsviçre Halk Partisi, 2007 seçimlerinde, 1919'dan beri bir partinin aldığı en yüksek oy oranını alarak meclisteki 200 sandalyeden 62'sini kazanmıştı. Partinin 2011'deki seçimlerde ise oy oranında az da olsa azalma oldu. İsviçre Halk Partisi'nin 2007'deki yüzde 28,9 olan oy oranı, 2011'deki genel seçimlerde yüzde 26,8'e, meclisteki sandalye sayısı da 54'e düştü.

Danimarka'da milliyetçi partinin, 22 milletvekili bulunuyor: Danimarka'da da Halk Partisi, ülkenin milliyetçi ve muhafazakâr partisi olarak anılıyor. 2001'den beri muhafazakârların kurduğu hükümeti dışarıdan destekleyen Halk Partisi'nin, mecliste 22

milletvekili bulunuyor.2007 seçimlerinde 179 sandalyeli mecliste 25 sandalyeye sahip olan parti, 15 Eylül 2011'de yapılan seçimlerde yüzde 12,3 oy alarak meclise 22 milletvekili gönderdi. Kendisini merkez-sağ ve popülist bir parti olarak tanımlayan parti, "göçmenlere ve sığınmacılara karşı katı kurallar uygulanması konusunda baskı yapılması gerektiğini" savunuyor.

İtalya'da Afrikalı göçmen ve Roman karşıtı parti: İtalya'da Afrikalı göçmen ve Roman karşıtı politikaları savunmakla suçlanan partiler arasında LegaNord (Kuzey Ligi) dikkati çekiyor.2001 genel seçimlerinde, zafer elde eden Berlusconi'nin liderliğindeki Özgürlükler Evi ittifakında yer alan LegaNord, seçimlerden sonra kurulan koalisyon hükümetinde üç kilit bakanlık elde ederken, 2006 genel seçimlerinde, Kuzey Ligi-MPA ittifakı oyların 4,5'ini almıştı.2008 seçimlerinde, yine Berlusconi liderliğindeki yeni oluşturulan Özgürlük Halkı ittifakı içinde yer alan LegaNord-MPA, ulusal düzeydeki oyların yüzde 8,3'ünü alarak gücünü artırdı.2011'de Berlusconi'nin istifasından sonra kurulan MarioMonti hükümetini desteklemeyen tek büyük parti olan LegaNord'un ulusal mecliste 58 milletvekili bulunuyor.

Fransa'da Ulusal Cephe: Fransa'da da Jean-Marie Le Pen'in liderliğini yaptığı ve milliyetçi bir parti olarak tanımlanan Ulusal Cephe, en büyük çıkışını 2002'deki cumhurbaşkanlığı seçimlerinde yaptı. Le Pen'in, Chirac ile birlikte ikinci tura kalması önemli bir başarı olarak değerlendirilmişti.2012 seçimlerinin ilk turunda da Le Pen'in oyları beklenenin üzerine çıkarak yüzde 20'ye ulaşmıştı. Le Pen'in 2011 yılının Ocak ayında liderliğini küçük kızı Marine Le Pen'e bıraktığı Ulusal Cephe, 2012 milletvekili seçimlerinde 2 milletvekili çıkardı. Ulusal Cephe'nin politikaları, "İslam ve göçmen karşıtı" olarak değerlendiriliyor.

Belçika'da Türk karşıtı VB'yi 12 milletvekili temsil ediyor: Belçika'da Türk karşıtı söylemleriyle ön plana çıkan, göçmenlere karşı sert yasaların çıkarılmasını ve Flaman bölgesinin bağımsızlığını savunan bir parti olarak bilinen Vlaams Belang, 1999 genel seçimlerinde yüzde 9,9 oranında oy alırken, en son 2012'de gerçekleştirilen mahalli seçimlerde oyların yüzde 28,6'sını alarak büyük bir başarı elde etti. Vlaams Belang, 2010 seçimlerinde kazandığı 12 milletvekiliyle 150 sandalyeli ulusal mecliste temsil ediliyor. Vlaams Belang Partisi, 10 Nisan 2011 tarihinde düzenlediği kongrede

kullandığı ve Türkler ile Faslıların Avrupa'nın dışına itildiğini tasvir eden, beyaz ve kırmızı koyunlu afişle büyük tepki toplamıştı.

Norveç'te İslam karşıtı partinin oy oranı düştü: Göçmenlerin az olduğu Avrupa ülkeleri arasında yer alan Norveç'te göçmen karşıtlığı yapan İlerleme Partisi (FRP), 169 sandalyeli Ulusal Meclis'te 41 milletvekiliyle temsil ediliyor. 2009 seçimlerinde yüzde 22,9 oranında oy alan İlerleme Partisi, aşırı sağ görüşleriyle bilinen terörist Breivik'in kanlı eylemlerinden sonra yerel seçimlerde yüzde 17'den yüzde 11'lere geriledi. İlerleme Partisi'nin Oslo Belediye Başkan Adayı Carl I. Hagens, son yerel seçim kampanyasında yaptığı bir konuşmada kullandığı "teröristlerin neredeyse hepsi Müslüman" şeklindeki ifadelerinden dolayı tepki görmüştü.

Yunanistan'da aşırı sağcı parti oy oranını artırdı: Yunanistan'da aşırı sağcı olarak bilinen Altın Şafak partisi de ulusal mecliste 18 milletvekili ile temsil ediliyor. 2009 seçimlerinde sadece yüzde 0,29 oy alabilen Altın Şafak Partisi, 2012'deki seçimde geçerli oyların yüzde 6,97'sini alarak 300 sandalyeli parlamento'ya 21 üyeye girmeyi başarmıştı.

Bulgaristan ATAKA Partisi, 21 milletvekiliyle mecliste: Bulgaristan'da da milliyetçi parti ATAKA, ulusal mecliste 21 milletvekiliyle temsil edilirken, son seçimlerde oyların yüzde 9,36'sını almıştı. Seçimlerde, milliyetçi parti Düzen ve Meşruiyet Partisi ise 10 milletvekiliyle meclise girmeyi başarmıştı.

2011'de yapılan cumhurbaşkanlığı ve yerel seçimlerinde ise ATAKA partisinin lideri Volen Siderov, ilk turda oyların sadece yüzde 3,66'sını alabildi. ²⁰⁸

Avrupa'da günümüzde milyonlarca yabancı bulunmaktadır. Böyle bir durum karşısında yabancılara yönelik söylemin sertleşmesi ve hatta siyaset ayağıyla bunu destekleyen partilerin meclislerdeki temsil oranının artması oldukça düşündürücüdür. Avrupa'da yükselen ırkçılık ve yabancı düşmanlığının ülke siyasetinde de giderek etkisini göstermesi yabancılar için oldukça kaygı verici görünmektedir. Yine yabancı göçleriyle birlikte, ulusal kimliğin tehdit altına girdiğinin düşünülmesi ve bunun ciddi mali sorunların yaşanmasına sebep olması, yerli ve göçmen halk arasında bazen ya da

²⁰⁸ 'Avrupa'da Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı Yükselişte', Erişim Tarihi: 16.04.2013, <http://www.haber7.com>.

belirli aralıklarla grup çatışmalarına neden olmakta, ülkelerin bu tip sorunlarla ilgilenirken refah seviyelerinin düştüğüne inanılması gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Örnek olay 2. “Norveç'in 11 Eylül'ü: Barış konusundaki çabaları ve dünyanın en sakin ülkelerinden birisi olarak tanınan Norveç bu noktaya nasıl geldi?

Norveç Güvenlik Önlemlerini Artırdı: Son saldırılarla beraber Norveç'te hayata geçirilen yeni güvenlik önlemleri dikkati çekiyor. Normalde silah taşımayan Norveç polisi, saldırı ve korunma amaçlı silahlar taşımaya başladı. Başta başbakan olmak üzere tüm hükümet görevlilerinin koruması daha sıkılaştırıldı. Ordu, yaralılara yardım etmek ve bölgeyi gözetim altına almak için polisle birlikte hareket etmeye başladı. Halkın şehir merkezine geçmesine de sınırlı bir biçimde izin veriliyor.

SébastienMiriglia'ya göre, bundan böyle Norveç'te 22 Temmuz sonrasında yeni bir sayfa açacak. Norveç halkı şokların ardından çabuk toparlanan bir profil çiziyor. Bunun en güzel örneği, katliamın gerçekleştiği yaz okulunun seneye yine aynı yerde yapılacağına şimdiden kararlaştırılmış olması.”²⁰⁹

Norveç'te yaşanan ve yaz okulunda gerçekleştirilen saldırı olayı araştırmamız açısından önemli bir örnektir. Norveç'in saldırı olayı gerçekleştirilinceye kadar Avrupa'nın en sakin ve güvenli ülkesi olarak görülürken, saldırıdan sonra ülkede olağanüstü önlemlerin alınması işin risk boyutunu çok iyi bir şekilde göstermektedir. Bu konuda Norveç polisinin olaylardan sonra saldırı ve korunma amaçlı silah taşımaya başlaması, başbakan başta olmak üzere, diğer hükümet görevlileri için güvenlik tedbirlerinin sıklaştırılması verilecek örnekler arasındadır. Ancak burada ifade edilmesi gereken önemli bir durum daha söz konusudur. Bu konu risk unsuruyla bir arada düşünüldüğünde Norveç halkının saldırıyı yarattığı atmosferden hızlıca uzaklaşmasıdır.

Örnek olay 3. “Metrodaki cinayetin sebebi İslamofobi: New York metrosunda bir Hintli göçmeni raylara iterek öldüren kadın, Müslümanlardan nefret ettiği için ve 11 Eylül olaylarının etkisiyle cinayeti işlediğini itiraf etti. New York metrosunda Hindistan göçmeni Sunando Sen'i raylara iterek ölümüne neden olduğu iddia edilen Porto Rikolu kadın, 'nefret' ve 'cinayet' suçlamalarıyla tutuklandı. Kadın, ilk ifadesinde 11 Eylül olaylarını unutmadığını ve Müslümanlardan nefret ettiği için eylemi gerçekleştirdiğini itiraf etti. New York polisi, cinayeti işledikten sonra kaçan 31 yaşındaki Erika

²⁰⁹“Norveç'in 11 Eylül'ü”, Erişim Tarihi:16.04.2013, <http://www.haberinkalbi.com>

Menendez'i ihbar üzerine yakaladı. Kadının sorgusunda Hindulardan ve Müslümanlardan nefret ettiğini bu nedenle de Sen'i trenin altına ittiğini söylediği belirtildi. 11 Eylül saldırısı dolayısıyla Müslümanlardan nefret ettiğini söyleyen kadın cinayet suçlamasıyla yakalanmasına rağmen, bu ifadeleri nedeniyle nefret suçundan da yargılanacak. ABD medyasına göre; Erika Menendez, 20-25 yıl arasında hapis cezası alabilir. Yetkililer, Sunando Sen'in Müslüman olup olmadığını bilinmediğini bildirdiler. New York metrosunda son bir ayda iki kişi raylara itilerek trenin altında can verdi. Yahudiler tarafından metroya İslamofobik afişler asıldıktan sonra bu tarz cinayetlerin başlaması ise dikkat çekiyor."²¹⁰

11 Eylül saldırılarından sonra Müslümanlara ve göçmenlere yönelik bakış açısında sertleşmeler ve keskinleşmeler başlamıştır. Bu bakış açısının farklılaşmasında özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra kime karşı nasıl bir söylem geliştirildiği çok önemlidir. New York metrosunda raylara itilen Hintli bir göçmenin yaşadıkları bunun belki de en iyi kanıtıdır. Çünkü basına geniş şekilde yansıyan haberlerin toplumun alt kesimlerinde nasıl da karşılık bulduğunu bu haberde de görebiliriz. Kadının 11 Eylül saldırısı olaylarını unutamadığını ve Müslümanlardan nefret ettiğini söylemesi de işin belki de bir diğer vahim boyutunu oluşturmaktadır. Haberde ön plana çıkan ırkçılık ve nefret söylemi, yaşanan olaylar sonrasında bireylerin ve halkın tepkisel davranışlarını nasıl yönlendirildiğini ve etkilediğini açıkça göstermektedir.

İrkçılık, yabancı düşmanlığı, islamofobi, cinsiyet ayrımcılığı, dışlama ve küçük görme, sosyal marjinalleşme, dinsel ayrımcılık ve terör gibi konuların risk oluşturma kapasiteleri birbirinden farklıdır. Ancak her ne kadar risk oluşturma kapasiteleri birbirlerinden farklı da olsa çeşitli yönlerden birbirleriyle yakından ilişkili olduğu da bir gerçektir. Terör haberlerinin analizi medyanın halk üzerindeki etki ve yönlendirmesinin ne şekilde olduğunu da açığa çıkarır. Böylelikle terör haberlerinin oluşturabileceği olumsuz etki ve yönlendirmeler daha kolay fark edilir. Aynı zamanda medya üzerinden gelebilecek diğer yanlış yönlendirme ve etkilerinden de korunmuş olunur. Ancak bu konuda bir usul vardır. Bu usul toplumları geniş şekilde etkileyen olayların ele alınma şekliyle ilgilidir. Haberlerin doğasını bilmeden, yayın kuruluşlarının yayın politikasını bilmeden, medyanın elinde bulundurduğu manipülatif gücün sınırlarını bilmeden vb. asla medya gerçeğinin ne olduğunu bilemeyiz ve belirsizlik gittikçe kendini daha da

²¹⁰ "Metrodaki Cinayetin Sebebi İslamofobi", Erişim Tarihi:16.04.2013, <http://www.dunyabulteni.net>

hissettirir hale gelir. Bu nedenle ikinci bölümde terör sorununun doğasının doğru anlaşılması konusunda gerekli tanımlamaların yapılması, üçüncü bölümde terör sorununun daha iyi çözümlemesini sağlayacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RİSK TOPLUMU VE MEDYA İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA TERÖR HABERLERİ

Toplumlar çok farklı tehditlerin etkisi altına girebilirler. Bu tehditler de her zaman tespit edilemediği için sonuçları da tam olarak kestirilemez. Sonuçları tam olarak kestirilemeyen bu olayların etkileri de belirsizleşir. Etkileri belirsizleşen durumların toplum yapıları üzerinde bozucu ve yok edici etkileri olabilir. Bu etkiler psikolojik olarak toplumun her tabanında korku, panik, endişe, öfke vb. duygular yaratabilecek özelliğe sahiptir. Hatta karşısındaki güçleri zayıflatıp ve onlara karşı güç oluşturma niteliğini de taşımaktadır. Bu durum hiç kuşkusuz bu özellikleri “bünyesinde” barındıran terör sorununa da işaret etmektedir.

Yaşanan olaylara yönelik medyanın etik tavrı çok önemlidir. Bilhassa terör sorunu gibi konularda bu daha da bir önem kazanıyor. Medyanın toplumsal sorumluluk bilinci, toplumsal davranışların, duyguların ve düşüncelerin nasıl şekilleneceği konusunda belirleyici olacaktır. Medyanın olaya dair bilgileri ele geçirmesinden ve olayın haberleştirilerek sunumuna kadarki süreç içerisinde ortaya koyacağı tavır terörün toplum bilincinde de nasıl yer edinmesi konusunda önemlidir.

Yeni iletişim teknolojileriyle birlikte ortaya çıkan teknolojik avantajlar içerik üretim ve sunumuna getirdiği olanaklarla birlikte birtakım etik sorunlarında yaşanmasına neden olmuştur. *“Bunların başında, gizli görüntü ve ses kaydı, görüntü manipülasyonu, bilgi yanlışlaması, aşırma, sosyal medyanın amacı dışında kullanımı, gizli reklam gibi sorunlar gelmektedir. Bu sorunlar doğruluk, tarafsızlık, güvenilirlik, kişilik haklarına ve mahremiyete saygılı yayın yapılması gibi medya etiğinin temel ilkelerini zedelemektedir.”*²¹¹

Medya etiğinin tanımlamasına girmeden önce etik kavramının ne olduğunu iyi kavramamız gerekir. Etik iyiyi, doğruyu ve yanlış davranışı ele alan bir felsefe dalıdır.

²¹¹ Haluk Geray, *Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya Etiği*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, No: 1961, 2013, s. 119

Ayrıca etik değer ölçütünün sınırlarını belirleyen, davranış kalıplarını belli kurallara bağlı olarak inceleyen bir disiplindir de.²¹²

Doğrunun ya da yanlışın, iyinin ya da kötünün mutlak olmadığını, kişiye, koşullara ya da toplumsal konuma bağlı olarak sürekli bir değişime maruz kalacağını öngörebiliriz. Zaman ve mekâna bağlı olarak fikirler, düşünceler değişen bireylerin etrafında yeniden şekillenecektir. Böylelikle etik unsurlar kendini çağın gereklerine göre yeniden ve sürekli bir biçimde konumlandıracaktır.²¹³

Etik, zaman unsuruyla sınırlıdır. Yani tarihsel süreç içerisinde etik kurallar farklı unsurlar etrafında yeniden kodlanabilir. Medya etiği medyanın örgüt içi ilişkilerinin yanı sıra, hükümet dâhil, diğer örgütlü yapılarla bile ilişkisini denetleyebilir. Hatta bunun yanında uygulanan ücret politikalarını, üretilen ürünlerin içeriğinin toplum tarafından kabul edilir ve ya kabul edilmez olmadığını denetleyebilir. Medya etiği kavramı hakkında yaşanan tartışmalar kullanılan medya araçlarının kendilerinden başlar, bunu kullananlara kadar ulaşır.²¹⁴

Nitekim, “*Basın etiği, basın mesleğinde çalışanlara meslek etiğini anlatmaktadır. Basının tüm kesimlerine olmasa da özellikle birçoğunun daha iyi hizmet sunmasını sağlamak üzere, tercihen basın hizmetinden yararlananlarla işbirliği içerisinde meslek üyeleri tarafından belirlenmiş bir dizi ilke ve kuralları içerir. Bu ilke ve kurallar yasa değildirler. Sadece yaptırım gücünden yoksun bir rehberlik hizmeti sunarlar. Bu nedenle etik düzenlemeler emredici olmaktan öte öneriler getirirler.*”²¹⁵

Medyanın etik söylemi daha çok medya çalışanlarının etik anlayışı ve davranışları üzerinde yoğunlaşır. Medya çalışanlarının etik anlayışı ve davranışları belirli etik veya ahlaki yaklaşım ilkeleri etrafında başlıklar altında kurallaştırılıp sistemleştirilerek basın çalışanlarının önüne sürülür. Ancak medyanın yapısına veya işleyişine yönelik doğrudan bir kusur olacağı düşünülmediği için çoğunlukla medya etik ilkeleri daha çok bu ilkelerin uygulayıcılarına yönelik sorumluluk oluşturur. Yani çoğunlukla medya

²¹² Bedriye Işık Özkaya, “Medya Etiği: Kuramsal Yaklaşımlar”, *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, s. 125.

²¹³ Seçil Banar, *Medyada Temel Ayrımlar ve Etiğe İlişkin Değerler*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, No: 1961, 2013, s. 6

²¹⁴ İrfan Erdoğan, “Televizyon Denetim ve Medya Etiği Üzerine”, *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi RATEM Dergisi*, 2007, s. 4

²¹⁵ Atilla, Girgin, Âdem Ayten, *Türkiye’de Basın Etiği, Sorunlar ve Etik Uygulamalar*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, No: 1961, 2013, s. 141

çalışanlarının kişisel hataları, ihmalleri, bilgisizlikleri ya da kötü niyetleri ön plana çıkmaktadır. Bu yüzden medya etik davranışı üzerinde yoğunlaşan tartışmalar genellikle bu düşünüş ve algılayış paralelinde kişisel bazda ele alınır.²¹⁶

Medya çalışanlarının etik anlayış ve yaklaşımlarını etkileyen çok önemli bir durum daha söz konusudur. Bu durum, küresel düzeyde benimsenmiş yayın ilkeleriyle yakından ilgilidir. Küresel düzeyde benimsenen yayın ilkelerine uyma zorunluluğu hem medyaya hem de medya çalışanlarına bazı yükümlülükler ve standartlar getirmektedir. Örneğin, bir muhabir gazetede haberinin yayınlanmasını istiyorsa veya haberinin manşetten ya da sürmanşetten yayınlanmasını bekliyorsa, haberi istediği ölçüde ve şekilde hazırlamamışsa haberinin yayımlanmayacağını bilir. Yine, radyo veya televizyona haber yazan bir muhabir de ortalama yarım saatlik bir bültende haberine bir iki dakikadan fazla zaman ayrılmayacağını bilir. Dolayısıyla muhabirin haberinin vurucu ve çarpıcı unsurlarını iyi seçmesi ve bunu haber formatında iyi bir şekilde kurgulayarak son haline getirmesi gerekir. Ancak yine de habere yönelik uygulanan biçimlendirmeden dolayı haberinin istediği ayrıntı ve kapsamdan uzak olabileceğini de unutmamalıdır. Eğer ortada bir kusur varsa, bu, haberi istenilen ayrıntıda hazırlayan kişinin değil, sistemin kendi önüne koyduğu zorunlulukların bir ürünüdür. Muhabir, atlatamayacağı önemde bir haber için görüntü bulamaması durumunda farklı bir teknik uygulayarak haberle ilişkilendirilebilecek malzemeler kullanabilir. Örneğin, arşivlerden yararlanabilir. Hatta bunu da yapmakta etik açıdan bir aykırılık da görmeyebilir. Zira kendisine televizyonda asıl olanın da görüntü olduğu öğretilmiştir. Üstelik bunu yapan yalnızca kendisi de değildir, başka televizyon kuruluşlarında da bu türden tekniklere başvurulmaktadır. Bunu yapmadığı takdirde işini kaybedebileceğini de çok iyi bilmektedir.²¹⁷

Medya çalışanının iş ahlakını kötü bir şekilde etkileyen etkenlerden biri de hiç kuşkusuz gazete çalışanı için tiraj, radyo-televizyon çalışanı için ise reyting kaygısıdır. Kar peşinde koşan medya kuruluşunun istenilen etik düzeyde profesyonel şekilde işini yapması beklenemez. Sadece hedeflediği tiraj ya da reyting önemlidir. Hatta bu durum gazetenin istenilen sayıya ulaştığında bir başarı olarak da görülmektedir. Bu durumda

²¹⁶ Ayhan Oğuz Ünlüer, “Medyada Etik Söylem ve Medya Etiğini Biçimleyen Temel Belirleyiciler Üzerine Bir Değerlendirme”, *Küresel İletişim Dergisi*, Sayı: 2, 2006.

²¹⁷ Ünlüer, s. 11.

başarının ölçütünü tiraj ve reytingin belirleyeceğini söyleyebiliriz. Çünkü işin içinde çok ciddi bir gelir kaynağı olan reklam vardır. Ne kadar çok reklam o kadar çok gelir demektir. Ayrıca medya kuruluşlarının haberi ilk aktarabilme ve ilk duyurabilme isteklerinin de getirdiği bazı sıkıntılar vardır. Bu sıkıntılar haber kaynağıyla objektif olmayı olumsuz biçimde etkileyecek ve haberin nasıl yansıtılması gerektiği konusunda standart ölçüleri değiştirecektir. Örneğin, cumhurbaşkanı, başbakan veya siyasi partiler adına özel olarak uygulanan haber dili, etiğe aykırı davranışların ortaya çıkmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Ne var ki böyle bir yaklaşımda görüşü savunulan tarafa göre yüksek prestij ve dolgun ücret sağlamaktadır. Yani ulaşılabilecek yüksek izlenme oranları çok para ve kimi zaman astronomik oranlara varan transfer ücreti anlamına gelmektedir.²¹⁸

Modern toplumlarda iletişimi sağlayan gazete, radyo, televizyon, dergi, internet gibi araçlar toplumsal denetim aracı olarak da kullanılabilir. Ayrıca bu araçların toplumsal dönüşüme de öncülük yapması da söz konusudur. Aynı zamanda olaylara yönelik toplumsal gerçekliğinde yansıtılabilmesi medyanın topluma sıradan ve sıra dışı olanı göstermesine yol açar. Bu konuda özellikle gazetecilik mesleği üzerinden bazı endişelerimizi paylaşmak yerinde olacaktır. Gazetecilik mesleğinin önemli bir hale gelmesiyle birlikte medya sektöründe; *“kurumsallaşma, tekelleşme, ekonomik ve siyasi çıkarlar, medya patronlarının farklı iş kollarıyla da olan bağlantıları, yalan ve yönlendirilmiş haberler, kişisel çıkarlar, özel hayata müdahale ve kamu yararının göz ardı edilmesi gibi sorunlar yaşanmaya başlamıştır. Bunların çözümü için hukuki yollar yetersiz kalmış, etik kodların basın özgürlüğü için geliştirilmesi elzem hale gelmiştir.”* Etik kodların geliştirilmesinin basın özgürlüğü için elzem hale gelmesinin yeni dönem gelişmelerle ilgili olduğunu söyleyebiliriz.²¹⁹

Terör saldırısı veya eylemleri konularında ise olaya ilişkin bilgilerin nasıl haberleştirileceği, eğer olay haberleştirilecekse hangi görüntünün nasıl kullanılacağı, nasıl bir dil benimseneceği medya etiği bağlamında düşünüldüğünde tartışmalı bir hal almaktadır. Çünkü burada çok hassas bir sınır vardır eğer bu sınır ihlal edilirse halkın haber alma hakkı ikinci plana düşer yerine de terör örgütlerinin propaganda aracılığı olma işlevi gelir. Ayrıca bu konuda medyanın sahip olduğu hiyerarşik etkilerin ve

²¹⁸ Ünlüer, s. 11.

²¹⁹ Banar, s. 11.

yönlendirmelerin baskısından gazeteciler etkilenmemeli ve kamuoyuna aktaracağı haberinde yönlendirmelere alet olmamalıdır. İşte bu konuda gazetecinin sahip olması gereken en önemli değer, hiç kuşkusuz profesyonel haberciliğin ahlak ilkelerine uygun hareket etmektir.²²⁰

Terörist eylemler karşısında halkın bilinçlendirilmesi onların yaşamlarına yönelik yaşanacak her türlü tehdit ve tehlikelerden korunabilmesini de sağlamaktadır. Örneğin; insanların basın aracılığıyla ortada bırakılan bir poşet içerisinde bomba olabileceğini öğrenmesi, kalabalık yerlerde çöp kutuları içerisine yerleştirilmiş patlayıcı olabileceği konusunda bilgilendirilmesi önemlidir. Bu bilginin öğrenilmesi konusunda gösterilecek her tür çaba haberlerin yaratacağı olumsuz bilinçten, zarardan korunabilmeyi ve kamu görevlilerinin de teröre karşı duyarlılıklarının artmasına katkıda bulunmayı sağlamaktadır. Diğer yandan, olaylarda ölenler, yaralananlar ve sakat kalanların yakınlarının acılarından toplumu haberdar etmekle bu kişilerin medyada temsilini sağlayacaktır. Ayrıca medyanın olaylara yerinde ve zamanında müdahale etmesi olayların olduğundan farklı olarak yansıtılmasını da engelleyecektir. Eğer bu konuda medya üzerine düşecek sorumlulukları belirttiğimiz şekilde yapmazsa insanlar, kendisinden gizlenen şeyler olduğunu düşündüğünde normal olandan daha fazla panik halinde olacaktır. Bu konuda da yapılacak yayın yasakları da halkı koruma çabasıdan çok hükümetin kendi hatalarını örtbas etme konusunda bir araç olacaktır.²²¹

Son olarak, medyanın haber iletme işleviyle birlikte ulaşmak istediği hedef doğrultusunda, çalışanların verdiği olumlu mesajlar da toplumu olumlu; verdikleri olumsuz mesajlar da toplumu olumsuz yönde etkilemekte ve yönlendirmektedir. “*Bu nedenle yayıncılık alanında çalışan editörler, sorumlu müdürler, gazeteciler, foto muhabirleri ile kurum sahipleri vd. görevlerini gerçekleştirirken özellikle, özgür iradeleriyle karar vermek zorunda kaldıkları anlarda sorumluluklarını sorgulayarak, etik bilgi ve bilincin yol göstermesi ile doğru ve iyi davranışa yönelmelidirler.*”²²²

²²⁰ Ruhdan Uzun, *İletişim Etiği*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara 2007, s. 139

²²¹ Uzun, s. 131

²²² Özkaya, s. 132.

3.1. 24 ŞEHİT SALDIRI OLAYINA İLİŞKİN HABER ANALİZLERİ

Dünyanın birçok yerinde farklı zamanlarda planlı veya plansız olmak üzere çeşitli şiddet olayları yaşanmaktadır. Bu şiddet olaylarının arkasında bazen kişisel nedenler yatarken bazen de grupsal, örgütsel hatta devlete ilişkin nedenler de bulunabilmektedir. Daha çok örgütsel kimliğiyle ön plana çıkan terör örgütleri ise bu nedenlerin en önemlilerinden birisidir.

Terör örgütleri, etkin olduğu yerlerde medyayı kendi amaçları doğrultusunda kullanmak ister. Bunu gerçekleştirebilmek amacıyla da çeşitli yollara başvurur. Bu yöntemlerden bazıları, silahlı saldırı, bombalı saldırı eylemi, adam kaçırma, vb. olarak görünmektedir.

Toplumsal sorunların arka planında birçok neden olabilir. Bu nedenlerin risk toplumu perspektifinde belirlenebilmesi için gerekli donanıma sahip olmak gerekir. Bu donanım için hem bilgi hem de davranış boyutuyla yakından ilgili olunmalıdır.

Terör meselesi toplumları risk unsurları etrafında çevreler. Bu risk unsurlarının oluşum safhası sadece kısa bir süre dâhilinde düşünülmemelidir. Çünkü risklerin de tarihsel geçmişleri vardır.

Basında toplumun hangi kesiminde nasıl olursa olsun yaşanan tüm gelişmelerle ilgili haber bilgisi toplamak, fikir ve kanaatleri izleyerek bunları yorumlamak, eleştirmek, kamuoyunu ilgilendiren konularda doğru ve gerçeğe uygun bir şekilde bildirmekle görevlidir. Bu konuda sadece yerel veya ulusal düzeyde değil, aynı zamanda sınır ötesi konularda bile bilgi sahibi olma imkânı sağlanmaktadır. Hatta farklı konularda dünyada meydana gelen olaylara ilişkin bilgi edinme ve farklı konular üzerinde fikir sahibi olma yeterliliğini bile sağlamaktadır. Burada izlenecek yol olayların kapsamını ne olursa olsun çarpıtmadan gerçekçi bir şekilde anlatılması gerekliliğidir. Medyanın gerçekleri vermedeki gücü aynı zamanda toplumsal dinamiklerin güçlü olmasına da dayalıdır. Toplumsal dinamiklerin güçlü olmasıyla birlikte gerçekleri vermedeki tarafsızlık ve doğruluk da önem kazanacaktır.²²³

²²³ Deniz Kılıç, *Habercilik ve Medya Etiği*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, No: 1961, 2013, s. 83

3.1.1. Posta Gazetesi, 24 Şehit Terör Saldırısına Ait Haber Analizi

Tarih 20 Ekim 2011 Perşembe. Kuzey Irak üzerinden Türkiye'ye sızan 200 kişilik PKK'lı terörist grubu Hakkâri Çukurca'da 8 ayrı askeri noktaya eş zamanlı saldırı düzenliyor. Saatlerce süren çatışmada 24 asker şehit düşüyor. Posta gazetesi terör saldırısına ilişkin habere gazetesinde geniş bir şekilde yer veriyor. Haber gazetede **"24 ŞEHİT 74 MİLYON YARALI"** başlığıyla manşetten büyük puntolarla ve siyah zemin üzerinden okuyucuya sunuluyor.

Resim 3.1. 24 Şehit Terör Saldırısı Posta Gazetesi Haberi²²⁴

²²⁴ "24 Şehit 74 Milyon Yaralı", Posta Gazetesi, <http://www.medyatekzip.com>, 11.05.2014

Bunun yanında, olaya ilişkin diğer bilgiler de gazetenin alt başlıklarında yer alıyor. Gazetede haber, saldırının hedefi olan 24 askerin fotoğraflarıyla birlikte ilişkilendirilmiştir. Gazetede askerlere ait bilgilerin kullanılmasıyla zihinlerdeki duygusal şiddetin de derinliği arttırılmaktadır. Örneğin; *“henüz daha yeni evlenmişti veya nişanlıydı”, “terhisine bir hafta kalmıştı”* vb. anlatımlar buna örnek verilebilir. Haberde kullanılan her ayrıntı olayın nasıl anlaşılması konusunda yönlendirici bir etkiye sahiptir. Bu nedenle saldırının doğru bir şekilde öğrenilmesi ve yaşanan olay karşısında doğru bir tavır takınılması gazetede yansıtılan haber ve söylem biçimleriyle yakından ilgilidir. Gazetenin spotunda, hem PKK’lı teröristlerin saldırıyı nasıl gerçekleştirdiği hem saldırının ne kadar sürdüğü ve saldırıda 24 askerin nasıl şehit edildiğiyle ilgili ayrıntılar da vardır. Bu ayrıntıların askerlerin kahramanca mücadelesi ile karşılık bulduğu ifade ediliyor. Burada önemli olan ayrıntılardan bir başkası da yaşanan böyle bir saldırı karşısında hükümet görevlilerinin duruşu ve güvenlik güçlerinin teröristler karşısındaki hareket planıdır. Posta gazetesinde, bu bilgi Kuzey Irak’a sınır ötesi operasyon şeklinde verilmiştir. Gazetenin haber sunum özellikleriyle ilgili alt başlıklarında çok önemli teknikler göze çarpıyor: **“Acı üstüne acı yaşıyoruz”, “19 asker ağır yaralı”, “İntikamı büyük olacak”**. Burada kullanılan bazı söylemler ya bir devlet görevlisine, ya bir siyasetçiye, ya bir şehit ailesine ya da herhangi bir vatandaşa ait bir söylem olabilir. Açıklamanın gazetenin kendisine mi ait olduğu ya da diğer saydıklarımızdan herhangi birisine mi ait olduğu durumu söylemle okuyucu arasında kurulacak bağın kuvvetini belirleyecektir. Ayrıca gazetenin logosunun her iki tarafında verilen **“TÜRKİYENİN HER YANI AĞLAYAN ‘ANA’ DOLU...”**, **“DAHA NE KADAR CANIMIZ YANACAK...”** söylemi de haberde bir yakınma ve sabırsızlık durumuna işaret etmektedir. Bu bilgi toplumsal kaynaklı halk hareketlerinin medya ayağını oluşturan bir söylem özelliği de taşımaktadır.²²⁵

3.1.2. Cumhuriyet Gazetesi, 24 Şehit Terör Saldırısına Ait Haber Analizi

PKK’lı terörist grubun Hakkâri Çukurca’da 8 ayrı askeri noktaya eş zamanlı gerçekleştirilen terör saldırısı ile ilgili haberi Cumhuriyet gazetesinde de geniş bir şekilde yer bulmuştur. Terör haberi gazetede, siyah zemin üzerine büyük puntolarla ve küçük harflerle **“Acı, öfke ve isyan”** başlığıyla yansıtılmıştır.

²²⁵ “24 Şehit 74 Milyon Yaralı”, Posta Gazetesi, <http://www.medyatekzip.com>, 11.05.2014

Haber başlığının üst kısmında olaya ilişkin olarak Çukurca'daki terör saldırısında Türkiye'nin dört bir yanına ateş düştüğü bilgisi verilerek saldırılarda 24 askerin şehit olduğu ifadesi yer almaktadır. Yine haberde, sağ orta tarafın üstüne doğru olan kısımda yaşanan terör olayına ilişkin istatistikî bilgi verilerek olaya ilişkin bakış açısında bir zihin tazelemesi yapılmaktadır.

Böylelikle okuyucu yaşanan olay üzerinde daha kapsamlı ve derinlemesine bir öğrenme sağlamaktadır. Habere ilişkin **“Hükümet acz içinde”** başlığında hükümetin içerisinde bulunduğu duruma gönderme yapan Cumhuriyet gazetesi, hükümetin içine düştüğü durumu **‘acziyet’** şeklinde nitelendirerek dolaylı olarak iktidarın politikalarını da eleştirmektedir.

Yine bu başlığa bağlı olarak, haberin üst bilgisinde yukarıdaki analizimizi destekleyici olarak siyasilerin terör saldırısındaki tavırlarıyla ilgili bilgi sunulmaktadır: **“Gül ‘İntikam alınacak dedi’, Erdoğan ‘Andıç’la kendini savundu ve muhalefet tepkili.”** Haberin diğer alt başlıklarında ise terör saldırısı haberi, **“Teröre lanet yağdı”, “Elif’i de terör aldı”, “Böyle daha nereye?”, “Meclis bir an önce el koysun”** şeklinde yer almıştır.

Buradaki söylem, Cumhuriyet gazetesinde hem olay karşısındaki yaşanan çaresizliği hem de yaşananlar karşısında neler yapılması gerektiğine işaret eden yönlendirici bir tavrı ifade ediyor. Yine gazetenin sol uzun sütununda olayla benzerliği olan bir başka terör olayına gönderme yapılarak yaşananlar karşısında teröre karşı lanetlemenin yeterli olmadığı da belirtilmiştir. Bunu şu şekilde belirtmiştir:

*“Yürekllerimiz bir kez daha yangın yerine döndü. Önceki gün 5 polisi şehit vermemizin ardından dün de ilk resmi açıklamalara göre 24 Mehmetçiğin şehit edilmesi, kanlı terör örgütünün insanlık dışı yaklaşımını lanetlemekle yetinmenin yanlışlığını tartışmasız bir biçime dönüştürdü.”*²²⁶

Gazetelerin kullandıkları haber pratikleri yaşanan terör saldırılarının halkın zihinlerinde nasıl tepkileştirildiğini ve verilmek istenen mesajların bağlamsal bir çerçeve içerisinde nasıl düşündürülmek istendiğini bize gösterir. Haber değeri taşıyan herhangi bir olay gibi medya kendi haber değeri ölçütlerine göre ahlaki panikler inşa etmektedir. Bu yüzden abartılı sunum potansiyel bir haber olayını gerçek bir öyküye çevirmek için gereken eşğin aşılmasında anahtar rol oynar. Medya; ahlaki panikler ile

²²⁶ “Acı, öfke, İsyan”, Cumhuriyet Gazetesi, <http://arsiv.gercekgundem.com>, 11.05.2014

olayın tahmin edilebilirliği ilişkisi içinde bir kez olanın kaçınılmaz şekilde tekrar gerçekleşeceğini hissettirir. İstenilen durum yaşanmasa bile, tahminlerin gerçekleşeceğini onaylar gibi görünür. Gerçek olmayan olayların sunumuyla bu etkiyi yaratacak bir öyküyü de yeniden kurgular.

Resim 3.2. 24 Şehit Terör Saldırısı *Cumhuriyet* Gazetesi Haberi²²⁷

Ayrıca bu süreç içerisinde olayla ilgili sorumluluğu olduğu düşünülen kişilere karşı da bir nefret söyleminin gelişmesi söz konusudur. Bu, özellikle çözümlenemeyen sorunlar karşısında kullanılan “bir kez daha, yine mi, ne zamana kadar” vb. ifadelerle karşılığını bulmaktadır.

²²⁷ “Acı, öfke, İsyan”, *Cumhuriyet* Gazetesi, <http://arsiv.gercekgundem.com>, 11.05.2014

3.1.3. Taraf Gazetesi, 24 Şehit Terör Saldırısına Ait Haber Analizi

Taraf gazetesi, PKK'lı terörist grubun Hakkâri Çukurca'da 8 ayrı askeri noktaya eş zamanlı gerçekleştirdiği terör saldırısı ile ilgili haberi ironik bir söylem içerisinde **“SAVAŞA ÂŞIKLARMIŞ”** başlığıyla manşetten vermiştir. Burada anlatımı yayvanlaştıran aşk ve savaş kelimelerinin bir arada kullanılması aslında yaşanan terör olayına yaklaşımın nasıl olduğuna ilişkin bizlere bazı bilgiler de vermektedir. Yine haberin spotunda gözden kaçırılmaması gereken diğer önemli bir ayrıntı da PKK saldırısı sonucunda şehit olan askerler için **‘yaşamını yitirdi’** söylemidir. Ancak bunun yanında, gazetede olaya ilişkin olarak farklı söylemlerin de geliştirilmiş olduğunu söyleyebiliriz. Bunu da daha net bir biçimde gazete haberin diğer alt başlıklarında şu şekilde görüyoruz: *“Cumhurbaşkanı Gül’ün geçen hafta sürpriz bir ziyaret gerçekleştirdiği Hakkâri’de dün PKK katliam yaptı. Sekiz ayrı noktadan eş zamanlı olarak gece 01.00’da başlayan saldırılarda 24 asker yaşamını yitirirken, 18 asker de yaralandı, PKK ise beş kayıp verdi.”*²²⁸

Gazetede terör olayının nasıl bir süreç içerisinde işlendiği aynı zamanda da ne ile bağlantı kurularak verildiği gazetenin haber anlayışı ve pratikleri hakkında bizlere çok önemli ipuçları veriyor.

Bununla ilgili olarak da şu alt başlıkları örnek olarak gösterebiliriz: **“Katırlarla üç gün silah taşımışlar”**, **“PKK’nın bu saldırıları Kürdistan halkına karşı”**, **“Her şeye rağmen anayasa.”** Taraf gazetesinde habere ilişkin diğer bir başlığımız da şöyledir: **“Özel birlikler Irak’ın içinde sıcak takipte.”** Gazetede bu bilgi şöyle aktarılmaktadır: *“PKK’nın Çukurca’daki kanlı baskının ardından Irak’a top atışı yapıldı. Uçaklar kampları bombaladı, özel birlikler de Irak’ın 4 kilometre içerisine girdi.”*²²⁹ Burada habere kaynaklık eden bilgiler TSK’nin terör karşısında nasıl bir müdahale yöntemi içerisinde olduğunu da bizlere göstermektedir.

Ayrıca bu bilgiler TSK’nin yöntemlerine ilişkin medyada sorunsal bir tartışma ortamına malzeme olarak kullanılmasına da kaynaklık etmektedir. Son olarak olaya ilişkin siyasilerin yaptığı açıklamalar işin başka bir yönünü oluşturmaktadır. Taraf gazetesi bu açıklamaları kısa ve net bir biçimde **“Gül: İntikam”**, **“Erdoğan: İtidal”** şeklinde vermiştir. Siyasilerin basına yansıyan açıklamaları toplumun saldırılar

²²⁸ “Savaşa Âşıklarmış”, Taraf Gazetesi, <http://www.sondakika.com>, 11.05.2014

²²⁹ “Savaşa Âşıklarmış”, Taraf Gazetesi, <http://www.sondakika.com>, 11.05.2014

karşısında tavrını nasıl belirlemesi gerektiği konusunda yönlendirici bir etkiye sahiptir. İşte bu konuda hangi siyasi liderin ne açıklama yaptığı ve açıklama içeriğini hangi sözcüklerle belirlendiği haberin mantığının anlaşılması konusunda dikkate alınmalıdır.

Örneğin: Cumhurbaşkanı Gül ‘intikam’ söylemiyle okuyucu üzerinde nasıl bir etki yaratacaktır? Terör saldırıları karşısında ne gibi bir yöntem uygulanacaktır, konusunda belirsiz bir hava yaratmaktadır. Haberin spotunda Cumhurbaşkanı Gül’ün yaptığı sert açıklama şu şekilde göze çarpmaktadır: *“Saldırıların intikamı çok büyük olacaktır.”* Yine aynı haberin diğer bir alt başlığında bu durumdan biraz daha farklı bir söylemin başbakan tarafından geliştirildiğini görüyoruz.

Resim 3.3. 24 Şehit Terör Saldırısı Taraf Gazetesi Haberi²³⁰

²³⁰ “Savaşta Âşıklarmış”, Taraf Gazetesi, <http://www.sondakika.com>, 11.05.2014

“Başbakan Erdoğan ise saldırıların mutlaka hesabının sorulacağını belirterek, ‘Metanetimizi bozmayacağız. Aynı kararlılıkla yolumuza devam edeceğiz’ dedi.” Şimdi burada son olarak haberin sistematığının gazete tarafından oluşturulduğu unutulmamalıdır. Haber kaynağı aynı olsa da aynı kaynağı bir başka gazetede farklı şekillerde de inşa edilmiş ve yansıtılmış olarak görebiliriz.

3.1.4. Zaman Gazetesi, 24 Şehit Terör Saldırısına Ait Haber Analizi

Zaman gazetesi Hakkâri Çukurca’daki yaşanan saldırı olayını **“SINIRI AŞTILAR”** başlığıyla gazetesinde manşete taşımıştır. Manşette kullanılan başlık iki ayrı anlamı ifade etmektedir; eğer ilk anlamıyla düşünürsek, “sınırı aşarak Türk topraklarına girdiler” anlamı çıkacaktır. İkinci anlamında mecaz bir anlatımla ‘sınırı aşmak’ deyiimi şeklinde kullanılmıştır. Burada da “artık yaptıklarınızda ileri gittiniz” anlamı çıkmaktadır. Zaman gazetesi haberin spotunda olayın hedef kitlesini ve şiddetin niteliğini gösterecek bir söylem tarzını tercih etmiştir. Bunu da şu şekilde yapmıştır: “Asker, sivil, kadın, çocuk demeden katliam yapan PKK önceki gece vahşi yüzünü Çukurca’da gösterdi.”²³¹ Devamında ise olayın nasıl geliştiği ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Burada okuyucunun zihninde teröre karşı kazandırılmak istenen bir düşünce söz konusudur. Bu düşünceye, daha çok ‘katliam, vahşi’ sözcükleriyle ilişkilendirme yapılarak olumsuz bir nitelik kazandırılmıştır. Bunun yanında, terör karşısında saldırılara maruz kalan asker, sivil, kadın, çocuk vurgusu da terörün devlet ve halk üzerindeki olumsuz etkisini gösteren ve terörün metotları hakkında bilgi veren önemli bir detaydır.

Gazetede yine olayla ilişkili olarak yansıtılan diğer alt başlıklar da şu şekildedir: **“Kritik zamanlama”, “Saldırıda cevap bekleyen sorular”, “Baskınlar neden önlenemiyor?”** Burada kullanılan başlıklar gazetecinin amaçları arasında yer alan çok önemli bir sorumluluğu ifade ediyor. Çünkü basında saldırıya yönelik sadece olayın aktarılması konusundaki çaba, çözüme ilişkin herhangi bir artı değer sağlamayacaktır. Ancak olayın sorumlularına yönelik, sorunların çözülmesine yönelik gösterilecek istek ve heyecan terör olaylarının okuyucu açısından daha iyi anlaşılmasını sağlayacak ve artı bir değer kazandıracaktır.

²³¹ “Sınırı Aşıtlar”, Zaman Gazetesi, <http://www.diyemediklerim.org>, 11.05.2014

Kritik zamanlama başlığının içerisinde olayın yaşanmasıyla ilişkili olduğu düşünülen *“Anayasa görüşmeleri, cumhurbaşkanlığı gezisi ve Habur’dan girişlerin yıldönümü”* başlıkları yer almaktadır. İkinci alt haber başlığı da, saldırıda cevap bekleyen sorular şeklindedir. Burada kırmızı renkli yazılarla olayın neden işlendiğiyle ilgili düşündürücü eleştirel bir tavır takınılmıştır.

Bu sorular da şu şekildedir: *“Ağır silahların iki hafta önce sınıra nasıl sokulduğu ve niçin müdahale edilmediği, mobese kameralarının şehir merkezindeki saldırılarla ilgili kayıtların ne durumda olduğu, bunca şehit vermemize rağmen neden teröristlerin ağır zayıat vermediği vb.”* Üçüncü alt başlık haberinde ise baskınların neden son bulmadığına ilişkin iddialar yer almaktadır.

YENİ BAHAR dergisi bugün ve her perşembe gazetenizle birlikte...

İLACA YÜZDE 10 İNDİRİM GE-LİYOR. İlaç firmaları kendilerine verilen bütçeyi aşınca toplam 1,6 milyarlık indirim kararı aldı. Fiyatı 10 liraya aşan ilaçlarda yüzde 10 civarında indirim yapıldı.

KÂBE'YE ADIM ADIM YOLCULUK. Yeni Bahar dergisi bu haftaki sayısında kâyet aşamadan başlayarak kutsal topraklara yolculuğun merhalelerini kapagina taşıdı. Harf harf grafiğiyle anlatıldı. **YENİ BAHAR**

ZAMAN

AP Raportörü Ruyiten: PKK'nın arkasında kimler var?

Çiçek: Anayasa yolundan dönmek yok

Şehit polisler, Kürtçe ağıtlarla uğurlandı

Terör örgütüne tepkiler çığ gibi

Kritik zamanlama

Saldırıda cevap bekleyen sorular

Baskınlar neden önlenmiyor?

Ordu karadan Irak'a girdi

TERÖR ÖRGÜTÜ, ÇUKURCA'DA 7 NOKTAYA EZSAMANLI SALDIRDI: 24 ŞEHİT

SINIRI AŞTILAR

Asker, sivil, kadın, çocuk demeden katliam yapan PKK, önceki gece vahşi yüzünü Çukurca'da gösterdi. Ağır silahların sınırın geçen 250 terörist, 7 ayrı güvenlik noktasına saldırdı. Bir işçiğren ve iki ailesizayla birlikte 24 Mehmetçik şehit düştü. PKK'nın son yıllardaki en kanlı saldırısı, Türkiye'nin teröre karşı keskinleşti. Siyasetçilerden sadatına kadar herkes 'katliama' taret yağdırmıyor.

AKTİF TERÖRİZİN İNHAZI

İNTİKAMI BÜYÜK OLACAK

BOYUN EGMEYİZ

TERÖR ÖRGÜTÜNE

Kritik zamanlama

Saldırıda cevap bekleyen sorular

Baskınlar neden önlenmiyor?

Ordu karadan Irak'a girdi

Resim 3.4. 24 Şehit Terör Saldırısına Ait Zaman Gazetesi Haberi²³²

²³² "Sınırı Aştılar", Zaman Gazetesi, <http://www.diyemediklerim.org>, 11.05.2014

Haberde, bölgede yer alan askeri birliklerin ne kadar olduğu ile ilgili bilgiye yer veren Zaman gazetesi, “*Bu kadar askerin bulunduğu şehirde Dağlıca, Aktütün, Hantepe, Gediktepe ve son olarak Çukurca saldırısı gibi onlarca baskın neden önlenemiyor?*” diye de soruyor. Ayrıca, terör uzmanlarının olayla ilgili görüşlerine başvurularak yaşanan olayların başlıca sebebinin, “*hiyerarşik yapı*” olduğuna da işaret ediyor. Burada aslında bu şekilde bir anlatımla düşünciyi geliştirme yöntemi kullanılıyor.

Yine gazetede orta kısımda yer alan siyasilerin açıklamalarına ilişkin bilgilerin ele alınış biçimi de bizim için önemlidir. Burada yer alan haberlerde özellikle diğer gazetelerde gördüğümüz kadarıyla cumhurbaşkanı ve başbakanın açıklamalarına yer verilmiştir. Gazete, Cumhurbaşkanı Gül’ün, ‘*İntikamı büyük olacak*’ ve Başbakanın Erdoğan’ın, ‘*Boyun eğmeyiz*’ açıklamalarına da yer verilmiştir.

Üçüncü orta başlıkta ise yaşanan terör olayına ilişkin bir kamuoyu tepkisi oluşturulmak istenmiştir. Bu sebeple hem Diyanet İşleri Başkanlığı, hem STK’ lar hem de iş dünyasından gelen açıklamalar bir arada verilmiştir. Son olarak soldaki sütun içerisinde Avrupa’dan olaya dair yapılan değerlendirmeler, Meclis Başkanı Cemil Çiçek’in olayla ilgili ilişkilendirilen anayasa açıklaması olayın hangi konuda nasıl düşünülmesiyle ilgili yönlendirici olabilir. Şehit polislerin, Kürtçe ağıtlarla uğurlanmasıyla ilgili bilgiler de olaya daha kucaklayıcı ve bütünsel bir yaklaşım sergilendiğini göstermektedir.

3.2. GAZETELERE YANSIYAN TERÖR SALDIRISI HABERLERİNE AİT DİĞER ANALİZLER

PKK’lı terörist grubun Hakkâri Çukurca’da 8 ayrı askeri noktaya eş zamanlı gerçekleştirdiği terör saldırısı ile ilgili haber medya tabanında geniş şekilde yer bulmuştur. Gazetelerin bu olaya ilişkin olarak geniş bir şekilde yer vermesinin yanında olayla ilgili özellikle bazı gazetelerin kullanıldığı söylemin duygusal unsurlar ile daha çok çevrili olduğunu görmekteyiz. Gazetelerin bu konuda izleyeceği yöntem toplumda nasıl bir kamuoyu bilincinin yaratılması konusunda yönlendiricidir. Öncelikle şunu söylemeliyiz ki, gazetede kullanılan manşetler, sürmanşetler, alt başlıklar; gazetede haberin nasıl verildiği ve olayın ne kadarının yansıtıldığı; ayrıca olaya yönelik yapılan

söylemler, eleştiriler, göndermeler ve haberi tanıtıcı olarak hangi fotoğrafın kullanıldığı, dikkat edilmesi gereken önemli haber tanıtım unsurlarını oluşturmaktadır. İlk olarak yaşanan terör saldırısına ait kaynak verilerinin aynı olmasına karşın habere yönelik söylemin farklı olması ve bu söyleme uygun olarak olayın haberleştirilmesi asıl üzerinde durmamız gereken konu olacaktır. O halde öncelikle yaşanan olaya dair haberin 4 gazetede de manşetten verildiğini söyleyebiliriz. Posta Gazetesi büyük puntolarla manşetinde kullandığı **“24 ŞEHİT 74 MİLYON YARALI”** başlığıyla söz konusu saldırıda Türkiye’nin birçok yerinden şehit verilmesi durumuyla ilişkilendirilerek olay sonunda yaşanan acının vatanın bütününe ait olduğu şeklinde bir söylem kullanmıştır. Aynı zamanda gazetede bu manşeti tamamlayıcı bir unsur olarak saldırıda şehit olan 24 askerin fotoğrafları ve fotoğraflarının altında küçük harflerle nereli olduklarını ve görevlerinin ne olduğuyla ilgili tanıtıcı bilgi verilerek anlatım daha da derinleştirilmiştir.

Cumhuriyet gazetesi, manşetinde büyük puntolarla ve küçük harflerle şu başlığa yer vermiştir: **“Acı, öfke ve isyan”**.²³³ Başlığa baktığımızda Posta gazetesinden farklı olarak sadece yaşananlar karşısındaki acıyı değil, aynı zamanda yaşananlar karşısındaki öfkeyi ve isyanı da ön plana çıkarmıştır.

Cumhuriyet gazetesinde kullanılan haber fotoğrafı saldırının gerçekleştirildiği bölgeyi tanıtıcı bir nitelik taşımaktadır. Terör haberlerinde kullanılan her malzeme terörün kapsamının daha iyi bilinmesi ve anlaşılması konusunda yardımcı bir görev üstlenmektedir. Ayrıca, fotoğrafta yaşanan terör olayında saldırıya uğrayan Çukurca, Işıklı ve Kekliktepe bölgeleri ön plandadır. Alt kısmında ise Kuzey Irak bölgesi yer almaktadır. Bu bölge üzerinde 8 ayrı noktaya gerçekleştirilmiş saldırı noktaları da resimde belirtilmiştir. Son olarak resimde orduyu temsil eden asker ve savaş uçağı fotoğrafı da kullanılmıştır.

Taraf gazetesi olayla ilgili olarak manşetinde büyük puntolarla, **“SAVAŞA ÂŞIKLARMIŞ”** başlığını kullanmıştı. Başlıkta kullanılan söylem biçimi yaşanan olayla ilgili olarak düşünüldüğünde birbirine karşıt olan ‘savaş ve aşk’ kelimeleriyle ironileştirilmişti. Aynı zamanda başlığın PKK’nın dağ sorumlularından biri olan Karayılan’ın Taraf gazetesine yaptığı mektuplu açıklamasıyla habere farklı bir boyut

²³³ “Acı, Öfke, İsyân”, *Cumhuriyet Gazetesi*, <http://arsiv.gercekgundem.com>, 11.05.2014

kazandırılmıştır. Bunun yanında Taraf gazetesi Karayılan'ın yaptığı açıklama üzerinden üstü kapalı olarak terör örgütünü de eleştirmiştir. Bunu başlıkla da ilişkili olarak '-mış, -miş' söylemiyle yapmıştır. Haberin spotunda ise daha da belirgin olarak analizimizi güçlendiren bir söylem mevcuttur. Bu söylem şu şekildedir: *"Karayılan, Taraf'a mektubunda "Savaşa âşık değiliz" demişti ama PKK'nın dünkü Hakkâri baskınlarında 24 asker yaşamını yitirdi, 18 asker yaralandı".*²³⁴ Haberde kullanılan fotoğrafta bir kadın asker, bir sağlık görevlisi ile birlikte iki kadının yer aldığını görmekteyiz. Fotoğrafta yer alan acı ve üzüntü içerisinde yatan kadına yönelik teselli... Burada göze çarpan özellik fotoğrafın hangi zaman aralığında ve hangi şartlara bağlı olarak çekildiğidir. Çünkü gazetecilik haber değerleri açısından fotoğrafın ilgi çekici ve tanıtıcı bir nitelik taşıması olayın boyutlarını anlatma konusunda her zaman ön plandadır. Ayrıca, burada verilmek istenen mesajın da bir fotoğraf aracılığıyla iyi bir şekilde anlatılabileceğini söyleyebiliriz. Fotoğrafın alt kısmında fotoğrafı tanıtıcı bilgi olarak şu cümlelere yer verilmiştir: *"Hakkâri Çukurca'daki saldırıda hayatını kaybeden Jandarma Üsteğmen Murat Bek'in acı haberi Yozgat'taki baba ocağına ulaştı. Bek'in annesi kendisinden geçti ve 'yavrumu getirin' diye feryat etti."*²³⁵ Haberde kullanılan diğer fotoğraflarda ise saldırıda şehit olan askerlere aittir. Taraf gazetesinde fotoğrafların niceliksel oranı Posta gazetesine nazaran daha azdır.

Zaman gazetesi manşetinde deyimlere dayalı bir söyleyiş özelliği taşıyan şu başlığı kullanılmıştı: **"SINIRI AŞTILAR"**.²³⁶ Burada başlığın hem gerçek hem de mecaz bir özelliklerle kullanıldığını söylemiştik. Bunun yanında gerçek ve mecaz özellikleri taşıyan bu deyim haberde kullanılmasının, haberin algılanış tarzını da etkileyeceğini söyleyebiliriz. Zira haberde kullanılan söylem stilleri, okuyucuda başka bir etki ve yönlendirme alanı oluşturur. Manşette kullanılan söylem biçimi iki ayrı anlam ifade etmektedir. Eğer ilk anlamıyla düşünürsek, *"sınırı aşarak Türk topraklarına girdiler"* anlamı çıkacaktır. İkinci anlamında mecaz bir anlatımla *'sınırı aşmak'* deyimini şeklinde kullanılmıştır. Burada da *"artık yaptıklarınızda ileri gittiniz"* anlamı çıkmaktadır. Haberin spotunda ise söylemi daha da güçlendirebilecek bir şekilde mikro yapıda söylem stili kullanılmaktadır. Asker, sivil, kadın, çocuk unsurlarının kullanımının yanında; katliam, vahşi yüzünü göstermek ve kanlı saldırı

²³⁴ "Savaşa Âşık Olmuş", Taraf Gazetesi, <http://www.sondakika.com>, 11.05.2014

²³⁵ "Savaşa Âşık Olmuş", Taraf Gazetesi, <http://www.sondakika.com>, 11.05.2014

²³⁶ "Sınırı Aştılar", Zaman Gazetesi, <http://www.diyemediklerim.org>, 11.05.2014

sözcüklerinin de bir arada aynı metinde verilerek kullanılmasıyla terör olayına ilişkin olarak nasıl ve kime sorularını cevaplamaktadır. Zaman gazetesinde kullanılan haber fotoğrafı bir gözetleme kulesinde nöbet tutan askere ait bir fotoğraftır. Fotoğraf bize arazi şartları hakkında da bilgi veriyor. Aynı zamanda askeri bölgeye yakın bir şekilde yerleşim yerleri de mevcut durumda gözükmektedir. Ancak bizim burada özellikle ön plana çıkarmamız gereken çok önemli bir bilgi daha vardır, o da Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün saldırıdan yaklaşık bir hafta önce bölgede olmasıdır. Zaman gazetesi bu bilgiyi fotoğrafın alt kısmında kısaca şöyle ifade etmiştir: *“Cumhurbaşkanı Gül 14–15 Ekim tarihlerinde Hakkâri'deki sınır birliklerini ziyaret etmiş, geceyi de Hakkâri Dağ Komando Tugay'ında geçirmişti.”*²³⁷ Devamında Cumhurbaşkanı Gül'ün ziyaretiyle terör örgütünün saldırı bilgisi aynı metin içinde bir arada kullanılmıştır. Gazete haberlerinde yaşanan olaylar ve bu olaylarla birlikte bir arada verilenler birbirinin bağlamında düşünülmelidir.

Posta gazetesi terör saldırısına ilişkin olarak şu alt başlıklara yer vermiştir: **“Acı üstüne acı yaşıyoruz”, “19 asker ağır yaralı”, “İntikamı büyük olacak”**.²³⁸ Haber içeriklerinde ise ilk alt başlıktan itibaren şu bilgiler yer almaktadır, *“Önceki gün Bitlis Güroymak'ta PKK'lı teröristlerin yola önceden döşedikleri bombayı uzaktan kumanda ile patlatması sonucu 5 polis şehit olmuş, 2'si çocuk 4 sivil ölmüştü. Türkiye bu şehitlerin yasını tutmadan dün yine büyük bir saldırı haberi ile sarsıldı.”*²³⁹ Burada başlıkla da uyumlu bir şekilde haber içeriğinde yakın bir zaman içerisinde gerçekleştirilmiş olan bir başka terör saldırısına gönderme yaparak **“Acı üstüne acı yaşıyoruz”** başlığı kullanılmıştır. İkinci alt başlıkta ise, saldırının ne kadar sürdüğü, kaç askerin şehit, kaç askerin yaralandığını yine terör örgütünden kaç kişinin yaşamını yitirdiğinin bilgisi verilmiştir. Son olarak saldırıdan sonra gerçekleştirilen operasyonlarla ilgili bilgi gözümüze çarpmaktadır: *“Saldırının ardından Kuzey Irak'a karadan ve havadan operasyon başlatıldı. F-16'lar Kandil ve Hakurk kamplarını bombaladı. Kobra helikopterler de jandarma özel harekât timlerini Kuzey Irak'ın içlerine indirdi.”*²⁴⁰ Son alt başlıkta ise Posta gazetesi, Cumhurbaşkanı Gül'ün yaptığı bir açıklamadan alıntı yapmıştır: **“İntikamı Büyük Olacak”**. Ayrıca 34 PKK'nın 19

²³⁷ “Sınırı Aştılar”, Zaman Gazetesi, <http://www.diyemediklerim.org>, 11.05.2014

²³⁸ “24 Şehit 74 Milyon Yaralı”, Posta Gazetesi, <http://www.medyatekzip.com>, 11.05.2014

²³⁹ “24 Şehit 74 Milyon Yaralı”, Posta Gazetesi, <http://www.medyatekzip.com>, 11.05.2014

²⁴⁰ “24 Şehit 74 Milyon Yaralı”, Posta Gazetesi, <http://www.medyatekzip.com>, 11.05.2014

Ekim 2009’da ‘*Demokratik Açılım*’ kapsamında Kuzey Irak’taki Kandil ve Mahmur kamplarından Türkiye’ye girdiği bilgisine yönelik ayrıntıyla da habere başka bir boyut kazandırmıştır. Yine asıl dikkat edilmesi gereken durum ise burada gazetenin kurduğu bağlamla ilgilidir. Burada ön plana çıkan başka bir ayrıntıysa, Posta gazetesi saldırının yıl dönümünde yapılmasına dair bilgidir. Tüm bu ayrıntılar terör saldırısının hangi kapsamda düşünülmesi gerektiğini bizlere göstermektedir.

Cumhuriyet gazetesinin kullandığı ikinci önemli büyük başlığında hükümete yönelik eleştirel bir tavır içinde olduğunu görüyoruz. Bunu da kullandığı şu söylemiyle göstermektedir: **“Hükümet acz içinde”**.²⁴¹ Bunun arkasından da bu eleştirel tavrın belirgin bir şekilde devam ettiğini görmekteyiz. Bunlar da şu şekildedir: *“Yıllardır aynı görüntü, bir kez daha, ne yazık ki, böyle daha nereye?”*vb. Ayrıca, Cumhuriyet gazetesi siyasilerin de yaptığı açıklamalar üzerinden de gazetede eleştirel tavır içinde bulunmuş, saldırılar karşısında ne yapılması gerektiği konusunda siyasilerin ağzından tavsiyelerde bulunmuştur. **“Arınç Allah’a havale etti... Erdoğan’ın böyle bir günde “internet andıcıyla” ilgili olarak kendini savunması dikkat çekti...”** ayrıca, **“Meclis bir an önce el koysun”** başlığı altında da bu eleştirel tavır: *“Hükümetin sorunu çözmede ‘çaresizlik’ içinde bir görüntü sergilediğini belirten Kılıçdaroğlu, meclisin duruma el koyup komisyon oluşturarak çözüm üretmesi gerektiğini söyledi. Bahçeli ise “Kanlı sonuç AKP’nin eseri. OHAL ilan edilsin” dedi.*”²⁴² Burada şunu görmekteyiz, bazen yapılmak istenen eleştiriler meşru bir zeminde yapılması gerektiğinden dolayı siyasilerin açıklamaları üzerinden bu işin yapıldığını görmekteyiz. Bu kısımda son olarak Cumhuriyet gazetesi BDP’nin *“Saniye kaybetmeden savaşı durdurun”, “Bu bir savaş”, “Hangi taraftasınız”,* açıklamalarına da yer vererek gazetecilik mantığına uygun bir şekilde hareket etmiştir. Çünkü böyle önemli bir olayda tek bir görüşün düşüncesini vermek hem adaletsiz hem de eksik olacaktır. Gazetede göze çarpan önemli başlıklardan bir diğeri ise, **“Teröre lanet yağdı”** alt başlığıdır. İçeriğinde Çukurca’da 24 askerin, Güroymak’ta da 5 polisin şehit olması ve 4 sivilin hayatını kaybetmesiyle ilgili bilgiler mevcuttur. Ama burada yine dikkat edilmesi gereken şu ayrıntılar bizim için nispeten daha fazla önem taşımaktadır. *“Terör örgütü lanetlenirken hükümete de*

²⁴¹ “Acı, Öfke, İsyan”, Cumhuriyet Gazetesi, <http://arsiv.gercekgundem.com>, 11.05.2014

²⁴² “Acı, Öfke, İsyan”, Cumhuriyet Gazetesi, <http://arsiv.gercekgundem.com>, 11.05.2014

*öfke vardı”, “Gazi ve şehit yakınları, Başbakanlık Merkez Binası’na yürümek istedi. Polis müdahalesiyle karşılaşan gazilerden bazıları gözyaşlarını tutamadı.”*²⁴³

Burada, gerçekleşen terör saldırısına karşı gösterilen öfkeyi hükümete karşı da gösterilen bir tepki olarak farklı bir söyleme başvurulmuş ve gazi yakınlarına yönelik yapılan müdahale karşısında halkın çaresizliği bazı gazilerin gözyaşlarıyla ifade edilmiştir. **“Elif’i de terör aldı”** alt başlığında ise saldırıda ağır yaralanan 10 yaşındaki Elif Eraslan’ın yaşam mücadelesini kaybetmesiyle ilgili bilgiler yer almaktadır.

Burada terör saldırısı karşısında etkilenen kişilerin yaşları, cinsiyetleri terör saldırısının okuyucu üzerindeki etki derecesini etkileyecektir. Diğer bir başlıkta içeriğiyle birlikte askerlerin de başında bulunduğu şehitlerin cenazesini gösteren bir fotoğrafla ilişkilendirilerek anlatılmıştır. Başlık, **“Böyle daha nereye?”** sorusu sorularak oluşturulmuştur. İçeriğinde de terör saldırısının ardından son fotoğraf şeklinde bir ifadeyle, saldırı sonrasında yaşanan acılar, gözyaşları ve annelerin feryadı vb. ayrıntıları kullanılarak teröre karşısındaki halkın içinde bulunduğu tabloyu netleştirmektedir. Duygusal, dokunaklı, acılı ve derin bir üzüntü içeren metin yapıları okuyucuda sempatik bir yaklaşım (yani acıyı yaşayanın acılarına ortak olma) davranışını oluşturur. Hatta bunun bir diğer boyutu olarak da okuyucu farklı şekillerde öfke ve tepki derecesine götürebilir.

Son alt başlığımızda **“Sadece lanet yetmiyor...”** şeklindedir. Başlığın söylem biçimi ve kullanılan üç nokta bir nevi kişide şu düşüncüyü oluşturabilir: *“Evet terör karşısında hiçbir zaman boynumuzu eğmeyeceğiz ama yaşanan terör saldırıları karşısında da çözümsüz yollara da artık başvurmamalıyız.”*²⁴⁴ Üç noktada da *“Daha söylenecek çok şey var ama”* anlamı çıkmaktadır. Haberin içeriğinde de yaşanan olaylar sonucunda ortaya çıkan durumu ifade edici sözler kullanan Cumhuriyet gazetesi yukarıda yaptığımız analizimizi destekleyici duruma işaret eden şu sayısal verileri kullanmıştır. *“Saldırılarda yaşamını yitiren, ikisi çocuk 4 yurttaşımızla, yaralanan 19 Mehmetçiği de dikkate alırsak, bölücü terörün 1990’lardaki düzeyine benzer bir konumuna dönüştüğü ortaya çıkıyor. 2001 yılında teröre şehit verilmemişken, 2002*

²⁴³ “Acı, Öfke, İsyan”, Cumhuriyet Gazetesi, <http://arsiv.gercekgundem.com>, 11.05.2014

²⁴⁴ “Acı, Öfke, İsyan”, Cumhuriyet Gazetesi, <http://arsiv.gercekgundem.com>, 11.05.2014

yılında 6 şehitle başlayan bilanço, her yıl giderek yükselmiştir. 2010 yılında 141'e ulaşan şehit sayısı, bu yılın 10 ayında da 110 olmuştur.”²⁴⁵

Taraf gazetesinde genel olarak alt başlıklarda kullanılan bilgiler diğer gazetelerde yaklaşık olarak verilen bilgilerle aynıdır. Burada biraz daha farklı olan şu üç alt başlık üzerinde durmamız daha yerinde olacaktır. Bu başlıklar: **“Katırlarla üç gün silah taşımışlar”**, **“PKK'nın saldırıları Kürdistan halkına karşı”**, **“Her şeye rağmen Anayasa.”**²⁴⁶ Bu alt başlıklardan, **“Katırlarla üç gün silah taşımışlar”** başlığıyla başlarsak başlıktan itibaren şu bilgilerin ön plana çıkarıldığını görürüz, **“PKK'ların tam üç gün boyunca katırlarla başta ağır silahlar olmak üzere çok sayıda silahı saldırı bölgelerine taşıdığı öğrenildi.”**²⁴⁷ Burada Taraf gazetesinin de haberleştirdiği veriler aynı zamanda, **‘saldırının nasıl oluşturulduğu’** ile ilgili bir fikri de vermektedir. **“PKK'nın saldırıları Kürdistan halkına karşı”** başlığının içeriğinde ise Taraf gazetesi, Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi Başkanı Mesud Barzani'nin şu açıklamalarına yer vermiştir: **“...saldırıları ‘suç eylemi’ diye nitelendirdi ve bu saldırıların “Kürdistan halkının çıkarlarına karşı” olduğunu açıkladı.** Burada gazetenin haber içeriğinde de gördüğümüz ve gazetede haberde yer verilen şu söylemi de gözden kaçırmamalıdır. **“Kürdistan halkı”, “Kürdistan halkının çıkarları”.** Diğer gazetelerin ilk sayfa haber içeriklerinde bu tür bir yaklaşımla karşı karşıya kalmıyoruz. Yaşanan saldırının bir nevi Anayasa çalışmalarını engellemek olduğunu ifade eden son başlığımız da şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: **“Her şeye rağmen Anayasa”.**

Haber içeriğinde ise, TBMM Başkanı Cemil Çiçek'in, saldırının Anayasa çalışmalarına yönelik bir engelleme veya bir yavaşlatma olduğuna ilişkin yaptığı açıklama vardır. Saldırı Çiçek'in Anayasa çalışmalarına yönelik açıklamalarıyla gazetede başka bir boyuta taşınmıştır. **“Acımız ne kadar büyük olursa olsun içimize gömeceğiz. Şartlar anayasa çalışmamızı ne kadar zorlaştırırsa zorlaştırsın girdiğimiz bu yoldan dönmek yok.”**²⁴⁸

Son olarak bu kısımda Zaman gazetesinin başlıklarına göz attığımızda terör saldırılarına ilişkin önemli sorulara rastlıyoruz. Başlıklarda hem saldırının tespit edilmesine yönelik sorulara hem de saldırıya ilişkin yapılmış açıklamalarla

²⁴⁵ “Acı, Öfke, İsyan”, Cumhuriyet Gazetesi, <http://arsiv.gercekgundem.com>, 11.05.2014

²⁴⁶ “Savaşa Âşıklaştım”, Taraf Gazetesi, <http://www.sondakika.com>, 11.05.2014

²⁴⁷ “Savaşa Âşıklaştım”, Taraf Gazetesi, <http://www.sondakika.com>, 11.05.2014

²⁴⁸ “Savaşa Âşıklaştım”, Taraf Gazetesi, <http://www.sondakika.com>, 11.05.2014

karşılaşıyoruz. Öncelikle, **“Baskınlar neden önlenemiyor?”** başlığı, okuyucuyu soruların cevabına daha da yaklaştırmaktadır. Devamında ise, *“Hakkâri’deki saldırı, ihmal iddialarını da beraberinde getirdi. İl alay komutanlığının yanı sıra Çukurca ile Şemdinli’de birer tugay, Yüksekova’da bir tümenin bulunduğu Hakkâri’de yaklaşık 40 bin asker görev yapıyor. Hal böyle iken, kamuoyu, “bu kadar askerin bulunduğu şehirde Dağlica, Aktütün, Hantepe, Gediktepe ve son olarak Çukurca saldırısı gibi onlarca baskın neden önlenemiyor?”*²⁴⁹ şeklindeki sorusu bazı konulara ışık tutma hususunda önemli bir çaba olarak görünüyor. Bu kısımda Zaman gazetesinin ihmal diye nitelendirdiği olayların sorumlularına yönelik yaklaşımı da gözden kaçırılmamalıdır. Yine Zaman gazetesinin olaya ilişkin sorduğu soruyu kamuoyunun sorduğuna dair kullandığı söylem, söylemi meşru bir zemine çekme çabası olarak da düşünülebilir. **“Saldırıya cevap bekleyen sorular”** başlığında, kırmızı renklerle bir giriş oluşturmuştur. Zaman gazetesi, ağır silahların iki hafta boyunca sınırdan sokulduğu, yaklaşık bir hafta öncede termal kameralardan geçişleri tespit ettiği iddiasına yer vermiştir. Gazete haberi şöyle sürdürüyor: *“ Ortada istihbarat zaafı yoksa neden müdahale edilmedi?”*.²⁵⁰ Ayrıca şehir merkezindeki mobese kameralarının şehir merkezindeki saldırılara karşı neden takılmadığını, Kato ve Kavaklı operasyonlarına misilleme yapılacağı belli iken, niçin hazırlıksız yakalandığını, bunca şehide rağmen teröristlerin neden ağır zayıat vermediğini de soruyor. Buradaki soruların, dikkat edildiği zaman ağırlıklı olarak güvenlik güçlerine yönelik olarak sorulduğu göze çarpıyor. Diğer **“Kritik zamanlama”**, başlığında bahsedilen konular yer yer diğer gazetelerde de gördüğümüz ve saldırılarla ilişkilendirilen bilgilerle oluşturulmuştur. Zaman gazetesi saldırının ilişkilendirildiği bu konular şöyledir: *“Anayasa görüşmeleri, Cumhurbaşkanının gezisi, Habur’dan girişlerin yıl dönümü”*. Saldırının bu konularla ilişkilendirilerek verilmesi dikkat çekicidir. Zaman gazetesi devamında, saldırıya ilişkin orta kısımda yeşil zemin üzerinde siyasilerin açıklamalarına ve farklı seslerle saldırıya karşı duyarlılığı da yansıtan açıklamalara yer vermiştir. Sırasıyla yukarıdan aşağıya doğru ilk olarak Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün, **“İntikamımız büyük olacak”** açıklaması bulunmaktadır. İçeriğinde de Cumhurbaşkanı Gül’ün şu açıklamaları dikkat çekmektedir: *“Bize bu acıyı çektirenler, misliyle çekecek. Bunlara yataklık edenler de derslerini çıkarmalı ve neticelerine katlanmalıdır. Bütün dünya şunu bilmeli ki; Türkiye bu terörle sonuna*

²⁴⁹ “Sınırı Aştılar”, Zaman Gazetesi, <http://www.diyemediklerim.org>, 11.05.2014

²⁵⁰ “Sınırı Aştılar”, Zaman Gazetesi, <http://www.diyemediklerim.org>, 11.05.2014

kadar mücadele edecek.”²⁵¹ Bir diğer başlıkta ise, Başbakan Erdoğan’ın açıklamasıyla oluşturulmuş **“Boyun eğmeyiz”** alt başlığını görmekteyiz. Burada hemen şunu da ifade etmek gerekirse, Cumhuriyet gazetesi de aynı konuya ilişkin Başbakan’ın açıklamasına biraz daha geniş şekilde yer vererek hükümeti şöyle eleştirmişti: *“Erdoğan’ın böyle bir günde “internet andıcıyla” ilgili olarak kendini savunması dikkat çekti...”* Ancak Zaman gazetesi açıklamayı daha çok gerçekleştirilen olayla sınırlı tutmuştur. Başbakan’ın açıklamasına şu cümlelerle yer verilmiştir: *“Dost, düşman bilsin, hiçbir saldırıya boyun eğmeyiz. Vatan toprağının tek parçasını feda etmeyiz. İktidarıyla milletiyle bir milim geri çekilmeyiz. Her kim ki teröre açık ve gizli destek veriyorsa, enselerindeyiz.”*²⁵² Burada siyasi kanatın saldırıyla ilgili görüşlerinin haberleştirilerek verilmesindeki temel amacın haberin söylemini güçlendirerek olayın şiddetini ve önemini belirtmektir. Çünkü açıklamayı kimin yaptığı ve mesleki derecesinin ne olduğu önemlidir. Bu kısımdaki son başlık, **“Terör örgütüne tepkiler çığ gibi”** şeklindedir. Burada da özellikle kamuoyunun önemli unsurlarını oluşturan, sivil toplum kuruluşları (STK), İş dünyası, Diyanet İşleri Başkanlığı gibi kanatların görüşlerine yer verilerek saldırı sonrası büyüyecek tepkilerin hafifletilmeye çalışıldığı söyleyebiliriz. Bunu da, örneğin; Diyanet İşleri Başkanlığı’nın, *“Kardeşliğimizi dünyaya gösterme günüdür.”* Güneydoğu’daki STK’lar, *“Kaos eylemlerini nefretle kınıyoruz. Provokasyonlara gelmeyelim.”*²⁵³ söylemleriyle daha iyi bir şekilde görmekteyiz.

Zaman gazetesi, ayrıca saldırıyla ilgili olarak TBMM Başkanı Cemil Çiçek’in Anayasaya dair açıklamasını, *“Çiçek: Anayasa yolundan dönmek yok”* şeklinde vermiştir. Burada şunun altını çizmeliyiz ki gerçekleştirilen terör saldırısıyla ilgili herhangi bir ilişkilendirme, yönlendirme çabasını da akıllara getirebilir. Son başlık ise, **“Şehit polisler, Kürtçe ağıtlarla uğurlandı”** şeklindedir. Haberde, bombalı saldırı sonucu şehit olan 5 polisin Bitlis’te düzenlenen cenaze törenin ardından memleketlerine gönderilmesi ile ilgili bilgiler yer alıyor. Devamında ise, törende gözyaşları sel olurken, cenazelerin Türkçe ve Kürtçe ağıtlarla uğurlandığı belirtiliyor. Gazetelerin, haberin okuyucu tarafından nasıl algılanmak istenilmesi konusundaki çabası çok önemli bir konudur. Çünkü burada okuyucu kitlesinin üzerinde oluşturulacak etki ve bırakılmak

²⁵¹ “Sınırı Aştılar”, Zaman Gazetesi, <http://www.diyemediklerim.org>, 11.05.2014

²⁵² “Sınırı Aştılar”, Zaman Gazetesi, <http://www.diyemediklerim.org>, 11.05.2014

²⁵³ “Sınırı Aştılar”, Zaman Gazetesi, <http://www.diyemediklerim.org>, 11.05.2014

istenilen izlenim aynı zamanda olayın kamuoyunda nasıl algılanması ve tepkilerin nasıl gösterilmesi konusunda da belirleyici olacaktır.

3.3. BİNGÖL-MUŞ KARAYOLUNDA GERÇEKLEŞTİRİLEN SALDIRI İLE İLGİLİ HABER ANALİZLERİ

Terör olaylarının yaşandığı bölgelerde hâkim olan korku ve panik havası medyanın kullandığı görsel ve söylemsel dille de yakından ilgilidir. Basına yansıyan terör haberlerinin görsel ağırlıklı sunumu haberlerin de görsel olarak zihinlere kazınmasına neden olmaktadır. Görsel malzemelerle oluşturulan haberler hatırlanma konusunda yazılı haberlere göre daha da etkilidir.

Terör haberleri yayın organlarının haber anlayışlarına ve ideolojilerine göre farklı niteliklerde ve niceliklerde yansıtılabilir. Daha çok toplumun genel kısmına yönelik yayınlanan haberlerde görsel malzeme yazılı malzemedan daha da ağırlıkta görünmektedir.

Medyanın temel görev ve sorumlulukları vardır. Bu görev ve sorumlulukları içerisinde kamuoyunu doğru haberlerle doğru bilgilendirmek, haberi objektif bir şekilde vermek, haberde somut gerçeklik ve doğruluk ilkesini atlamamak gibi etik ilkeleri yer almaktadır. Bu ilkeler amacına uygun olarak kullandığında ilkeli habercilik anlayışı gelişecektir. Gündemdeki olaylara ilişkin taraflı, eksik ve çarpıtılmış bir şekilde yapılacak bilgilendirme toplum tabanlarında ortak bir düşünce ve hareket oluşturmaz. Kitle iletişim araçlarının en temel görevi, yeni ve dikkat çekici haberleri yanlışa ve abartıya kaçmadan yansıtmak olmalıdır.²⁵⁴

3.3.1. Posta Gazetesi, Bingöl-Muş Karayolunda Gerçekleştirilen Terör Saldırısına Ait Haber Analizi

Tarih 18 Eylül 2012 Salı. Bingöl'de gerçekleştirilen saldırıyla ilgili olarak Posta gazetesi olaya geniş şekilde yer veriyor ve olayla ilgili olarak da bizlere şu bilgileri aktarıyordu: *“Bingöl-Muş karayolunda izinden dönen ve silahsız olan 200 Mehmetçik görev yerlerine yine zırhsız araçlarla yollanıyordu. 3 terörist bu araçlardan birini*

²⁵⁴ Seçil Banar, *Medyada Temel Ayrımlar ve Etiğe İlişkin Değerler*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, No: 1961, 2013, s. 5

roketatarlarla vurdu, uzun namlulu silahla taradı: saldırıda 9 asker şehit düştü, 71 de yaralı var."²⁵⁵ Bu ifadelerde, olayın neden yaşandığına yönelik bir gerçeği ifade eden söyleme dikkat etmek gerekir. Bu gerçek, gazetenin de 'yine' söylemiyle bir ihmal fikrini uyandırarak kendini göstermektedir. Basında kullanılan her sözcük haberin kapsamını, bağlantılarını, nasıllarını ve niçin'lerini ve bunlara yönelik sergilenecek davranışları çok özel bir biçimde gösterebilme özelliğine sahiptir.

Bingöl-Muş karayolunda gerçekleştirilen terör saldırısı haberini Posta gazetesi büyük puntolar halinde, **"51 SAAT SONRA AYNI BÖLGEDE AYNI HAIN PUSU"** manşetiyle gazetesine taşımıştır. Manşetin sol kısmında kırmızı zemin üzerinde, yaşanan olayın nasıllığı ve sonucuyla ilgili bilgi verilmektedir. Bu bilgi aynen şöyledir: *"İzinden dönen ve silahsız olan 200 Mehmetçik'e teröristler saldırdı: 9 şehit."*²⁵⁶ Ayrıca gazetede farklı zamanlarda gerçekleştirilen iki olayla ilgili görsel göndermeler yapılması olayın görüldüğünden daha farklı düşünülmesi gerektiğini göstermektedir.

²⁵⁵ "51 Saat Sonra Aynı Bölgede Aynı Hain Pusu", *Posta Gazetesi*, <http://www.saglikbank.org>, 11.05.2014

²⁵⁶ "51 Saat Sonra Aynı Bölgede Aynı Hain Pusu", *Posta Gazetesi*, <http://www.saglikbank.org>, 11.05.2014

Resim 3.5. Bingöl-Muş Karayolunda Gerçekleştirilen Terör Saldırısı *Posta Gazetesi* Haber²⁵⁷

Bu benzerlikler; olayın yaklaşık aynı bölgede gerçekleşmesi, güvenlik güçlerine ait sevkiyat araçlarının olması, araçların zırhsız olması ve saldırganların yine yakalanamaması ile ilgilidir. Gazete bu göndermeyi şöyle yapmıştır: “Zırhsız midibüse bindirilmiş polisler Bingöl karayolunda geçen Pazar saldırıya uğramıştı. 8 polis şehit olmuştu. Bu acıdan 51 saat sonra aynı bölgede ikinci terör saldırısı yaşandı.”²⁵⁸ Devamında, saldırıda 9 askerin şehit, 71 askerin de yaralı olmasıyla ilgili

²⁵⁷ “51 Saat Sonra Aynı Bölgede Aynı Hain Pusu”, *Posta Gazetesi*, <http://www.saglikbank.org>, 11.05.2014

²⁵⁸ “51 Saat Sonra Aynı Bölgede Aynı Hain Pusu”, *Posta Gazetesi*, <http://www.saglikbank.org>, 11.05.2014

bilgi verilmektedir. Gazetede haberin alt başlıkları ise şu şekildedir: “24 saat nöbetten sonra, Aynı hainler olabilir, Konvoyda 10 zırhlı araç, Otomobille kaçtılar.”²⁵⁹ Bu başlıklarda da olayın nasıl olduğuyla, muhtemelen aynı kişilerin olayı gerçekleştirdiğiyle, konvoy içerisinde yer alan zırhlı araçlarla ve olayı işleyenlerin nasıl kaçmış olabileceğiyle ilgili ayrıntılar yer almaktadır.

3.3.2. Cumhuriyet Gazetesi, Bingöl-Muş Karayolunda Gerçekleştirilen Terör Saldırısına Ait Haber Analizi

Cumhuriyet gazetesi Bingöl-Muş karayolu üzerinde askeri araca düzenlenen terör saldırısı olayını eleştirel bir biçimde “*Ülke ne hale geldi*” şeklinde vermiştir. Başlığın üst kısmında haberle ilgili ikinci kez eleştirel tavrını şu şekilde sürdürmüştür, “*Her gün evlat acısı yaşayan Türkiye teröre 9 şehit daha verdi*”.²⁶⁰

Haberin alt başlıklarında sağdan itibaren, ‘*200 asker izinden dönüyordu*’, ‘*Terör tuzağında istihbarat zafiyeti*’, başlıkları göze çarpmaktadır. 200 asker izinden dönüyordu alt başlığında ise şu yaklaşım tarzı bizim dikkatimizi daha çok çekmektedir: “*Terörün arttığı bir dönemde 200 askerin bir arada sevk edilmesi ‘Başka yöntem bulunamaz mıydı?’ sorusunu akıllara getirdi.*”²⁶¹

Terör tuzağında istihbarat zafiyeti şeklinde verilen haberde ise “... askeri konvoyla yönelik saldırı, istihbarat zafiyetini ve karayollarının terör örgütünün denetiminde olduğu iddiasını yeniden gündeme getirdi. Başbakan Erdoğan ve Genelkurmay Başkanı özel bir saldırıdan sonra olduğu gibi yine bir araya geldi.”²⁶²

Burada, gazete yaşanan olayla ilgili çok önemli noktaların üzerinde durmuştur. Bu husus da daha çok yaşanan olayın ihmalen kaynaklandığına yöneliktir. Ancak burada Cumhuriyet gazetesinin kullandığı şu ayrıntılarda okuyucuya olay hakkında farklı bir düşünsel ve sorgulama alanı oluşturmaktadır. Bunlar, ‘*istihbarat zafiyeti, yol denetimi ve kontrolleri, askerilerin sevkiyat yöntemi*’ vb. konularına yöneliktir.

²⁵⁹ “51 Saat Sonra Aynı Bölgede Aynı Hain Pusu”, *Posta Gazetesi*, <http://www.saglikbank.org>, 11.05.2014

²⁶⁰ “Ülke Ne Hale Geldi”, *Cumhuriyet Gazetesi*, <http://www.gazeteoku.name.tr>, 11.05.2014

²⁶¹ “Ülke Ne Hale Geldi”, *Cumhuriyet Gazetesi*, <http://www.gazeteoku.name.tr>, 11.05.2014

²⁶² “Ülke Ne Hale Geldi”, *Cumhuriyet Gazetesi*, <http://www.gazeteoku.name.tr>, 11.05.2014

Gazetenin sol tarafında kırmızı bir zemin üzerine **‘tuhaf sözler’** başlığıyla bir söylem dikkatimizi çekmektedir. Buradaki söylem, başka bir şehit olayının haberine aittir. Söylem de yetkili bir bakanın açıklamalarıyla ironileştirilmiştir. Cumhuriyet gazetesi, bu söylemi, hükümet kanadından Bakan Şahin’in sözlerini kullanarak yapmıştır.

Resim 3.6. Bingöl-Muş Karayolunda Gerçekleştirilen Terör Saldırısı Cumhuriyet Gazetesi Haberî²⁶³

Ayrıca, bu söyleminden dolayı bakanı da üstü kapalı bir şekilde eleştirmiştir. Bunu da İçişleri Bakanı Şahin'in kendi açıklamasıyla şu şekilde yapmıştır: *"İçişleri*

²⁶³ “Ülke Ne Hale Geldi”, *Cumhuriyet Gazetesi*, <http://www.gazeteoku.name.tr>, 11.05.2014

Bakan Şahin, Afyon'daki patlamada şehit olan 25 askerden Çuğun'un Iğdır'daki ailesini ziyaret etti. Taziye çadırında açıklama yapan Şahin, 'her şey nasip işi. Uzun yaşamak da genç yaşta şehit olmak da nasip işidir' dedi."²⁶⁴ Aslında burada iki farklı olay yaşanmasına rağmen hükümetin olaylar karşısındaki düşüncenin ve yaklaşımının bu şekilde olduğu düşünülecek bir kullanım sergilenmiştir.

3.3.3. Taraf Gazetesi, Bingöl-Muş Karayolunda Gerçekleştirilen Terör Saldırısına Ait Haber Analizi

Taraf gazetesi Bingöl-Muş karayolunda gerçekleşen terör saldırısı olayını sürmanşetten ***"Otobüse bindirip ölüme gönderdiler: 10 ölü, 70 yaralı"*** başlığıyla vermiştir. Yine gazetede kırmızı büyük parantezler içerisinde sağ üst köşede, ***"Sivil otobüslerde 200 asker"*** şeklinde eleştirel bir söylem geliştirilmiştir.

Sürmanşetin altında yer alan spotta yaşanan olayla ilgili diğer bilgiler de verilmektedir. Devamında haber üç ok şeklinde oluşturulmuş giriş bölümleri dikkati çekmektedir. Bu detaylarda, yakın bir zamanda yaklaşık aynı bölgede gerçekleştirilmiş başka bir terör saldırısı örnek verilerek olaya farklı bir bakış açısı kazandırılmaya çalışılmış, yine PKK'nın olayı nasıl işlediğiyle ilgili ayrıntılar kullanılmış ve ayrıca yetkililerin olayla ilgili açıklamalarına da yer verilmiştir.

Haberin diğer bir önemli başlığında saldırı Taraf gazetesinde ***"İkinci bir katliam"*** olarak değerlendirilmiştir. Saldırının *'katliam, vahşet'* vb. sözcüklerle nitelendirilmesi hem toplumsal korkunun harekete geçirilmesini hem de okuyucunun bilinçaltında derinlemesine bir iz bırakılmasına neden olmaktadır. Ayrıca bu haber içeriğinde yine Bingöl'de 1993 yılında yaşanan terör saldırısıyla ilgili şehit olan 33 askerin örneği yaşananlara yönelik okuyucunun tepkisinin, tavrının ve konulara ilişkin yaklaşımının farklı olmasına da yol açabilir bir durumdadır.

Bu durumu ise haber içeriğinde Taraf gazetesi ***"dönem farklı ama"*** başlığı altında şu şekilde yapmaktadır: *"PKK, sonradan çokça tartışılan bir eylemde yine izinden*

²⁶⁴ "Ülke Ne Hale Geldi", Cumhuriyet Gazetesi, <http://www.gazeteoku.name.tr>, 11.05.2014

dönen silahsız askerleri taşıyan bir midibüsü durdurmuş ve 33 askeri kurşuna dizmişti.”²⁶⁵

Son başlığımızda ise açık ve geniş bir araziye gösteren fotoğrafla birlikte **“Ovada vurdular”** başlığı yer almaktadır. Başlık altında yer alan haberde, saldırı olan bölgenin konumu, güvenlik güçlerinin bölgedeki yoğunluğu ve saldırıyla ilgili önemli bilgiler yer almaktadır. Burada göz önüne alınacak her detay olayın daha da kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlayacaktır.

Resim 3.7. Bingöl-Muş Karayolunda Gerçekleştirilen Terör Saldırısı *Taraf* Gazetesi Haber²⁶⁶

²⁶⁵ “Otobüse bindirip ölüme gönderdiler: 10 ölü, 70 yaralı”, *Taraf* Gazetesi, <http://www.tumhaber.com.tr>, 11.05.2014

²⁶⁶ “Otobüse bindirip ölüme gönderdiler: 10 ölü, 70 yaralı”, *Taraf* Gazetesi, <http://www.tumhaber.com.tr>, 11.05.2014

Onun için gazete bu ayrıntılara yönelik bilgiler haber analizi açısından çok değerli olacaktır. Bu konu da gazetede şu bilgiler dikkat çekicidir. “Saldırının yapıldığı köyde çoğunlukla koruyucu köyleri var ve bölge geniş bir ova üzerine kurulu. Yakında ise iki jandarma karakolu bulunuyor. Bölgede gülbahar barajı nedeniyle sıkı bir güvenlik uygulaması var. Askerlerin sivil araçlarla hava yerine kara yolundan birliklerine götürülmesi ise saldırıya ve ölümlere davetiye çıkardı.”²⁶⁷

3.3.4. Zaman Gazetesi, Bingöl-Muş Karayolunda Gerçekleştirilen Terör Saldırısına Ait Haber Analizi

Resim 3.8. Bingöl-Muş Karayolunda Gerçekleştirilen Terör Saldırısı Zaman Gazetesi Haberi ²⁶⁸

²⁶⁷ “Otobüse bindirip ölüme gönderdiler: 10 ölü, 70 yaralı”, *Taraf Gazetesi*, <http://www.tumhaber.com.tr>, 11.05.2014

²⁶⁸ “PKK Silahsız Erleri Vurdu: 10 Şehit, 70 Yaralı”, *Zaman Gazetesi*, <http://www.gazeteoku.name.tr>, 11.05.2014

Zaman gazetesi Bingöl-Muş karayolu üzerinde yaşanan olayı gazetesinin alt kısmında diğer incelediğimiz gazetelere oranla ilk sayfada ama daha az oranda yer ayırmıştır. Yaşanan olaya yönelik tek dikkat çekici bilgi, “*PKK, silahsız erleri vurdu, 10 şehit, 70 yaralı*”,²⁶⁹ şeklindedir.

Haber içeriğinde olayla ilgili ayrıntılar yer almaktadır. Söz konusu haberdeki Zaman gazetesinin kullandığı fotoğrafın haberi tanıtıcı nitelikte olması dikkat çeken bir unsurdur. Saldırıya uğrayan otobüs, yine olaya müdahale için bölgeye gelen güvenlik güçleri, itfaiye aracı, arazi yapısı vs. gibi olayı özetleyici bir fotoğraf kullanılmıştır.

3.4. BİNGÖL-MUŞ KARAYOLUNDA GERÇEKLEŞTİRİLEN TERÖR SALDIRISINA İLİŞKİN DİĞER ANALİZLER

Bingöl-Muş karayolu üzerinde birliklerine katılmak için Elazığ’da toplanan 200 sivil silahsız askerin zırhlı araçlar eşliğinde 3 otobüs ve 2 minibüsle seyir halindeyken roketatarlı saldırıya uğraması sonucunda 9 asker şehit olmuş, 4’ü ağır 71 askerde yaralanmıştır. Gerçekleştirilen saldırı basında önemli bir etki yaratmış olsa da, bu etkinin her gazetede de aynı düzeyde olmadığını görmek mümkündür. Posta gazetesi yaşanan bu olaya ilişkin, büyük puntolarla, zamana da vurgu yaparak şu manşeti kullanmıştır: “**51 SAAT SONRA AYNI BÖLGEDE AYNI HAIN PUSU**”. Manşetin sol tarafında ise kırmızı zemin üzerinde ‘flaş, flaş, flaş, şok, şok, şok’ hissini uyandıracak saldırı sonucunda olay durumuna ilişkin ayrıntılar yer almaktadır. Bu ayrıntılar, “**İzinden dönen ve silahsız olan 200 Mehmetçik’e teröristler saldırdı: 9 ŞEHİT**” şeklindedir. Manşetin alt kısmında ise gazetede farklı zamana ama aynı konuya ilişkin fotoğraflar yer almaktadır. Fotoğraflarda, farklı zamanlarda ama aynı bölgede saldırıya uğramış araçların resimleri görülmektedir. Araçların fotoğrafına bakıldığında terörün güvenlik güçleri üzerine gerçekleştirdiği saldırının şiddeti de anlaşılabilir. Ancak bizim burada görmemiz gereken çok önemli bir ayrıntı vardır. O ayrıntı ise saldırının zamanlamasıyla ilgilidir. Ayrıca, Posta gazetesinin kullandığı fotoğraflara ait olarak saldırıya uğrayan araçların zırhsız olmasıysa işin diğer bir boyutunu göstermektedir. Gazetenin spotunda ise, iki fotoğraflı haberin birbirleriyle bağlantısını kuran şu bilgiler göze çarpmaktadır: “*Zırhsız midibüse bindirilmiş polisler Bingöl karayolunda geçen*

²⁶⁹ “PKK Silahsız Erleri Vurdu: 10 Şehit, 70 Yaralı”, Zaman Gazetesi, <http://www.gazeteoku.name.tr>, 11.05.2014

*pazar saldırıya uğramıştı. 8 polis şehit olmuştu. Bu acıdan 51 saat sonra aynı bölgede ikinci terör saldırısı yaşandı. İzinden dönen ve silahsız olan 200 Mehmetçik görev yerlerine yine zırhsız araçlarla yollanıyordu. 3 terörist bu araçlardan birini roketatarlarla vurdu, uzun namlulu silahlarla taradı: 9 asker şehit, 71 asker yaralı”.*²⁷⁰

Cumhuriyet gazetesi ise, yaşanan terör saldırılarına yönelik tepkisini şu şekilde belirtmiştir: **“Ülke ne hale geldi.”** Başlığın üst kısmında da bu sözünü açıklayıcı şu bilgiye yer vermiştir: *“Her gün evlat acısı yaşayan Türkiye teröre 9 şehit daha verdi.”*²⁷¹ Gazetede kullanılan fotoğraf, saldırının gerçekleştiği aracı ve gerçekleştirildiği bölgeyi tanıtıcı, geniş bir alanı da gözler önüne seriyor. Fotoğrafın alt kısmında ise küçük harflerle olaydan sonra yaşanan duruma ilişkin şu bilgilere dikkat çekmektedir: *“Seyir halinde olan askeri konvoyla düzenlenen saldırıda bir otobüs ateş topuna döndü. Yaralı sayısının çok olması üzerine bölgeye ambulanslar gönderilirken çevre illerdeki hastanelerde alarma geçirildi.”*²⁷²

Taraf gazetesinde biraz daha belirgin bir şekilde göze çarpan ve söyleminde ihmal durumunu ifade edici şu sürmanşeti kullanmıştır: **“Otobüse bindirip ölüme gönderdiler: 10 ölü, 70 yaralı”.**²⁷³ Taraf gazetesinin şehit ve yaralı durumuna ilişkin verdiği rakamların diğer gazetelerden biraz daha farklı olduğu gözlenmektedir. Başlığın hemen sağ üst köşesine doğru kırmızı parantez içerisinde, *“sivil otobüslerle 200 asker”* dikkat çeken başka bir detaydır. Kullanılan fotoğraf, Cumhuriyet gazetesinin yayınladığı fotoğrafla yaklaşık aynı noktadan çekilmiş bir fotoğraf olmasına rağmen fotoğraftaki ayrıntı Cumhuriyet gazetesine göre daha azdır. Haberin spotunda ise saldırı anına ve saldırı sonrasındaki duruma ait bilgileri içermektedir. Fotoğrafların haberin tanıtıcı etkisi bazen yazılardan daha güçlüdür. Hatta tek başına bile haberin taşıyıcısı, olayın tanığı, suçların ve ihmallerin en önemli delilidir. Şimdi yukarıda bahsettiğimiz fotoğraf ayrıntılarının ne kadar ve hangi perspektifle aktarıldığı artık kolayca ortaya çıkmaktadır.

²⁷⁰ “51 Saat Sonra Aynı Bölgede Aynı Hain Pusu”, *Posta Gazetesi*, <http://www.saglikbank.org>, 11.05.2014

²⁷¹ “Ülke ne hale geldi”, *Cumhuriyet Gazetesi*, <http://www.gazeteoku.name.tr>, 11.05.2014

²⁷² “Ülke ne hale geldi”, *Cumhuriyet Gazetesi*, <http://www.gazeteoku.name.tr>, 11.05.2014

²⁷³ “Otobüse bindirip ölüme gönderdiler: 10 ölü, 70 yaralı”, *Taraf Gazetesi*, <http://www.tumhaber.com.tr>, 11.05.2014

Zaman gazetesi ise saldırıya ilişkin olarak gazetede ortanın alt kısmında, **“PKK, silahsız erleri vurdu. 10 şehit, 70 yaralı”**, başlığını kullanıyor. Saldırı olayına ilişkin olarak haberde Zaman gazetesinin ilk sayfasında diğer gazetelere oranla daha az yer verildiği gözden kaçırılmamalıdır. Bu durum, okuyucular için biraz daha düşündürücü olabilir. Yayın politikası ve haberi kullanım pratikleri bu konuda üzerinde incelemeler yapılması gereken konudur. Bir de, bunun yanında gazetede kullanılan fotoğrafın yaklaşık diğer gazetelerde kullanılan fotoğraftan daha da yakın planlı, hareketli ve haberi tanıtıcı olduğunu da söylemeliyiz. Gazetelerde kullanılacak fotoğrafların canlılık ve hareketlilik özelliğine sahip olması okuyucunun zihninde olayları daha da kolay canlandırmasını sağlayacaktır.

Posta gazetesi, aynı bölgede yaşanan olayların birbirleriyle arasındaki bağlantısını kurarak verdiği alt başlığının yanı sıra son yaşanan olayın nasıl gerçekleştirildiğine dair bilgileri alt başlıklarında detaylandırmıştır. Ancak burada özellikle görmemiz gereken ve geçmiş döneme de vurgu yapılarak verdiği, **“19 yılda ne değişti?”** başlığına bakmak gerekir.

Başlığın içeriğinde şu bilgiler aktarılmıştır: *“24 Mayıs 1993’te izinden dönen ve Malatya’da toplanan 50 asker, Bingöl’deki birliklerine gönderilmek üzere sivil ve silahsız olarak 2 otobüse bindirilmişti. Otobüslerin önünde ve arkasında koruma amaçlı hiçbir askeri araç yoktu. Otobüsler Elazığ-Bingöl karayolunda PKK’lı teröristlerce durduruldu. Teröristler o dönem, PKK’nın en önemli isimlerinden Şemdin Sakık komuta ediyordu. Otobüsten indirilen askerlerden 33’ü makineli tüfeklerle taranarak şehit edildi.”*²⁷⁴

Burada görülen şudur ki, Posta gazetesi yaklaşık aynı bölgede gerçekleştirilen terör saldırısına ilişkin gönderme yaparak yıllar sonra da aynı bölgede yaşanan terör saldırısına ait bir bakış açısı kazandırmaya çalışmıştır.

Cumhuriyet gazetesi, alt başlıklarında önemli sorulara ve ayrıntılara yer vermiştir. **“200 asker izinden dönüyordu”**, alt başlığında yaklaşık aynı bölgede yaşanan terör saldırısıyla ilgili zaman vurgusu yapılarak devamında olayla ilgili şu bilgiler aktarılıyor,

²⁷⁴ “51 Saat Sonra Aynı Bölgede Aynı Hain Pusu”, *Posta Gazetesi*, <http://www.saglikbank.org>, 11.05.2014

*“Terörün arttığı bir dönemde 200 askerin bir arada sevk edilmesi, “Başka yöntem bulunamaz mıydı?” sorusunu akıllara getirdi.”*²⁷⁵

İkinci başlıkta, **“Terör tuzağında istihbarat zafiyeti”** şeklinde oluşturulmuştur. Bu başlık içeriğinde Cumhuriyet gazetesinin istihbarat zafiyetine vurgu yapması dikkat çekicidir. Bu durum haber içeriğine şöyle yansımıştır: *“Türkiye yalnızca son bir haftada 29 güvenlik görevlisini yitirirken askeri konvooya yönelik saldırı, istihbarat zafiyetini ve karayollarının terör örgütünün denetiminde olduğu iddiası gündeme getirildi.”*²⁷⁶

Son olarak, gazetenin sol kısmında Cumhuriyet gazetesinde, kırmızı zemin üzerine **‘TUHAF SÖZLER’** şeklinde önemli bir kısım göze çarpmaktadır. Bu kısım da bir nevi olaya yönelik yaklaşımı eleştirel bir şekilde ifade eden bir bilgilendirme yapılmıştır. Başlık, bu kısımda Bakan Şahin’in, **“Şehitlik nasip işi”**, açıklamasıyla oluşturulmuştur. Başlık içerisinde ise bu durum eleştirel tavrın sebebini belirginleştirecek şekilde Bakan Şahin’in açıklamasıyla verilmiştir: *“Her şey nasip işi. Uzun yaşamak da, genç yaşta şehit olmak da nasip işidir.”*²⁷⁷

Taraf gazetesinin kullandığı alt başlıklardan özellikle ikisi nispeten daha dikkat çekicidir. Diğer alt başlıklarda da, yaşanan olayla ilgili yaklaşık aynı bilgi kullanılmıştır. Burada Taraf gazetesinin, **“Ovada vurdular”**, **“İkinci Bingöl katliamı”** alt başlıkları üzerinde durulması gereken başlıkları oluşturmaktadır.

“Ovada vurdular”, alt başlığında bölgenin durumuyla ilgili önemli ayrıntılara yer veren Taraf gazetesi olaya yönelik okurun bakış açısını da yönlendirmektedir. Bu durum okuyucunun zihninde yaşanan terör saldırısına yönelik, *‘mademki,,, o halde neden...’* sorularını zihninde oluştururken, yine bu soruları haber içeriğinde cevaplayan bir söylem de kullanmıştır. Başlığın içerisindeki haberde konunun daha iyi anlaşılması yönünde şu bilgileri verebiliriz: *“Saldırının yapıldığı güzergâhta çoğunlukla koruyucu köyleri var ve bölge geniş bir ova üzerine kurulu. Yakınında ise iki jandarma karakolu bulunuyor. Bölgede Gülbahar Barajı nedeniyle sıkı bir güvenlik uygulaması var.*

²⁷⁵ “Ülke ne hale geldi”, Cumhuriyet Gazetesi, <http://www.gazeteoku.name.tr>, 11.05.2014

²⁷⁶ “Ülke ne hale geldi”, Cumhuriyet Gazetesi, <http://www.gazeteoku.name.tr>, 11.05.2014

²⁷⁷ “Ülke ne hale geldi”, Cumhuriyet Gazetesi, <http://www.gazeteoku.name.tr>, 11.05.2014

Askerlerin sivil araçlarla hava yerine kara yolundan birliklerine götürülmesi ise saldırıya ve ölümlere davetiye çıkardı.”²⁷⁸

İkinci önemli başlıkta ise Taraf gazetesi geçmişe yönelik yaşanmış bir başka terör saldırısını ‘*katliam*’ olarak değerlendirmiş ve şu başlığı kullanmıştır: **“İkinci Bingöl katliamı”**.²⁷⁹

İçerisinde ise 1993 yılında yine izinden dönen silahsız askerlere yönelik yapılan saldırı sonucunda 33 askerin şehit olmasıyla ilgili bilgiler var.

Son olarak Zaman gazetesinde olaya dair haberin ilk sayfada diğer gazetelere oranla fazla detaylandırmadığını söylemiştik. Sadece başbakanlıkta, terör saldırısı nedeniyle her Perşembe yapılan haftalık görüşmelerin saldırı nedeniyle öne alındığının bilgisinin olduğunu söyleyebiliriz.

3.5. GAZİANTEP’TE GERÇEKLEŞTİRİLEN TERÖR SALDIRISINA İLİŞKİN HABER ANALİZLERİ

Ağırlıklı olarak Türkiye sınırları içerisinde yaşanan, başta güvenlik güçlerine, sivil halka ve kamu görevlerine yönelik gerçekleştirilen terör saldırıları hem toplumsal düzeyde hem de medya düzeyinde ciddi tepkiyle karşılanmaktadır. Bu tepkinin yer alış şekli itibarıyla bazen şiddet olgusu bazen ahlaki panik duygusu bazen de nefret söylemi ağırlıklı olmaktadır. Yaşanan bu süreç içerisinde haber yeniden kurgulanmaktadır da diyebiliriz. Hiç kuşkusuz bu süreç içerisinde medyanın ağırlıklı olarak ele aldığı haber unsurları toplumdaki kanaat ikliminin ve tepkilerin yönlendirilmesinde de belirleyicidir.

Medyanın etik kuralları çerçevesinde hareket etmesi kamuoyunun doğru bir şekilde bilinçlendirilmesini sağlayacaktır. Bu tür bir yaklaşım aynı zamanda demokrasinin gelişmesine ve sağlıklı bir şekilde işlemesine, insan haklarının korunmasına, geliştirilmesine ve savunulmasına, toplumun saydamlaşmasına katkıda bulunacaktır.²⁸⁰

²⁷⁸ “Otobüse bindirip ölüme gönderdiler: 10 ölü, 70 yaralı”, *Taraf Gazetesi*, <http://www.tumhaber.com.tr>, 11.05.2014

²⁷⁹ “Otobüse bindirip ölüme gönderdiler: 10 ölü, 70 yaralı”, *Taraf Gazetesi*, <http://www.tumhaber.com.tr>, 11.05.2014

²⁸⁰ Seçil Banar, *Medyada Temel Ayrımlar ve Etiğe İlişkin Değerler*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, No: 1961, 2013, s. 11

3.5.1. Posta Gazetesi, Gaziantep’te Gerçekleştirilen Terör Saldırısı Haber Analizi

20 Ağustos 2011 Salı günü PKK’nın Gaziantep’in en işlek caddesi üzerinde bulunan polis merkezinin önüne bıraktığı bombalı aracın patlaması sonucu 8 kişi hayatını kaybetmiş, 66 kişi de yaralanmıştır. Posta gazetesi 21 Ağustos 2011 tarihli gazetesinin manşetinde bu olayı büyük puntolar halinde **“KALLEŞLER”** başlığıyla vermiştir. Saldırının fotoğrafında olay anını gösteren ve yanmakta olan bir araca müdahale anını yansıtan hareketli bir fotoğraf bulunmaktadır. Gazetede olayla ilgili olarak manşetin sağ kısmında küçük harflerle fotoğraftaki yanan otobüsün fotoğrafını açıklayıcı şu bilgiler yer almaktadır: *“Ölenlerin çoğunun saldırıdan hemen sonra yanmaya başlayan halk otobüsünün yolcuları olduğu öğrenildi.”*²⁸¹

Haberin alt başlıklarında olayla ilgili olarak ne, nasıl ve niçin sorularının cevapları yer almaktadır. Bu başlıklar: **“Otobüsler duraktaydı; Diri diri yandılar; İstihbarat alınmıştı”**, şeklindedir. Başlıkların içeriğinde kısaca şu bilgilere yer verilmiştir. **‘Otobüsler duraktaydı’**, başlığında, Gaziantep’in Türkiye’nin ekonomik açıdan en çok refaha sahip kentlerinden biri olduğu vurgusu yapılarak terörün korkunç yüzüyle ilk kez karşılaştığı ifade edilmiştir. **‘Diri diri yandılar’**, alt başlığında, halk otobüsündeki yolcuların ve araçlardakilerin canlarını kurtarma derdine düştüğü belirtilerek alevler arasında çıkamayanların diri diri yandığı ifade edilmektedir. Gazetede yer alan üçüncü alt başlığımızda, **‘İstihbarat alınmıştı’**, şeklindedir.

²⁸¹ “Kalleşler”, *Posta Gazetesi*, <http://www.ulusalkanal.com.tr>, 11.05.2014

Resim 3.9. Gaziantep'te Gerçekleştirilen Terör Saldırısı Posta Gazetesi Haberi²⁸²

Bu başlıktaki ayrıntılar da şu şekildedir: “İlk belirlemelere göre çoğu sivil 8 kişi öldü, 66 kişi yaralandı. Ölenlerin 2’si çocuk. Saldırıya tepki gösteren bir grup, BDP il binasına yürüdü. Binayı yakma girişiminde bulunan göstericileri polis engelledi. Gaziantep emniyeti 2 hafta önce Mehmet Emin Hasandağ adlı PKK’lının bomba yüklü araçla kentte eylem yapacağı istihbaratını almış ancak teröristi yakalayamamıştı.”²⁸³

Gazetenin ikinci önemli başlığında ise Posta gazetesi terörle ilgili başka bir olayda, PKK’lı teröristlerin döşedikleri mayınlar sonucunda Şırnak’ta ve Hakkâri’de şehit düşen askerlerle ilgili olarak ‘Sen bu kucaklaşmayı gel de Mücahit’e anlat’

²⁸² “Kalleşler”, Posta Gazetesi, <http://www.medyaloji.net>, 11.05.2014

²⁸³ “Kalleşler”, Posta Gazetesi, <http://www.medyaloji.net>, 11.05.2014

başlığını kullanmıştır. Özellikle Şırnak'ta şehit olan Uzman Çavuş Mustafa Çiftçi'nin haberiyle ilgili haber ayrıntılarına gazetede daha fazla yer ayrılmıştır. Haberde, şehit olan Uzman Çavuş Mustafa Çiftçi'nin 10 yaşındaki kardeşi Mücahit'in, cenaze başında ağlamasına dair haberi Posta Gazetesi, “ **Feryatları yürek dağladı**” şeklinde yansımıştır. Aynı zamanda küçük Mücahit'in, ağabeyinin Türk bayrağına sarılmış tabutu başında, gözyaşları içerisinde ağlamasına ait fotoğrafla BDP'li milletvekili Gülten Kışanak'ın PKK'lı teröriste sarılması ve Aysel Tuğluk'un bu duruma gülerek gösterdiği tepkisini içeren fotoğraf “**Feryatları yürek dağladı**” haberiyle ilişkilendirilerek sözsüz bir gönderme de bulunulmuştur. Devamında ise bu durum haberin içeriğinde şu detaylarla ön plana çıkmıştır, “*Şehidin 10 yaşındaki kardeşi Mücahit'in tabuta sarılıp ağlaması ise yürekleri dağladı. PKK'lı teröristlere sarılıp öpen BDP'li milletvekillerinden Gülten Kışanak, Mücahit'in, ağabeyinin tabutu başında ağladığı saatlerde şu açıklamayı yaptı: 'Onlara sarıldığımızda hepimiz duygu seli, yaşadık.'*”²⁸⁴

3.5.2. Cumhuriyet Gazetesi, Gaziantep'te Gerçekleştirilen Terör Saldırısına Ait Haber Analizi

Cumhuriyet gazetesi, Gaziantep'te gerçekleştirilen saldırıyla ilgili olarak, “**Bunun adı alçaklık**” başlığını kullanmıştır. Başlığın üst kısmında yer alan bilgide saldırının, Türkleri, Kürtleri ve Arapları birbirine düşürmeyi amaçlayan bir saldırı olarak değerlendirilmesi göze çarpmaktadır. Haberlerde yapılan yakıştırmalar, olayların ilişkilendirildiği başka olaylar, olaya dair kullanılan uzman açıklamaları vs. haber algısının ne şekilde yönlendirilebileceği konusunda önemlidir. Haberin içeriğinde ise olayla ilgili şu ayrıntılara yer verilmiştir: “**‘Bomba Suriye’den iddiası** Gaziantep'in en merkezi yerlerinden Şehitkâmil ilçesinde Karşıyaka polis merkezine 10–15 metre uzaklıktaki otobüs durağına bırakılan bomba yüklü otomobil uzaktan kumandayla patlatıldı. Durakta yolcu indiren iki halk otobüsünün yanı sıra bir servis aracı ve bir yabancı plakalı otomobilin yandığı saldırıda aralarında 2 yaşındaki bir çocuğun da

²⁸⁴ “Kalleşler”, Posta Gazetesi, <http://www.medyaloji.net>, 11.05.2014

bulunduğu 8 kişi öldü. 60'tan fazla kişi yaralandı. Bombanın Suriye'den geldiği ileri sürüldü. Güvenlik güçlerinin 15 gündür bomba yüklü aracı aradığı öğrenildi.”²⁸⁵

Alt başlıkta yer alan haberde de sağduyuya yönelik yapılan ifadeler dikkat çekicidir. CHP'li milletvekili Sabahat Akkiraz'ın terörün, “*Bin yıllık kardeşliği yok etmeyin*” başlığıyla “*oyuna gelmeyelim*” mesajı bütünleştirilmiştir.

Resim 3.10. Gaziantep'te Gerçekleştirilen Terör Saldırısı Cumhuriyet Gazetesi Haberi²⁸⁶

²⁸⁵ “Bunun Adı Alçaklık”, Cumhuriyet Gazetesi, <http://www.focushaber.com>, 11.05.2014

²⁸⁶ “Bunun Adı Alçaklık”, Cumhuriyet Gazetesi, <http://www.focushaber.com>, 11.05.2014

Yine gazetede sosyal medya üzerinden yapılan açıklamalarda işin başka bir haber boyutunu oluşturmaktadır. Özellikle sosyal medya üzerinden yayınlanan şu mesaj dikkat çekicidir: “*Terör amacına ulaşıyor. Aman dikkat*”.²⁸⁷

Gazetenin haber fotoğrafında saldırıda yanan otobüsle ilgili görsellikte yolcularında içinde can verdiği otobüsün sönmüş haline ilişkin son halini görmekteyiz. Aynı zamanda yanan araçla ilgili itfaiye yetkililerinin halen bölgede bulunduğu dair bir fotoğraf da mevcuttur. Kullanılan bu fotoğrafın alt kısmında da Gaziantep’te yaşanan olayla ilgili bir olağanüstü hal söylemi geliştirilmiştir. Bu söylem şu şekilde yapılmıştır: “**EN BÜYÜK SALDIRI**-Gaziantep Belediye Başkanı Güzelbey, kentte daha önce bu kadar büyük bir saldırı yaşanmadığını vurguladı. Caddenin en kalabalık olduğu akşam saatlerinde meydana gelen saldırıda çevredeki binaların camları kırıldı, araçlar tahrip oldu. Saldırının arkasından izinli doktorlar göreve çağrılırken yurttaşlar kan bağıışı için hastanelere akın etti.”²⁸⁸

Son olarak, Cumhuriyet gazetesi gazetenin sol kısmında başka bir terör olayına ilişkin verileri kullanmaktadır. Bu kısımda daha çok eleştirel bir yaklaşım sergilenmiştir. Bu eleştirel yaklaşım gazetede kırmızı zemin üzerine büyük harflerle, “**TERÖR ZİRVEDE. MECLİS TATİLDE**” şeklinde yansıtılmıştır. Haberin başlığı ve içeriğinde aktarılan bilgiler dikkate değer ayrıntılar içermektedir. ‘**Birkaç Mehmet daha**’ başlığı altında konu şöyle haberleştirilmiştir: “*Hakkâri’de 2 şehit, hükümet üyelerinin “terörle mücadele iyi gidiyor” , “Birkaç Mehmet öldü diye meclisi toplayamayız” demesine karşın terör durmuyor. Son bir haftada yaşanan kanlı saldırılara dün bir yenisi daha eklendi. Hakkâri’nin Kırıkdağ bölgesinde teröristlerce yola döşenen mayının patlatılması sonucu Zap deresine uçan araçta 2 asker şehit oldu, 1 asker yaralandı.*”²⁸⁹

²⁸⁷ “Bunun Adı Alçaklık”, Cumhuriyet Gazetesi, <http://www.focushaber.com>, 11.05.2014

²⁸⁸ “Bunun Adı Alçaklık”, Cumhuriyet Gazetesi, <http://www.focushaber.com>, 11.05.2014

²⁸⁹ “Bunun Adı Alçaklık”, Cumhuriyet Gazetesi, <http://www.focushaber.com>, 11.05.2014

3.5.3. Taraf Gazetesi, Gaziantep’te Gerçekleştirilen Terör Saldırısına Ait Haber Analizi

Taraf gazetesi Gaziantep’te yaşanan olaya yönelik birbiriyle karşıt anlamı düşündürecek şu başlığı manşetinde kullanmıştır: **“Antep’te bayram katliamı”**.²⁹⁰ Burada kullanılan başlık kurulum açısından farklı bir nitelik taşımaktadır. Bu nitelik seçilen kelimelerle ilgilidir. Bu tür kullanımlar medyanın diğer haber konularına da ilişkin de görünmektedir.

‘Bayram’ sözcüğü kendi içerisinde mutluluğu, birlikteliği, sevinci, heyecanların bayram havasıyla yeniden tazelenmesini ve daha iyiye olan özlemin giderilmesini ifade ederken ‘katliam’ sözcüğü acıyı, gözyaşını ve vahşeti ifade etmektedir. İki sözcük arasında kurulan bağlantı ise ‘mutluluğa gölge düşüren hüznü’ belirtmektedir. Aynı zamanda başlığın bittiği yerde kırmızı ve büyük parantezler içerisinde bir fotoğrafla birlikte olayın nerede yaşandığına, olayda kaç kişinin öldüğüne ve yaralandığına ilişkin bilgiler de yer almaktadır. Devamında haberin alt başlıklarında olayla ilgili diğer ayrıntılara devam etmektedir. Ancak mavi renkte gazete de kullanılan **“Arabaların içinde kurşun gibi eridiler”**, alt başlığı olayın şiddetini daha iyi tanıttak için yoğun bir acı duygusunu içeren bir özelliğe sahiptir. Başlığın altındaki diğer alt başlıklarda şu şekildedir, **“Üç otobüs içindekilerle yandı; Bütün gece kan arandı.”**²⁹¹ Başlıkların içeriğinde patlatılan aracın önündeki ve arkasındaki araçların içindekilerle birlikte eridiği, 64 kişinin de yaralandığı saldırıda yapılan kan anonslarıyla ilgili bilgilerle devam etmektedir.

²⁹⁰ “Antep’te Bayram Katliamı”, *Taraf Gazetesi*, <http://www.tumhaber.com.tr>, 11.05.2014

²⁹¹ “Antep’te Bayram Katliamı”, *Taraf Gazetesi*, <http://www.tumhaber.com.tr>, 11.05.2014

Resim 3.11. Gaziantep'te Gerçekleştirilen Terör Saldırısı *Taraf* Gazetesi Haberi²⁹²

Taraf gazetesinin haberi tanıtımına ilişkin kullandığı fotoğraf karesi terör saldırısının boyutunu ifade eden diğer bir kaynaktır. Fotoğrafta cadde üzerinde harap olmuş bir aracın görüntüsü vardır. Görüntüde araç kullanılamaz hale girmiştir.

Haber fotoğraflarında kullanılan özellikle bombalı terör eylemlerinde kullanılan kareler haberin boyutunun nasıl anlaşılması konusunda yönlendiricidir. Örneğin, sadece yanmış bir araç ile içinde insan olan yanmış bir aracın vereceği mesaj farklıdır. Burada çünkü insan faktörü olayın algılayış boyutunu değiştirmektedir.

²⁹² "Antep'te Bayram Katliamı", *Taraf* Gazetesi, <http://www.interpress.com.tr>, 11.05.2014

3.5.4. Zaman Gazetesi, Gaziantep'te Gerçekleştirilen Terör Saldırısına Ait Haber Analizi

Resim 3.12. Gaziantep'te Gerçekleştirilen Terör Saldırısı *Zaman Gazetesi* Haberi²⁹³

Zaman gazetesinde olaya ilişkin ilk sayfada kullanılan fotoğraf ve yazı oranının diğer gazetelerle karşılaştırıldığında daha az yer kapladığını görmekteyiz. Kullanılan fotoğrafta otobüsün son olarak sönmeye doğru anki fotoğrafıdır. Yani olay sonrası yaşananlar önceki zaman durumuna göre daha fazla kontrol altına alınmıştır. Fotoğrafta yer alan sağlık görevlisi ile polisin yer aldığı kare olaydan sonraki durumun koordineli

²⁹³ “Bayramda Gaziantep’i Kana Buladılar, Amaç Halkı Birbirine Düşürmek”, *Zaman Gazetesi*, <http://www.gazeteler.org.tr>, 11.05.2014

bir şekilde yürütüldüğüne ilişkin bir hava yansıtmaktadır. Haberin başlığında olayın bayramda yaşanması terör saldırısına ilişkin farklı bir nitelik kazandırmıştır. **“Bayramda Gaziantep’i kana buladılar, amaç halkı birbirine düşürmek.”**²⁹⁴ Haberin başlığının içerisinde yer alan bilgilerde ise yaklaşık olayla ilgili diğer benzer bilgiler yer almaktadır.

3.6. GAZİANTEP’TE GERÇEKLEŞTİRİLEN TERÖR SALDIRISINA AİT DİĞER ANALİZLER

Posta gazetesi, Gaziantep’in en işlek caddesinde polis merkezin önüne bıraktığı bombalı aracın patlamasıyla ilgili manşetinde teröre karşı nefret söylemini de içeren şu başlığı kullanmıştı: **“KALLEŞLER”**. Gazete haberlerinde söylemler yazı ve fotoğraf olmak üzere iki malzemeyle oluşturulabilir. Ancak doğru ve güçlü bir söylem kurulabilmesi için en iyi fotoğraf ve en iyi sözcüğün seçilmiş olması gerekir. Fotoğrafa ilişkin olarak özellikle canlı ve hareket hissi veren bir malzemenin kullanılması, nasıl ki haberin bu amacına hizmet ediyorsa, habere ilişkin seçilecek sözcük de bu amaca en iyi şekilde hizmet edecektir. Devamında, Gaziantep’te gerçekleştirilen saldırıda da 8 kişi hayatını kaybettiğine, 66 kişide yaralandığına dair bir bilgi var. Gazetede olayın anlatımına dair hareketlilik hissi ve olay anı tanıklığı çok fazladır. Yine fotoğrafta yakın plan çekim olayın sıcaklığını hissettirecek şekilde verilmiştir. Fotoğraf üzerine küçük harflerle yazılan şu bilgilerde, olaya yönelik algımızı netleştirecek düzeydedir: *“Ölenlerin çoğunun saldırıda sonra yanmaya başlayan halk otobüsünün yolcuları olduğu öğrenildi.”*²⁹⁵

Cumhuriyet gazetesi, yaşanan olayla ilgili gazetede şu başlığı kullanmıştı: **“Bunun adı alçaklık”**. Haberin üst bilgisi de ise söylem açısından daha çok dikkat çekicidir. Çünkü saldırının niçin gerçekleştirilmiş olabileceğiyle ilgili önemli bir bağlantı kurulmuştur. Bu ise şu şekilde yapılmıştır: *“Gaziantep’te Türkleri, Kürtleri ve Arapları birbirine düşürmeyi amaçlayan bombalı saldırıda ...”*.²⁹⁶ Gazete kullanılan fotoğrafın Posta gazetesinin kullandığı fotoğrafa göre canlılık ve hareketlilik hissinin

²⁹⁴ “Bayramda Gaziantep’i Kana Buladılar, Amaç Halkı Birbirine Düşürmek”, *Zaman Gazetesi*, <http://www.gazeteler.org.tr>, 11.05.2014

²⁹⁵ “KALLEŞLER”, *Posta Gazetesi*, <http://www.medyaloji.net>, 11.05.2014

²⁹⁶ “Bunun Adı Alçaklık”, *Cumhuriyet Gazetesi*, <http://www.focushaber.com>, 11.05.2014

daha az olduğunu söyleyebiliriz. Bu fotoğrafta olaya yönelik kişide olayın artık kontrol altında olduğunu hissettirecek tarzıdır.

Taraf gazetesi olaya ilişkin manşetinde şu başlığı kullanmıştı: **“Antep’te bayram katliamı”**.²⁹⁷ Başlık içerisinde iki farklı hissi uyandıracak, ‘bayram ve katliam’ söylemi gözümüze çarpmaktadır. Çünkü her iki kavram duygu olarak, düşünce olarak ve davranış olarak farklı durumları ifade etmesine rağmen aynı başlık içerisinde kullanılmıştır. Olaya ait kullanılan fotoğraf, ayrıntı olarak çok azdır. Olay fotoğrafta ayrıntılı düzeyde değildir. Ancak burada saldırıya uğramış olan araca yönelik bir odaklanma yapılmıştır.

Zaman gazetesinde olaya dair ilk sayfada diğer gazetelere oranla daha az yer bulunduğunu ifade etmiştik. Kullanılan başlık, sadece olayı ve amacını tanıtıcı şekilde söyleydi: *“Bayramda Gaziantep’i kana buladılar, amaç halkı birbirine düşürmek”*.²⁹⁸

Posta gazetesinde kullanılan alt başlıklarda da olayın nasıl işlendiği, nerede işlendiği ve olaya yönelik istihbarat alındığına dair bilgiler için ikinci bir boyutunu oluşturmaktadır. Özellikle istihbarat alındığına dair şu bilgiler önemlidir: *“Gaziantep Emniyeti 2 hafta önce Mehmet Emin Hasandağ adlı PKK’lının bomba yüklü araçla kentte eylem yapacağı istihbaratını almış ancak teröristi yakalayamamıştı.”*²⁹⁹ Gazetede diğer bir önemli başlık da, başka bir terör saldırısına aittir. Haberin başlığı iki fotoğrafın birbirleriyle ilişkilendirilmesiyle yapılmıştır. *“Sen bu kucaklaşmayı gel de Mücahit’e anlat”*. Haberin spotunda haberde kullanılan ve birbirleriyle ilişkilendirilen fotoğrafların daha iyi anlaşılmasıyla ilgili şu bilgiler de mevcuttur: *“10 yaşındaki Mücahit şehit düşen ağabeyi Uzman Çavuş Mustafa Çiftçi’nin tabutuna sarılıp ağlarken BDP’li Gülten Kışanak PKK’lı teröristlere sarılıp öpmesiyle ilgili şu açıklamayı yapıyordu: “Duygu seli yaşadık.” Peki ya Mücahit’in duyguları?”*³⁰⁰ haber alt başlıklarında da bu konuyla ilgili ayrıntılarla devam etmektedir.

Cumhuriyet gazetesi, Gaziantep’te yaşanan olayla ilgili haber içeriğinde şu önemli iddiayı gündeme getirmektedir. *“Bomba Suriye’den iddiası”*.³⁰¹ Gazete haberlerinde

²⁹⁷ “Antep’te Bayram Katliamı”, *Taraf Gazetesi*, <http://www.interpress.com.tr>, 11.05.2014

²⁹⁸ “Bayramda Gaziantep’i Kana Buladılar, Amaç Halkı Birbirine Düşürmek”, *Zaman Gazetesi*, <http://www.gazeteler.org.tr>, 11.05.2014

²⁹⁹ “KALLEŞLER”, *Posta Gazetesi*, <http://www.medyaloji.net>, 11.05.2014

³⁰⁰ “KALLEŞLER”, *Posta Gazetesi*, <http://www.medyaloji.net>, 11.05.2014

³⁰¹ “Bunun Adı Alçaklık”, *Cumhuriyet Gazetesi*, <http://www.focushaber.com>, 11.05.2014

gönderme söylemler önemli olduğu kadar iddialarda önemlidir. Çünkü iddialar okuyucunun daha kolay hedef belirlemesine ve tepkinin bu yönde daha etkin gösterilmesine yardımcı olmaktadır. 500 kişilik bir grubun BDP binasına yürüyerek terör örgütü aleyhine slogan atması, binayı ateşe vermesi ve öfkeli kalabalığın camları kırması sonucunda yaşanan olayların dinmesi yönünde sağduyu çağrısı yapılmıştır. Terör saldırıları sonrasında yaşanan her türlü olay halkın nabzının doğru tutulmasında ve halka yönelik söylemlerin ve davranışların dikkatli bir şekilde seçilmesinde gayet önemli olacaktır. Bu konuda CHP Milletvekili Sabahat Akkiraz'ın sözleri şu şekilde örnek olarak gösterilebilir, *“Bin yıllık kardeşliği yok etmeyelim”, “Oyuna gelmeyelim”*.³⁰²

Cumhuriyet gazetesi, Hakkâri’de şehit olan iki askerle ilgili haberinde de konuya ilişkin açıklamaları eleştirel verdiğini belirtmiştik. **“Birkaç Mehmet daha”** Başlığının içeriğinde şu bilgiler bu konuda destekleyici olarak gösterilebilir. *“Hükümet üyelerinin, “terörle mücadele iyi gidiyor”, “Birkaç Mehmet öldü diye meclisi toplayamayız”, demesine karşın terör durmuyor.”*³⁰³

Taraf gazetesinde ise yaşanan olayla ilgili şu alt başlık, **“Arabaların içinde kurşun gibi eridiler”**, özellikle dikkatimizi olayın şiddetine çekecek bir tarzdadır. Peki, basit bir düzeyde sadece *‘hayatı kaybettiler ya da yaşamını yitirdiler’*³⁰⁴ söylemi yerine niçin böyle bir söylem kullanılmasına gerek duyulmaktadır. Bu da doğrudan, haber doğasıyla ve gazetenin haber pratikleriyle ilgilidir.

Medyanın özellikle propagandalarda en etkin araç olarak kullanılması önemli bir konudur. Ancak bu alan düşünüldüğü gibi her zaman kontrollü bir alanı ifade etmemektedir. Kamuoyunun bilgilendirilmesi konusunda haberleştirilmiş bir olay örgüsünün bile bazen terörist eylemlere çıkar sağlayacağı unutulmamalıdır. Çünkü terörist gruplar kitlelere bu araçlarla ulaşabilmekte, varlığını bu şekilde ortaya koyabilmektedir. Bu nedenledir ki, adam kaçırma, rehin alma, uçak kaçırma gibi terör eylemlerinin çoğunda, teröristlerin mesajlarının kamuoyuna duyurulması, eylemin sona erdirilmesi için öne sürülen koşullar arasında birinci sırada yer alır. Bu eylemler yaşanan diğer terörist eylemlere nazaran küçük çapta görünebilir. Ancak terör örgütleri

³⁰² “Bunun Adı Alçaklık”, *Cumhuriyet Gazetesi*, <http://www.focushaber.com>, 11.05.2014

³⁰³ “Bunun Adı Alçaklık”, *Cumhuriyet Gazetesi*, <http://www.focushaber.com>, 11.05.2014

³⁰⁴ “Antep’te Bayram Katliamı”, *Taraf Gazetesi*, <http://www.interpress.com.tr>, 11.05.2014

için bu o kadar da küçük bir iř değildir. Hatta şunu da söyleyebiliriz ki, medyada ses getirmeyen hiçbir terörist eylem amacına ulaşmış sayılmaz

SONUÇ

Risk, risk toplumu, risk toplumunun belirsizlikleri ve bu belirsizlikler ortamından beslenen terör... İnsanlık tarihi boyunca insana yönelik bitmek bilmeyen bir tehdit algısı vardır. Bu algı daha çok kişinin kendi dünyası dışındadır ve sürekli şekillenmektedir. Ayrıca günümüzde var olan ve insan varlığını tehdit eden etkenler tehlikenin boyutunu değiştirdiği gibi kaynağını da değiştirmektedir. Yani, tehditlerin kaynağı daha çok tanrıdan, doğadan ve insan dışı diğer varlıklardan beklenirken artık günümüzde bu durum bizzat insanın kendi eliyle yaptıklarından bekleniyor. Bu konuda, dünyanın farklı noktalarında silah ticaretinin yapılması, kitle imha silahlarının üretilmesi, nükleer santral kazaların gerçekleşmesi, genetiği değiştirilmiş ürünlerin hayatımıza daha çok girmesi, kimyasal atıkların çevreye olumsuz etkilerinin gözlenmesi, terör saldırılarının gerçekleştirilmesi vb. örnekler verilebilir.

İnsanoğlu düşüncesiyle, hisleriyle, davranışlarıyla sürekli hayatta daha iyi olma ve daha iyiye ulaşma özlemi içerisinde olmuştur. Bu özlemini gerçekleştirebilmek amacıyla günümüze kadar ardı arkası kesilmez bir mücadele içerisinde girmiştir. Bu mücadele sonunda çok önemli gelişmeler kaydeden insanoğlu, aynı zamanda kendi geleceğini de yok edecek yeni tehlikeler, belirsizlikler ve felaketler de yaratmıştır. Artık günümüz tablosuna baktıkça görülen sadece geleceğe ilişkin büyük tedirginliktir.

Teknolojik gelişmeler, günümüzde çok iyi bir seviyededir. Bu durum önümüzdeki elli sene içinde daha da iyi bir konuma gelecektir. Ancak risk toplumuyla ilişkili olarak düşündüğümüzde bu gelişimin eleştirisini yapabilir miyiz ya da yapmalı mıyız? Günümüzde sağlık, eğitim, güvenlik, bankacılık, bürokrasi ve daha birçok alanda teknolojinin yararını görmekteyiz ama buna rağmen teknolojik risklerin insanda oluşturacağı zaatlardan ne kadar haberdarız?

Her yaşanan gelişme her ne kadar da insanoğlunun kendi dışında veya kendinden kaynaklanan sorunlarla baş edebilme becerisini sağlıyorsa da insanın başına getirdiği olumsuz sonuçları olumlu sonuçlarından daha fazla olduğunu da gösteriyor. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı belki de bunun en iyi göstergelerindendir. Geçmişten günümüze kadar taşınan bu tarih algısı geleceğe ilişkin çok tehlikeli bir söylem de geliştiriyor: eğer ki bir dünya savaşı yani Üçüncü Dünya Savaşı daha gerçekleşirse bunun sonuçları nasıl olur? Burada bizim söylemimiz biraz olasılık dairesinde düşünülse de insanoğlunun

geçmişine bakıldığı zaman bu siyasi ve ekonomik etkenlerle de pek de uzak olmadığını da söyleyebiliriz. Burada belirtmemiz gereken diğer bir önemli konuya tüm bu etkenlerin yarattığı güven yitimi meselesidir. Güven yitimi meselesi belki de arka planda kalan en önemli etkenlerden biri durumundadır. Ayrıca toplumun da risk unsurlarına karşı duyarlılığı bu güven azalmasından kaynaklanıyor. Çıkarlar ve planlar üzerine temellendirilen ilişkiler de arka planda buna göre şekillendiriliyor. Bu nedenle bazen insanlar, gruplar ve hatta devletler de yasadışı işlerle hayallerini gerçekleştirmeye çalışıyor. Terör belki de iyi bir şekilde analiz edilirse bu hayallerin gerçekleştirilmek istendiği en önemli zeminlerden birini oluşturuyor.

Terörün baskı, şiddet, yıldırma, sindirme, tehdit vb. yöntemlerle hareket ettiğini ve toplumun siyasi, ekonomik, sosyal unsurlarını olumsuz bir şekilde etkilediğini ifade etmiştik. Ancak bizim daha bir önemle üzerinde durmamız gereken asıl konu risk toplumu bağlamında da düşündüğümüzde bunun yarattığı gelecek kaygısıdır. Yani terör toplum üzerinde gerçekleştirdiği kaos planıyla nereye varmaya çalışıyor? Eğer ki bu istediğine istediği bir şekilde ulaşmasa bile eylemlerini hangi yönde gerçekleştirecektir? Bu soruları daha da artırabiliriz.

Terör olaylarının kişiler ve toplum üzerinde çok önemli boyutlarda olumsuz etkilerinin olduğu işin belki de en önemli gerçeğidir. Lakin biz bu gerçeği kendi çabalarımızdan çok medya araçlarının aracılığıyla öğreniyoruz. Öyleyse bir an durup düşünmek gerekir. Peki, bizim bu öğrendiklerimiz saf gerçeği mi ifade ediyor? İşte bizim çalışmamızı da ifade edecek belki en önemli soru buradadır. Hayır, ne yazık ki medya aracılığıyla öğrendiklerimiz bire bir aynı gerçeği ifade etmiyor. Çünkü olayların haber niteliği kazanmasında çok ciddi bir insan boyutu vardır. Mademki insan boyutu var ve bu insan ideolojisiyle, dünya görüşüyle, felsefi bakış açısıyla, vb. ile bir insan, o halde haberlerin nasıl kurgulanıp servis edildiği konusu daha hayati bir önem arz etmektedir.

Toplumların, tarihsel süreç içerisinde birçok sorunla karşı karşıya kalması belirsizlik süreciyle yakından ilgilidir. Örneğin, tarihsel süreç içerisinde, sorunların bazılarının uzun bir süreç dâhilinde ortaya çıkması söz konusuysa bazılarının toplumda birdenbire ortaya çıkması durumu imkân dâhilinde görünmektedir. Ancak şunu söylemeliyiz ki, günümüz toplumlarında toplumsal olayların ani bir şekilde ortaya

çıkarak hızlı bir şekilde ulusal ve küresel düzeyde yayılması daha da mümkün hale gelmiştir artık. Tüm bu olayların medya aracılığıyla nasıl da hissedilir hale dönüştüğü ortadadır. Medyanın sahip olduğu imkânlar (özellikle de teknolojik imkânlar), insanlar arasında ortak küresel bir hissedişin yaşandığını açıklamaktadır.

Medyanın toplumun yapılandırılması ve doğru bir şekilde yönlendirilmesi konusunda da önemli bir görevi vardır. Bu görev bilinci, yasalarla ve mesleki etik unsurlarla sarmalanmıştır. Ancak bu yasalar ve mesleki etik unsurların her zaman belirgin bir şekilde medya üzerinde bir yaptırım gerçekleştirmesi de her koşulda düşünülemez. Çünkü iş farklı bir boyut kazanıp düşünce özgürlüğü, basın özgürlüğü gibi konulara geldiğinde, ciddi tartışmaların ortaya çıkmasına yol açacaktır. O halde görünen gerçek nedir? Görünen gerçek, bu sorun alanının tam anlamıyla asla çözülemez olduğu gerçeğidir. Fakat devletin tüm yetkili organlarıyla ve medyanın tüm araçlarıyla elinden geldiğince toplumu kaos ortamına çekmeden, yasalar çerçevesinde halkın yararına yönelik bir yaklaşımla hareket etmesi muhtemel kötü sonuçları da ortadan kaldıracak veya etkilerini en aza indirecektir.

Toplumların risk takıntısı olabilir. Hatta bu takıntı toplum insanını artık başka çıkış yolunun olmadığı düşüncesine de götürebilir. Ayrıca, insan bu düşüncüyü uzmanların da açıklamalarıyla, daha ileri bir boyuta da taşıyabilir. Her ne olursa olsun insan soğukkanlılığını ve ihtiyatlılığını kaybetmemelidir. Çünkü risk toplumunda insan bilincini yöneten ve yönlendiren en önemli unsurlar şüphe ve belirsizliktir. Toplumsal düzeyde yaratılan ahlaki panik havası bir virüs gibi gerçekte olmayacak şeyleri olur hale getirebilir. İnsanlar da gerçekten böyle bir sonucun ortaya çıkacağını düşünerek onunla mücadele edebilir veya ona teslim olabilirler. Burada dikkate almamız gereken çok önemli bir kavram vardır: *“Kendini gerçekleştiren kehanet.”* İnsanoğlu böyle bir durumun etkisinden kendisini kurtarmalı ve daha ziyade nedenleri açık olan sorunlarla uğraşmalıdır.

Çalışmamızda yer alan risk, risk toplumu, risk toplumunun belirsizlikleri gibi kavramlar terör konusuna farklı bir tartışma sahası açmaktadır. Aynı zamanda terör konusuna farklı bir perspektiften bakmayı da sağlayan risk kavramıyla özdeşleşen korku, kaygı ve belirsizlik duygularına yönelik bir kontrol alanı oluşturarak terörün karanlık kesimlerine ışık tutmaktadır. Ancak bu ışık, toplumun sadece karanlık

kesimlerini aydınlayabilecek bir nitelikte olmamalıdır. Yani var olan çözüm yeterliliklerinin toplumsallaştırılması gerekir. Bu konuda risklerin toplumsallaşması, risk toplumu kavramı tanımlanmasını gereklilik kılmaktadır.

Teröre yönelik en önemli iddia, ilk gerçekleşen veya yaşanan olayların doğasının haberleştirilme sürecinde yeniden kurgulanmasıdır. Bu süreç normal görülebilir ancak asıl normal olmayan haber dilinin ister görsel isterse sözel olsun, bazen ya da genellikle ideoloji ve çıkarlarla bütünleştirilerek aktarılmasıdır. Böyle bir durum, haberin okur, dinleyici veya izleyici üzerindeki etkisini olumsuzla çevirebilir. Hatta onu manipüle ederek yanlış yerde yanlış zamanda yanlış hedefe yönlendirebilir. İşte var olan bu tip sıkıntılar toplumun farklı tabanında sorunlara hatta çatışmalara yol açabilir. Basında yer alan bu sıkıntıların terör olaylarıyla bir arada düşünüldüğünde kontrolsüz ve belirsiz bir alanın oluştuğunu görüyoruz.

Terör konusuna yönelik tam bir yaklaşımı ifade etmek şimdilik söz konusu değildir. Yani terör meselesi her yönüyle ele alınacak, kontrol edilebilecek belirgin bir tartışma alanını ifade etmemektedir. Bu durum, belki terör örgütlerinin amaçları için düşünülmese de, uyguladıkları yöntem ve stratejileri açısından düşünülebilir. Çünkü değişen şartlar terör örgütlerinin stratejik anlayışlarını da değiştirmektedir. Böyle bir ortamın oluşmasında teknolojik olanakların artması, hatta bunu kendi lehlerine kullanabilecek araçların çıkması önemlidir. Medyanın bu konuda özellikle propaganda aracı olarak kullanılması oldukça önemli bir faktördür. Medyanın bu özelliğinin terör örgütlerinin istekleri doğrultusunda kasıtlı ya da kasıtsız bir şekilde kullanılması medyanın uygulamalarını da tartışmalı hale getirmektedir.

Yöntem olarak da özellikle yazılı, görsel ve sözel açıdan kullanılan materyallerin analizini yapmaya çalıştık. Bu konuda gazetelerde özellikle sözcük seçimi, kullanılan sözcüklerin puntosu, manşetten veya sürmanşetten haberin ne şekilde ve nasıl verildiği, alt başlıkların nasıl detaylandırıldığı, ayrıca hangi fotoğrafların seçildiği, fotoğrafların hangi boyutlarda verildiği, gazetenin hangi kısmında nasıl kullanıldığı, vb. unsurlar dikkate alındı. Bir başka deyişle, seçilen haberlere Van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi uygulanmaya çalışıldı elden geldiğince.

Çalışmada elde edilen en önemli bulgu, terör sorununun çözümü konusunda belirsiz ve anlaşılmaz kalan arka planın risk toplumu algısı etrafında

belirginleştirilmesidir. Başka bir deyişle, terörün fiziksel ve yıkıcı etkileri kadar, toplumsal algıda yarattığı korku, panik ve risk duygumu daha kalıcı bir travmatik sürece yol açmaktadır.

Terör konusunda çalışma yapacaklara yapılacak önerileri ise şöyle özetleyebiliriz:

1) Terör konusu kapsamlı bir konudur. Bu konunun doğru bir şekilde anlaşılabilmesi için kapsamının da doğru biçimde tayin edilmesi gerekir. Sözelimi yerel, bölgesel, etnik, küresel, dinsel, vb. terör eylemleri arasındaki farklılıkların belirlenmesi gerekir.

2) Terör kavramının türdeş pek çok kavramla (korku, panik, yıldırma, risk algısı, vb.) ilişkisinin de doğru biçimde kurulması gerekir.

3) Terör kavramını salt fiziksel bir şiddet ya da saldırganlık olarak değil, aynı zamanda sözel şiddet, nefret söylemi, önyargı, yabancı düşmanlığı, islamofobi, vb. yönelişlerle de ilgisinin kurulmasından yarar vardır.

4) Terör sorununu ele alacak bir incelemecinin, önceden sahip olduğu algı, bilgi ve önyargılardan tümüyle değilse bile önemli ölçüde arınmış olması gerekir.

5) Araştırmacının terör olaylarını haberleştiren muhabirlerin öznel yaklaşımlarının da olabileceğini dikkate alması ve çözümlemesini buna göre yapması gerekir.

6) Terör konusunun istenilen düzeyde incelenebilmesi için gerekli yöntemin doğru seçilmesi, çalışma plan ve amacının, çalışmaya kılavuzluk edecek muhtemel kaynakların(buna canlı tanıklıklar da dâhil) sağlıklı biçimde belirlenmesi gerekir.

7) Teröre yönelik anlatımlarda aynı şeyi ifade eden cümle ve metin parçalarından sakınmaya özen göstermek gerekir.

8) Konunun doğasına uygun bir şekilde ele alınabilmesini sağlayabilmek için gözden geçirme tekniğini belirli aralıklarla da olsa kullanmak gerekir. Söz konusu gözden geçirme işlemine araştırmacının bizzat kendi bakış açısı da dâhildir.

KAYNAKÇA

- Akay, Ali, Risk “Toplumunun Belirsizlikleri”. *Cumhuriyet Kitap Eki*, Sayı:518/8-9, 2000.
- Aktaş, Fatih, *Türkiye’nin Terörle Mücadele Konsepti Bağlamında PKK Terörünün İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- Alğan, Cengiz, Şensever, Levent, *Ulusal Basında Nefret Suçları:10 Yıl, 10 Örnek*, Sosyal Değişim Derneği, 2010.
- Altun, Mutlu, H, *Terör*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011.
- Arıboğan, Deniz Ülke, *Terör Korku Hali*, Profil Yayıncılık, İstanbul 2007.
- Avşar, Zakir, “Terör Haberleri ve Medya”, *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt: 4, 11-12
- Bahar, Halil İ., *Sosyoloji*, Hayat Yayıncılık, İstanbul 2011.
- Baharççek, Abdülkadir, *Radikalleşmenin Önlenmesi ve Terörle Mücadele Üzerinde Demokratikleşmenin Rolü*, Polis Akademisi Yayınları, 2010.
- Balcıoğlu, İbrahim, *Şiddet ve Toplum*, Bilge Yayıncılık, İstanbul 2001.
- Banar, Seçil, *Medyada Temel Ayrımlar ve Etiğe İlişkin Değerler*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, No: 1961.
- Bauman, Zaugmant, *Modernlik ve Müphemlik*, (Çev.: İsmail Türkmen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2003.
- , *Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları*, (Çev.: İsmail Türkmen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2000.
- , *Ölümlülük, Ölümsüzlük ve Diğer Hayat Stratejileri*, (Çev.: Nurgül Demirdöven), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2012.
- , *Parçalanmış Hayat ‘Postmodern Ahlak Denemeleri’*, (Çev.: İsmail Türkmen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2001.
- Beck, Ulrich, “Living In The World Risk Society”, *London School Of Economics*, 35(329- 345), 2006.
- , *Critical Theory of World Risk Society: A Cosmopolitan Vision*, Oxford University, Volume. 1/16, 2009.

- , *Siyasallığın İcadı*, (Çev.: Nihat Ülner), İletişim Yayınları, İstanbul 2005.
- , *Risk Toplumu 'Başka Bir Modernliğe Doğru'*, (Çev.: Kazım Özdoğan, Bülent Doğan), İthaki Yayınları, İstanbul 2011.
- Biernatzki, E. William, "Terrorism and Mass Media", *Santa Clara University*: Volume: 21/1, 2002.
- Boin, A., Ekengren, M., *Preparing For The World Risk Society: Towards A New Security Paradigm For The European Union*, Lovisiana State University, Volume: 4/17, 2009.
- Bozkurt, Enver, Kanat, Selim, *Uluslar Arası Toplamların Paradoksu 'Terörizm, İnsan Hakları, Güvenlik ve 11 Eylül Sonrası Meydana Gelen Değişiklikler*, Asil Yayın Dağıtım. Ankara 2007.
- Bozkurt, Veysel, *Küreselleşmenin İnsani Yüzü*, Alfa Yayınları, İstanbul 2000.
- Burn, Alex, "Confronting The World Risk Society", *Australian Foresight Institute*, Vol:1-6, 2002.
- Canpolat, Nesrin, "Risk Toplumunda Halkla İlişkiler Şirketlerinin Kriz ve Kriz İletişimine Yönelik Bakış Açılarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma", *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2012, 121-122.
- Cottle, Simon, "Ulrich Beck, 'Risk Society' and The Media", *Bath Spa University College*, Vol. 13(1), 1998, 5-32.
- Çavdar, Ayşe, "Medya: Gerçeğinden Peşinde? Sivilleşme ve Medya". *Türkiye TESEV Medya Konferans Raporu*, 2008.
- Çora, Nazmi, *Uluslar arası Terörizm ve Failleri*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 2008, 54-55.
- Çuhacı, Aysu, "Ulrich Beck'in Risk Toplumu Kuramı", *Sosyoloji Dergisi*, 2007.
- Devran, Yusuf, *Haber, Söylem, İdeoloji*, Başlık Yayın Grubu, İstanbul 2010.
- Duhm, Dieter, *Kapitalizmde Korku*, (Çev.: Sargut Şölçün), Kırmızı Yayınları, İstanbul 2009.
- Er, Tuba, Ataman, Kemal, "İslamofobi ve Avrupa'da Birlikte Yaşama Tecrübesi Üzerine", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, 17(2).

- Erdoğan, İrfan, “Medya ve Etik Eleştirel Bir Giriş”, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı:23, 2006.
- , “Televizyon Denetim ve Medya Etiği Üzerine”, *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi RATEM Dergisi*, 2007.
- Fendoğlu, Hasan Tahsin, *Medya ve Terör*, Erişim Tarihi: 24.06.2014, <http://www.sde.org.tr>
- Fukuyama, Francis, *Büyük Çözülme ‘İnsan Doğası ve Toplumsal Düzenin Yeniden Oluşturulması’*, (Çev.: Hasan Kaya), Profil Yayıncılık, İstanbul 2000.
- , *Kör Nokta ‘Gelecek Senaryolarını Öngörmek’*, (Çev.: Hasan Kaya), İstanbul 2008.
- Furedi, Frank, *Korku Kültürü ‘Risk Almamanın Riskleri’*, (Çev.: Barış Yıldırım), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2001.
- Geray, Haluk, *Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya Etiği*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, No: 1961, 2013.
- Giddens, Anthony, *Elimizden Kaçıp Giden Dünya*, (Çev.: Osman Akınhay), Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2000.
- , *Modernliği Anlamlandırmak*, (Çev.: Serhat Uyurkulak; Murat Sağlam), Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2001.
- , *Modernliğin Sonuçları*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2004.
- Girgin, Atilla ve Ayten, Âdem, *Türkiye’de Basın Etiği, Sorunlar ve Etik Uygulamalar*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, No: 1961, 2013.
- Gökçe, Orhan, Demiray, Uğur, *Terörün Görüntüleri, Görüntülerin Terörü*, Çizgi Kitapevi Yayınları, 2006.
- Güner, Selda, “Oryantalizmin Ortaçağ Avrupa’sındaki Düşünsel Kökenleri: Batı’nın “Ötekileştirdiği” Müslüman Doğu”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 25(1), 2008.
- Habermas, Jürgen, *İnsan Doğasının Geleceği*, (Çev.: Kaan H. Ökten), Everest Yayınları, İstanbul 2003.
- Hammarberg, Thomas, *Avrupa’da İnsan Hakları*, (Çev.: Ayşen Ekmekçi), İletişim Yayınları, İstanbul 2012.

- Hekimoğlu, Burhan, Altindeğer, Mustafa, *Küresel Isınma ve İklim Değişliliği*, Samsun İl Tarım Müdürlüğü Çiftçi Eğitimi ve Şubesi Yayını, Samsun 2008.
- Hovden, Jan, “Theory Formations Related To The. Risk Society”, *Norwegian University Of Science And Technology*, Vol:1-12, 2003.
- İnceoğlu, Yasemin, *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2012.
- Karaduman, Sibel, “Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü”.*Yaşar Üniversitesi Dergisi*, 17(5), 2010, 2886-2899.
- Keane, John, *Şiddet ve Demokrasi*, (Çev.: Meral Üst), İmge Kitapevi Yayınları, Ankara 2010.
- Kılıç, Deniz, *Habercilik ve Medya Etiği*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, No: 1961,
- Kırçıl, Aslı Güngör, *Türkiye’de Medya, Suç ve Ahlaki Panik İlişkileri*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009.
- Kirman, M. Ali, “İslamofobinin Kökenleri: Batılı Mı, Doğulu Mu?”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, No: 21/1, 2010.
- , “Kültürel Yanılsama İslamofobi”, *Diyanet Aylık Dergi*, Ekim 2012, Sayı: 262.
- Kocacık, Faruk, “Bilgi Toplumu ve Türkiye”. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 27 (1), 2003, 1-10.
- Küçükcan, Talip, “Terörün Sosyolojisi: Toplumsal Kökenleri Anlama İmkânı”, *Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi*, 6(24), İstanbul 2010.
- Meder, Mehmet, “Bilgi Toplumu ve Toplumsal Değişim”. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 9, 2001.
- Muratoğlu, Enver, *11 Eylül Sonrası Terörizmin Kazandığı Yeni Boyut ve Uluslar Arası Terörizmin Türkiye’ye Yansıması*, (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.
- Özer, Ahmet, *11 Eylül, ABD, Türkiye ve Küreselleşme*, Elips Yayınları, Ankara 2005.
- Özkaya, Bedriye Işık, “Medya Etiği: Kuramsal Yaklaşımlar”, *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*.

- Öztürk, Musa, “Küresel Güvensizliğin Belirsizlik Üzerinde İnşası”, *Mardin Artuklu Üniv. Edeb. Fak. Sosyoloji Bölümü Dergisi*.
- Reemtsma, Jan Philipp, *Vahşeti Kavramak ‘İnsan Zulmünü Açıklama Denemeleri’*, (Çev. Ender Ateşman), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1998.
- Rothe, Dawn, Muzzatti, Stephen, “Enemies Everywhere: Terrorism, Moral Panic, And Us Civil Society”, *Kluwer Law International. Printed in the Netherlands*. 12, 2004, 327–350.
- Rustemova, Saadat, *Küresel Terörizm*, (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006.
- Salur, Hüseyin, “Küreselleşme Bağlamında Din ve Terörizm”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2006, 21-22.
- Sandıklı, Atilla, *Terörle Mücadele Stratejisi*, Bilgesam Yayınları, İstanbul 2011.
- Soydemir, Suat, “Modernizmin Karanlık Yüzü: Risk Toplumu”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2011, 170-171
- Soykan, Tankut, *Nefret Suçu Kavramı*, Girişim Matbaası, İstanbul 2010.
- Şeker, Mustafa ve N. Şeker, Tülay, *Terör ve Haber Söylemi*, Literatürk Yayınları, İstanbul 2009.
- Şentürk, Tuğçe, *Terör Kavramı ve Uluslar Arası Terörizme Farklı Yaklaşımlar*, Erişim Tarihi: 24.06.2014, s. 6, <http://www.sam.baskent.edu.tr>.
- Tilly, Charles, *Kolektif Şiddet Siyaseti*. (Çev.: Seda Özel), Phoenix Yayınevi, Ankara 2009.
- Turan, Selahattin, “Bir Meşrulaştırma Aracı Olarak Bilişim ve Kitle İletişim Teknolojileri: Eleştirel Bir Bakış”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1(2), 2006, 71-86.
- Uluç, Güliz, *Medya ve Oryantalizm*, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2009.
- Ungar, Sheldon, (2001). Moral Panic Versus The Risk Society: The Implications Of The Changing Sites Of Social Anxiety. *British Journal of Sociology*, Vol. No. 52 Issue No. 2 (June 2001), 271–291.
- Uzun, Ruhdan, *İletişim Etiği*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara 2007.

Ünlüer, Ayhan Oğuz, “Medyada Etik Söylem ve Medya Etiğini Biçimleyen Temel Belirleyiciler Üzerine Bir Değerlendirme”, *Küresel İletişim Dergisi*, Sayı: 2, 2006.

Yalçınkaya, Timuçin, “Risk ve Belirsizlik Algılamasının İktisadi Davranışlara Yansımaları”, *Muğla Üniversitesi İİBF Tartışma Tebliğleri*, 2004.

Yıldız, Sevil ve Hadi Sümer, Haluk, “Medya ve Ahlaki Panik”, *Selçuklu Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2010, 35-46.

Yılmaz, Cevdet, *Risk Kapıyı Kırınca ‘Kentlerde Yoksulluk, Dayanışma, Güven ve Güvenlik’*, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul 2010.

Yücel, Mustafa Özgür, *Televizyonlarda Terör, Irkçılık ve Nefret İçerikli Yayınlar*, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, 2011.

İnternet Siteleri

Ahlak Panik Nedir?Erişim Tarihi: 2013, <http://www.Akademia sosyal bilimler indeksi asosindex.com.tr>

Akşam Gazetesi, Terör Saldırısı Haberi, Erişim Tarihi: 14.05.2014, <http://www.tumhaber.com.tr>

Avrupa Birliği’nde Müslümanlar: Ayrımcılık ve İslamofobi, Erişim Tarihi: 13.04.2013, www.media-diversity.org

Avrupa’da ırkçılık ve yabancı düşmanlığı yükselişte, Erişim Tarihi:16.04.2013, <http://www.haber7.com>

Cep telefonu vücut sistemini altüst ediyor, Erişim Tarihi: 27.04.2013, <http://www.zaman.com.tr>

Cumhuriyet Gazetesi, Acı, öfke, isyan, Erişim Tarihi: 11.05.2014, <http://arsiv.gercekgundem.com>

Cumhuriyet Gazetesi, Bunun adı alçaklık, Erişim Tarihi: 11.05.2014, <http://www.focushaber.com>

Cumhuriyet Gazetesi, Ülke ne hale geldi, Erişim Tarihi: 11.05.2014, <http://www.gazeteoku.name.tr>

Çevre Kirliliği, Erişim Tarihi:27.04.2013, <http://tr.wikipedia.org>

Çevre, ekonomi ve insanlık felaketi, Erişim Tarihi: 30.04.2013
<http://tr.euronews.com>

Çevre, ekonomi ve insanlık felaketi, Erişim Tarihi: 30.04.2013
<http://tr.euronews.com>

Domuz gribi nedir, Erişim Tarihi:27.04.2013, <http://www.ntvmsnbc.com>

Dünya domuz gribi paniğini yaşıyor, Erişim Tarihi:27.04.2013,

Dünya nereye gidiyor?, Erişim Tarihi:27.04.2013, <http://www.ntvmsnbc.com>

En ölümcül virüs, Erişim Tarihi:27.04.2013,<http://dunya.milliyet.com.tr>

Fazla TV ve internetin zararları, Erişim Tarihi:27.04.2013, <http://www.turkmedya.com>

Haiyan Tayfunu: Filipinlerde 'ulusal felaket' ilan edildi,Erişim Tarihi:10.05.2014,
<http://www.bbc.co.uk/turkce>

Halkalı Terör Saldırısı, Haberi, Erişim Tarihi: 30.04.2013, <http://haber.mynet.com>

Halkalı Terör Saldırısı, Haberi, Erişim Tarihi: 30.04.2013, <http://www.radikal.com.tr>

Halkalı Terör Saldırısı' Haberi, Erişim Tarihi: 30.04.2013, <http://www.radikal.com.tr>

Halkalı Terör Saldırısı' Haberi, Erişim Tarihi: 30.04.2013, <http://haber.mynet.com>

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr>

<http://www.birdunyabilgi.org>

Hubb Evers, Medya Etiği, Erişim Tarihi: 14.05.2014, s. 46, <http://www.kirklareli.edu.tr>

Hürriyet Gazetesi, Reyhanlı Terör Saldırısı Haberi, Erişim Tarihi: 14.05.2014,
<http://haber.sol.org.tr>

Kendisiyle Yüzleşen Toplum: Risk Toplumu, Erişim Tarihi: 30.04.2013,
<http://www.eogrenme.anadolu.edu.tr>

Küresel Gelişmeler, Neoliberal Politikalar, Risk Toplumu ve Planlama Alanı, Erişim
Tarihi: 24.04.2013,<http://www.mimdap.org>

Küresel Güvensizliğin Belirsizlik Üzerinden İnşası, Erişim Tarihi:

01.05.2013, <http://iys.inonu.edu.tr>

Küresel Isınma Türkiye'yi Nasıl Etkiliyor?, Erişim Tarihi:27.04.2013,

Küresel Isınma Nedir?, Erişim Tarihi: 28.04.2013, <http://tr.wikipedia.org>

Metrodaki cinayetin sebebi İslamofobi, Erişim Tarihi: 16.04.2013,

<http://www.dunyabulteni.net>

Nefret Söylemi, Erişim Tarihi:2013, <http://www.nefretsöylemi.org>

Norveç'in 11 Eylül'ü', Erişim Tarihi:16.04.2013, <http://www.haberinkalbi.com>

Ortadoğu Gazetesi, Neyi Bekliyorsunuz, Erişim Tarihi: 14.05.2014,

<http://www.saglikbank.org>

Posta Gazetesi, 'TERÖR' Haberi, Erişim Tarihi: 25.04.2013, <http://www.khaber.com.tr>

Posta Gazetesi, 'TERÖR' Haberi, Erişim Tarihi: 25.04.2013, <http://www.khaber.com.tr>

Posta Gazetesi, 24 Şehit 74 Milyon Yaralı, Erişim Tarihi: 11.05.2014,

<http://www.medyatekzip.com>

Posta Gazetesi, 51 Saat Sonra Aynı Bölgede Aynı Hain Pusu, Erişim Tarihi:

11.05.2014, <http://www.saglikbank.org>

Posta Gazetesi, KALLEŞLER, Erişim Tarihi: 11.05.2014, <http://www.medyaloji.net>

Sosyal medyada hakarete dikkat, Erişim Tarihi:27.04.2013, <http://www.haber7.com>

Sözcü Gazetesi, Reyhanlı Terör Saldırısı Haberi, Erişim Tarihi: 14.05.2014,

<http://haber.go.web.tr>

Taraf Gazetesi, Antep'te bayram katliamı, Erişim Tarihi: 11.05.2014,

<http://www.tumhaber.com.tr>

Taraf Gazetesi, Otobüse bindirip ölüme gönderdiler: 10 ölü, 70 yaralı,Erişim

Tarihi:11.05.2014, <http://www.tumhaber.com.tr>

Taraf Gazetesi, Savaşa Âşıklarmış, Erişim Tarihi: 11.05.2014,

<http://www.sondakika.com>

Teknolojik Riskler, Erişim Tarihi: 25.04.2013, <http://books.wwnorton.com>

Teknolojik Riskler, Erişim Tarihi: 25.04.2013, <http://www.delinetciler.net>

Tercüman Gazetesi ‘Halkalı Terör Saldırısı’ Haberi, Erişim Tarihi: 25.04.2013, <http://www.gazeteciler.com>

Tercüman gazetesi, ‘Halkalı Terör Saldırısı’ Haberi, Erişim Tarihi: 25.04.2013, <http://www.gazeteciler.com>

Terör Nedir?, Erişim Tarihi: 25.04.2013 <http://tr.wikipedia.org>

Terör Saldırısı Haberi, Erişim Tarihi: 14.05.2014, <http://www.aktifhaber.com>

Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerini İnceleme Raporu, Erişim Tarihi: 14.05.2014, <http://www.tbmm.com.tr>

Terrorism and The Media, Erişim Tarihi: 2013, <http://www.transnationalterrorism.eu>

WMO: “Dünya giderek ısınıyor, Erişim Tarihi: 15.04.2013, <http://www.euronews.com>

Yaşanan en büyük çevre felaketi, Erişim Tarihi: 14.05.2014, <http://www.sabah.com.tr>

Zaman gazetesi, Bayramda Gaziantep’i kana buladılar, amaç halkı birbirine düşürmek, Erişim Tarihi: 11.05.2014, <http://www.gazeteler.org.tr>

Zaman Gazetesi, PKK Silahsız Erleri Vurdu: 10 Şehit, 70 Yaralı, Erişim Tarihi: 11.05.2014, <http://www.gazeteoku.name.tr>

Zaman Gazetesi, Sınırı Aştılar, Erişim Tarihi: 11.05.2014, <http://www.diyemediklerim.org>

Zincirleme çevre felaketi!, Erişim Tarihi: 10.05.2014, <http://www.radikal.com.tr>

11 Eylül Saldırısı Amerikan Basını, Erişim Tarihi: 25.04.2013, <http://galeri.uludagsozluk.com>

30 yılda 40 yeni bulaşıcı hastalık ortaya çıktı, Erişim Tarihi: 27.04.2013, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr>

11 Eylül Saldırıları Gazete Haberleri, Erişim Tarihi: 25.04.2013, <http://galeri.uludagsozluk.com>

11 Eylül Saldırıları Gazete Haberleri, Erişim Tarihi: 05.05.2014,
<http://www.theguardian.com>

11 Eylül Saldırıları Gazete Haberleri, Erişim Tarihi: 25.04.2013,
<http://galeri.uludagsozluk.com>

11 Eylül Saldırıları Gazete Haberleri, Erişim Tarihi: 05.05.2014,
<http://www.abc.net.au/news>

11 Eylül Saldırıları Gazete Haberi, Erişim Tarihi: 06.05.2014,
<http://www.newseum.org>

11 Eylül Saldırıları Gazete Haberi, Erişim Tarihi: 06.05.2014,
<http://learning.blogs.nytimes.com>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Fetih ÜVEZ
Doğum Yeri ve Tarihi	ELAZIĞ/ 27.09.1987
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	Yok
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	fetih.uvez.1987@hotmail.com
Tarih	15/07/2014